

13

D. 29225

ZBIORU USTAW POLSKICH
TOM XIV.

272 M

BIBLIOTEKA
SEMINARIUM
Prawa Handlowego
UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO
Szafa..... półka ²⁷²..... № ²

TEGOŻ AUTORA:

- Donacje w Królestwie Polskiem.** — Warszawa 1917. Wydane z zapomogi Kasy Pomocy dla osób pracujących na polu naukowem Dr. I. Mianowskiego.
- Historja Wydawnictwa Zbioru Przepisów Administracyjnych Królestwa Polskiego.** — Warszawa 1917.
- Zasady Prawa Akcyjnego.** — Warszawa 1917. Wydane z zapomogi Kasy Pomocy dla osób pracujących na polu naukowem Dr. I. Mianowskiego.
- Antyteza stosunków agrarnych w Polsce i w Rosji.** — Warszawa 1918.
- Konfiskaty na Ziemiach Polskich pod Zaborem Rosyjskim po powstaniu roku 1831 i 1863.** Warszawa 1918, Wydane z zapomogi Kasy Pomocy dla osób pracujących na polu naukowem Dr. I. Mianowskiego.
- Zbiór ustaw włościańskich, obowiązujących w Królestwie Polskiem.** Warszawa 1918, opracowane przy współudziale Frodowskiego, wydane przez Centralne Towarzystwo Rolnicze.
- Zasady odszkodowania strat wojennych za czasów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego,** Warszawa 1918.

BIBLIOTEKA
D. 289/60

24.5.

Sublet. 4.15.14.39
[14]
24. VII. 60
M

PÓLSKIE PRAWO O SPÓLKACH AKCYJNYCH

USTAWA I KOMENTARZ

Opracował
Józef Kaczkowski

BIBLIOTEKA
SEMINARIUM
Prawa Kanonicznego
UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO
Szafa _____ polka _____ No. 272
M

POZNAŃ

NAKŁADEM WOJEWÓDZKIEGO INSTYTUTU WYDAWNICZEGO
W POZNANIU (GMACH STAROSTWA KRAJOWEGO)

1929

90684

280493

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0166636

Czcionkami Drukarni Państwowej w Poznaniu.

b-443/04

SPIS RZECZY.

	Strona
Przedmowa	VII
Wykaz literatury	X
Skróty	XI
Dział I. — Powstanie spółki akcyjnej (Art. 1—27)	1
Dział II. — Akcje. Prawa i obowiązki akcjonariuszów (Art. 28—48)	61
Dział III. — Władze spółki akcyjnej (Art. 49—99)	109
Rozdział I. Walne zgromadzenie (Art. 49—77)	109
Rozdział II. Zarząd (Art. 78—88)	166
Rozdział III. Nadzór (Art. 89—99)	191
Dział IV. — Rachunkowość spółki akcyjnej (Art. 100—112)	218
Dział V. — Zmiana statutu. Podwyższenie i obniżenie kapitału akcyjnego (Art. 113—127)	250
Dział VI. — Rozwiązanie i likwidacja spółki (Art. 128—141)	278
Dział VII. — Łączenie się (fuzja) spółek akcyjnych (Art. 142—148)	301
Dział VIII. — Odpowiedzialność cywilna i karna (Art. 149—169)	312
Dział IX. — Postanowienia tymczasowe i końcowe (Art. 170—178)	340
Skorowidz	351

BIBLIOTEKA
SEMINARIUM
PRAWA KRAJOWEGO
UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO

PRZEDMOWA.

Polskie prawo o spółkach akcyjnych, ogłoszone na mocy rozporządzenia Prezydenta R. P. dnia 22 marca 1928, wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1929 r. na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego, gdzie nabędzie mocy obowiązującej dopiero po uzyskaniu zgody Sejmu śląskiego.

Prawodawstwa akcyjne zasadniczo dają się podzielić na trzy typy a mianowicie angielskie, które nie nadaje się do stosunków kontynentalnych i polega na zupełnej swobodzie z wykluczeniem wpływu władz państwowych, francuskie przyjęte przez kraje romańskie, oparte na zasadach prawa francuskiego, wreszcie niemieckie dążące do ujęcia jak najbardziej dokładnego wszelkich przejawów życia akcyjnego.

Polskie prawo o spółkach akcyjnych zbliża się najbardziej do ustawodawstwa niemieckiego, ma jednak zupełnie nowe i odmienne postano-

wienia, których wartość i celowość okaże się dopiero po wejściu w życie prawa akcyjnego.

Jeżeli w układzie polskiego prawa akcyjnego są nawet usterki, na co zresztą zwrócono w odpowiednich miejscach komentarza uwagę, to nie są one ani tak znaczne ani tak doniosłe, by obniżały wysoką wartość pracy ustawodawcy polskiego. Późniejsze doświadczenia i praktyka mogą być zresztą uwzględnione przy opracowaniu jednolitego dla całego Państwa kodeksu handlowego, bo ten niewątpliwie obejmie i obecnie, jako osobną ustawę ogłoszone, prawo o spółkach akcyjnych.

Przy opracowaniu tej książki autor w celu lepszego wyjaśnienia niektórych przepisów prawa akcyjnego powołuje się na przepisy ustawodawstw obcych a przede wszystkim uwzględnia naukę i orzecznictwo niemieckie, a to ze względu na podobieństwo ustawy niemieckiej z polską.

Prawodawca polski zastrzegł ustawowe uregulowanie niektórych przepisów prawa akcyjnego późniejszym niewydanym jeszcze rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu tudzież Ministra Sprawiedliwości.

Z tego powodu autor zamierza we właściwym czasie wydać uzupełnienie tej książki, które jako część druga zawierać będzie oprócz rozporządzeń Ministerstwa Przemysłu i Handlu tudzież Sprawiedliwości także te wszystkie ustawy i rozporządzenia, które mają z polskim prawem akcyjnym jakikolwiek związek, a oprócz tego statut wzorowy dla spółek akcyjnych i ewentualnie inne wzory. Obie te części będą się wzajemnie dopełniać jako wyczerpujący podręcznik polskiego prawa akcyjnego.

Warszawa, we wrześniu 1928 r.

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH DZIEŁ.

(Spis szczegółowy literatury akcyjnej pt. Kaczkowski:
Zasady prawa akcyjnego.)

W sprawach ogólnych:

Kaczkowski: Zasady prawa akcyjnego, Warszawa 1918.
Lehmann: Das Recht der Aktiengesellschaften, Berlin
1904.

Prawa angielskiego:

Blakston - Kerr: Commentaires on the Law of England.
Wood Reuton: Encyclopaedia of the Law of England.

Prawa belgijskiego:

Resteau: Les Sociétés anonymes devant les lois belges.
Bruksela 1913 r.

Prawa francuskiego:

Lyon Caen et Renault: Traité de droit commercial. T. II,
wyd. 4-te. Paryż 1909.
Houpin: Traité général des sociétés. Wyd. 5-te. Paryż
1923.

Vavasseur: Traité des sociétés civiles et commerciales.
Paryż. Wyd. 6-te. 1914 r.

Prawa niemieckiego:

Fischer: Die Aktiengesellschaft. 1916 r.
Lehmann - Ring: Kommentar zum Handels-Gesetzbuch.
Berlin 1901.
Staub: Kommentar zum Handelsgesetzbuch. Wyd. 11-te.
Berlin - Lipsk 1921.

Prawa włoskiego:

Vidari: Corso di diritto commerciale. Wyd. 4-te, 1893 r.
Vivante: Trattato teorico, pratico do diritto commer-
ciale. 1903.

SKRÓTY.

- BGB.** = Kodeks cywilny niemiecki.
Cc. = Kodeks cywilny francuski.
Dz. U. = Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
HGB. = Kodeks handlowy niemiecki.
K. c. austr. = Kodeks cywilny austriacki.
RDHG. = Orzeczenie wyższego sądu handlowego nie-
mieckiego.
RP. = Orzeczenie sądu najwyższego niemieckiego w
sprawach cywilnych.
Sw. Pr. = Zbiór praw państwa rosyjskiego.

**ROZPORZĄDZENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ**

z dn. 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 39,
poz. 383).

Prawo o spółkach akcyjnych
(ogłoszone dnia 26 marca 1928 r.).

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443), postanawiam co następuje:

DZIAŁ I.

Powstanie spółki akcyjnej.

Art. 1.

Kapitał zakładowy (akcyjny) spółki akcyjnej zostaje oznaczony w statucie¹⁾ i dzieli się na akcje o równej wartości nominalnej²⁾.

Akcjonariusze są obowiązani jedynie do świadczeń oznaczonych statutem³⁾.

Spółka akcyjna jest osobą prawną⁴⁾ i spółką handlową⁵⁾.

Akcjonariusze nie odpowiadają osobiście za zobowiązania spółki⁶⁾.

Ustawa akcyjna polska nie zawiera określenia dla spółki akcyjnej. Z punktu widzenia nowoczesnej doktryny określenie instytucji prawnych w tekście ustawy nie jest wymagane. W ustawach zagranicznych również przyjęto tę zasadę. Natomiast wskazywane są główne znamiona i charakter spółki akcyjnej, odróżniające ją od innych zrzeszeń o celach zarobkowych.

Art. 1-szy ustawy akcyjnej dzieli znamiona spółki akcyjnej na: 1. kapitał akcyjny i jego podział, 2. obowiązek akcjonariuszów do świadczeń, 3. osobowość i charakter spółki, 4. ograniczona odpowiedzialność akcjonariuszów.

¹⁾ Kapitał zakładowy spółki akcyjnej powinien być zgóry przed jej związaniem oznaczony w statucie. Różni się on od kapitału zrzeszeń o kapitale zmiennym, jak n. p. w spółkach, opartych na wzajemności. Kapitał zakładowy pozostaje w stanie niezmiennym przez cały czas trwania spółki akcyjnej, chyba, że następnie zapadnie uchwała walnego zgromadzenia odnośnie powiększenia lub zmniejszenia kapitału. Uchwała taka winna być powzięta kwalifikowaną większością z zachowaniem właściwych przepisów (art. 114—127). Wynikłe z operacji różnice w majątku spółki akcyjnej ujawniają się w sposób odmienny, niż w zwykłych spółkach handlowych, a mianowicie przez wstawienie do bilansu po stronie debetowej poza kapitałem zakładowym pozycji w rodzaju, jak kapitał zapasowy, renowacyjny, lub fundusz rezerwowy (art. 110).

Wysokość kapitału zakładowego spółki akcyjnej oznacza się w ściśle określonej kwocie pieniężnej, a nie, jak w innych zrzeszeniach kapitalistycznych, gdzie

może być pozycja kapitału określona jako udział w kopalni (Gewerkschaft), lub żegludze (Reederei).

Kapitał zakładowy wyraża się w walucie kraju według siedziby spółki (art. 5 i 30). Nie stoi jednak nic na przeszkodzie, aby jednocześnie z określeniem kapitału zakładowego w walucie krajowej oznaczać go w walucie obcej. Jest to potrzebne dla spółek, prowadzących operacje handlowe poza granicami Państwa, lub w wypadkach udzielenia spółce zagranicznej debitu. W stosunku do władz skarbowych obowiązuje sporządzenie bilansu w walucie krajowej.

²⁾ Kapitał dzieli się na akcje o równej wartości nominalnej. Przepis ten ma na względzie wskazanie, że akcje winny być oznaczane w pewnej wartości liczbowej. Wynika to również z ust. 1, art. 30, gdzie powiedziano, że wartość nominalna akcji powinna wynosić co najmniej 100 złotych. Niektóre ustawy, jak francuska i belgijska (art. 41) zezwalają na podział kapitału zakładowego również na akcje bez oznaczenia wartości, jak n. p. akcje udzielone za świadczenia. Statut wówczas określa prawa, połączone z ich posiadaniem. Z przepisu, że akcje mają być równej wartości nominalnej wynika, że nawet akcje, wydawane zgodnie z ustawą za świadczenia oraz udziały założycielskie, mają opiewać na określoną kwotę pieniężną z zachowaniem wymagań co do ich nominalnej wartości (art. 29, 42).

³⁾ Obowiązek akcjonariuszów jedynie do świadczeń oznaczonych w statucie omawia bliżej art. 43 i 44, przyczem o świadczeniach perjodycznych niepieniężnych specjalnie art. 48. Świadczenia znów, związane z wkładami rzeczowymi w okresie założycielskim, są przedmiotem rozważania art. 29 i 42, w czasie zaś istnienia spółki mogą być też czynione świadczenia rzeczowe przy powiększeniu kapitału z obowiązkiem zachowania przepisów, wymaganych przy związaniu spółki (art. 118).

Świadczenia, do których obowiązany jest akcjonariusz, winny być wskazane w statucie.

Przy wkładach gotówkowych akcjonariusz uwalnia się od zobowiązań z chwilą uiszczenia sum niezbędnych na pokrycie akcji [art. 43]. Przy wkładach rzeczowych zachodzą bardziej skomplikowane stosunki prawne. Gdy przy pokrywaniu akcji gotówką mogą być uwzględniane raty, stosownie do wskazań statutowych z tym zastrzeżeniem, że pierwsza rata winna wynosić nie mniej, niż $\frac{1}{4}$ część nominalnej wartości poszczególnej akcji, przy wkładach rzeczowych akcje muszą być pokryte w całości przed zarejestrowaniem spółki (ust. 3, art. 5).

Poza świadczeniami, oznaczonymi w statucie, akcjonariusz nie może być pociągany do świadczeń dodatkowych bez wyraźnej zgody. Nie mogą go też ku temu zniewolić uchwały walnego zgromadzenia, powzięte przez najdalej idącą większość. Uchwały tego rodzaju, jako *ultra vires*, nie stają się obowiązującymi dla poszczególnych akcjonariuszów. Jedynie statut może rozszerzać granicę obowiązków akcjonariuszów, którzy wyrażą swą zgodę na przyjęcie statutu w formie przez prawo ustalonej (art. 8, 12, 13).

4) Spółka akcyjna nabywa osobowość prawną przez zarejestrowanie (ust. 1, art. 24). Z chwilą rejestracji otrzymuje spółka zdolność prawną do działania i staje się przedmiotem prawa prywatnego i publicznego. Działalność spółek akcyjnych objawia się, choć niewyłącznie, w dziedzinie materialnego prawa prywatnego. Spółki akcyjne mogą być też podmiotem praw. W związku z tem przysługuje im prawo do nazwy, pieczęci, godła, uzyskiwania patentów i t. p. Posiadają one prawa członkowskie względem innych osób prawnych oraz prawo obrony czci.

W sferze prawa materialnego spółka akcyjna narówni z osobą fizyczną posiada zdolność prawną. Może ona otrzymywać zapisy testamentowe, być kontrahentem przy darowiznach między żyjącymi, odjęte jej jest

natomiast prawo zapisów testamentowych, jako przywiązanych do osoby fizycznej.

W dziedzinie zobowiązań może spółka akcyjna przyjmować zobowiązania w drodze umów, lub jednostronnego oświadczenia i narówni z osobami fizycznymi odpowiada na mocy przepisów prawnych i ponosi skutki za czyny niedozwolone z deliktów i jakoby deliktów, wynikłych z działań jej organów wykonawczych. Odnośnie spółek akcyjnych istnieją jednak pewne ograniczenia w dziedzinie prawa o zobowiązaniach. Spółka akcyjna nie może nabywać, lub przyjmować w zastaw własnych akcji (art. 125), to samo w ustawodawstwach zagranicznych (§§ 226, 227 ust. niem. art. 628, 670, szwajc. art. 144, włoska art. 166, 167 hiszp.), zwalniać od odpowiedzialności założycieli i instytucje emisyjne, zawierać umowy, dotyczące się założycielstwa po jego ukończeniu (§ 227 ust. niem.).

W sferze prawa publicznego spółki akcyjne posiadają również swe miejsce. Nie może im być przyznawana dowolnie przynależność państwowa (Lyon-Caen et Renault I, 1167, Bar I. 300), jako spółki krajowe są one jednak zobowiązane do niesienia pewnych usług i otrzymują uprawnienia przyznane osobom fizycznym. W dziedzinie prawa publicznego leży na nich obowiązek płacenia podatków na zasadzie specjalnych przepisów.

Odnośnie odpowiedzialności karnej spółek akcyjnych sprawa ta jest rozstrzygana niejednolicie. Niemiecka nauka odnosi się do tego z rezerwą (Liszt. 120), prawo angielskie i amerykańskie natomiast przyznaje możliwość pociągania do odpowiedzialności karnej osoby prawnej (Blackstone-Kerr I, 455, Cock 68, Spelling 935).

W sferze prawa międzynarodowego zachodzi pytanie, do jakich granic rozciągać się może zdolność prawna spółki akcyjnej. Spółce zagranicznej przyznawane jest zazwyczaj prawo prowadzenia operacji na zasadach wzajemności i zawartych traktatów. Uważane są

one również, jak i miejscowe za osoby prawne (Micheaud II., 6).

⁵⁾ Spółka akcyjna jest spółką handlową. Na zasadzie ustawy polskiej każda spółka akcyjna uważana jest za spółkę handlową. W krajach, w których spółki akcyjne zaliczone zostały do przedsiębiorstw handlowych, powstaje kwestja, czy i w jakich okolicznościach może być forma akcyjna zastosowana do przedsiębiorstw o celach charakteru cywilnego. Idzie tu głównie o odpowiedzialność spółki. Niektórzy komentatorzy uważają, że w razie wątpliwości należy uzyskać zezwolenie władz rządowych na zorganizowanie spółki akcyjnej cywilnej (Lehmann I., 275). Odrębność tych spółek polegałaby na odpowiedzialności wobec ustaw cywilnych, a nie handlowych. Przez zaliczenie spółek akcyjnych do handlowych charakter operacji nie może nadal wywoływać wątpliwości, gdyż niezależnie od tego każda spółka akcyjna będzie uważana w przyszłości za handlową i podlegać przepisom prawa handlowego. Używanie specjalnego zezwolenia na założenie spółki o charakterze cywilnym nie jest możliwe ze względu choćby na ograniczenie przez ustawę wpływu władz administracyjnych do dziedziny akcyjnej jedynie do przedsiębiorstw, wymagających koncesji (art. 4).

⁶⁾ Ograniczona odpowiedzialność akcjonariuszów jest jedną z najważniejszych właściwości spółek akcyjnych. Znacznie później powstały spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, wywołane potrzebą gospodarczą. W zagranicznych ustawach akcyjnych prerogatywa ta jest nieco odmiennie ujęta niż w ustawie naszej, a mianowicie, że akcjonariusze odpowiadają jedynie do wysokości wkładu (art. 7, 8 ang., § 219 niem., 612, 633 szwajc., art. 26 belg., art. 40 hol., art. 76 włoska, art. 153 hiszp.). Redakcja ta jest pełniejsza. Pod wkładem należy rozumieć nie tylko wpłaty gotówkowe, ale też przedmioty majątkowe, oraz prawa, monopole, patenty i t. p.

Przy tworzeniu spółki każdy akcjonariusz winien wpłacić tylko część, należącą do niego, t. j. pokryć akcje. Dalsze świadczenia natury materialnej nie istnieją. Przepis zwalniający akcjonariuszów od opłat dodatkowych po pokryciu obowiązujących wpłat na akcje nosi na sobie charakter imperatywny. Lehmann nazywa ograniczoną odpowiedzialność magna charta akcjonariuszów. Nie mogą oni też być pociągani do świadczeń z osobistego majątku na rzecz wierzycieli nawet wówczas, gdyby majątek spółki nie wystarczył na pokrycie jej zobowiązań.

Art. 2.

Statut ¹⁾ spółki akcyjnej powinien być sporządzony w odrębnym akcie notarialnym ²⁾. Osoby, podpisujące statut, są założycielami spółki ³⁾. Założycieli powinno być przynajmniej trzech ⁴⁾, wyjąwszy, gdy założycielem spółki jest Państwo lub związek samorządu terytorjalnego ⁵⁾.

¹⁾ Statut odrębny powinna posiadać każda spółka akcyjna. Reguluje on zasadniczo byt spółki i jest wytworem woli osób, zamierzających powołać do bytu osobę prawną. To też według większości ustaw akcyjnych statut ma być ułożony przed zawianiem spółki. Uskutecznić się ono winno na zasadzie statutu. Z tego względu niektóre ustawy (art. 129 włoskiej) wymagają, żeby statut znajdował się w całości w liście subskrypcyjnej, inne znów żądają pomieszczenia tylko głównych jego punktów (§ 189 niem.). Ustawa polska (art. 10) na wzór francuskiej (art. 39) żąda ogłoszenia uprzedniego statutu w oficjalnym organie, „Monitorze Polskim”, jeżeli kapitał akcyjny ma być zebrany na zasadzie publicznej subskrypcji. W prospektach zaś, ogłaszanych w tymże organie, oraz w pismach według wyboru założycieli, wskazuje się liczbę i datę „Monitora Polskiego”, w którym ogłoszono statut (p. 1, art. 12).

²⁾ Odrębny akt notarialny jest wymagany dla sporządzenia statutu spółki akcyjnej. Przeważa liczbą ustaw nie przewiduje aktu urzędowego dla sporządzenia statutu. Forma aktu ma być deklaracyjna. Odróżnia się ona zasadniczo od formy aktu spółki zwyyczajnej, oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Statut spółki akcyjnej nie jest umowa, wiążąca osoby podpisujące, ale jest oświadczeniem, że spółka akcyjna będzie posiadała formę statutowo przyjętą. Opłaty stemplowe, oraz inne, jak również wynagrodzenie notariusza nie mogą być pobierane ze sumy kapitału zakładowego, jak w innych spółkach, a jedynie jak za deklarację. Ustalenie statutu nie jest równoznaczne z zawiązaniem spółki akcyjnej, jak to ma miejsce przy zawiązywaniu innych spółek handlowych. To też w tem stadium sprawy opłaty stemplowe od kapitału poborowi podlegać nie mogą. Dopiero przy zawiązaniu łącznym (art. 8) lub stopniowym (art. 20) opłata stemplowa winna być uiszczona w trybie przez ustawę przewidzianym (pt. b. art. 24, 27, 28, pt. 3 art. 30, 102 ust. stemp.).

Forma aktu urzędowego dla statutu spółki akcyjnej jest imperatywnie przez ustawę wymagana. Ustawa polska i w innych wypadkach uważa udział notariusza za potrzebny, jak np. przy sporządzaniu protokołu walnego zgromadzenia (ust. 1, art. 73). Z powyższego względu przy dalszem zawiązywaniu spółki akcyjnej wskazuje się na to, że zgoda na brzmienie statutu, objęcie akcji łącznie z osobami trzeciemi winna być wyrażona w jednym, lub kilku aktach notarialnych (art. 8).

W b. zaborze pruskim statut może być ustalony w formie sądowej, lub notarialnej. Wynika to z § 128 niem. kod. cyw., który pozostaje w mocy i który również traktuje formę sądową z notarialną w tym wypadku (Staub 1, 791). Jest wreszcie możliwe, żeby statut był sporządzony przed notariuszem lub urzędem zagranicznym według przepisów kraju, gdzie jest on ustalony.

³⁾ Założycielami w brzmieniu ustawy są osoby, podpisujące statut. Sprawa ta wymaga jednak wyjaśnienia. Co do osób, które uważane są za założycieli, to ustawa niemiecka wymaga, żeby zostali oni następnie akcjonariuszami. Inaczej sprawę tę uregulowano w ustawach francuskiej, włoskiej i amerykańskich.

W ustawie belgijskiej znajdujemy osobny przepis co do założycieli. Spółka, powiedziano tam, może być zorganizowana przez jeden lub więcej aktów urzędowych, do których stają wszyscy współnicy. Są oni uważani za założycieli. Jeżeli akty te wykazują jako założycieli jednego, lub więcej udziałowców, posiadających przynajmniej jedną trzecią część kapitału zakładowego, to inni współwstawający, podpisując się na akcje za gotówkę, nie otrzymują przywilejów założycielskich i przyznawani są za zwykłych subskrybentów. W ustawie angielskiej słowo założyciel, „promotor”, posiada znaczenie gospodarcze, a nie prawne. Dla powstania spółki obojętnem jest, kogo się uznaje za założyciela, jest to raczej kwestja faktu. Prawo angielskie uznaje za założyciela każdego, kto przyczynił się do powołania do bytu spółki. Brak wskazówek ustawowych, kogo należy uważać za założyciela, posiada swe strony dodatnie. Właściwy sprawca powstania spółki nie może wówczas uchylić się od odpowiedzialności, ukrywając się za podpisami osób postronnych. W prawie francuskim pojęcia „fondeur” nie określono bliżej. Lyon — Cean et Renault uważają, że należy uważać za założyciela każdą osobę, która, powziawszy myśl założenia spółki, przygotowała i wzięła udział w redakcji statutu, starała się otrzymać zgodę subskrybentów i została następnie akcjonariuszem. Vavresseur nie uznaje za konieczne, żeby założyciele stali się akcjonariuszami. Według orzecznictwa francuskiego założycielem, odpowiadającym solidarnie, jest osoba, której udział w tworzeniu spółki został uwidoczniiony przez przygotowanie statutu, kooptowanie subskrybentów, wniesienie wkładu rzeczowego i zwołanie zgromadzenia organizacyjnego.

Za założyciela uznano tę osobę, która przyjmowała udział w tworzeniu spółki, nie będąc sama głównym promotorem, udzieliła swego nazwiska przez podawanie się za subskrybenta, wprowadzając w ten sposób publiczność w błąd. Austrjacki regulatyw znów (§ 19) uważał za założycieli osoby, ujawnione w statucie, którym udzielono pozwolenia na założenie spółki, to samo według b. przepisów rosyjskich przy systemie koncesyjnym.

Według ustawy polskiej pojęcie „założyciel” powinno być traktowane rozszerzająco. Wynika to z artykułów 149 i 160 o odpowiedzialności za udział w zawiązaniu spółki. Każda osoba, powiedziano tam, współdziałająca przy założeniu spółki, ponosi narówni z założycielami, figurującymi w akcie notarialnym, ustalającym statut, odpowiedzialność cywilną, lub karłą za szkody, wyrządzone świadomie, lub przez niedbalstwo. To samo powtórzono w uzasadnieniach Komisji Kodyfikacyjnej, która stara się przez rozszerzenie grona osób odpowiedzialnych za uchybienie przepisom, dać ustawie gwarancję solidnego zawiązywania spółek akcyjnych (str. 67).

W ustawie nie wskazano, kto może być założycielem. Mowa jest o osobach fizycznych, o Państwie i związkach samorządu terytorjalnego. Należy jednak dopuścić na zasadzie ogólnych przepisów prawa, że założycielami mogą być:

- a) osoby prawne wszelkiego rodzaju, a więc spółki akcyjne, akcyjno-komandytowe, z ograniczoną odpowiedzialnością, stowarzyszenia, związki, kooperatywy, skarb, gminy miejskie, wiejskie i t. p.;
- b) dalej spółki firmowe i firmowo-komandytowe, spółki natomiast cywilne są tego pozbawione, gdyż nie posiadają właściwości osoby prawnej — dotyczy to również zrzeczeń niepełnoprawnych. Jeżeli założycielem jest spółka firmowa, to są również założycielami wspólnicy firmowi osobiście, gdyż spółka taka nie jest osobą prawną, podmiotem zaś prawa są wspólnicy firmowi. Nawet spółka w likwidacji może być założycie-

lem, o ile czynność ta jest w związku z likwidacją;

- c) kupiec może występować, jako założyciel pod swoją firmą, przyczem ma on oświadczyć, czy uzyskuje udział akcyjny dla siebie osobiście, czy też dla swej firmy;
- d) nawet osoby niepełnoletnie i prawnie ograniczone mogą przez swych pełnomocników występować w charakterze założycieli, zezwolenie sądu nie jest wówczas wymagane, gdyż nie chodzi o zawarcie umowy spółkowej dla prowadzenia interesu zarobkowego, ale o powołanie do bytu osoby prawnej, której zadaniem ma być prowadzenie przedsiębiorstwa.

Osoby prawne zastąpione są przez swych prawnych zastępców, którzy ponoszą odpowiedzialność założycielską osobiście, stosownie do ustawy.

Umocowanie osób specjalnie, upoważnionych, jest dopuszczalne, gdyż nie powiedziano w ustawie, że założyciele muszą występować osobiście. W pełnomocnictwie ma być wyraźnie udzielone prawo sporządzenia statutu i wzięcia udziału w aktach założycielskich. Forma pełnomocnictwa ze względu na dzielnicowe ustawy nie jest jednakowa. W b. Kongresówce np. musi być ona notarialna, w b. zaborze austrjackim, pruskim i rosyjskim, pozostającym pod rządem cz. l. t. X S. P. zalegalizowanie podpisów na pełnomocnictwie jest dostateczne. Prokura nie upoważnia do występowania zastępczo w charakterze założyciela — prokurent musi otrzymać w tym względzie specjalne pełnomocnictwo. Działac też mogą założyciele, jako negotiorum gestores, pod warunkiem późniejszej akceptacji. Jeżeli akceptacja taka zostanie udzielona, akt jest ważny, w przeciwnym razie nie po- ciąga za sobą skutków prawnych odnośnie zastąpionego.

Przy działaniu przez pełnomocnictwo założycielem staje się mocodawca. Pełnomocnictwo może być wydane też współzałożycielowi.

Sprawozdanie założycielskie, wymagane przez art. 6, nie może być natomiast czynione przez pełnomocników, wynika to z zasad o odpowiedzialności założycieli (art. 149).

⁴⁾ Liczbę założycieli oznacza ustawa na co najmniej trzy osoby.

Z uzasadnień, pomieszczonych pod pt. 3, należy wyprowadzić wniosek, że ze względu na charakter statutu, występowanie nawet dwóch osób, jako założycieli, byłoby dostateczne. W odpowiedzi na rozpisana przez Ministerstwo Handlu i Przemysłu ankietę wymieniano różne liczby założycieli, niezbędnych do zawiązania spółki, a mianowicie od 2 do 7. W ustawach zagranicznych wskazana jest zazwyczaj liczba mnoga. Według np. prawa niemieckiego (§ 182) w zakładaniu spółki winno brać udział co najmniej 5 osób. Podobne dyspozycje spotykamy w prawie szwedzkim (9 osób, art. 189), francuskim (art. 23), belgijskim (7 osób, art. 29). Według ustawy angielskiej memorandum of association powinno być podpisane co najmniej przez 7 osób, z których każda ma zatrzymać przynajmniej jedną akcję. Ustawy Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej mówią o założycielach w liczbie mnogiej. Żądanie większej ilości założycieli do podpisu statutu nie jest usprawiedliwione, gdyż nie stwarza się przez to większej gwarancji dla akcjonariuszów. W praktyce w Anglii wybór osób, jako założycieli, wpływa na powodzenie subskrypcji. Do pewnych nazwisk przywiązana jest wiara w powodzenie powstającego przedsiębiorstwa.

⁵⁾ Państwo i związki samorządowe, jako założyciel, występować mogą samodzielnie. Czy w tych wypadkach winien być statut notarialnie lub sądownie dla b. dzielnicy pruskiej sporządzony, jest wątpliwe, gdyż sama powaga Państwa lub związku samorządowego, jako założyciela, jest dostateczną gwarancją wiarygodności statutu. Notariusz nie może w tych razach umacniać statutu, ustalony przez władze państwowe lub samorządowe.

Art. 3.

Statut spółki akcyjnej powinien określać ¹⁾:

1. firmę ²⁾ i siedzibę spółki ³⁾;
2. przedmiot przedsiębiorstwa ⁴⁾;
3. czas trwania spółki, jeżeli jest ograniczony ⁵⁾;
4. wysokość kapitału akcyjnego, sposób jego zebrania, nominalną wartość akcji i ich ilość, ze wskazaniem, czy akcje są imienne, czy na okaziciela ⁶⁾;
5. ilość akcji poszczególnych rodzajów i przywiązane do nich uprawnienia ⁷⁾, jeżeli mają być wprowadzone akcje różnych rodzajów;
6. imiona i nazwiska (firmę), adres (siedzibę) założycieli ⁸⁾;
7. organizację władz zarządzających ⁹⁾ i nadzorczych ¹⁰⁾.

Prócz tego w statucie należy pod rygorem bezskuteczności wobec spółki pomieścić postanowienia dotyczące ¹¹⁾

8. ilości i rodzajów tytułów uczestnictwa w dochodach lub w podziale majątku spółki oraz przywiązanych do nich praw;
9. obowiązku powtarzających się świadczeń niepieniężnych na rzecz spółki, przywiązanych do akcji;
10. warunków i sposobu umorzenia akcji.

¹⁾ Treść statutów nie musi być jednolita. Niektóre ustawy, jak angielska, dołączają szematy statutu

w celu ujednostajnienia formy. Co do warunków, pomieszczonych w statucie, to należy odróżnić warunki zasadnicze od drogorzędnych. Do pierwszych należą wymagania, postawione w art. 3. Muszą one być w statucie uwzględnione pod jego nieważnością. O ile poza temi warunkami nie wniesiono innych, rozstrzyga ustawa. Statut np. nie potrzebuje wskazywać trybu zwoływania i odbywania posiedzeń i walnych zgromadzeń, ani też prowadzenia rachunkowości. Statutowi też pozostawiono swobodę wprowadzenia zmian w przepisach nieistotnych ustawy. Dotyczy to powiększenia praw mniejszości (ust. 4 art. 54), quorum, potrzebnego dla ważności (art. 61) i otwarcia walnego zgromadzenia (art. 62), ograniczenia prawa głosowania akcjonariuszów, posiadających większą ilość akcji (art. 64), wprowadzenia uciążliwszych, niż tego wymaga ustawa, warunków dla powzięcia uchwał odnośnie zmiany statutu (ust. 3 art. 68), zmiany przedmiotu przedsiębiorstwa (ust. 9 art. 69), formy głosowania (ust. 2 art. 71).

³⁾ Firma. Przepisy o firmie mieszczą się zazwyczaj w kodeksie handlowym. W b. Kongresówce ze względu na istniejący brak przepisów odnośnie rejestru handlowego, wprowadzono ustawę odpowiednią na mocy Dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. (Dz. Pr. Nr. 14 1919, poz. 164, Dz. U. Nr. 126, 1923, poz. 1019 i Dz. U. Nr. 161, 1924, poz. 154) — jest ona wzorowaną na przepisach niemieckiego kodeksu handlowego. Przepisy o firmie regulowane są na zasadzie art. 23—35 tego dekretu. W b. zaborze niemieckim obowiązują w tym względzie przepisy kodeksu handlowego z r. 1897 (§§ 17—37), a w b. zaborze austriackim przepisy o firmie nie różnią się wiele od przepisów niemieckich (art. 14—27).

W zasadzie firma spółki akcyjnej ma być tworzona od przedmiotu przedsiębiorstwa. Nie jest to jednak wymaganie bezwzględne, gdyż firma spółki akcyjnej może zawierać nazwisko osoby żyjącej, a nawet nieżyjącej. W pierwszym wypadku musi być uzyskana na

to zgoda osoby żyjącej, w drugim — spadkobierców. Natomiast spółka taka do firmy bezwzględnie dodać winna słowa: „spółka akcyjna”, a to w celu odróżnienia jej od innych spółek handlowych. To samo spotykamy w Anglii pod słowem „limited”, we Francji — „anonyme”. W razie nabycia przedsiębiorstwa istniejącego przez spółkę akcyjną dodaje się do firmy „spółka akcyjna”.

Przepisy odnośnie firmy opierają się na trzech zasadach: prawdziwości, ciągłości i wyłączności (Namitkiewicz 206). Pierwsza chronić ma publiczność od pomyłek co do firmy. Dodatek „spółka akcyjna” winien być użyty według dekretu o rejestrze firmowym bez użycia skrótu (ust. 2, art. 26). W niemieckim prawie handlowem nie jest to wymagane kategorycznie (§ 20), a w praktyce używane jest „A. G.”, komentatorzy jednak uznają ten dodatek za niedosteczny (Staub I, 133). Ustawa handlowa austriacka przepisu podobnego nie zawiera. Zasada ciągłości ma zastosowania do firmy nabytej. Dlatego też zezwala się na zbycie firmy jedynie łącznie z przedsiębiorstwem. Prawo do nabytej firmy przysługuje przedsiębiorstwu nadal. Po przekształceniu przedsiębiorstwa w sposób nie wspólny z poprzednim przedsiębiorstwem nie mający, prawo do używania firmy upada. Przedsiębiorstwo, prowadzone pod jedną i tą samą firmą przez dłuższy okres czasu, nabiera cech solidności, zdobywając sobie renomę i kredyt, dlatego też firma przedstawia sama wartość realną.

Zasada wyłączności firmy polega na prawie wyłącznego używania firmy, wniesionej do rejestru. Przepisy kodeksu handlowego niemieckiego są w tym względzie niedostateczne, gdyż prawo wyłączności obowiązuje jedynie w granicach okręgu sądu rejestrowego, t. j. w granicach „miejscowości” i „granicy” według niedość jasnego określenia (ust. 1 § 30). Przepisy dodatkowe dążą do uregulowania tej sprawy. Niedokładny jest też pod tym względem przepis polskiej ustawy o rejestrze handlowym, który nie dopuszcza rejestracji jednorozmią-

cej firmy jedynie w okręgu tego samego sądu okręgowego (art. 30). Braki te uzupełniają w pewnym względzie rozporządzenia o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych z 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 384) i ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 2 sierpnia 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 96, poz. 559), które dają możliwość występowania w drodze sądowej przeciw nadużyciom firmy.

3) Siedziba spółki. Oznaczenie siedziby spółki akcyjnej wymagane jest ze względu na porządek publiczny i prywatny. Niektóre ustawy uważają za właściwe podkreślić, że za siedzibę powinno być uznane miejsce przebywania zarządu (§ 24 niem. kod. cyw. § 17 kod. handl., art. 221, proc. cyw. obowiązuj. w b. zaborze rosyjskim), inne znów w miejscu głównego zakładu (le lieu du principal établissement, art. 69 proc. cyw. franc.). Tak samo w Anglii (principal place of business, Lindley II, 1223).

W okręgu sądu, w którym spółka posiada siedzibę, ulega ona zaskarżeniu. O ile posiada oddziały, to sądem właściwym dla spraw oddziału jest okręg, w którym się oddział znajduje. Wyjątek od tej zasady stanowi ogłoszenie upadłości. Może ona być ogłoszona jedynie w miejscu głównej siedziby spółki (Vavas seur I, 73, II — 950—57).

O ile miejsce siedziby, oznaczone w statucie, nie odpowiada faktycznej siedzibie, rozstrzyga w tym wypadku istotny stan rzeczy, t. j. albo miejsce wykonywania głównej działalności przedsiębiorstwa, albo siedziba zarządu (Vavas seur II, 905).

Zmiana siedziby spółki nie należy do zmian statutu i może być dokonana bez powzięcia uchwały walnego zgromadzenia, chyba, że zmiana taka godzi w interesy akcjonariuszów, lub tyczy się przeniesienia głównego zakładu poza granice Państwa (ust. 9, art. 69). Przeniesienie jednak siedziby spółki poza granice Państwa nie jest dozwolone (art. 70).

Zmiana siedziby winna być podana dla zaciągnięcia do rejestru handlowego (p. 1, art. 2 Dekr. o rej. handl.).

Z punktu widzenia fiskalnego siedziba spółki odgrywa też dużą rolę, gdyż wymiar podatków jest dokonywany przez okręg, w którym siedziba ta się znajduje. O zmianie siedziby winny być zawiadomione władze podatkowe I-szej instancji, celem odpowiedniej adnotacji na świadectwie, a to pod rygorem nieważności (§ 36 Ust. o Państw. pod. przed. pt. też art. 7 Polsk. Ust. Przem.). Niewykonanie tego przepisu pociąga za sobą również karę pieniężną od 5 do 100 złotych (§ 101 teże ust.).

4) Przedmiot przedsiębiorstwa. Określenie przedmiotu przedsiębiorstwa w statucie jest jednym z wymagań zasadniczych. Nierzadko jednak spotykane są w statucie obok głównego przedmiotu poboczne. W doktrynie niemieckiej w tym względzie panują różnorodne zapatrywania. Jedni dopuszczają określenia przedmiotu przedsiębiorstwa w duchu rozszerzającym (Staub I, 561, Makover 370), inni żądają bliższego określenia (Ring 383), trzeci wreszcie są zdania, że nieściśle określenie przedmiotu przedsiębiorstwa powoduje nieważność statutu (Holdheim w Woch. für Aktienwesen u. Bankwesen II, 297). Słuszność leży po stronie pierwszych, gdyż zbytne ograniczenie przedmiotu przedsiębiorstwa utrudnić może spółce dokonywanie operacji w branży pokrewnej.

Zmiana przedmiotu przedsiębiorstwa uważana jest przez wszystkie ustawy akcyjne za zmianę statutu. Obowiązują w tym wypadku specjalne przepisy, idące w niektórych ustawach dalej, poza uchwałę nawet walnego zgromadzenia (Lindley II, 1370).

Ustawa polska stawia w tym względzie cały szereg wymagań co do quorum i formy głosowania oraz uzależnia na wzór ustawy włoskiej skuteczność uchwały takiej od wykupienia akcji od akcjonariuszów, niezgadzących się na zmianę przedmiotu przedsiębiorstwa (art. 60).

Prawo o spółkach akcyjnych.

⁵⁾ Czas trwania spółki. Ustawa nie wymaga wskazania w statucie terminu trwania spółki. Jeżeli termin w statucie nie jest wskazany, to uważa się on za nieograniczony. Jest to zgodne z ogólnymi zasadami o ciągłości przedsiębiorstw. Wskazywanie terminu uważa się za zbytcezne już choćby dlatego, że walne zgromadzenie akcjonariuszów może w każdym czasie uchwalić likwidację (p. 2 art. 128). Zagraniczne ustawy za wyjątkiem belgijskiej (art. 101), kalifornijskiej (art. 223, 290), oraz niektórych ustaw północno - amerykańskich, również trzymają się zasady nieokreślenia czasu trwania spółki. Warunek ten może być związany z rodzajem przedsiębiorstwa, jak np. przy eksploatacji koncesji kolejowej i t. p. Wówczas statut winien określić czas trwania spółki.

⁶⁾ Wysokość kapitału, sposób zebrania, podział na ilość oraz rodzaj akcyj muszą być w statucie bezwarunkowo wskazane. Minimalna wysokość kapitału jest przez ustawę zastrzeżona (ust. 1, art. 5) na 250 000 złotych, poniżej nie może być kapitał ustalony, natomiast maksymalna granica nie jest zastrzeżona. To samo dotyczy akcyj, których nominalna wartość opiewać musi conajmniej na 100,— złotych (ust. 1, art. 30) za wyjątkiem akcyj imiennych w przedsiębiorstwach użyteczności publicznej. Podział na akcje różnej wartości, jak na to zezwala ustawa niemiecka, nie jest dozwolony, wynika to z ust. 1, art. 1, który wymaga podziału kapitału na akcje o równej wartości nominalnej.

Nie jest dozwolone oznaczenie kapitału w ten sposób, żeby tylko pewna część była pokryta. Kapitał niecałkowicie subskrybowany i niepokryty nie uważa się za kapitał zakładowy spółki w myśl ustawy. Natomiast jest możliwe, aby kapitał był wpłacany ratami pod warunkiem, żeby pierwsza rata w wysokości conajmniej 25% była opłacona przed zarejestrowaniem (ust. 3, art. 5). Bilansowo całkowity kapitał zakładowy pomieszcza się po stronie pasywów, nieopłacone raty zaś

po stronie aktywów, co daje zawsze pojęcie o faktycznie wpłaconym kapitale (p. 1 art. 104).

Podział na akcje w każdej spółce może być zarówno uczyniony na akcje imienne, lub na okaziciela, czy też na jedne i drugie. Niektóre rodzaje akcyj, jak np. za wkłady rzeczowe, pozostają przez pewien czas imiennymi (ust. 1, art. 29). Wzmianka o tem ma być uczyniona w statucie.

⁷⁾ Statut musi wymienić poszczególne rodzaje akcyj i przywiązane do nich prawa, lub przywileje. W razie pominięcia tego w statucie przyznane prawa i przywileje nie posiadają wobec spółki znaczenia. Przywileje mogą być różnorodne (pt. uwagi do art. 39).

⁸⁾ Mowa tu o założycielach w znaczeniu art. 2. Z tego względu osoby, przyjmujące w zawiązaniu spółki udział, ale nie uczestniczące w sporządzeniu statutu, nie potrzebują być wyszczególniane, co nie zwalnia ich od odpowiedzialności cywilnej i karnej. Imiona, nazwiska lub firmy założycieli mają być podawane bez skrótów, a adresy, czy też siedziby, oznaczone dokładnie (pt. też uw. do art. 2).

⁹⁾ Organizację władz zarządzających wskazuje statut. Ustawa nie stawia żadnych wymagań w tej sprawie, powiedziano jedynie, że do kompetencji walnego zgromadzenia należy wybór, lub odwołanie władz spółki (pt. 1, art. 52), to samo dotyczy wyboru pierwszego zarządu (ust. 4, art. 21). Od tej zasady może być uczyniony wyjątek, gdyż dozwolone jest przekazanie przez statut radzie nadzorczej wyboru zarządu, lub określenie innego sposobu jego powołania (ust. 2, art. 78). To też statut winien odnośnie liczebności, organizacji i odnowienia władz zarządzających (ust. 1, 2 art. 79) jasno się wypowiedzieć. Natomiast statut nie potrzebuje określać, czy zarząd ma się składać z akcjonariuszów, czy też z osób otrzymujących stałe wynagrodzenie, należy to do kompetencji walnego zgromadzenia.

¹⁰⁾ Organizację władz nadzorczych oznacza statut wobec tego, że ustawa dopuszcza, jako organ nadzorczy spółki, radę nadzorczą, lub komisję rewizyjną (art. 90). Od postanowień statutu zależy, który z nich ma być ustanowiony. Wybór rady nadzorczej jest konieczny, o ile kapitał zakładowy spółki przewyższa 5 mil. W ustawie niemieckiej, np. gdzie przewidywano jedynie radę nadzorczą, nie stawiano za warunek wskazanie w statucie organizacji władz. Przepisy ustawy w tym względzie są dosyć jasne (ust. niem. §§ 190, 243).

¹¹⁾ Ustęp 2 art. 3 wskazuje wreszcie, jakie należy pominąć postanowienia w statucie, w których braku są one dla spółki nieobowiązujące. Dotyczą one przywilejów specjalnych, wypływających przeważnie z założycielstwa (art. 42), świadczeń perjodycznych niepieniężnych (art. 48), wreszcie warunków i sposobu umarzania akcji z czystego zysku (ust. 1, art. 125), co może być jedynie dokonywane w drodze losowania, lub wykupna akcji (ust. 2, art. 125).

Art. 4.

Spółka akcyjna, której przedsiębiorstwo ma znaczenie państwowe, lub charakter użyteczności publicznej, może być związana jedynie po uzyskaniu zezwolenia, które udziela Minister Przemysłu i Handlu; tenże Minister zatwierdza statut, odpowiadający przepisom prawa i wszelkie zmiany statutu ¹⁾.

Statuty spółek akcyjnych, zajmujących się czynnościami bankowymi i ubezpieczeniowymi i ich zmiany zatwierdza Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu ²⁾.

Rozporządzenia Rady Ministrów, wydane na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, wyszczególniać będą rodzaje przedsiębiorstw, które mają znaczenie państwowe, lub charakter użyteczności publicznej ³⁾.

Zagraniczne spółki akcyjne oraz komandytowo - akcyjne mogą być dopuszczane do działalności na obszarze Rzeczypospolitej jedynie za zezwoleniem Ministra Przemysłu i Handlu, udzielonem w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Warunki dopuszczenia zagranicznych spółek akcyjnych oraz komandytowo-akcyjnych do działalności na obszarze Rzeczypospolitej określać będą rozporządzenia Rady Ministrów, wydane na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu ⁴⁾.

¹⁾ Ustawa akcyjna polska przyjęła zasadniczo system zgłoszeniowy. Wobec tego tracą moc przepisy z dn. 29 kwietnia 1919 r. (Dz. U. Nr. 39, poz. 282), rozciągające system koncesyjny na spółki akcyjne, istniejące w Poznaniu, na Śląsku Górnym i Pomorzu, o ile działalność ich miała być rozszerzona na inne dzielnice. Przejście do systemu zgłoszeniowego nie jest jednak zupełne. W tym względzie poprzedziła prawo akcyjne ustawa z dn. 9 kwietnia 1920 r., wymagająca zatwierdzenia władz (koncesji) dla spółek akcyjnych, powstających w dzielnicy b. zab. pruskiego, o ile przedsiębiorstwa te posiadały znaczenie państwowe, lub charakter użyteczności publicznej. Należy przeto uważać system ustawy polskiej za pośredni. Uzasadnienie koncesji (Komisja Kodyfikacyjna. Projekt ustawy o spółkach akcyjnych, str. 64) nie jest jednak przekonywujący, i z czasem sy-

stem koncesyjny winien być zarzucony. Utrzymane mogą być tylko ograniczenia dla przedsiębiorstw bankowych i ubezpieczeniowych ze względu na interes publiczny.

Czynność władz rządowych składa się z dwóch części: udzielanie koncesji i zatwierdzenie statutu. Dopiero po udzieleniu koncesji może być zatwierdzony statut. Nie stoi jednak nic na przeszkodzie, żeby te dwie czynności były dokonane jednocześnie. Zatwierdzeniu podlega statut i jego zmiany. Ministerstwa inne, jak dotychczas, nie biorą udziału w zatwierdzaniu statutu, za wyjątkiem statutu dla spółek bankowych i ubezpieczeniowych.

Statut, zatwierdzany przez władze administracyjne, musi odpowiadać przepisom ustawy akcyjnej i prawa obowiązującego. Nie posiada on tego znaczenia, co przy systemie koncesyjnym, obowiązującym swego czasu w państwie rosyjskiem, gdzie statut zatwierdzala władza prawodawcza. Statut, zatwierdzony na zasadzie ustawy polskiej, jest aktem władzy administracyjnej, jak to miało miejsce w Austrii, gdzie obowiązywał regulatyw akcyjny z dn. 20 września 1899 r. Postanowienia statutu, niezgodne z ustawą i prawami obowiązującymi, nie nabywają mocy obowiązującej przez to, że statut uległ zatwierdzeniu przez władze państwowe i osobom zainteresowanym przysługuje prawo usunięcia podobnego postanowienia na drodze sądowej. (Wróblewski I, 312). Statuty, zatwierdzone przez władze, podlegają przymusowi rejestracyjnemu i publikacyjnemu ze względu na przepis, wprowadzony głównie w interesie osób trzecich.

²⁾ Przedsiębiorstwa akcyjne bankowe w przedmiocie zatwierdzenia statutu podlegają rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie bankowym z dn. 17 marca 1928 r. (Dz. U. Nr. 34, poz. 321), a ubezpieczeniowe takiemuż rozporządzeniu o kontroli ubezpieczeń z dn. 26 stycznia 1928 r. (Dz. U. Nr. 9, poz. 64).

³⁾ Rodzaje przedsiębiorstw, które ze względu na swój charakter posiadają znaczenie państwowe lub użyteczności publicznej, określi specjalne rozporządzenie. Komisja Kodyfikacyjna zalicza do pierwszych: fabryki amunicji, koleje żelazne, żegluga parowa, lotnictwo — do drugich zaś tramwaje, zakłady elektryczne i t. p. (str. 64). Przedsiębiorstwo, wymagające koncesji, przewiduje też Prawo Przemysłowe (art. 8, Dz. U. Nr. 53, poz. 468). Zbytne powiększenie ilości przedsiębiorstw akcyjnych, wymagających koncesji i zatwierdzenia statutu, nie jest pożądane.

⁴⁾ Dopuszczenie spółek akcyjnych zagranicznych do działalności na obszarze Rzeczypospolitej za zezwoleniem władz państwowych polega na wzajemności i jest związane z traktatami handlowymi, zawartymi z państwami obcymi. Warunki te nie mogą być jednolite dla spółek akcyjnych wszystkich państw. Mają być one określone przez rozporządzenie Rady Ministrów na wniosek Ministrów Skarbu oraz Handlu i Przemysłu. Z chwilą wydania tego rozporządzenia traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Skarbu oraz Handlu i Przemysłu z dnia 13 czerwca 1922 roku (Dz. U. Nr. 52, poz. 474).

Art. 5.

Kapitał akcyjny spółki powinien wynosić przynajmniej dwieście pięćdziesiąt tysięcy złotych ¹⁾.

Kapitał akcyjny może być pokryty albo gotowizną ²⁾, albo wkładami niepieniężnymi (ręczy, uprawnienia i t. p.) ³⁾, albo w jeden i drugi sposób łącznie.

Akcje, które wydaje się za wkłady niepieniężne, powinny być pokryte w całości przed zarejestrowaniem spółki ⁴⁾, zaś opłacone goto-

wizną przynajmniej w jednej czwartej ich wartości nominalnej⁵⁾.

Akcje nie mogą być wydawane poniżej ich nominalnej wartości⁶⁾.

O ile akcje wydawane są po cenie wyższej od wartości nominalnej, nadwyżka musi być uiszczona w całości przed zarejestrowaniem spółki⁷⁾.

¹⁾ Najniższą granicę kapitału akcyjnego spółki akcyjnej określa ustawa na zł 250 000. W projekcie Komisji Kodyfikacyjnej początkowo granicę tę oznaczono na zł 100 000,—, co należy tłumaczyć wymaganiem, wysuniętem przez ustawę o bilansach w złotych, wymagającą ustalenia kapitału akcyjnego spółki akcyjnej, lub akcyjno - komandytowej, conajmniej na zł 100 000,— pod warunkiem rozwiązania spółki, w razie przeciwnym (ust. 1, § 20 Dz. U. Nr. 61/1924, poz. 612) w związku z dewaluacją złotego podniesiono najniższą granicę kapitału do zł 250 000,—. Oznaczenie przez ustawę najniższej granicy kapitału jest racjonalne, co się też w innych krajach w praktyce okazało, gdzie brak tego postanowienia, jak n. p. w Niemczech, prowadziło do zakładania spółek akcyjnych o zbyt niskim kapitale. Nie odpowiada to przeznaczeniu spółek akcyjnych, obliczonych na udział kapitałów znaczących posiadających operat administracyjny skomplikowany i kosztowny. Przy uzgodnieniu statutu w myśl ust. 2 art. 170 z nową ustawą przepisy o wysokości kapitału akcyjnego muszą być brane pod uwagę z uwzględnieniem przepisów o przerahowaniu bilansów (Dz. U. Nr. 38/1928, poz. 352). Wyjątek stanowią przedsiębiorstwa bankowe, których kapitał wynosić winien dla banków kredytu krótkoterminowego, mających siedzibę lub oddział: 1) w Warszawie — zł 2 500 000,—, 2) w Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Katowicach i Łodzi —

zł 1 500 000,—, 3) we wszystkich innych miejscowościach — zł 1 000 000,—, najmniejsza natomiast wysokość kapitału banku hipotecznego wynosić ma bez względu na miejscowość zł 5 000 000,— (art. 14, 15 Dz. U. Nr. 34/1928, poz. 321). Dla prywatnych akcyjnych zakładów ubezpieczeniowych najniższą wysokość kapitału, wpłaconego gotowizną, wynosi 2 000 000,— złotych i musi on stanowić conajmniej po 1 000 000,— złotych dla działów ubezpieczeń na życie i od ognia, po 500 000,— złotych dla działów ubezpieczeń od gradobicia i ubezpieczeń przewozowych i po 250 000,— złotych dla każdego innego działu ubezpieczeń (art. 4 Dz. U. Nr. 9/1928, poz. 64).

²⁾ Pokrywanie kapitału gotowizną nie nastęcza poważniejszych uwag. Kapitał akcyjny może być podzielony na ilość akcji o dowolnej wysokości, pod warunkiem jednak, żeby nominalna wartość poszczególnych akcji nie była niższą niż 100,— złotych (ust. 1, art. 30). Wyjątek uczyniono jedynie dla przedsiębiorstw użyteczności publicznej, których akcje mogą wynosić 25,— zł, z warunkiem jednak, żeby akcje te były imienne (ust. 2, art. 30). Co do wpłat częściowych pt. uw. 5 do art. 5.

³⁾ Przy wkładach niepieniężnych, o ile to przeważnie dotyczy majątku nieruchomego, procedura przekazania majątku spółce wymaga dokonania całego szeregu formalności. Spółka staje się właścicielką tego majątku po zarejestrowaniu, gdyż wówczas dopiero nabywa charakter osoby prawnej, zdolnej do działań i zawierania umów. Z tego względu ustawa wymaga złożenia oświadczenia przez zarząd przy zgłoszeniu spółki do rejestru, że przejście wkładów niepieniężnych na spółkę z chwilą jej zarejestrowania jest zapewnione (p. 3 ust. 2, art. 23, pt. § 185 ust. niem.).

Pod wkładami niepieniężnymi należy rozumieć wszelkie przedmioty, służące za przedmiot prawny nabycia, które dadzą się wprowadzić, jako aktywy do bilansu, a więc: przedmioty ruchome i nieruchome, wszel-

kiego rodzaju prawa i przywileje w rodzaju monopolów, patentów na wynalazki. Wkład powinien też posiadać wartość majątkową przed przekazaniem go spółce. Natomiast nie mogą być uważane za wkłady weksle akcjonariuszów, pretensje względem powstającej spółki, oraz udział w spółce firmowej, gdyż spółka akcyjna nie staje się jej udziałowcem. Wspólnicy firmowi natomiast mogą wnieść w charakterze wkładu cały majątek spółki firmowej. Świadczenia osobiste w stosunku do spółki według ustawy polskiej nie mogą być uważane za wkłady niepieniężne.

Wzajem za te usługi wydają się imienne świadectwa założycielskie (art. 6 p. 3, art. 42), znane we Francji pod nazwą *artions industrielles*, a w Anglii dopuszczane wprost jako „*pay a commission... in shars*”.

4) Przepis o pokrywaniu wkładów niepieniężnych w całości przed zarejestrowaniem nie jest jasny. Okres do czasu zarejestrowania jest okresem założycielskim. Sąd rejestrowy z urzędu lub na wniosek osób interesowanych może wydać orzeczenie o rozwiązaniu spółki (ust. 3 art. 26). Nienabycie przeto wkładów przez spółkę, ale zabezpieczenie ich przelewu na rzecz spółki w razie dokonania rejestracji jest warunkiem głównym. W tym duchu wypowiada się też art. 6 i p. 3 ust. 2 art. 23. Od nieruchomości w znaczeniu art. 12 ust. stempl., stanowiących wkłady nieruchomościowe do spółki, uiszcza się opłatę w wysokości 2%, a nie, jak przy sprzedaży 4% jej wartości. Pochodzi to stąd, że przekazanie wkładu spółce jest umową spółkową, a nie umową kupna - sprzedaży (pt. uw. 24 do § 185 ust. niem. Staub). Opłaty te winny być uiszczane niezależnie od opłat przewidzianych w art. 102 ust. stempl. (art. 106 ust. stempl.). Momentem uiszczenia tej opłaty jest przejście nieruchomości na rzecz spółki.

5) Dopuszczenie przy opłacie akcji gotowizną wniesienia czwartej części ich war-

tości nominalnej nie jest sprzeczne z wymaganiem subskrybowania całego kapitału do wysokości oznaczonej w statucie. Zamiast gotowizny nie mogą być wydawane inne zobowiązania terminowe w postaci weksli i t. p. Ograniczeniami, dotyczącymi emisji i obrotu akcjami nie w całości opłaconymi zajmuje się art. 31 Ustawy.

6) Na zasadzie tego przepisu nie jest dozwolona ukryta forma emisji poniżej kursu emisyjnego pod pozorem dyskonta, bonifikacji i t. p. Zakaz ten jednak nie oznacza, że spółka ma otrzymać 100% kapitału akcyjnego. Spółka może być obciążona kosztami, prowizją, opłatami stemplowymi etc. bez naruszenia zasady emisji parytetowej. To samo dotyczy prowizji syndykatu gwarantującego powodzenie umieszczenia akcji, na którego dobro mogą być wypłacone prowizje. W wypadku tym nie powinna mieć miejsca symulacja, polegająca na tem, że członkowie syndykatu obejmują akcje za pewną bonifikatą. Wszystkie te koszty i prowizje zaliczają się do wydatków założycielskich, a ujawnione w bilansie podlegają wyrównaniu najwyżej w okresie pięcioletnim (p. 2 art. 104). Obrazą tego przepisu może mieć za skutek odmowę w zarejestrowaniu spółki.

7) Wydawanie akcji powyżej kursu emisyjnego przy założeniu spółki akcyjnej jest zjawiskiem naogół rzadkiem. Częściej natomiast występuje przy podniesieniu kapitału akcyjnego. Statut nie potrzebuje określać dokładnie kursu, ma tylko ogólnikowo pomieścić postanowienia o emisji powyżej pari. Przy powiększeniu kapitału akcyjnego walne zgromadzenie określa jedynie kurs najniższy. Regulowanie kursu pozostawia się organom wykonawczym, przyczem kurs ten nie potrzebuje być jednolitym. Osiągnięta nadwyżka ponad kapitał nominalny zarachowuje się na kapitał rezerwowy.

Art. 6.

Jeżeli przewidziane są wkłady niepieniężne (aporty), nabycie przed rejestracją przedmiotów i praw majątkowych, albo wynagrodzenie za usługi, wyświadczone przy powstaniu spółki, natenczas założyciele sporządzą piśmienne sprawozdanie, wymieniając szczegółowo:

1. przedmiot wkładów niepieniężnych, wnoszonych na pokrycie całego, lub części kapitału akcyjnego, oraz ilość i rodzaj wydawanych wzamian za nie akcyj i innych tytułów uczestnictwa w dochodach, lub w podziale majątku spółki ¹⁾;
2. przedmioty i prawa majątkowe, nabywane przed zarejestrowaniem spółki oraz wysokość i sposób zapłaty ²⁾;
3. usługi, wyświadczone przy powstaniu spółki oraz wysokość i sposób wynagrodzenia ³⁾;
4. osoby, które wnoszą wkłady niepieniężne, otrzymują wynagrodzenie za usługi, lub zbywają spółce przedmioty i prawa majątkowe ⁴⁾.

W sprawozdaniu należy umotywić zamierzone transakcje oraz wysokość przyznanego wynagrodzenia i dołączyć usprawiedliwiające dokumenty w oryginałach, lub urzędownie uwierzytelnionych odpisach ⁵⁾.

¹⁾ Ustawa polska dąży do zabezpieczenia bytu spółki w razie pokrycia kapitału zakładowego dro-

gą wniesienia przedmiotów i praw majątkowych (aportów) wzamian wydanych akcji. Przy wkładach rzeczowych wymagana jest ostrożność, gdyż w tych wypadkach powstają zazwyczaj największe nadużycia. Większość spółek zawiązywana jest w tych warunkach. Ustawa polska wprowadza dwojakiemu rodzajowi badania aportów: przed powstaniem spółki i rozpisanem subskrypcji (art. 7) oraz ponowne badanie na wypadek żądania osób reprezentujących na zgromadzeniu założycielskiem jedną dziesiątą części kapitału akcyjnego (art. 22). Pierwsze badanie jest obowiązkowe — drugie względne.

Sprawozdanie założycieli powinno zawierać uzasadnienie co do ekwiwalentu za akcje. Obowiązani są oni podać czynności, zmierzające do przekazania spółce tych wkładów, ceny ich nabycia, rozmiar i koszty produkcji za ostatnie lata, jeżeli przekazywane są fabryki, lub inne warsztaty wytwórcze, obrót za ten czas i uzyskane dochody. Pod tym względem § 191 niem. prawa handl. daje wskazówkę, która w praktyce winna mieć i u nas zastosowanie. System prawa akcyjnego francuskiego i wzorowanych na niem. ustaw, a również i ustawa belgijska z r. 1913, nie dają dostatecznej gwarancji spółce przy wkładach rzeczowych i pozostawiają w tym względzie zupełną swobodę założycielom. Nie mogą być też umieszczane w sprawozdaniu subiektywne zapamiętania założycieli, ale winien być podany materiał, umożliwiający dokładne zbadanie i ocenienie wkładów niepieniężnych. Sprawozdanie, jak wskazuje ustawa, ma być sporządzone w formie piśmiennej. Podpis wszystkich założycieli jest konieczny. W razie wydawania różnorodnych akcji, lub akcji uprzywilejowanych, muszą być one dokładnie wskazane, to samo dotyczy innych tytułów uczestnictwa. Podobne postanowienia spotykamy w akcyjnej ustawie angielskiej. Pravidawstwa natomiast północno-amerykańskie nie ustalają dokładnie norm zabezpieczających przy założycielstwie, wymagają one jednak ze strony założycieli zło-

żenia affidavit, równoznacznego z przysięgą, co do prawdziwości umieszczanych oświadczeń odnośnie wkładów w articles od association.

²⁾ Przepis ten dotyczy przedmiotów i praw majątkowych, nabywanych przed zarejestrowaniem spółki nie za akcje, ale za gotówkę, lub inny ekwiwalent. W tym wypadku założyciele występują nie jako mandatarjusze spółki, gdyż ona nie może zobowiązywać się, oraz wydawać pełnomocnictwa przed zarejestrowaniem, ale jako negotiorum gestores. Przedmioty te przechodzą dopiero na własność spółki po przyjęciu przez walne zgromadzenie i dokonanie aktu właściwego przez przedstawicieli prawnych spółki zarejestrowanej.

Wszelkie skutki prawne w razie odrzucenia przez zgromadzenie akcjonariuszów transakcyj, zawartych przez założycieli, obciąża tych ostatnich, a nie spółkę.

³⁾ Pt. uw. 3 do art. 5.

⁴⁾ Przepis ten dąży do wprowadzenia możliwie najdalej posuniętej jawności co do wszelkich aktów założycielskich i osób przyjmujących w zakładaniu spółki udział. Podobny przepis spotykamy w angielskiej ustawie akcyjnej, która wymaga, żeby w prospektach podawane były dokładne adresy sprzedawcy, lub sprzedawców każdego nabywanego przez spółkę obiektu majątkowego, podlegającego pokryciu całkowitemu, lub częściowemu z sum otrzymanych z emisji akcji. W razie nabywania tych obiektów od osób postronnych mają być wskazane wszystkie akty pośrednie przejścia tytułu własności, a to w celu uniknięcia w określeniu zbyt wygórowanej ceny sprzedażnej przy przyjęciu obiektu przez spółkę. Przy podaniu sumy musi być oddzielnie wskazana suma, płacona gotowizną, a oddzielnie akcjami. Te same przepisy, co i do sprzedawców, stosują się i względem wszystkich osób, otrzymujących jakiegokolwiek wynagrodzenie za usługi z majątku spółki. Stwarza to podstawę do przyszłej odpowiedzial-

ności, związanej z założycielstwem, stosownie do art. 149 ustawy akcyjnej.

⁵⁾ Dążeniem przepisu tego jest danie biegłym jaknajpełniejszego materiału. Powoływanie się na zawartą umowę w sprawozdaniu nie jest dostateczne. Każda transakcja winna być oczywista na mocy składanego dokumentu.

Art. 7.

Sprawozdanie założycieli będzie poddane badaniu biegłych rewidentów co do swej prawdziwości i dokładności, tudzież celem wydania opinii, czy wysokość przyznanej zapłaty i wynagrodzenia jest uzasadniona ¹⁾.

Sąd rejestrowy, właściwy, według siedziby spółki, wyznaczy biegłych rewidentów w liczbie nieparzystej z pośród osób, wciągniętych na listy, przedstawione przez izby przemysłowo-handlowe ²⁾.

Na piśmienne żądanie biegłych rewidentów założyciele powinni w piśmiennej, lub protokolarnej formie dostarczyć dodatkowych wyjaśnień, lub dokumentów ³⁾.

Biegli rewidenci sporządzą w dwóch egzemplarzach szczegółową opinię i złożą ją wraz ze sprawozdaniem założycieli sądowi rejestrowemu, który jeden egzemplarz przez tenże sąd poświadczony wyda założycielom ⁴⁾.

Sąd rejestrowy wyznacza wynagrodzenie za pracę rewidentów i zatwierdza rachunek ich wydatków ⁵⁾. Jeżeli założyciele dobrowolnie

tych należności nie uiszczą, sąd rejestrowy ściąganie je trybem, przewidzianym dla ściągnięcia opłat rejestrowych⁶⁾.

¹⁾ Badania sprawozdania założycieli przez biegłych rewidentów nie znają ustawy kontynentalne, gdzie przebieg czynności założycielskich jest sprawdzany i badany przez pierwszy zarząd i radę nadzorczą. Biegli w ustawie niemieckiej mogą być wzywani tylko wówczas, gdy członkowie zarządu lub rady nadzorczej wybrani zostali z pomiędzy założycieli. Rewizorzy wówczas wybierani są z pomiędzy reprezentantów organizacji handlowych, lub przez sąd (§ 192). Ustawa akcyjna angielska na mocy noweli z r. 1900 wprowadza wymagania odnośnie badania przez specjalnych rzeczoznawców. Różnica ustawy angielskiej z naszą polega na tem, że badanie w Anglii dokonywa się przez stałego rewidenta, wybranego przez walne zgromadzenie, według zaś ustawy akcyjnej polskiej odbywa się na wniosek założycieli przez biegłych, wyznaczonych przez sąd rejestrowy. W Anglii pozatem instytut ekspertów-rzeczoznawców (accountants) rozwinął się drogą przeobrażeń historycznych rzeczoznawców oficjalnych na prywatnych. Posiadają oni wielki autorytet i kompetencję (Kaczkowski 692). U nas instytut rzeczoznawców musi dopiero powstać. Komisja Kodyfikacyjna w zrozumieniu ważności takiej rewizji zaznacza słusznie (str. 79), że wartość takiego badania, jakoteż zaufanie publiczności zależy od szczególnych kwalifikacji znawców. Nie wystarczy tu zwykła znajomość rachunkowości kupieckiej, lecz potrzebna jest znajomość przedsiębiorstw akcyjnych i ich gospodarki, tak różnej, zależnej od przedmiotu przedsiębiorstwa. Dlatego też pozostawiono osobnemu rozporządzeniu Ministra Przemysłu i Handlu bliższe określenie kwalifikacji poszczególnych znawców-rewidentów, ich prawa i obowiązki (ust. 2, art. 89). Bilans, rachunek zysków i strat, tudzież sprawozdanie, sporządzone przez zarząd, podlega również badaniu

przez biegłych rewidentów zarówno pod względem ich zgodności z księgami i dokumentami, jakoteż faktycznym stanem majątku i interesów spółki (ust. 1, art. 89).

²⁾ Rozporządzenie o izbach przemysłowo-handlowych z dn. 15 lipca 1927 (Dz. U. Nr. 67, poz. 59) w p. 7 art. 4 przewiduje wybór rzeczoznawców. Dotychczas instytuty publiczne rzeczoznawców za wyjątkiem w b. dzielnicy pruskiej nie istnieją. W razie powstania na podstawie projektu specjalnej instytucji przysięgłych księgowych, z pośród tych księgowych wyznaczałyby izby rewidentów. Przepisy o biegłych sądowych, obowiązujące na zasadzie ustaw austriackiej, niemieckiej i rosyjskiej, nie ulegają zmianie. (Kozarski. Rozporządzenie o izbach przemysłowo-handlowych, zbiór ustaw polskich Krajowego Inst. Wyd. Tom XI.)

³⁾ Czynność biegłych rewidentów nie ogranicza się na badaniu przedstawionych przez założycieli dokumentów. Mogą oni przejawiać swą inicjatywę w wszechstronnem wyjaśnieniu przebiegu czynności założycielskich i żądać od założycieli wyjaśnień lub dodatkowych dokumentów. Przymus w razie odmowy nie istnieje. Odmowa jednak powinna być stwierdzona protokularnie, co może za sobą pociągnąć niezarejestrowanie spółki równoznaczne z jej rozwiązaniem (art. 26). Podanie natomiast ze strony założycieli rewidentom świadomie fałszywych danych pociągnąć może za sobą bardzo dotkliwe sankcje prawne (art. 162).

⁴⁾ Ustawa nie wskazuje terminu, w jakim badanie ukończone być winno. Byłoby do życzenia, żeby sąd rejestrowy, wyznaczając biegłych, dawał termin na jego ukończenie, w przeciwnym razie założyciele mogliby być wydani na „widzi mi się” biegłych, co prowadziłoby do ujemnych rezultatów i mogłoby wpłynąć na niezorganizowanie się spółki. Samo powstanie spółki według ustawy polskiej jest obstawione tyłoma formalnościami, że w razie niesprawnego działania badania przez rzeczoznawców, może być powstanie spółki.
Prawo o spółkach akcyjnych.

ki bardzo utrudnione. W sprawach gospodarczych tymczasem konjunktura jest rzeczą niezmiernie ważną.

⁵⁾ Wynagrodzenie biegłych powinno się odbywać według pewnej taksy dla uniknięcia nieporozumień. Za wzór posłużyć może tabela, ustalona przez Koło Inżynierów Rzeczoznawców, zorganizowane przy Stowarzyszeniu Techników i posiadające organizację międzynarodową znaną pod skróconą nazwą F. I. D. I. C.

⁶⁾ Ściąganie od założycieli należności za badanie trybem przepisany dla ściągania opłat rejestrowych, posiada duże niedogodności, sąd rejestrowy postąpi racjonalniej, na co mu przysługuje prawo, żądając od założycieli przedstawienia odpowiedniej sumy do depozytu sądu na ewentualne pokrycie wynagrodzenia przypadającego biegłym.

Art. 8.

Zgoda na zawiązanie spółki akcyjnej i brzmienie statutu oraz na objęcie akcji przez założycieli samych lub łącznie z osobami trzecimi ¹⁾ powinna być wyrażona w jednym lub kilku aktach notarialnych ²⁾.

W szczególności należy w aktach tych oznaczyć osoby, obejmujące akcje, ilość i rodzaj akcji, objętych przez każdą z nich, cenę emisyjną i terminy wpłat ³⁾, oraz stwierdzić dokonanie wyboru pierwszych władz spółki ⁴⁾.

Jeżeli akcjonariusze wzamian za akcje wnoszą wkłady niepieniężne, albo gdy mają być nabyte dla spółki przed zarejestrowaniem przedmioty i prawa majątkowe za gotowiznę, należy w aktach oznaczyć osoby, wnoszące wkłady, lub

zbywców, przedmiot wkładu lub nabycia, jakoteż wysokość i rodzaj wynagrodzenia ⁵⁾.

¹⁾ Ustawa polska na wzór niemieckiej odróżnia dwa rodzaje zawiązania spółki bez udziału osób postronnych i z ich udziałem. Pierwszy nosi nazwę zawiązania łącznego (Simultangründung), drugi — stopniowego (Successivgründung). Pierwszy wypadek zachodzi wówczas, kiedy akcje rozbiegają założyciele między sobą, ewentualnie wspólnie z osobami ku temu zaproszonymi, lub z właścicielami wkładów niepieniężnych, drugi — gdy zawiązanie spółki dokonywa się na drodze prywatnej, lub publicznej subskrypcji. Pierwszy sposób zawiązania regulują art. 8, 9, drugi — art. 10—13. W praktyce zawiązywanie spółek akcyjnych łączne jest formą najczęstszą w gospodarstwach społecznych, mało rozwiniętych. Przebieg jego jest następujący: założyciele układają statut, rozdzielają między siebie i osoby zaproszone akcje, co zostaje w protokole walnego zgromadzenia założycielskiego stwierdzone i co uważane jest za równoznaczne z powstaniem spółki pod warunkiem zachowania formalności, związanych z rejestracją. Rozebranie akcji może być też uczynione nie tylko w fazie założycielskiej, ale też później przez oświadczenie dodatkowe, które, jak i protokół zgromadzenia założycielskiego, winno być uczynione w formie notarialnej.

Przebieg zawiązania spółki stopniowego jest bardziej skomplikowany. Przedewszystkiem ustala się statut w formie notarialnej (art. 2), podlega on ogłoszeniu w organie urzędowym (art. 10), poczem następuje wezwanie do subskrypcji w formie przez ustawę przepisanej (art. 12). W razie obejmowania wkładów przez spółkę założyciele składają sprawozdanie, podlegające badaniu przez biegłych rewidentów (art. 7). Następnie zwoływane jest zgromadzenie założycielskie (art. 18), a w razie przyjęcia przez akcjonariuszów wszystkich aktów, dotyczących zawiązania spółki (art. 20—22),

zglasza się spółkę do rejestracji (art. 23), a po zarejestrowaniu następuje publikacja (art. 27).

²⁾ W b. zaborze pruskim; w Poznańskim, na Pomorzu i na Górnym Śląsku akty te mogą być też sporządzane w formie sądowej.

³⁾ Znaczenie prawne zawiązania spółki. Spółka powstaje przez wspólną wolę osób, przyjmujących udział w jej zawiązaniu. Według nowoczesnej teorii pojedyncze akty uczestnictwa, a przede wszystkim pisma, stwierdzające objęcie akcji, uważane są za jednostronne akty, zmierzające do powołania spółki do bytu. Jeśli nawet akty te zostały zeznane, to uważana jest spółka za powstałą, ale mimo to nie istnieje jeszcze. Następuje dopiero po jej zarejestrowaniu. Na zasadzie przyjętych na siebie zobowiązań założyciele i osoby, figurujące na akcie założycielskim, zobowiązują się przedsięwziąć potrzebne czynności, niezbędne do ostatecznej czynności, jaką jest rejestracja. Do tego czasu może być umowa zmieniona, a nawet rozwiązana, rozumie się za zgodą wszystkich osób, przyjmujących udział w rozebraniu kapitału zakładowego. Akty tego rodzaju przed rejestracją mogą być zaskarżone przez osoby zainteresowane na ogólnych zasadach prawnych, a więc z powodu błędu, lub podstęp.

Aby spółka mogła powstać po rozebraniu akcji i dokonaniu wymagań, związanych z aktem założycielskim, w tej liczbie wyboru pierwszych władz spółki, akty założycielskie powinny być wolne od braków, wynikłych z niedopełnienia przepisów ustawy akcyjnej i prawa. Te braki mogą być wprawdzie usunięte (ust. 1, art. 26), osobom jednak, przyjmującym udział w założycielstwie, przysługuje prawo protestu przeciwko zarejestrowaniu spółki, co może mieć za skutek odmowę w rejestracji, równoznaczne z rozwiązaniem spółki (ust. 3, art. 26).

⁴⁾ Wyboru władz spółki dokonywa się na ogólnych zasadach (art. 52, 78). Od chwili wyboru władz spółki założyciele tracą swe uprawnienia, odpowiedzial-

ność ich jednak pozostaje nadal (art. 149, 160) w ciągu lat pięciu od dnia dokonania czynu, który spowodował szkodę, a jeżeli czyn ten podlega dochodzeniu karnemu, które przedawnia się w dłuższym okresie czasu, równocześnie z tem przedawnieniem (art. 167). Walne zgromadzenie winno też wybrać władze nadzorcze (art. 90). Statut może jednak wybór ten przekazać innej władzy (p. 1, art. 52). Przepisy te obowiązują i w okresie założycielstwa. Wobec wprowadzenia obowiązkowego badania przebiegu założycielskiego przez specjalnych rewidentów, zarząd i inne władze nie przyjmują w badaniu tem udziału, jak tego wymaga ustawa niemiecka (§ 192), obowiązkiem ich jest natomiast zgłoszenie spółki do rejestru (art. 23).

⁵⁾ pt. uw. 1—4 do art. 6.

Art. 9.

W aktach o zawiązaniu spółki powinno być wyraźnie stwierdzone, że każdy z poszczególnych akcjonariuszów, podpisujący akt, zna sprawozdanie założycieli oraz opinię biegłych rewidentów (art. 7 i 8) ¹⁾.

¹⁾ Stwierdzenie powyższe może być dokonane albo w protokole organizacyjnym, o ile wszyscy akcjonariusze są obecni, albo też każdy poszczególny akcjonariusz winien złożyć tę deklarację w oddzielnym oświadczeniu, poprzedzającym zebranie. Obecność osobista akcjonariusza na zebraniu organizacyjnym nie jest wymagana. Akcjonariusz może posługiwać się dla złożenia takiego oświadczenia pełnomocnictwem, które jednak musi być wyraźne i winno być sporządzone w akcie urzędowym tam, gdzie tego prawo wymaga (pt. też uw. do art. 7 i 8).

Art. 10.

Jeżeli kapitał akcyjny ma być zebrany przy pomocy ogłoszeń (publicznej subskrypcji), wówczas statut projektowanej spółki powinien być uprzednio ogłoszony w „Monitorze Polskim” ze wskazaniem, kiedy został sporządzony i przed jakim notariuszem ¹⁾.

¹⁾ Art. 10—22 dotyczy założycielstwa stopniowego, dla którego przebiegu wymagane są znacznie większe formalności niż dla założycielstwa łącznego (art. 7—9). Wynika to z dążenia do zabezpieczenia szerszego ogółu od nadużyć, mogących powstać przy zakładaniu spółki. Dla podniesienia jawności założycielstwa Komisja Kodyfikacyjna uważała za konieczne wprowadzenie pierwiastkowego ogłoszenia statutu w organie urzędowym (str. 70). Inne przepisy idą również w tym kierunku i są zaostrzone przy założycielstwie kwalifikowanym, t. j. z wniesieniem aportów wobec zachodzącego niebezpieczeństwa przyznania nadmiernie wysokiej opłaty, lub wynagrodzenia z uszczerbkiem kapitału akcyjnego (str. 68).

Art. 11.

Przed ogłoszeniem wezwań do zapisywania się na akcje założyciele obowiązani są złożyć do depozytu Sądu Okręgowego, właściwego według siedziby spółki, kaucję w wysokości jednej dwudziestej części kapitału akcyjnego ¹⁾.

Kaucja służy dla zabezpieczenia wszelkich roszczeń do założycieli z tytułu uchybień przy zawiązaniu spółki. Roszczeniom tym służy pierwszeństwo do zaspokojenia z kaucji przed innymi wierzytelnościami ²⁾.

Kaucja będzie zwrócona po zarejestrowaniu spółki względnie po upływie sześciu miesięcy od daty ogłoszenia o niedojsciu spółki do skutku.

Państwo i związki komunalne wolne są od składania kaucji.

¹⁾ Warunek ten jest bardzo uciążliwy i może utrudnić w przyszłości zawiązywanie spółki przy publicznej subskrypcji. Jest on też nieracjonalny, gdyż odpowiedzialność założycieli trwa i poza okres zarejestrowania spółki. Wycotywanie z obrotu gospodarczego tak znacznych sum nie jest pożądane. Kaucja może być złożona w gotowiznie, lub w papierach o bezpieczeństwie pupilarnem (§ 6 Rozp. z dnia 3 grudnia 1924 r. Dz. U. Nr. 105, poz. 553). Gwarancja hipoteczna, lub bankowa nie może zastąpić kaucji. Natomiast za założyciela, lub założycieli kaucję przedstawić może osoba trzecia.

²⁾ Przepis ten stwarza przywilej dla roszczeń, wynikłych z tytułu uchybień przy zawiązywaniu spółki. Na pokrycie innych należności założycieli kaucja ta może być użyta dopiero po zaspokojeniu roszczeń powyższych. W razie, gdyby w czasie założycielstwa ogłoszono upadłość założycielowi, lub założycielom, fundusz złożony w charakterze kaucji nie stanowi aktywu upadłościowej masy i oswabada się dopiero po zarejestrowaniu spółki, lub po upływie sześciu miesięcy od daty ogłoszenia o niedojsciu spółki do skutku.

Art. 12.

Ogłoszenia, wzywające do zapisywania się na akcje (prospekty) ¹⁾ będą drukowane w „Monitorze Polskim”. Ogłoszenia w Monitorze oraz w innych pismach podług wyboru założycieli będą wskazywały:

1. liczbę i datę „Monitora Polskiego“, w którym ogłoszono statut;
2. datę, liczbę kwitu i sąd, w którym złożono kaucję założycielską;
3. ilość i rodzaj akcji, zaofiarowanych do zapisu ²⁾);
4. wartość nominalną i cenę emisyjną akcji ³⁾);
5. miejsce subskrypcji, terminy otwarcia i zamknięcia;
6. wysokość, miejsce i terminy wpłat, które powinny być dokonane przed zarejestrowaniem spółki, i skutki nieuiszczenia rat w oznaczonych terminach;
7. zasady przydziału akcji subskrybentom;
8. termin, do którego subskrybent będzie związany zapisem, jeżeli do tego czasu spółka nie zostanie zgłoszona do zarejestrowania;
9. osoby, wzywające do zapisywania się na akcje ⁴⁾).

Ponadto w ogłoszeniu należy wskazać postanowienia:

10. o wkładach niepieniężnych oraz przedmiotach i prawach majątkowych, nabywanych przed zarejestrowaniem spółki, wymieniając osobę wkładcy, zbywcy, przedmiot wkładu i nabycia oraz rodzaj i wysokość zapłaty;

11. o szczególnych korzyściach, przywiązanych do poszczególnych rodzajów akcji, lub o korzyściach, przyznanych za usługi oddane spółce;
12. o obowiązku powtarzających się świadczeń niepieniężnych, przywiązanych do akcji.

¹⁾ Znaczenie prospektu. Werbowanie akcjonariuszów przy założycielstwie stopniowem dokonuje się przy pomocy prospektu. Ustawy akcyjne: francuska, niemiecka i szwajcarska nie zawierają żadnych przepisów odnośnie treści prospektów. Niektóre ustawy, jak węgierska, żądają włączenia prospektu do listy subskrypcyjnej, inne wreszcie tylko jego ogłoszenia (belgijska, szwedzka). Jedyne ustawa angielska na mocy noweli z r. 1900 zawiera szczegółowe przepisy odnośnie prospektów. Żąda ona też, żeby prospekt przed ogłoszeniem złożony był do urzędu rejestracyjnego i żeby posiadał odnośnie tego ostrzeżenie. Ustawa polska w tym względzie posiada liczne przepisy, w stosunku jednak do ustawy angielskiej przepisy te nie są tak pełne. W każdym razie w prospekcie powinny być pomieszczone wszystkie warunki, żeby subskrybent nie mógł mieć żadnych wątpliwości. Prospekt nie może ulec zmianie przed pierwszym zebraniem organizacyjnym, które tylko władne to uczynić.

²⁾ Od woli założycieli zależy wskazanie ilości i rodzaju akcji zaofiarowanych do zapisu. Założyciele nie są obowiązani w razie subskrypcji ponad sumę oznaczoną udzielania wszystkim akcjonariuszom stosunkowo akcji. Prospekt nie jest ofertą wiążącą. Założyciele mogą przyjąć, lub odrzucić polecenie. Podpisanie się na akcje nie daje jeszcze prawa do ich otrzymania. Założyciele mogą nie uzasadnić swej odmowy. Inaczej przedstawia się sprawa, jeżeli wezwanie skierowane zostało do

pewnej określonej osoby. Dopiero przez przyjęcie subskrybenta staje się oferta dla założycieli wiążącą. Założyciele nie powinni przyjmować dalszych zgłoszeń, jeżeli kapitał został całkowicie pokryty. Niemieckie prawo (§ 202) czyni założycieli solidarnie odpowiedzialnymi przed spółką w razie przyjęcia subskrybenta, o którym wiedzieli, że jest on niewypłacalny i spółka przez to poniosła stratę. Od woli założycieli zależy odrzucić jednych i przyjąć innych subskrybentów, lub jednym dać większy, innym mniejszy udział. O ile przewidziana jest jednak w prospekcie repartycja na wypadek przesubskrybowania sumy, pozostawionej do rozbrania, musi być warunek ten dotrzymany. Ustawa szwedzka i norweska wyraźnie żądają uwzględnienia tego warunku.

Ustawa polska przewiduje nieprzyznanie subskrybentom akcyj. Nie mogą oni podnosić z tego tytułu żadnych roszczeń, a przysługuje im jedynie prawo do odbioru wpłaconych kwot (ust. 3, art. 17).

³⁾ patrz uw. 6 do art. 4 i uw. 7 do art. 5.

⁴⁾ patrz uw. 1 do art. 6.

Art. 13.

Zapisy na akcje sporządza się w dwóch egzemplarzach osobno dla każdego subskrybenta ¹⁾; jeden egzemplarz przeznaczony jest dla subskrybenta, drugi dla spółki ²⁾.

Zapisy zawierają będą oprócz treści, wymaganej dla ogłoszeń:

1. oznaczenie ilości i rodzajów subskrybowanych akcji;
2. stwierdzenie wysokości dokonanej na akcje wpłaty;
3. zgodę na brzmienie statutu i zawiązanie spółki;

4. podpisy subskrybenta i banku, upoważnionego do przyjmowania zapisów i wpłat na akcje.

Zapis na akcje, dokonany pod warunkiem, lub zastrzeżeniem, jest nieważny ³⁾.

¹⁾ Znaczenie prawne subskrypcji. Podpisujący się na akcje zobowiązuje się wobec spółki do świadczeń stosownie do warunków pomieszczonych w liście subskrypcyjnej. Oświadczenie jest wiążącym na termin wskazany w prospekcie, lub liście subskrypcyjnej. Jest to zobowiązanie na wypadek ukonstytuowania się spółki. Zapis warunkowy nie jest ważny. Podobny przepis spotykamy w prawie niemieckim (§ 189). Subskrypcja nie jest ważna odnośnie subskrybenta, o ile nie oznaczono terminu zawiązania spółki. Odpowiedzialność subskrybenta ogranicza się do warunków, pomieszczonych w liście subskrypcyjnej.

Z charakteru prawnego subskrypcji wynika, że subskrybent może zwolnić się od zobowiązania, o ile dowiedzie, że działał pod wpływem błędu, lub był przez założycieli oszukany.

Błąd może posłużyć za powód do uwolnienia subskrybenta od zobowiązania wówczas tylko, jeżeli będzie udowodnione, że dano mu do podpisu inny dokument zamiast listy subskrypcyjnej. Natomiast subskrybent nie może się powoływać na pomyłkę lub na wprowadzenie w błąd przez założycieli, jeżeli nie wynika to z listy subskrypcyjnej. Nawet podanie niedokładnych danych w prospekcie nie zwalnia subskrybenta przed spółką, ma on możliwość dochodzenia szkód i strat od założycieli. Subskrypcja jest wyrażeniem woli nie tylko wobec przyszłej spółki, ale też oświadczeniem wobec publiczności, że ma być do bytu powołana osoba prawna.

Subskrybent nie może posiadać innych praw, niż późniejszy akcjonariusz. To też nie może żądać zwrotu wpłaconych na poczet akcji sum, o ile nie

zajdą przewidziane w ustawie wypadki (odmowa w rejestracji art. 26).

Zwolnienie subskrybentów przez założycieli od wkładów gotówkowych nie uwalnia ich od zobowiązań w stosunku do spółki (pt. znamieny wyrok sądu szwajcarskiego z dn. 15 czerwca 1889 r. w Schweizer Blätter für Handel u. Rechtliche Entscheidungen VII str. 2091). Powoływanie się, że subskrybent działał we własnym imieniu, obojętnem jest, czy w rzeczywistości działał na rzecz osoby trzeciej. Podstawiona osoba uważana jest za rzeczywistego subskrybenta w stosunku do spółki.

Założyciele natomiast mogą w przeciwieństwie do subskrybentów aż do czasu zwolnienia zebrania organizacyjnego wycofać listę subskrypcyjną. W tym względzie wszystkie ustawy wyrażają zgodną opinię, istnieje tylko różnica co do zapatrywania odnośnie momentu. Ustawa szwajcarska uważa za moment ten ogłoszenie o zwołaniu zebrania organizacyjnego, niemiecka — przystąpienie do badania czynności organizacyjnych, francuska zaś — wypuszczenie listy subskrypcyjnej. W ustawie polskiej sprawa ta nie została omówiona. Należy pod tym względem skłonić się do systemu francuskiego, uniemożliwiającego wycofanie listy subskrypcyjnej po jej ogłoszeniu.

²⁾ Forma dokonywania subskrypcji nie jest wskazana za wyjątkiem, że musi być ona sporządzona w dwóch egzemplarzach. Przedewszystkiem musi być ona uczyniona piśmiennie, ustne oświadczenie nie jest wiążące względem spółki. Nie jest natomiast potrzebne, żeby oświadczenie było uczynione w formie aktu urzędowego. Zaświadczenie podpisów, jak tego wymaga ustawa włoska, jest zbędne. Miarodajne są w tym względzie odnośne przepisy prawa cywilnego. Nie stoi nic na przeszkodzie, żeby lista subskrypcyjna była podpisana przez kilka osób. Zamiast podpisania listy subskrypcyjnej subskrybent może w formie piśmiennej złożyć oświadczenie na ręce założycieli, że znany mu jest statut oraz warunki

subskrypcji i, że je przyjmuje (Leon Caen et Renault II N. 628).

Lista subskrypcyjna uważana będzie za nieważną, jeżeli nie będzie zawierała wszystkich wymagań, stawianych przez art. 12 i 13 ustawy. Przepis ten spotykamy w ustawie niemieckiej (ust. 3 § 189). W związku z tem mogą być też zapisy na akcje oprostowane. Inaczej się sprawa ma, o ile zachodzą tylko pewne niedokładności (uw. 1 do art. 13).

³⁾ Lista subskrypcyjna nie podlega opłacie stempłowej. Opłacie tej podlegać może jedynie przydzielenie akcji ze względu na to, że jest to transakcja o charakterze nabywczym i to w momencie związania spółki, gdyż podwójnym nie może być stempel pobierany. Pokwitowanie jednak z odbioru sumy musi być opłacane na ogólnych zasadach (art. 136—138 ust. stempl.).

Art. 14.

Zapisy i wpłaty na akcje mogą przyjmować jedynie Bank Polski, banki państwowe, tudzież inne banki, którym zezwoli na to Minister Skarbu ¹⁾.

Wpłaty na akcje nie mogą być podnoszone przez założycieli, lecz pozostają do wyłącznego rozporządzenia przyszłego zarządu spółki ²⁾.

¹⁾ Dla uniknięcia nadużycia, zdarzającego się często przy przyjmowaniu wpłat na akcje, ustawa żąda kategorycznie wnoszenia należnych sum do instytucji bankowych, zapewniających bezpieczeństwo zwrotu. O ile wpłaty byłyby uczynione na ręce założycieli, muszą ci ostatni niezwłocznie wnieść je do instytucji, przewidzianych przez ustawę. Ryzyko w tym ostatnim wypadku ponosi subskrybent, który nie zastosował się do wymagań prawa i w razie wynikłych strat może się

tylko zwrócić do założyciela, albo osoby, która przyjęła wkład. Kaucja założycielska, przewidziana w art. 11, nie jest dla subskrybenta w tym wypadku gwarancją, gdyż służy ona dla zabezpieczenia roszczeń z tytułu uchybień przy zawarciu spółki. Wpłaty na akcje mogą być wnoszone tylko gotówką, banknotami kurs w kraju mającemi, dokonywanie wpłat w innej walucie może być zastrzeżone przez statut, prospekty i listy subskrypcyjne. Zapłata weksłami, czekami, przekazami bankowymi i t. p. nie jest ważna.

2) Wpłaty na akcje pozostają w depozycie instytucyj kredytowych, przewidzianych w ust. 1, art. 14 i nie mogą być podnoszone do czasu zarejestrowania spółki akcyjnej. Ostatnie zastrzeżenie nie zostało uczynione w ustawie, wynika jednak z całokształtu przepisów o spółkach akcyjnych. Wprawdzie zarząd wybierany jest na organizacyjnem zebraniu (ust. 4, art. 21), czynności jego do czasu zarejestrowania ograniczają się do zgłoszenia zawiązania spółki do rejestru handlowego (art. 23). Rozporządzanie się majątkiem spółki dozwolone jest dopiero w granicach statutu i ustawy po przyznaniu spółce osobowości prawnej w związku z dokonaną rejestracją (ust. 1, art. 24). Odpowiedzialność osób, działających przed jej zarejestrowaniem, a więc i członków zarządu, jest osobista i solidarna (pt. Skoryna: Wpłata kapitału zakładowego. Przegląd Prawa Handlowego Nr. 5, 1926, str. 217).

Art. 15.

W razie niezapłacenia którejkolwiek raty subskrypcyjnej, płatnej przed zarejestrowaniem spółki, założyciele będą mogli uznać zapis za zgasty wskutek upływu terminu ¹⁾.

W tym przypadku dokonane już wpłaty przepadają na rzecz spółki, a nieopłacone ak-

cje mogą być objęte w drodze zapisu przez założycieli lub inne osoby ²⁾.

¹⁾ Ustawa nie wymaga żadnych formalności przy uchybieniu w zapłacie którejkolwiek raty subskrypcyjnej, założyciele sami władni są uznać wówczas zapis za zgasty. W tym względzie procedura, przewidziana dla wpłaty na akcje, po zarejestrowaniu spółki jest zbyteczna (art. 45). W każdym wypadku wskazane jest, aby warunek ten podany był do wiadomości w liście subskrypcyjnej.

²⁾ Wpłaty dokonane przepadają na rzecz spółki. Przy objęciu przez założycieli, lub inne osoby, akcji niedopłaconych, subskrybent nie jest zwolniony od dopłaty niepokrytej sumy i odpowiada solidarnie z następcami. W razie pokrycia niedoboru ma on prawo odwetu do swego następcy, przyczem roszczenia przedawniają się w ciągu lat pięciu (ust. 5 i 7 art. 45).

Art. 16.

Termin do zapisywania się na akcje nie może być dłuższy nad trzy miesiące od dnia otwarcia subskrypcji ¹⁾.

Jeżeli w terminie oznaczonym w ogłoszeniu cała ilość akcji zaofiarowanych nie zostanie subskrybowana i należycie opłacona, spółkę uważa się za niedoszlą do skutku ²⁾.

W ciągu czternastu dni po upływie terminu zamknięcia subskrypcji założyciele ogłoszą o niedościeciu spółki do skutku w pismach, w których były drukowane ogłoszenia o subskrypcji i zawiadają subskrybentów do odbioru wpłaconych kwot ³⁾.

¹⁾ Termin trwania subskrypcji jest postanowiony w interesie subskrybentów i przysługującej spółki. Przepis ten wprowadzają też inne ustawy akcyjne, ujęcie jego jest jednak różnorodne. Przeważnie dotyczy to niezorganizowania się spółki w terminie wskazanym w liście subskrypcyjnym. Po jego upływie subskrybent zostaje zwolniony od wszelkich zobowiązań i przysługuje mu prawo do zwrotu wpłaconych kwot bez wszelkich potrąceń, gdyż przez dokonanie subskrypcji nie przyjmuje na siebie obowiązku pokrycia kosztów założycielskich w razie niezorganizowania się spółki (Lyon Caen et Renault II 694).

²⁾ W praktyce wypadek podobny jest rzadki, gdyż założyciele, przystępując do publicznej subskrypcji, z wczasu zabezpieczają się co do jej powodzenia. W tym celu tworzy się syndykat gwarancyjny, który zobowiązuje się do pomieszczenia akcji. Syndykaty podobne są zjawiskiem częstym szczególnie w Ameryce, gdzie różnego rodzaju inwestment trusty posiadają dostęp do szerszej publiczności, której zbywają akcje po ukonstytuowaniu się spółki. Jest to dla nich niezbyt trudnem, gdyż pierwsze wpłaty na akcje są bardzo nieznaczne.

³⁾ Odbiór kwot, wpłaconych w wypadku niedojścia spółki do skutku dokonuje się i przedawnia się na ogólnych zasadach prawnych. Bank, lub instytucja, przyjmująca wkłady, może wydać kwoty te bez udziału założycieli po przedstawieniu dowodu, że spółka się nie ukonstytuowała, a ogłoszenia zostały w tym względzie poczynione i za zwrotem egzemplarza zapisu na akcje, wydanego subskrybentowi (ust. 1, art. 13).

Art. 17.

Jeżeli wszystkie akcje zostaną subskrybowane i należycie opłacone, założyciele dokonają w przeciągu czternastu dni od upływu terminu

zamknięcia subskrypcji przydziału akcji subskrybentom ¹⁾.

Wykazy subskrybentów ze wskazaniem ilości i rodzaju przyznanych każdemu z nich akcji będą wyłożone w ciągu następnych dni czternastu w miejscach, gdzie zapisy były przyjmowane ²⁾.

W tym ostatnim terminie osoby, którym akcji nie przyznano, będą wezwane do odbioru wpłaconych kwot ³⁾.

¹⁾ pt. uw. 1 — do art. 13.

²⁾ Instytucje kredytowe, przewidziane w art. 14.

³⁾ Wezwanie czyni się przez publikację w tych samych dziennikach, gdzie była subskrypcja ogłoszona. Subskrybenci mogą zastrzedz sobie zawiadomienie ich listownie. Nieodebrane wpłaty ulegają ogólnym przepisom prawa. Subskrybenci nie posiadają prawa domagania się przyznania im wbrew woli założycieli akcji nawet wówczas, gdy kapitał nie został przesubskrybowany. Założyciele mogą zawsze objąć akcje przez innych podpisane, muszą jednak zadosyć uczynić wymaganiom przepisany dla wpłat.

Art. 18.

Nie później, jak w ciągu sześćdziesięciu dni od daty zamknięcia subskrypcji, założyciele zwołują przez jednorazowe ogłoszenie zgromadzenie organizacyjne.

Ogłoszenie będzie wydrukowane przynajmniej na dni czternaście przed zgromadzeniem w tych samych pismach, w których dokonane były ogłoszenia o subskrypcji.

W ciągu tych czternastu dni przysłym akcjonariuszom będą wydawane w miejscach wskazanych w ogłoszeniu odpisy sprawozdania założycieli i opinie biegłych rewidentów ¹⁾.

¹⁾ Sprawozdanie założycieli i opinia biegłych rewidentów ma być sporządzona według wymagań art. 6 i 7 (pt. uwagi do tych artykułów).

Art. 19.

Jeżeli wartość wkładów niepieniężnych lub przedmiotów i praw majątkowych, nabywanych przed zarejestrowaniem, ustalona przez biegłych rewidentów, jest niższą przynajmniej o jedną piątą od wartości, oznaczonej w sprawozdaniu założycieli, wolno każdemu subskrybentowi zrzec się uczestnictwa w spółce ¹⁾. O zrzeczeniu się należy zawiadomić założycieli listem poleconym, który powinien być doręczony przed dniem zgromadzenia organizacyjnego, lub złożyć oświadczenie na zgromadzeniu przed przystąpieniem do wyboru władz ²⁾. Akcje przypadające subskrybentom, którzy się zrekli uczestnictwa w spółce, mogą być objęte przez zapisy (art. 13) założycieli lub innych osób.

¹⁾ Jest to odstępianiem od ogólnej zasady, uznającej subskrybenta za zobowiązanego wobec spółki w razie podpisania się na akcje. Zrzeczenie się wówczas nie pociąga za sobą uszczuplenia kwoty, wpłaconej przez subskrybenta. Spornem jest natomiast, jak ma być określona owa jedna piąta część. Wkłady mogą się składać z różnorodnych przedmiotów. Nie idzie tu

o wartość jednego przedmiotu, ale o całość wkładów, wnoszonych do spółki.

²⁾ Niezachowanie terminów, przewidzianych dla złożenia oświadczenia o zrzeczeniu się pociąga za sobą nieważność takiego zgłoszenia i subskrybent nie może powoływać się następnie na wartość, ustaloną przez biegłych.

Art. 20.

Walne zgromadzenie organizacyjne odbędzie się podług zasad, przewidzianych dla zwykłych walnych zgromadzeń ¹⁾.

Zgromadzenie otworzy jeden z założycieli ²⁾.

¹⁾ Obowiązują tu odnośnie zwoływania i odbycia posiedzenia art. 56—74. Protokół zebrania winien być sporządzony w formie notarialnej, lub sądowej, gdzie to prawo przewiduje (art. 73). Niektóre ustawy, jak np. niemiecka, przywiązują b. dużą wagę do zebrania organizacyjnego, które odbywa się pod przewodnictwem sędziego rejestrowego.

Nie stosuje się natomiast do zgromadzeń organizacyjnych wymaganie deponowania akcji, gdyż akcje przed zarejestrowaniem spółki nie mogą być wydane. Do zebrania organizacyjnego ma zastosowanie przepis o wskazaniu w ogłoszeniu celu zebrania, każdemu zaś subskrybentowi, o ile tego zażąda, winien być wydany odpis złożonego wniosku. Uchwały mogą być powzięte jedynie odnośnie przedmiotów postawionych na porządku dziennym. Do zebrania organizacyjnych ma zastosowanie wymaganie art. 63 o sporządzeniu listy obecnych z podaniem ich imienia i nazwiska, miejsca zamieszkania, oraz kwoty subskrybowanej i przysługujących głosów. Quorum, głosowanie, powzięcie uchwał stosuje się do przepisów o walnych zgromadzeniach (art. 61, 68, 72). Statut może wprowadzić zmiany w tych przepisach ustawowych, wówczas mają zastosowanie te zmiany.

²⁾ Po zagajeniu zgromadzenia przez założyciela następuje wybór przewodniczącego z pośród osób, uprawnionych do uczestnictwa na zgromadzeniu w sposób przewidziany przez art. 62.

Art. 21.

Na zgromadzeniu organizacyjnym powinno być stwierdzone objęcie wszystkich akcji i uiszczenie przepisanych wpłat przed zarejestrowaniem oraz powinno być odczytane sprawozdanie zgromadzenia założycieli i opinia biegłych rewidentów ¹⁾.

Zgromadzenie organizacyjne nie może zmienić statutu ²⁾.

Zgromadzenie zatwierdzi osobną uchwałą ogólną wysokość kosztów organizacyjnych ³⁾.

Zgromadzenie dokona wyboru pierwszych władz spółki ⁴⁾.

¹⁾ Ze względu na przebieg czynności organizacyjnych i porządku uchwalania wniosków na organizacyjnym zebraniu, muszą być w pierwszym rzędzie stwierdzone zasadnicze czynności, niezbędne do powstania spółki, a więc: subskrybowanie całego kapitału zakładowego, uiszczenie przewidzianej przez prawo lub statut pierwszej wpłaty, a następnie zapoznanie obecnych ze sprawozdaniem założycieli i opinia biegłych, gdyż na tej zasadzie zapadają uchwały na zgromadzeniu organizacyjnym.

²⁾ Ustawa nie zezwala na zmianę statutu przez zgromadzenie organizacyjne. Inaczej sprawa ta została uregulowana w zagranicznych ustawach akcyjnych. Niemiecka, zajmująca się najbardziej szczegółowo zebraniem organizacyjnym, dopuszcza na zasadzie

u uchwały większości uczestniczących na zebraniu zmianę statutu w zakresie firmy, siedziby, przedmiotu przedsiębiorstwa, wysokości kapitału zakładowego, wyboru zarządu, ustalenia przywilejów. W tym wypadku przewiduje się zrzeczenie się przez nieobecnych na zebraniu subskrybentów zapisów (ust. 5 § 196). Zakaz zmiany statutu przez zebranie organizacyjne wprowadzie stoi w sprzeczności z uprawnieniami walnego zgromadzenia, które jest naczelnym organem spółki, posiada jednak tę dobrą stronę, że nie wprowadza zamieszania przy powstaniu spółki.

³⁾ Całość kosztów założycielskich, a nie pojedyncze wydatki, ulegają zatwierdzeniu. Obciążają one majątek spółki. Do kosztów tych należy wynagrodzenie założycieli, o ile nie wymówili sobie innego sposobu zadośćuczynienia w formie udziałów w zyskach lub t. p., następnie wydatki, związane z ustaleniem statutu, opłatami stempłowymi, rejestracją i inne, zmierzające do powołania spółki do bytu.

⁴⁾ Wybór władz odbywa się na ogólnych zasadach ustawy, chyba, że statut przewiduje od nich ustępstwo.

Art. 22. x

Na żądanie osób, reprezentujących na zgromadzeniu przynajmniej jedną dziesiątą kapitału akcyjnego gotowizną wpłaconego, a nie korzystających z żadnych szczególnych uprawnień, powinno być zarządzone powtórne zbadanie sprawozdania założycieli przez komisję, wybraną na tem zgromadzeniu, składającą się co najmniej z trzech osób. W tej komisji ma prawo uczestniczyć jeden przedstawiciel, wybrany przez osoby, żądające powtórne go zbadania ¹⁾.

Po wybraniu komisji zgromadzenie powinno być odroczone przynajmniej na ośm dni. Dzień nowego zgromadzenia określi samo zgromadzenie.

Jeżeli sprawozdanie komisji, powzięte większością głosów, nie będzie zgodne ze sprawozdaniem założycieli, należy przed przystąpieniem do wyboru władz spółki powziąć uchwałę, czy spółka ma dojść do skutku²⁾.

Uchwała będzie powzięta prostą większością głosów, reprezentujących na zgromadzeniu akcje gotowizną opłacone, a niekorzystające z żadnych szczególnych uprawnień; w głosowaniu nie mogą brać udziału nawet z pełnomocnictwem założyciele, oraz osoby, którym mogą być przyznane wynagrodzenia lub korzyści szczególne, chociażby reprezentowali także akcje gotowizną opłacone³⁾.

¹⁾ Ustawa dąży do zabezpieczenia praw mniejszości w całym szeregu przepisów. Już w okresie założycielstwa nadano mniejszości znaczne uprawnienia. Forytowani są w tym względzie subskrybenci, wpłacający swe udziały gotowizną przed osobami, wnoszącymi wkłady rzeczowe. Powtórne badanie odbywa się już bez udziału biegłych rewidentów. Przedstawiciel mniejszości dopuszczony jest do uczestniczenia w komisji, przez co zabezpiecza się prawa mniejszości.

²⁾ W razie zgodności sprawozdania komisji ze sprawozdaniem założycieli na porządku dziennym nie jest stawiana sprawa o dojściu spółki do skutku. Chyba, że zapadnie tego rodzaju uchwała, powzięta przez większość obecnych na zebraniu. Ust. 4, art. 22 nie ma wówczas zastosowania.

¹⁾ W literaturze prawniczej istnieje różnica w zapatrywaniu co do zaskarżania uchwał zebrań organizacyjnych w sposobie przewidzianym w art. 74 ustawy. Jedni (Makover 116, Ring 418, Nr. 12) są zdania, że przepisy względem zaskarżania uchwał walnych zgromadzeń akcjonariuszów mogą być stosowane również do zgromadzeń organizacyjnych. Inni (Staub I, 603) wyrażają pogląd przeciwny ze względu na upoważnienie sędziego rejestrowego do sprawdzenia przebiegu założycielskiego przed zarejestrowaniem spółki. Pogląd ten jest słuszny. Osobom niezadowolonym z uchwał zgromadzenia organizacyjnego przysługuje bowiem nieograniczone prawo zwrócenia się do sędziego rejestrowego ze swymi wnioskami. O ile mimo to spółka zostanie zarejestrowana, decyzja sędziego rejestrowego ulega zaskarżeniu w sposób przez prawo przewidziany.

Art. 23.

Zarząd zgłosi zawiązanie spółki do rejestru handlowego w sądzie właściwym według jej siedziby.

Do zgłoszenia należy dołączyć w oryginale, lub uwierzytelnionym odpisie:

1. statut;
2. akty o zawiązaniu spółki i objęciu akcji;
3. oświadczenie zarządu, że przepisane statutem wpłaty na akcje zostały dokonane i że przejście wkładów niepieniężnych na spółkę z chwilą jej zarejestrowania jest zapewnione;
4. stwierdzenie ustanowienia władz spółki i ich skład osobisty;

5. dowód zezwolenia i zatwierdzenia statutu przez właściwą władzę, jeżeli do powstania spółki jest to wymagane.

W przypadku zebrania kapitału akcyjnego w drodze publicznej subskrypcji przedłożyć należy:

6. protokół zgromadzenia organizacyjnego wraz z ogłoszeniami (prospektami);
7. spis subskrybentów z uwidocznieniem liczby akcji, przypadających na każdego z nich i wysokości uiszczonych wpłat;
8. poświadczenie banków o wysokości dokonanych wpłat.

Ponadto w przypadkach prawem niniejszem przewidzianych dołączyć należy sprawozdanie założycieli wraz z opinią biegłych rewidentów oraz sprawozdanie komisji, wybranej na walnem zgromadzeniu organizacyjnym.

Załączniki zgłoszenia przechowa sąd w aktach rejestracyjnych ¹⁾.

Po zarejestrowaniu spółki zarząd powinien w terminie czternastodniowym złożyć Ministerstwu Przemysłu i Handlu odpis statutu i aktów o zawiązaniu spółki oraz objęciu akcji ²⁾.

¹⁾ Opłata stemplowa należy się od spółki w chwili jej ukonstytuowania, a więc przed wniesieniem do rejestru firmowego. Uiszcza się ją według zasad ogólnych (art. 102 ust. stempl.). Zarząd spółki powinien wnieść opłatę stemplową i przedstawić odpowiednie zaświadczenie urzędowi rejestracyjnemu wraz z innymi aktami, wymienionymi w art. 23. Zarejestrowanie nie

może nastąpić, o ile opłata nie została uskuteczniiona, lub nie została odroczone w myśl art. 177 ust. stempl.

²⁾ Ministerstwu Przemysłu i Handlu według ustawy pozostawiono zwierzchniczy nadzór nad spółkami akcyjnymi, który wyrazić się ma w dostosowaniu statutów spółek do wymagań ustawy. Po upływie terminu, przewidzianego przez ustawę, spółki, których statuty w istotnych punktach nie będą się zgadzały z przepisami ustawy akcyjnej, mogą ulec rozwiązaniu i likwidacji na mocy orzeczenia sądu rejestrowego, wydanego na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 24.

Przez zarejestrowanie spółka nabywa osobowość prawną ¹⁾.

Osoby, działające w imieniu spółki przed jej zarejestrowaniem, odpowiadają osobiście i solidarnie ²⁾.

¹⁾ Zarejestrowanie jest ostatniem stadium w powstawaniu spółki. Ustawa polska na wzór niemieckiej daje sędziemu rejestrowemu daleko idący wpływ na sprawy spółki. Jest to pozostałość systemu koncesyjnego. Po złożeniu wszystkich wymaganych w art. 23 dokumentów sędzia rejestracyjny przystępuje do zbadania prawomocności zawartych aktów. Przedewszystkiem winien on skonstatować, czy zameldowanie odpowiada formalnym przepisom prawa (art. 6 o rejestrze handlowym § 12 niemieckiej ustawy handlowej). Jeżeli akty zawierają dyspozycje sprzeczne z prawem, winien odmówić zarejestrowania spółki. Stać w obronie akcjonariuszów, którzy nie chcą uczynić użytku z przysługującego im prawa zaskarżenia czynności organizacyjnych, nie potrzebuje. Stylistyczne niedokładności i niejasności w tekście nie dają sędziemu

rejestracyjnemu prawa odmawiania rejestracji. Nie powinien on żądać w tym wypadku poprawek i sprostowań, co się jednak w praktyce zdarza.

Powstaje pytanie, czy sędzia winien badać prawdziwość oświadczeń. Większość autorów jest zdania, że, o ile sprzeczności nie są zbyt rażące, rejestracja ma być skuteczną (Cosack 562).

Natomiast obowiązkiem sędziego rejestrowego jest przeprowadzenie badania istotnego, a nie formalnego tylko i odmówienie zarejestrowania, jeżeli istnieją poważne względy, skłaniające do przypuszczenia o nieprawdziwości złożonych oświadczeń (Staub I, uw. do § 179). Sędzia rejestrowy posiada władzę dyskrejonalną w sprawie żądania uskutecznienia lub uzupełnienia zgłoszeń. W razie niewykonania tego żądania przysługuje mu prawo przynaglenia przez naznaczenie kar porządkowych.

Decyzje sędziego rejestrowego są zaskarżalne w drodze skargi opadkowej według postępowania cywilnego (ust. 6 art. 6 ust. o Rejestr.).

²⁾ Odpowiedzialność osób, działających przed jej zarejestrowaniem, wynika z charakteru prawnego spółki przed zameldowaniem, która uważana jest do tego czasu za spółkę cywilną. Orzecznictwo niemieckie uważa, że działania osób w interesie przyszłej spółki tylko wówczas uznane być mogą za właściwe, jeżeli prowadzą do założenia spółki (Entscheidungen des Reichsgerichts in Civilsachen 21, 250; 24, 23, 32, 98). Zobowiązania i umowy regulowane są na mocy przepisów ustawy cywilnej.

Art. 25.

Jeżeli w przeciągu trzech miesięcy od terminu zamknięcia subskrypcji, a w przypadku artykułu 8-go od daty sporządzenia statutu spół-

ka nie będzie zgłoszona do zarejestrowania lub, jeżeli uprawomocni się decyzja sądu, odmawiająca zarejestrowania, wówczas założyciele oraz osoby, które wybór do pierwszych władz spółki przyjęły, powinny pod solidarną odpowiedzialnością niezwłocznie zawiadomić o tem przez ogłoszenia osoby interesowane i zarządzić zwrot wpłaconych sum i wkładów niepieniężnych ¹⁾.

¹⁾ Opieszałość w tym względzie pociąga za sobą obowiązek wynagrodzenia strat, wyrządzonych spółce (art. 152). Członek zarządu, lub założyciel, działając samodzielnie, zwalnia się od odpowiedzialności, w razie, jeżeli dowiedzie, że przedsięwziął wszystkie środki w celu wykonania przepisów prawnych.

Art. 26.

Jeżeli po zarejestrowaniu spółki stwierdzone zostaną braki, wynikłe z niedopełnienia przepisów niniejszego prawa, sąd rejestrowy z urzędu lub na wniosek interesowanych zawezwie spółkę do usunięcia braków i wyznaczy jej w tym celu odpowiedni termin.

Jeżeli spółka nie uczyni zadość wezwaniu, sąd rejestrowy może zastosować przewidziane w ustawach środki przymusowe dla przynaglenia zgłoszeń rejestrowych ¹⁾.

Jeżeli braki mają istotne znaczenie dla dalszego istnienia spółki i nie będą pomimo upływu terminu, wyznaczonego przez sąd rejestrowy, usunięte, sąd miejsca siedziby spółki, powołany do orzecznictwa w sprawach handlo-

wych, może wydać z urzędu, lub na wniosek interesowanych, po zawezwaniu zarządu do oświadczenia się, orzeczenie o rozwiązaniu spółki ²⁾).

Z powodu powyższych braków spółka nie może być rozwiązana, jeżeli od chwili zarejestrowania upłynęło pięć lat.

¹⁾ Przynaglenie wyraża się w karach porządkowych, przewidzianych przez przepisy, dotyczące rejestru firmowego.

²⁾ Przepis powyższy winien być stosowany ogólnie, gdyż spółka, która rozpoczęła swe czynności na zasadzie uczynionego wpisu do rejestru handlowego, z samej istoty weszła w cały szereg stosunków umownych z osobami trzecimi, i rozwiązanie spółki może przyczynić szkodę nie tylko akcjonariuszom, ale i osobom, które zawierzyły wpisowi do rejestru i zawarły umowy. Rozwikłanie tych umów może się okazać trudnem. Wadliwość, dotyczące firmy, siedziby, przedmiotu przedsiębiorstwa, ustroju zarządu, formy zwoływania walnego zgromadzenia, mogą być uchylone i zmienione przez uchwałę walnego zgromadzenia. Tylko uchybienia, nie dające się usunąć, mogą spowodować orzeczenie o rozwiązaniu spółki. O takim orzeczeniu winna być zawiadomiona spółka, której przysługuje prawo rekursu. Dopiero po uprawomocnieniu się decyzji wpis o rozwiązaniu spółki wnosi się do rejestru firmowego i następuje jej likwidacja według przepisów art. 128—141 ustawy.

Art. 27.

Obowiązkowe ogłoszenia od spółki pochodzące powinny być drukowane w „Monitorze Polskim”, tudzież w innem piśmie, przeznaczonem przez walne zgromadzenie ¹⁾. Minister Prze-

mysłu i Handlu wskazać może jeszcze inne piśmo, w którym powinny być drukowane obowiązkowo ogłoszenia ²⁾).

¹⁾ Ustawa polska nie wspomina, jakiej treści mają być ogłoszenia. W tym względzie nie spotykamy też wskazówek w dekrete o rejestrze firmowym, gdyż w art. 8 powiedziano, że każdy wpis ulega obowiązkowemu i bezzwłocznemu ogłoszeniu. Nie jest to dostateczne, i raczej należałoby zastosować się do wskazówek § 199 ustawy niemieckiej, która wymaga, żeby poza wpisem w ogłoszeniu były umieszczone wszelkie inne postanowienia, dotyczące spółki: kapitał zakładowy, ilość emitowanych akcji, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania założycieli i oświadczenie ich o rozebraniu akcji, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania członków zarządu i rady nadzorczej. Wreszcie, że wszelkie dokumenty i opinie biegłych są do przejrzenia w kancelarii sądu rejestrowego. Ma to na celu wprowadzenia jak najdalej idącej jawności.

²⁾ Ze względu na powyższy przepis postanowienie ust. 2 art. 8 dekretu o rej. firmowym o wyznaczeniu jednej z gazet miejscowych przez sędziego rejestrowego dla umieszczania wpisów rejestrowych nie ma zastosowania względem spółek akcyjnych.

DZIAŁ II.

Akcje. Prawa i obowiązki akcjonariuszów.

Art. 28.

Akcje mogą być imienne lub na okaziciela ¹⁾. Zamiana akcji imiennych na akcje na okaziciela lub odwrotnie może być dokonana na żądanie

akcjonariusza, jeżeli niniejsze prawo lub statut nie postanawia inaczej²⁾).

Akcje są niepodzielne; mogą być wydawane w odcinkach zbiorowych³⁾.

1) Od postanowień statutu zależy, czy akcje mają być imienne, czy na okaziciela. O ile w statucie brak co do tego wzmianki, to należy dorozumiewać, że miano na uwadze akcje imienne. Akcja imienna jest dokumentem wystawionym na żądanie pewnej osoby zgóry wskazanej. Jest ona zbywalna przez indos pełny lub in blanco. Statut może jednak uzależnić zbywalność akcji od zezwolenia spółki albo w inny sposób (ust. 2 art. 32). Akcja imienna winna być wystawiona na osobę fizyczną lub prawną, może też być wskazane jednocześnie kilka osób. Przejście tytułu własności zależne jest od dokonania pewnych formalności (art. 34, 35).

Akcja na okaziciela otrzymuje wszystkie właściwości papieru publicznego. Każdy posiadacz akcji takiej uważany jest w stosunku do spółki za właściciela udziału, któremu przysługują prawa bez dalszej legitymacji. Prawo własności akcji na okaziciela przenosi się przez wręczenie. Istnieje jednak w prawie różnica między papierami na okaziciela, a akcjami na okaziciela. Różnica ta występuje szczególnie, jeżeli chodzi o zgubienie lub utratę akcji przez kradzież (Kaczkowski 303). Względem spółki posiadanie akcji na okaziciela jest dowodem dostatecznym. Samo posiadanie wystarcza za tytuł. Ze względu na to, że akcje poza innymi prawami dają również prawa członkowskie, wyrażające się w uczestnictwie na walnym zgromadzeniu, ustawy akcyjne wprowadzają ograniczenia, wyrażające się w zadaniu deponowania akcji na pewien okres czasu przed zgromadzeniem w zarządzie spółki, lub w banku (art. 59). Motywem tego przepisu jest przede wszystkim dążenie do tego, aby w walnym zgromadzeniu

przyjmowały udział osoby zainteresowane a następnie ograniczenie posiadaczy większej ilości akcji co do prawa głosu.

2) Zamiana akcji imiennych na akcje na okaziciela i odwrotnie dokonywa się na żądanie akcjonariusza przez władze spółki. Jest to zwykła czynność wykonawcza zarządu. Zamiana może być dokonana jedynie w tym kierunku. Zarządowi nie przysługuje natomiast prawo zmiany ani rodzaju akcji, ani ich nominalnej wartości, gdyż byłoby to zmianą zasadniczych warunków statutu, co może uskutecznić jedynie walne zgromadzenie przy zachowaniu kwalifikowanej większości oddanych głosów, przewidzianej przez ustawę (ust. 2, art. 68) lub statut.

3) Niepodzielność akcji dotyczy stosunku ich posiadaczy do spółki, czyli inaczej akcja nie może być dzielona w ten sposób, żeby powstać miało z jednego tytułu więcej udziałów członkowskich. Akcjonariusz nie może uskutecznić samodzielnie tego podziału. Jest jednak dozwolone, żeby jedna akcja należała do kilka osób jednocześnie nawet wówczas, kiedy nie jest podzielona na odcinki. W tym wypadku obowiązują przepisy prawa cywilnego o rzeczy niepodzielnej. Kilku posiadaczy jednej akcji występować może jedynie przez osobę ku temu uprawnioną. Prawa członkowskie nie podlegają podziałowi. Z tego względu wspólni posiadacze jednej akcji muszą występować na walnych zgromadzeniach przez jednego reprezentanta. Zasadniczo dopuszczenie odcinków nie jest dogodne i odcinki takie nie są dopuszczone w ustawie niemieckiej (§ 179) w przeciwieństwie do ustawy francuskiej i belgijskiej (ust. 2 art. 41). Dzielenie na odcinki w ustawie polskiej jest uzasadnione ze względu na wyniki przerachowania, dokonanego na mocy prawa o bilansach złotych. Wobec tego, że statuty spółek będą musiały być dostosowane do wymagań ustawy po upływie terminu, przewi-

dzianego w ustawie akcyjnej (art. 170), a wartość nominalna akcji powinna wynosić conajmniej 100 zł (ust. 1, art. 30), powstanie konieczność zachowania nadal odinków.

Art. 29.

Akcje wydane wzamian za wkłady niepieniężne powinny zostać imiennymi aż do chwili zatwierdzenia przez walne zgromadzenie spółki sprawozdania i rachunków za drugi rok obrotowy i w ciągu tego czasu nie mogą być zbywane ani zastawiane ¹⁾.

Akcje te w ciągu powyższego okresu będą zatrzymane w spółce na zabezpieczenie roszczeń o odszkodowanie z tytułu umów, dotyczących wkładów niepieniężnych ²⁾.

Roszczeniom tym służy pierwszeństwo do zaspokojenia przed innymi wierzytelnościami.

O takim przeznaczeniu akcji należy uczynić wzmiankę na akcjach i świadectwach tymczasowych ³⁾.

¹⁾ W kierunku zabezpieczenia spółki od nieuczciwego założycielstwa ustawa przy wydawaniu akcji stawia dwa żądania zasadnicze. Pierwsze polega na tem, że akcje wydane za wkłady pozostają imiennymi aż do chwili zatwierdzenia przez walne zgromadzenie spółki sprawozdania z rachunków za drugi rok obrotowy. Drugie, że akcje takie w ciągu tego okresu czasu zatrzymane są w spółce na zabezpieczenie roszczeń o odszkodowanie z tytułu umów, dotyczących wkładów niepieniężnych. Akcje pozostając imiennymi, nie korzystają wówczas z przywileju, przysługującego akcjom według poprzedniego artykułu, zamiany na akcje

na okaziciela. Wszelkie w tym względzie zawarte umowy nie posiadają mocy obowiązującej w stosunku do spółki i zarząd obowiązany jest przeniesienie tytułu własności akcji imiennej w księdze akcyjnej na inną osobę odmówić. Ustawa polska idzie nawet dalej, gdyż zabrania akcje te zastawiać. Dotyczy to również stosunku względem spółki oraz osób, mających prawo do roszczeń o odszkodowanie wynikające z tytułu umów, dotyczących wkładów niepieniężnych. Tranzakcje jednak dokonane temi akcjami nie mogą być uważane za nieważne z samego prawa, gdyż zbywca i nabywca lub w zastaw dający i biorący w stosunkach między sobą podlegają ogólnym przepisom prawa. Umowa odnośnie zbycia takich akcji może być zawarta na termin z dostawą w chwili wygaśnięcia ciążących na nich ograniczeń.

²⁾ Akcje zatrzymane w spółce mogą być zdeponowane w zarządzie spółki lub na żądanie akcjonarjusza w banku z zastrzeżeniem odnośnie niezbywalności. Przepis o zabezpieczeniu roszczeń należy tłómaczyć w znaczeniu ograniczającym, t. j. roszczenia mogą dotyczyć ściśle tylko umów, wynikających z wkładów niepieniężnych. Straty, wynikłe za okres czasu, przewidziany w ustawie, nie mogą być uważane za roszczenia w myśl ustawy chyba, że powstały one z tytułu wkładów niepieniężnych. Do takich strat należą wady, ukryte w aportach. Zatrzymanie akcji w niczem nie krępuje praw członkowskich akcjonariuszów, mogą oni uczestniczyć w walnych zgromadzeniach z prawem głosu na ogólnych zasadach. Termin dwuletni liczy się nie od czasu zarejestrowania, a od czasu zatwierdzenia sprawozdania i rachunku zysków i strat przez walne zgromadzenie za drugi rok obrotowy. Podobne ograniczenie wprowadza ustawa belgijska (ust. 1, art. 47).

³⁾ Uczynienie wzmianki na akcjach o przywiązanych do nich ograniczeniach posiada dużą niedogodność. Po upływie terminu przewidzianego w ust. 1 art. 29 akcjonariuszowi przysługuje prawo wymiany akcji, na

Prawo o spółkach akcyjnych.

których uczyniono wzmiankę, na inne, gdyż pozostawienie takiej wzmianki może wpłynąć na obniżenie wartości akcji, publiczność bowiem, nabywająca akcje, odnosi się do takich wzmianek podejrzliwie.

Art. 30.

Wartość nominalna akcji powinna wynosić przynajmniej sto złotych ¹⁾.

W przedsiębiorstwach użyteczności publicznej wartość nominalna akcji imiennych musi wynosić dwadzieścia pięć złotych ²⁾.

¹⁾ Zbytecznie rozdrabnianie wartości nominalnej akcji, jak to spotykamy w Anglii, dla naszych stosunków gospodarczych uważane było przez czynniki, biorące udział w ankiecie (st. 11) za niepożądane. Większość też wskazywała na 100 złotych, jako na granicę najniższą. Spółki akcyjne, powstające pod rządem ustawy nowej, nie będą mogły wystawiać akcji poniżej tego minimum. Przedstawicielstwa ugrupowań gospodarczych w ankiecie (art. 10) wypowiedziały się za jednolitem oznaczeniem wartości akcji. Ustawa nie poszła za temi wskazaniem, wobec czego oznaczenie wartości wzywż przewidzianego minimum, jak to dopuszcza wyraźnie ustawa niemiecka (ust. 2 § 184), jest w zupełności dozwolone. Istniejące spółki będą musiały się również do przepisu tego dostosować. Ustawa o bilansach w złocie najniższe minimum wartości nominalnej akcji oznaczyła na 10 złotych, przy przeliczeniu zaś kapitału zakładowego i podziela na akcje stosowano różnorodne normy. Akcje niższej wartości nominalnej, niż sto złotych, będą musiały być połączone i w tym względzie nastąpić musi zmiana statutu przez walne zgromadzenie na warunkach przez ustawę przewidzianych. Przepisy odnośnie wysokości kapitału zakładowego i akcji są warunkami istotnymi, powodującymi wraze niezastosowania się do nich statutów, rozwiązanie spółki (art. 170).

²⁾ Akcje w przedsiębiorstwach użyteczności publicznej mają być imiennymi tylko wówczas, jeżeli wartość ich nominalna jest niższa od stu złotych. Najniższa granica tych akcji wynosi dwadzieścia pięć złotych. O ile jednak wartość nominalna akcji w powyższych przedsiębiorstwach wynosi sto złotych, lub wyżej, mogą być one wystawione i na okaziciela.

Art. 31.

Akcje na okaziciela nie mogą być wydawane przed pełną wpłatą ¹⁾, na dowód częściowej wpłaty należy wydawać tymczasowe świadectwa imienne ²⁾.

Akcje imienne mogą być wydawane przed pełną wpłatą ³⁾.

Każdorazowa wpłata winna być uwidocznioma na świadectwach tymczasowych i akcjach imiennych ⁴⁾.

Akcje i świadectwa tymczasowe wydane przed zarejestrowaniem spółki lub nowej emisji są nieważne ⁵⁾.

¹⁾ Odnośnie wydawania akcji czyniona jest różnica między akcjami imiennymi i na okaziciela przed pełną ich opłatą. Spotykamy przepis ten zarówno w ustawie akcyjnej polskiej jak i w ustawach obcych. Nadużycia dokonywane z akcjami na okaziciela przed pełną ich wpłatą posłużyły za motyw do wprowadzenia tych ograniczeń. Początkowo ustawa akcyjna francuska z r. 1867 zezwalała na wydawanie akcji na okaziciela w razie pokrycia w połowie, o ile statut spółki to przewidywał. Ze względu jednak na zachodzące nadużycia przy zbywaniu akcji takich, nowela francuska

z r. 1893 wprowadziła ograniczenie, że akcje na okaziciela do pełnej wpłaty powinny pozostawać akcjami imiennymi. Te same przepisy spotykamy w prawie włoskiem (art. 166), belgijskiem (art. 46), portugalskiem (ust. 1 art. 166), holenderskiem (art. 40, 41), niemieckiem (ust. 3, § 179).

²⁾ Jak wynika z ustawy świadectwa tymczasowe nie mogą być wydawane na okaziciela a winny być zawsze imienne. Świadectwa tymczasowe są to dokumenty stwierdzające przed wydaniem akcji prawa członkowskie. Należy od nich odróżniać pokwitowania z otrzymanych wpłat częściowych, które mogą być wydawane niezależnie od świadectw tymczasowych. Polska ustawa akcyjna nie czyni należytej różnicy między świadectwem tymczasowym a dowodem częściowej wpłaty. A jednak różnica ta wynika z prawnego znaczenia tych dwóch odmiennych dokumentów. Dalsze wpłaty mogą być za każdym razem uwidoczniane na świadectwie tymczasowym, lub stwierdzane przez oddzielne pokwitowania, dokument natomiast zastępujący akcję wydaje się raz jeden. Pod znaczenie świadectwa tymczasowego nie podpada dokument, wydany przez założycieli na przyznanie udziału w spółce. Nie jest też świadectwem tymczasowym dowód wydany przez spółkę, o ile nie zawiera przyznania praw członkowskich. Przeciwnie natomiast świadectwa tymczasowe de nomine, posiadające wszystkie właściwości akcji, winny być uznane za akcje.

Zamiast świadectwa tymczasowego może być wydana akcja imienna i odwrotnie świadectwo tymczasowe wydaje się po pełnej opłacie, ale i w tym wypadku nie może ono być wystawione na okaziciela. — Tego rodzaju świadectwa uważane są za nieważne. Co do formy świadectwa tymczasowego to powinna ona odpowiadać przepisom art. 37 t. j. zawierać tekst, wymagany dla akcji. Świadectwa też ma być opatrzone pieczęcią spółki oraz podpisami członków zarządu w liczbie przez ustawę lub statut wymaganej.

Świadectwo tymczasowe daje pełne prawa członkowskie, a mianowicie: prawo głosu, prawo na utrzymywanie dywidendy a w razie likwidacji prawo do kwoty likwidacyjnej, gdyż nie jest ono pokwitowaniem z wpłaconych rat, jak to było wyżej wskazane, a stwierdzeniem udziału w majątku spółki. Świadectwo tymczasowe jest narówni z akcjami papierem wartościowym. Kto wypełnił swój obowiązek odnośnie dokonania wpłat, może żądać wydania akcji.

³⁾ Obowiązek wydawania akcji wynika z przepisu art. 31. Nie stoi nic na przeszkodzie, żeby jeden dokument był wydany na kilka sztuk akcji. Zwyczaj ten ustalili się szczególnie w czasach inflacyjnych i przyjęty został u nas w czasie przerachowania bilansów na złote ze względu na dużą ilość akcji i niską ich wartość.

Żądać wydania akcji może tylko akcjonariusz. Prawo to nie może mu być odebrane nawet przez uchwałę walnego zgromadzenia. Obowiązkiem akcjonariusza jest jedynie pełna wpłata, należności za akcje w myśl ust. 1 art. 43. Natomiast uchwałą wszystkich akcjonariuszów może być wydawanie akcji wogóle powstrzymane (Lehmann I, 198). Prawo do akcji może być ustąpione nawet przed jej wydaniem, wówczas nowonabywca posiada prawo żądania wydania akcji, o ile względem spółki wypełnione zostały wszystkie zobowiązania.

Pod względem stemplowym wydawanie akcji nie podlega opłacie, gdyż opłaty te pobierane być winny od kapitału akcyjnego przy ukonstytuowaniu się spółki przed jej zarejestrowaniem.

Co do treści, jaką ma zawierać akcja, to obowiązują w tym względzie przepisy art. 37.

⁴⁾ Odnośnie pokwitowań pt. nr. 2 do art. 31. Organem właściwym do czynienia wzmianek o dokonaniu wpłat częściowych na świadectwach tymczasowych i akcjach imiennych jest zarząd spółki. Nieuwidocznienie wpłat na tych dokumentach nie pozbawia pokwitowań prawnie wydanych znaczenia dowodu. — Wzmianki o dokonanych wpłatach na świadectwach tymczasowych

i akcjach imiennych podlegają opłacie stemplowej, narówni ze zwykłymi pokwitowaniami w myśl art. 136 ustawy stemplowej.

⁵⁾ Wynika to z ogólnych zasad odnośnie spółek akcyjnych. Spółka nabywa osobowość prawną dopiero przez zarejestrowanie (ust. 1 art. 24). Wszelkie czyny w imieniu spółki przed tym terminem dokonane, a więc i wydanie akcji lub świadectw tymczasowych musi być uznane za nieważne. W prawie niemieckim przepis ten pomieszczony został dwa razy (ust. 2 § 200 i ust. 2 § 209). Jest on kategoriyczny i późniejsze zarejestrowanie spółki nie może mieć wpływu na nadanie akcjom i świadectwom tymczasowym ważności. — Osoba poszkodowana w tym wypadku ma prawo odwetu do wystawców, za wyjątkiem udowodnienia, że wiadomo jej było o niezarejestrowaniu spółki. Obowiązek przeprowadzenia wodu leży na pozwanym (Staub. nr. 10, 11 do § 209).

Art. 32.

Akcje są zbywalne.

Przeniesienie akcji imiennych może statut uzależnić od zezwolenia spółki albo w inny sposób ograniczyć ¹⁾.

Jeżeli spółka odmawia zezwolenia, powinna wskazać innego nabywcę. Termin do wskazania nabywcy, sposób określenia ceny, tudzież inne warunki zezwolenia oznaczy statut; w braku tych postanowień statutu akcja imienna może być zbyta bez ograniczeń ²⁾.

¹⁾ Ustawa polska przyznaje w zasadzie zbywalność akcji, statutowi pozostawiono jednak możliwość wprowadzenia ograniczeń w tym względzie. Dotyczy to jedynie akcji imiennych, dyspozycje statutowe odnośnie akcji na okaziciela w przedmiocie zby-

ważności są nieważne z samego prawa ze względu na ich charakter prawny oraz tryb ich przenoszenia przez wręczenie (ust. 1 art. 34). Dyspozycja tego artykułu ma na względzie ustalenie zasady, że tylko w formie umownej może być wprowadzone to ograniczenie i do tego w samym statucie albo przy podniesieniu kapitału zakładowego, t. j. przy zmianie statutu, w żadnym jednak razie nie przez uchwałę walnego zgromadzenia. Ograniczenie przeniesienia akcji imiennych późniejsze nastąpić jedynie może za wyraźną zgodą posiadacza akcji tego rodzaju (Lehmann I, 111).

Przeniesienie akcji imiennej odbywać się może bez zachowania specjalnej formy, chyba, że statut spółki przewiduje specjalną formę. Zgodę na przeniesienie akcji daje zarząd, w tym jednak względzie statut może oznaczyć inne władze lub poza zarządem wskazać na zgodę ze strony specjalnego organu. W razie upadłości osobą wyrażającą zgodę na przeniesienie tytułu własności jest syndyk masy. Nieuwzględnienie tego wymagania czyni przekazanie nieważnym wobec spółki. Ograniczeniu w tym wypadku podlegają prawa członkowskie, prawa zaś majątkowe, a mianowicie: prawo do dywidendy i kwoty likwidacyjnej mogą być skutecznie odstępowane, zastawiane lub obciążane. — O ile statut zawiera ograniczenia odnośnie przeniesienia akcji imiennych, dyspozycja ta może być usunięta jedynie przez walne zgromadzenie z zachowaniem przepisów odnośnie zmiany statutu.

²⁾ Ustawa polska daje jednak spółce możliwość wyboru akcjonariusza przez wskazanie innego nabywcy, ale tylko wówczas, jeżeli przewiduje to statut, przyczem postanowienia te winny być wyraźne i oznaczać termin do wskazania nabywcy, sposób określenia ceny tudzież inne warunki zezwolenia. Wpływa to z zasady umownej statutu i zgody akcjonariuszów na brzmienie statutu stosownie do art. 8 i 13 ust. akc. W braku postanowień statutowych spółka nie może odmówić zgody na zbycie akcji imiennej. O ileby to nastą-

piło, osobie zainteresowanej przysługuje prawo użytkowania na drodze sądowej przepisania tytułu własności akcji w księdze akcyjnej (art. 35) na nowonabywcę. Osobą skarżącą może być zbywca lub nabywca.

Art. 33.

Umowy, ograniczające na pewien czas zbywalność akcji, są ważne ¹⁾.

¹⁾ Ograniczenia muszą być przewidziane w statucie, wówczas obowiązują dyspozycje tam pomieszczone, oraz wynikać z umowy. W pierwszym wypadku ograniczenia obejmują wszystkich akcjonariuszów, którzy zgodę na brzmienie statutu wyrazili. W drugim natomiast ograniczenie dotyczy tylko tych akcjonariuszów, którzy umową się ku temu zobowiązali. Ten ostatni wypadek zachodzi przy zablokowaniu akcji celem osiągnięcia większości na walnych zgromadzeniach lub przy kartelizacji przedsiębiorstw pokrewnych. — O ile ograniczenia dotyczą akcji imiennych, nie zachodzą trudności. O treści umowy zawiadamia się zarząd, na którym leży obowiązek prowadzenia księgi akcyjnej, przez co przeniesienie akcji staje się nieobowiązującym dla spółki. Znacznie trudniej ograniczenia tego rodzaju mogą być zastosowane do akcji na okaziciela. Odbywa się to jednak w ten sposób, że akcje są deponowane na pewien okres czasu w spółce lub banku z dołączeniem wyszczególnienia, do kogo akcje te należą i z zastrzeżeniem, że w ciągu czasu oznaczonego w umowie, nie mogą być one wydane ich posiadaczom. W ten sposób akcje na okaziciela nabierają charakteru akcji imiennych odnośnie do prawa uczestnictwa na walnych zgromadzeniach.

Przeniesienie akcji na okaziciela, zdeponowanych na skutek umowy jest możliwe, stwarza to stosunek prawny między zbywcą i nabywcą, nie posiada ono natomiast mocy obowiązującej wobec spółki. Najglówniej-

szą czynność przeniesienia akcji na okaziciela t. j. wręczenie (ust. 1 art. 34) nie może się w tym wypadku odbyć. — Ograniczenie na pewien czas pozbywalności akcji może mieć miejsce przy założeniu spółki oraz w trakcie jej trwania, w tym ostatnim wypadku zgoda akcjonariuszów jest wymagana, gdyż postanowienie walnego zgromadzenia podobnego ograniczenia nie jest władne skutecznie przedsięwziąć.

Art. 34.

Własność akcji na okaziciela przenosi się przez wręczenie ¹⁾.

Przeniesienie akcji imiennych lub świadectw tymczasowych odbywa się przez pisemne oświadczenie bądź na samej akcji lub na świadectwie tymczasowym, bądź w osobnym dokumencie i przez wręczenie akcji lub świadectwa tymczasowego ²⁾.

Spółka zaznaczy przeniesienie na akcjach i świadectwach tymczasowych, czyniąc równocześnie właściwe wpisy w księdze akcyjnej ³⁾.

Spółka nie ma obowiązku badania prawdziwości podpisu zbywcy ⁴⁾.

¹⁾ Obowiązuje tu zasada przyjęta dla rzeczy ruchomych possession vaut titre. Choć na zasadzie art. 1138 kod. cyw. fr. (§ 929 kod. niem., § 312 kod. cyw. austrj.) zobowiązanie wydania rzeczy staje się dokonaniem przez samą zgodę stron umawiających się, prawną nabywcę tytułu na okaziciela stają się wówczas dopiero pewne, skoro nastąpiła tradycja. W wypadku niewykonania tego warunku, nabywca nie uważa się za akcjonariusza przez spółkę. Jeżeli ten sam tytuł został wydany nabywcy w dobrej wierze, to ten ostatni w

myśl art. 1141 kod. cyw. fr. ma pierwszeństwo (§ 933 k. c. niem.). Spółka może odmówić nabywcy akcji na okaziciela wykonywania praw członkowskich, o ile nie zostały mu wręczone tytuły. — Przepisy prawa niemieckiego różnią się tylko od przepisów prawa francuskiego w kierunku ryzyka sprzedanej, ale niewręczonej rzeczy, oraz co do momentu korzystania z przybytku.

²⁾ Przeniesienie akcji imiennej lub świadectwa tymczasowego odbywać się winno zawsze w formie piśmiennej. Może być to dokonane przez ustąpienie w formie umowy piśmiennej (1690 kod. cyw. fr., § 413 kod. cyw. niem.) lub drogą indosu. Ustąpienie nie potrzebuje być uczynione na akcji i nie wymaga umowy urzędowej. Dla nabycia prawa własności wymagane jest poza umową wręczenie, gdyż w tym względzie akcja jest papierem wartościowym, z którym własność jest połączona posiadaniem, jak przy przywileju na zastawie znikomym (2076 kod. cyw. fr., § 1280, 1292 kod. cyw. niem.). Zamiast wręczenia wystarcza przyjęcie obowiązku wręczenia przewidzianego przez §§ 933, 934 kod. cyw. niem., czyli inaczej może być żądane wręczenie na drodze sądowej. Zastrzeżenie odnośnie do tego w zarządzie spółki w trybie zabezpieczenia powództwa, jest dopuszczalne.

Przy indosie wymagana jest forma, przewidziana w art. 10 i 12 ustawy wekslowej. Ustawa niemiecka wskazuje to wyraźnie (ust. 3, § 222). Indos nie może głosić na okaziciela, natomiast dopuszczalny jest indos otwarty czyli in blanco. Przez indos akcja imienna upodabnia się do papieru na okaziciela, nie nabierając jednak tych właściwości, gdyż w stosunku do spółki za właściciela akcji imiennej uważana jest osoba wciągnięta do księgi akcyjnej. Indos winien być uczyniony na akcji. Uwierzytelnienie podpisu nie jest wymagane. Przy indosie in blanco, posiadacz akcji może wypełnić indos nazwiskiem własnym lub innej osoby. Przeniesienia praw do akcji na dalsze osoby dokonują się albo przez indosowanie na inną osobę lub in

blanco, albo przez wręczenie bez wypełnienia indosu i bez indosowania (art. 13 ust. weks.). W stosunku do spółki ostatni posiadacz powinien indos wypełnić na nazwisko, o ile życzy sobie być wpisanym do księgi akcyjnej. Niewypełnienie indosu spotykane jest zazwyczaj przy zastawie akcji, ułatwia to bowiem sprzedaż akcji zastaw biorącemu w razie niewykonania warunków przez zastawiającego. — Uciekanie się do indosu in blanco czynione jest też ze względu na opłaty stempowe, każde bowiem przejście tytułu własności akcji uważane jest za oddzielną transakcję, podlegającą opłacie (pt. uwagę 36 do art. 76 ust. stemp. Rosenkrantz: Wykładnia ustawy o opłatach stempowych str. 27).

³⁾ Do zaznaczenia przeniesienia na akcjach i świadectwach tymczasowych oraz uskutecznienia wpisów w księdze akcyjnej uprawniony jest zarząd lub inne organy spółki (pt. uw. 1 do art. 32).

Z chwilą uczynienia wpisu w księdze akcyjnej przeniesienie akcji lub tytułu tymczasowego jest zakończone (pt. wyr. b. senat. rosyjskiego Nr. Nr. 65/1877, 169/1879, 161/1880, 99/1893). Zezwolenie na przewłaszczenie akcji imiennych przez przelew, odnotowany w księdze akcyjnej ma na celu stworzenie uproszczonego sposobu przewłaszczenia, nie wyklucza jednak sposobu przewidzianego w przepisach ogólnych (pt.orz. Sądu Kas. fr. z dn. 5 stycznia 1926 w spr. Bory p-ko Thibault i in.) W razie odmowy ze strony władz spółki dokonania przeniesienia, osiągnąć to można na drodze sądowej. Orzeczenie sądu podlega obowiązkowemu wykonaniu.

⁴⁾ Dla ułatwienia przeniesienia akcji imiennych i świadectw tymczasowych badanie prawdziwości podpisu zbywcy nie należy do obowiązku władzy mającej uczynić wzmiankę o przeniesieniu w księdze akcyjnej. Osoby zainteresowane mogą praw swych dochodzić na drodze sądowej, kwestionując podpis i samo przelanie tytułu własności na ogólnych zasadach prawnych. Sfałszowanie jednego podpisu jak i przy wekslach (art. 68

ust. weks.) nie uchybia ważności innych podpisów, nabywca przeto w dobrej wierze musi być uznany za właściciela akcji nawet w razie braków zachodzących w poprzedzających podpisach. — Żądanie zabezpieczenia powództwa przez wstrzymanie wpisu w księdze akcyjnej do czasu rozstrzygnięcia sporu jest dopuszczalne na ogólnych zasadach prawnych.

Art. 35.

Spółka akcyjna będzie prowadzić księgę akcyjną imiennych i świadectw tymczasowych (księga akcyjna). Księga ta będzie oparowana i zaświadczona przez właściwy sąd rejestrowy¹⁾.

Do księgi wpisuje się imię i nazwisko (firmę) oraz adres (siedzibę) posiadacza akcji imiennej lub świadectwa tymczasowego, wysokość dokonanych wpłat, tudzież wzmiankę o przeniesieniu akcji lub świadectwa tymczasowego na inną osobę wraz z datą wpisu²⁾.

Akcjonariusz może przeglądać księgę akcyjną³⁾.

¹⁾ Według ustawy polskiej księga akcyjna winna być prowadzona z zachowaniem formalności parafowania przez właściwy sąd rejestrowy. Ustawa niemiecka (ust. 1 § 222) tych formalności nie wymaga, a jursprudenca odnosi się do tego liberalnie (OLGR) 11, 384). Księga akcyjna nie należy do liczby ksiąg handlowych przewidzianych w §§ 38 i n. niem. kod. handl., a mianowicie nie jest przeznaczona do wykazania obrotów handlowych spółki i uwidocznienia jej majątku a należy do rzędu ksiąg pomocniczych w myśl ust. 1 § 43 niem. kod. handl.

Wprawdzie ustawa przepisuje prowadzenie księgi akcyjnej tylko na wypadek wydania akcji imiennych i świadectw tymczasowych, w praktyce jednak spółki akcyjne, wydające akcje na okaziciela, również prowadzą księgi akcyjne. Jest to do zalecenia, gdyż ułatwia kontrolę przy wydawaniu nowych akcji zamiast danych na wypadek ich zniszczenia, utraty lub kradzieży.

W razie emisji przez spółkę obligacyjną winien być prowadzony specjalny dla nich rejestr, szczególnie jeżeli obligacje są imienne lub podlegają umorzeniu przez losowanie. Ustawa polska nie porusza wogóle sprawy obligacyj spółek akcyjnych. Motywem było opracowywanie specjalnych przepisów. Stało się jednak niedobrze, gdyż obligacje posiadają duże znaczenie gospodarcze. Najpełniej ze wszystkich ustawodawstw zajmuje się sprawą tą nowela akcyjna belgijska z r. 1913, dopuszczając nawet pewnego rodzaju kontrolę ze strony posiadaczy obligacyj (art. 82—100).

²⁾ Ustawa nie wskazuje kiedy wpisy o zmianach w posiadaniu akcji lub w przedmiotach przez ustawę przewidzianych mają być dokonane. Winny być one uskutecznione niezwłocznie po postawieniu wniosku przez osobę zainteresowaną, opartego na przedstawionych dokumentach. W razie niedokładności wpisów mogą być one poprawiane przez bezpośrednio temu uprawnionego t. j. zarząd albo na skutek żądania osoby zainteresowanej. Członkowie zarządu odpowiadają za należyte prowadzenie księgi akcyjnej na ogólnych zasadach (art. 100).

³⁾ Akcjonariusz w razie odmowy przezrzenia księgi akcyjnej może wymóc to w drodze skargi sądowej, dotyczy to też zmiany wpisu, jeżeli został on uczyniony wadliwie i pomimo żądania nie był poprawiony. Osoba postronna księgi akcyjnej przeglądać nie może, nie przysługuje jej też w tym wypadku prawo do skargi.

Art. 36.

Wobec spółki uważa się za akcjonariusza tylko tę osobę, która jest wpisana do księgi akcyjnej¹⁾ lub posiadacz akcji na okaziciela²⁾.

¹⁾ Dotyczy to akcji imiennych oraz świadectw tymczasowych.

²⁾ Legitymacja akcjonariusza wobec spółki jest wymagana w kilku wypadkach: przede wszystkim na walnych zgromadzeniach, gdzie na 7 dni przed terminem zebrania winna albo figurować akcja imienna lub świadectwo tymczasowe w księdze akcyjnej (ust. 1 art. 59) albo być zdeponowana akcja na okaziciela (ust. 2 art. 59); następnie w związku z walnym zgromadzeniem przysługuje mu prawo przeglądania listy obecnych i otrzymania wniosków w sprawach objętych porządkiem dziennym; przy ządaniu mniejszości zwołania walnego zgromadzenia (art. 54); przy zaskarżaniu uchwał walnego zgromadzenia (art. 74), przy poborze akcji nowej emisji (art. 116) i wreszcie przy podziale majątku powstałego w razie likwidacji (art. 137).

Przy odbiorze dywidendy legitymacja nie jest potrzebna, wypłata bowiem należnej sumy zysku dokonywa się na zasadzie kuponu dywidendowego (pt. uw. do art. 46).

Art. 37.

Tekst akcji powinien zawierać:

1. firmę i siedzibę spółki;
2. Sąd, w którym spółka jest zarejestrowana i liczbę (folio) rejestru;
3. datę zarejestrowania spółki i poszczególnych emisji akcji;

4. wartość nominalną, liczbę, serję, rodzaj danej akcji i uprawnienia szczególnie akcji;
5. przy akcjach imiennych wysokość dokonanej wpłaty;
6. ograniczenia co do przeniesienia własności akcji;
7. przepisy statutu o powtarzających się świadczeniach niepieniężnych na rzecz spółki, przywiązanych do danej akcji.¹⁾

Akcja powinna być opatrzona pieczęcią spółki oraz podpisami tylu członków zarządu, ilu niniejsze prawo lub statut wymagają do podpisywania w imieniu spółki.²⁾ Podpisy mogą być mechanicznie odtwarzane.³⁾

¹⁾ Ustawy akcyjne obce nie zajmują się ustalaniem tekstu akcji, jak to czyni ustawa polska. Zazwyczaj uważane jest za dostateczne, jeżeli z tekstu okazuje się, że posiadacz akcji jest uczestnikiem właściwej spółki, jaka jest wartość akcji i wreszcie, czy akcja jest imienna, czy też na okaziciela (Lehmann I, 204). Nawet oznaczenie miejsca i daty wydania akcji nie jest uważane za konieczne (Staub, uw. 3 do § 181) i nie dyskwalifikuje to samej akcji, o ile, rozumie się, akcja nie była wydana przed zarejestrowaniem spółki (uw. 4 art. 31, ust. 3 § 179, ust. 4, § 180, § 212 ust. niem.).

Z przepisu art. 37, który wskazuje, jaki powinien być tekst akcji, wynika, że niezastosowanie się do tego przepisu może zdyskwalifikować samą akcję. Pytanie jednak, w jakim kierunku i przez kogo. Odnosnie do spółki akcja nieformalnie wystawiona pod względem tekstu nie traci swej mocy. Na jej zasadzie mogą i winny dokonywać się wszystkie czynności, gdzie przedstawienie akcji jest wymagane t. j. legitymacja

akcjonariusza (pt. uw. do art. 36). Transakcje akcjami nieformalnie co do treści wystawionemi, również nie mogą być wzbronione. Osoby zainteresowane a w pierwszym rzędzie akcjonariusze mogą żądać zamiany akcji takich, a zamiana na nowy egzemplarz nie pociąga za sobą zwrotu kosztów, przewidzianego przy wydaniu w razie ich uszkodzenia (art. 38). Wynikłe z tego straty w zupełności obciążają członków zarządu a nie spółkę. — W dwóch jednak wypadkach nieformalność, co do tekstu może zmusić ich posiadaczy do respektowania przepisu art. 37, a mianowicie; przy zastawie banki powinny czynić trudności w przyjęciu akcji takich, co równoznaczne jest z pozbawieniem akcji jednego z istotnych praw, następnie komitety giełdowe nie mogą dopuszczać nieformalnie wystawionych akcji do obrotu.

Wymagania co do tekstu (art. 37) są bardzo uciążliwe i pozbawione ratio legis. Wszelkie np. żądania o umieszczenie wiadomości o dacie i miejscu zarejestrowania spółki są zbyt ciężkie. Przepis artykułu tego nie może stosować się do spółek zarejestrowanych przed wejściem w życie ustawy (art. 170), i akcje tych spółek nie potrzebują być co do tekstu zmieniane. Wprawdzie art. 171 nie wymienia tego wypadku jako nie mającego zastosowania do spółek powyższych, wynika to jednak z ust. 1 tegoż artykułu, gdzie powiedziano, że postanowienia nie stosują się, o ile mogłyby naruszyć prawa nabyte, a takimi nabytymi prawami jest w tym wypadku posiadanie akcji, co do tekstu nieodpowiadających przepisom art. 37. — Natomiast obowiązkiem dostosowania tekstu akcji do przepisów art. 37 należałoby uwzględnić w razie wydawania nowych akcji w miejsce uszkodzonych (art. 38) lub w razie wymiany akcji skutkiem ich przewartościowania itd.

Statutowi przysługuje prawo poza tekstem przez ustawę wymagany wprowadzenie innych warunków co do treści.

²⁾ Pieczęć spółki w tym wypadku nie posiada żadnego prawnego znaczenia. Natomiast podpisy winny być położone pod wypisaną, wydrukowaną, lub stemplem wyciśniętą firmą spółki (art. 83). Odnosnie podpisów obowiązuje ogólna zasada, że zarząd jest prawnym zastępcą spółki. Z tego względu akcje muszą być przez członków zarządu podpisane. Działanie przez umocowanego jest dozwolone i akcja jest ważnie wydana, jeżeli podpis położyła osoba, wyposażona w należyte pełnomocnictwo. Prokura i zwyczajne pełnomocnictwo handlowe nie jest dostateczne, gdyż wystawienie akcji nie należy do czynności handlowej (Staub nr. 2 do § 181). Pełnomocnictwo musi być ku temu specjalne i na akcji uwidocznione. Statut może upoważnić do podpisywania akcji też inne organy spółki, mianowicie radę nadzorczą (Lehmann I, 198).

³⁾ O ile podpisy mają być na akcjach uczynione własnoręcznie a nie mechanicznie (faksymile), należy wskazać to w statucie. Jeżeli w tym względzie statut przewiduje specjalną formę, to niezastosowanie się do niej czyni akcję nieważną w znaczeniu § 185 BGB (pt. też art. 1338 c. c. i 884 k. c. austr.).

Art. 38.

W razie tak znacznego uszkodzenia akcji, świadectwa tymczasowego¹⁾ lub kuponu dywidendowego²⁾, iż nie nadają się one do dalszego obiegu, spółka powinna na żądanie posiadacza wzamian dawnego, wydać nowy egzemplarz za zwrotem kosztów sporządzenia.³⁾

¹⁾ Osoba żądająca wydania wzamian uszkodzonej akcji lub świadectwa tymczasowego nowego egzemplarza winna się odpowiednio wylegitymować posiadaniem uszkodzonych dokumentów. O ile tekst z powodu uszkodzenia jest nie do odczytania

tania pozostaje ustalenie na drodze sądowej. Przepis powyższego artykułu obowiązuje odnośnie akcyj imiennych i na okaziciela, oraz świadectw tymczasowych.

Nowe egzemplarze wydawane wzamian uszkodzonych są wolne od opłat stemplowych (§ 139 Rozp. Wyk. do ust. stempl. Dz. U. R. P. Nr. 123/26 poz. 713).

Polska ustawa akcyjna wspomina tylko o akcjach uszkodzonych, pomijając sprawę ich utraty lub kradzieży. W ustawach akcyjnych zagranicznych istnieje również w tym względzie niedomówienie ze względu na to, że przepisy odnośnie prawa cywilnego lub specjalne ustawy sprawę tę regulują. Pierwsze w tym względzie zmiany w kodeksie cywilnym wprowadzono we Francji na mocy ustawy z dnia 15 czerwca 1872 r. Odtąd art. 2279 i 2280, traktujące o utracie i kradzieży tytułów na okaziciela oraz kuponów od nich, mają zastosowanie do tych tytułów a więc i do akcyj z uwzględnieniem zmian. Sprowadzają się one do następujących zasad: 1. skrócono termin co do możliwości otrzymywania odsetek, dywidendy i innych sum na podstawie zaginionych tytułów; 2. ułatwiono otrzymywanie nowych tytułów i arkuszy dywidendowych (talonów) wzamian za stare; 3. dozwolono rewindykację nawet od posiadacza w dobrej wierze, jeżeli on nabył tytuły po dokonaniu ostrzeżenia w przewidzianej przez ustawę formie; 4. zwolniono w tym wypadku od uiszczenia zapłaty w wysokości ceny nabycia wymaganej przez art. 2280.

Jednocześnie prawo powyższe ustaliło formalności, które należy zachować, aby nastąpiły skutecznie warunki do rewindykacji. W razie niezastosowania się spółki do wymagań prawa i wypłacenia odsetek, dywidendy lub innych sum, grożą jej skutki przewidziane w art. 1242 t. j. obowiązek ponownego zapłacenia. Wydanie nowych tytułów w zamiast utraconych i skradzionych według powyższej ustawy (art. 15) dozwolone jest przy następujących warunkach: 1. żeby upłynęło 10 lat

od czasu, kiedy władzę sądową udzieliły pozwolenia na otrzymywanie dywidendy i aby przez ten czas nie zgłosiła roszczeń swych osoba trzecia. Przedawnienie przerywa się na okres czasu niewypłacania dywidendy; zgodnie z zasadą „tempus utile et continuum”; 2. żeby ostrzeżenie co do zaginionych lub skradzionych tytułów ogłoszone było w organie oficjalnym; 3. żeby żądający wydania duplikatu zagwarantował lub złożył odpowiednią kwotę na pomieszczenie ogłoszeń w ciągu 10 lat.

Po upływie tego terminu właściciel utraconej lub skradzionej akcji otrzymuje wótrnik, opatrzony tym samym numerem co pierwotnie, ze wzmianką, że jest to wótrnik. Tytuł nowy posiada te same prawa, co stary.

Powyższa ustawa przewiduje też utracenie lub skradzenie kuponu lub arkusza kuponowego (talon). Termin przedawnienia 10-letni skraca się wówczas do lat trzech (art. 8). Upoważnienie sądu na otrzymywanie dywidendy jest zbyt cenne.

Ustawa powyższa stosuje się do wszystkich tytułów na okaziciela i do wszystkich wypadków ich utracenia jak powiedziano w art. 1 „qui en est depossédé par quelque événement que ce soit”. Do tytułów tych zaliczają się jednak te, które są przedmiotem transakcji na giełdzie bez względu na to, czy emisja uczyniona została przez instytucje publiczne, czy też prywatne i czy tytuły te są dopuszczone na giełdę. Do wyjątków zaliczają się (art. 16): banknoty, wydane przez Banque de France lub instytucje ku temu uprawnione oraz renty i tytuły na okaziciela emitowane przez rząd.

Przepisy ustawy z r. 1872 stosują się też do czeków, konosamentów, polis asekuracyjnych, kwitów lombardowych itp.

Zasady powyższe przyjęte zostały przez ustawy wzorowane na kodeksie francuskim.

W prawie cywilnym niemieckim czynione są też różnice między utratą lub kradzieżą rzeczy ruchomej, a banknotów lub papierów na okaziciela. (§§ 933, 935,

1006 BGB. i §§ 326, 367, 371, 323 k. c. austr.). Odnosnie papierów na okaziciela wymagane jest w razie ich utraty, zniszczenia lub kradzieży wszczęcie postępowania wywoławczego (§ 799) na zasadach ustalonych w §§ 946 do 1024 niem. proc. cyw. Odnosnie kuponów obowiązują natomiast §§ 804 i 805.

W Austrii wydano ustawę o postępowaniu wywoławczem z dnia 31 sierpnia 1915 r. (Aufgebotsverfahren) dopiero w związku z wojną.

Ze względu na to, że na ziemiach, pozostających pod rządem franc. kod. cyw. i części I, tom X zw. pr. podobnego postępowania nie znano, a wskutek wojny zaginęły tytuły na okaziciela w wielkiej ilości, wydano ustawę z dn. 26 lipca 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 406) o utraconych tytułach na okaziciela.

Ustawa ta wprowadza postępowanie wywoławcze, ograniczyła jednak termin do wdrożenia postępowania do lat pięciu. Z ustawy tej widać, że miano głównie na względzie tytuły na okaziciela, utracone w związku z wojną. — Ustawa powyższa była uzupełniona przez szereg rozporządzeń, dotyczących głównie papierów wywiezionych do Rosji (Dz. U. R. P. Nr. 113/1924, poz. 1032, Nr. 28/1925, poz. 1925). Ze względu na brak przepisów odnośnie zaginionych tytułów na okaziciela w powyższych dzielnicach luką w ustawie akcyjnej jest nieuwzględnienie utraty lub kradzieży akcji oraz kuponów. W tym kierunku powinna ukazać się nowela, która obejmowałaby na wzór niemieckiej ustawy cywilnej lub ustawy franc. z r. 1872 wszelkie tytuły na okaziciela i ich kupony na wypadek utraty lub kradzieży.

²⁾ Inaczej przedstawia się sprawa przy zamianie kuponu dywidendowego. Kupon, jako taki, może być wprawdzie odstępowany niezależnie od akcji (pt. uw. 1 do art. 46), w pewnym jednak stopniu jest z nią związany. Z tego względu przy zamianie arkusza dywidendowego, legitymacja na zasadzie tego arkusza nie jest dostateczna i winna być przedstawiona akcja, do

której się kupon odnosi. W tym kierunku poszło orzecznictwo niemieckie przed wydaniem noweli akcyjnej z r. 1884, która weszła bez istotnych zmian do kod. handl. z r. 1897. (RDHS. 10, 319, 17, 31) i znalazła wyraz w § 230 kod. handl., a mianowicie w razie sprzeciwu ze strony posiadacza akcji nowy arkusz dywidendowy nie może być wydany osobie zgłaszającej się. Spór w tym wypadku rozstrzygają nie bezpośrednio władze spółki, co byłoby możliwe według przepisu kodeksu handlowego niemieckiego ze względu na kategorię przepis § 230, ale sądy właściwe.

Ustawa polska przewiduje wydawanie nowych akcji w razie ich uszkodzenia i na wypadek zaginięcia. W tym wypadku ma zastosowanie pkt. 4 art. 173, ale tylko do akcji imiennych. W razie zgłoszenia sprzeciwu strony mają być odesłane na drogę sądową.

³⁾ Koszty związane ze sporządzeniem nowego egzemplarza winny być uiszczone naprzód. — Wymaganie tego rodzaju stawia końcowy ustęp § 229 kod. handl. niem.

Art. 39.

Spółka może wydawać akcje o szczególnych uprawnieniach, które powinny być w statucie dokładnie określone (akcje uprzywilejowane).¹⁾

W szczególności uprzywilejowanie dotyczy może prawa głosu, dywidendy i rozdziału majątku w razie likwidacji spółki.

Akcje uprzywilejowane co do głosu powinny być imienne. Statut może uprzywilejowanie co do głosu uzależnić od pewnych warunków. Jednej akcji nie można przyznać więcej jak pięć głosów. W razie zamiany takiej akcji na akcję na okaziciela lub w razie zbycia wbrew zastrzeżonym warunkom uprzywilejowanie to gaśnie.²⁾

Przyznanie szczególnych uprawnień może spółka uzależnić od uiszczenia dodatkowych dopłat.³⁾

¹⁾ Jak wskazano w p. 5 art. 3, statut spółki może określić ilość akcji poszczególnych rodzajów i przywiązane do nich uprawnienia. Akcje uprzywilejowane, wywołane koniecznością gospodarczą a raczej potrzebą zjednania kapitału dla przedsiębiorstwa spółkowego, przynawane są w dwóch momentach: Przy zakładaniu spółki akcyjnej, następnie w czasie jej trwania, o ile wymagany jest przypiływ kapitału w celu rozszerzenia jej działalności, częściej jednak przy zabiegach sanacyjnych. Powzięcie uchwały odnośnie uprzywilejowania nie potrzebuje być uzależnione od podniesienia kapitału. W pierwszym wypadku w statucie musi to być zaznaczone, w drugim wymagana jest zmiana statutu, powzięta przez uchwałę walnego zgromadzenia z zachowaniem przepisów dla tego rodzaju uchwał przewidzianych (ust. 2 art. 68), z uwzględnieniem formalności co do głosowania na wypadek istnienia akcji o różnych uprawnieniach (art. 71).

²⁾ Ustawa polska wyszczególnia tylko niektóre uprzywilejowania, dotyczące prawa głosu, dywidendy i kwoty likwidacyjnej. Wprowadza ona ograniczenia odnośnie przywilejów udzielanych. Dotyczy to przeważnie ograniczenia przywileju co do prawa głosu. Pod tym względem w ustawach obcych przyjęte są różne zasady. Ustawy austriacka i brazylijska nie zezwala na ustalenie przywileju takiego. Pewne ograniczenia wprowadzają ustawy argentyńska, belgijska, holenderska, portugalska, szwajcarska, szwedzka, włoska. Swoboda w tym względzie panuje w Anglii, Danii, Ekwadorze, Norwegii, Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Co do przywilejów udzielanych istnieje granica:

1. Niedopuszczalne jest nap. przyznanie przywileju ze szkoda nabytych praw akcjonariuszów, oraz ze względu na prawa ich o charakterze publiczno - prawnym. Dotyczy to w pierwszym rzędzie praw mniejszości i to ograniczeń przy głosowaniu kwalifikacyjnym (art. 69, 71). Do takich praw należy też ograniczenie praw członkowskich, przywiązanych do akcji.
2. Uprzywilejowanie co do głosu ma na celu umożliwienie pewnej grupie akcjonariuszów przy mniejszej ilości posiadanych akcji, osiąganie większości na walnych zgromadzeniach i tą drogą wywieranie wpływu na bieg interesów spółki. Ustawa polska wprowadza odnośnie uprzywilejowania co do głosu pewne ograniczenia, a mianowicie: akcje uprzywilejowane co do głosu muszą być imiennymi pod rygorem utraty przywileju w razie zamiany na akcje na okaziciela, jednej akcji nie może być przyznane więcej, niż pięć głosów. Postanowienia powyższe, powzięte wprawdzie zostały w trosce o prawa mniejszości, co wyraz znalazło w art. 64, sprowadzają jednak przywilej do fikcji i nie będą mogły osiągnąć celu gospodarczego ich przeznaczenia, utrudniając lokatę w spółce kapitałowej. Należało raczej normowanie tej sprawy pozostawić statutowi.
3. Odnośnie przywilejów względem majątku spółki dotyczą one udziału w zyskach i rozdziału majątku spółki na wypadek likwidacji. Przyznanie stałych odsetek jest niedozwolone z samej zasady akcyjności, co też ustawa zaznacza w ust. 1 art. 46. Przywilej dywidendowy polega przeważnie na tem, że z czystego zysku osiągniętego, wydziela się przede wszystkim pewną część zysku akcjom uprzywilejowanym, a pozostałość dzieli się między akcje zwyczajne. Charakter prawny dywidendy

na tem nie cierpi, gdyż podział przy akcjach uprzywilejowanych może być tylko w razie osiągnięcia przez spółkę zysku. (Oдноśnie niewypłaconej dywidendy uprzywilejowanej pt. uw. 2 do art. 40).

Przywilej odnośnie kwoty likwidacyjnej nie może przekraczać zwrotu sum wpłaconych na akcje uprzywilejowane. Natomiast, o ile przy likwidacji nie starczy majątku spółki na pokrycie sum wpłaconych na akcje uprzywilejowane, a akcje nie zostały w pełni pokryte, akcjonariusze zwykli zobowiązani są do uczynienia tych wpłat w granicach, przewidzianych statutem (art. 136).

4. Zamiast akcji uprzywilejowanych mogą być wydane zobowiązania dłużne w formie praw do udziału w zyskach. Nie sprzeciwia się to prawom wierzycielskim, gdyż przywilej nie dotyczy majątku spółki, ale jedynie czystego zysku, przeznaczonego do podziału.
5. Przywilej tworzy się albo przez wydanie jednej akcji, albo też przez przyznanie pewnemu akcjonariuszowi tych praw. Zachodzi wówczas stworzenie specjalnego rodzaju akcji, czemu się prawo nie sprzeciwia (p. 5 art. 3, art. 71).

³⁾ Przy uprzywilejowaniu pewnej części istniejących akcji bez wydania nowych, ujawnienie przywileju dokonywa się przez ostemplowanie starych akcji. Jest to jednak tylko rodzajem potwierdzenia. Znaczenie prawne nabiera przywilej dopiero po zarejestrowaniu.

Ograniczeniom, przewidzianym dla akcji uprzywilejowanych, nie podlegają akcje spółek zarejestrowanych oraz zgłoszonych do rejestru przed wejściem w życie ustawy akcyjnej, jeżeli akcjom takim przyznano rozleglejsze uprawnienia (p. 5, ust. 2, art. 171).

Art. 40.

Dywidenda uprzywilejowana nie może być wyższa ponad dwie jednostki powyżej przeciętnej stopy dyskontowej Banku Polskiego, obowiązującej dla weksli krajowych w ciągu ubiegłego roku obrotowego spółki.¹⁾

Jeżeli statut przyznaje prawo poboru dywidendy uprzywilejowanej, niewypłaconej w latach poprzednich, z czystego zysku lat następnych, należy w statucie oznaczyć najwyższą ilość lat, za które dywidenda może być wypłacona; ilość ta nie może przekraczać pięciu lat.²⁾

¹⁾ Ustawa dąży do ograniczenia wysokości dywidendy uprzywilejowanej, ponad którą nie może być przyznawana, ma to na celu obronę akcjonariuszów zwyczajnych. Ograniczenie powyższe nie posiada usprawiedliwienia ze strony zasad akcyjności. Należy je rozumieć w ten sposób, że dotyczy jedynie stałej wypłaty dywidendy uprzywilejowanej, wskazanej w statucie. Walne zgromadzenie może bowiem podzielić zyski, przyznając pewnym akcjonariuszom nawet wyższą dywidendę. Uchwała tego rodzaju nie należy do zmian statutu i staje się prawomocną tylko w razie zgody wszystkich akcjonariuszów (art. 58), lub w razie niezaskarżenia uchwały przez nieobecnych na posiedzeniu akcjonariuszów.

²⁾ Przy uprzywilejowaniu dywidendy wem przyznawane jest często prawo poboru dywidendy z zysku lat następnych, o ile nie wypłacono ją dla braku czystego zysku w latach poprzednich. Nie jest to sprzecznem z prawem akcjonariuszów do dywidendy. Prawo do poboru dywidendy z zysku lat następnych, nabiera jednak właściwości wierzytelności i nie może być przez późniejsze uchwały walnego zgromadzenia

madzenia zmienione (Lehmann II. 409). Ustawa polska wprowadza w tym względzie ograniczenie, a mianowicie: dopuszcza oznaczenie w statucie najwyższej ilości lat, za które dywidenda może być wypłacona, przyczem termin nie może przekraczać pięciu lat. Przepis ten obcy innym ustawom ma na celu uniknięcie zbytnej akumulacji roszczeń, wynikających z tego tytułu, co mogłoby pociągnąć za sobą na dłuższy okres czasu wstrzymanie wypłaty dywidendy na akcje zwykłe. Nie należy jednak rozumieć terminu pięcioletniego jako okres przedawnienia, gdyż prawo do poboru dywidendy, stając się wierzytelnością spółki, podlega wszystkim przepisom prawa cywilnego, dotyczącym wszystkim przepisom różnorodności co do terminu powstania roszczeń, dawniejsze mają pierwszeństwo przed późniejszymi. Repartycja nie jest uzasadniona. Nie może być wzbronione wydawanie specjalnych dokumentów na zaległe dywidendy z prawem ich ustępowania.

Art. 41.

Statut może postanowić, że wzamian akcyj umorzonych przez losowanie spółka wydawca będzie akcje użytkowe bez określonej wartości nominalnej.¹⁾

Akcje użytkowe uczestniczą narówni z akcjami nieumorzonymi w podziale nadwyżki rocznych zysków po wypłacie akcjom nieumorzonym dywidendy w wysokości najwyżej dwie jednostki ponad przeciętną stopę dyskontową Banku Polskiego, obowiązującą dla weksli krajowych w ciągu roku obrotowego spółki, oraz w podziale nadwyżki majątku spółki, pozostałej po pokryciu wartości nominalnej akcyj nieumorzonych.²⁾

Akcje użytkowe korzystają ponadto z innych praw, służących zwykłym akcjom.³⁾

1) Akcje użytkowe co do określenia wartości nominalnej służą za wyjątek od ogólnej zasady (art. 3, 30). Są to prawa przywiązane do akcji, podlegających wylosowaniu, których wartość nominalna została wypłacona, a pozostały tylko pewne prawa, podlegające realizacji w wypadkach zgóry przez statut przewidzianych.

2) Akcjom użytkowym mogą być zapewnione różne prawa: prawo do superdywidendy, do nadwyżki kwoty likwidacyjnej, do głosu.

W literaturze prawniczej istnieje spór co do określenia charakteru prawnego akcji użytkowej, czy wpływa on z zasad akcyjności, czy też posiada cechy wierzytelności. W wypadkach pozabawienia akcji użytkowej prawa głosu, zniekształca ją w znaczeniu udziału członkowskiego. Akcja użytkowa nie przestaje być szczątkową pozostałością wylosowanej akcji. Ograniczenie co do podziału nadwyżki rocznych zysków t. j. superdywidendy, przyjęte przez ustawę, nie jest słuszne, gdyż w tym wypadku akcja pierwotna zachowała swą wartość nominalną i posiadacz jej nie przyjmuje już ryzyka w dalszych interesach przedsiębiorstw, w razie zaś obrotu niekorzystnego zwolniony jest od uczynienia jakichkolwiek zwrotów.

Akcje wylosowane otrzymują tylko pierwotną wartość nominalną.

W tym względzie obowiązują zasady losowania innych papierów procentowych t. j., że nadwyżka ceny giełdowej nie jest brana pod uwagę.

3) W literaturze akcyjnej udzielenie prawa głosu posiadaczom akcji użytkowych jest zwalczane. Przedewszystkiem z motywów zasadniczych, gdyż posiadacze akcji tych nie są nadal akcjonariuszami (w tym

kierunku wypowiedzi się też orzecznictwo niemieckie RS. 70, 52), przez co tracą oni prawo głosu; następnie z motywów gospodarczych ze względu na to, że posiadacze akcji pożytkowych mogą chcieć zbyt egoistycznie przeprowadzić swe wnioski szkodliwe dla samego przedsiębiorstwa, a tem samem dla akcjonariuszów, którzy nie wycofali jeszcze swego kapitału. — O ile wszystkie akcje są wylosowane, ustają też prawa akcji pożytkowych, gdyż w tym wypadku następuje rozwiązanie spółki na ogólnych zasadach.

Wydanie akcji pożytkowych nie pociąga za sobą obowiązku uiszczenia opłat stemplowych. Nie mogą one być zaliczone do papierów obiegowych, o których mowa w § 136 Rozporządzenia wykonawczego do ustawy stemplowej (Dz. U. R. P. Nr. 123/26 poz. 713), gdyż do rzędu tych papierów należą tylko te, które wydane zostały wzamian za wkłady lub świadczenia.

Art. 42.

Celem wynagrodzenia za usługi, oddane przy powstaniu spółki, może spółka wydawać imienne świadectwa założycielskie.¹⁾

Świadectwa założycielskie mogą być wydawane najwyżej na okres dwudziestu pięciu lat od chwili zarejestrowania spółki.²⁾ Świadectwa te dają prawo uczestniczenia w rozdziale czystego zysku spółki w granicach, ustalonych przez statut, po uprzednim odliczeniu na rzecz akcjonariuszów określonej w statucie minimalnej dywidendy.³⁾ Wysokość tej dywidendy nie może być ustanowiona poniżej przeciętnej stopy dyskontowej Banku Polskiego, obowiązującej dla weksli krajowych w ciągu ubiegłego roku obrotowego spółki.⁴⁾

1) Świadectwa założycielskie mogą być jedynie imienne. Zagraniczne ustawy dopuszczają wydawanie świadectw tych na okaziciela. Związane są one z powstaniem spółki i winny być w statucie wyraźnie wymienione. Uprawnienia ich dotyczą zazwyczaj udziału w dywidendzie i kwocie likwidacyjnej na podobieństwo akcji uprzywilejowanych. Mogą im być przyznane prawa wykupu po pewnym czasie według zgóry określonej stawki.

2) Ograniczenia, dotyczące świadectw założycielskich, nie stosują się do spółek zarejestrowanych lub zgłoszonych przed wejściem w życie ustawy t. j. przed 1 stycznia 1929 (p. 4 ust. 2 art. 171).

Uprawnienia posiadaczy świadectw założycielskich wynikają z postanowień statutu i wydanych im dokumentów. Należą one do praw nabytych i nie mogą być w razie wynikających wątpliwości zmieniane przez uchwały walnych zgromadzeń. Praw członkowskich a szczególnie prawa głosu świadectwa te są pozbawione, nie przysługują im też prawo sprzeciwu co do powiększenia kapitału zakładowego, wydania innych udziałów i likwidacji spółki.

Zatwierdzenie bilansu i podział zysków należy do akcjonariuszów. O ile uchwały obrażają prawa posiadaczy świadectw założycielskich, to jako res inter alios gestae nie mogą im szkodzić i założycielom przysługuje prawo zaskarżenia uchwał w drodze skargi, wytoczonej przeciwko spółce o unieważnienie części uchwały, dotyczącej ich praw. Skarga tego rodzaju nie czyni samej uchwały nieważną (art. 77), jak to przewidziano w razie zaskarżenia uchwały w trybie oznaczonym w art. 74.

W bilansie nie należy uwzględniać świadectw założycielskich, gdyż nie są one wierzytelnościami spółki, a dotyczą tylko udziału w zyskach lub w kwocie likwidacyjnej, wyjątek stanowi

przyznanie zobowiązania wykupienia tych świadectw po określonej zgóry sumie.

Zbywanie świadectw założycielskich nie jest zabronione, obowiązują w tym względzie wszystkie przepisy ustąpienia akcji imiennych, za wyjątkiem obowiązku wciągania przejścia tytułu do specjalnej księgi (art. 32).

³⁾ Ograniczenia powyższe skierowane są przeciwko założycielom. Ustawa polska dąży zasadniczo do umniejszenia praw założycieli, co nie jest słuszne, a tłumaczy się jedynie niedawnym okresem inflacyjnym i związanymi z nim nadużyciami założycielskimi. Wskazano na to w uzasadnieniach Komisji kodyfikacyjnej (str. 68), co z nastaniem normalnych stosunków w związku ze stabilizacją waluty traci swą podstawę. Tymczasem pod względem gospodarczym rola założycieli w powstawaniu spółek akcyjnych jest najważniejsza.

⁴⁾ Świadectwa założycielskie podlegają opłacie stemplowej na mocy art. 102 ust. stempl.

Art. 43.

Akcjonariusz obowiązany jest do pełnej wpłaty należności za akcje.¹⁾

Wpłaty powinny być dokonywane równomiernie na wszystkie akcje.²⁾

Akcjonariusz nie może potrącać swoich wierzytelności do spółki od wpłat na poczet akcji.³⁾

⁴⁾ Z zasady ograniczonej odpowiedzialności wynika, że akcjonariusz nie może być pociągany do dodatkowych świadczeń poza obowiązkiem uiszczenia wkładu, przewidzianego w statucie w gotowiznie lub aportach (p. uw. do art. 1). Jest wobec tego niedopuszczalne i nieważne umieszczenie warun-

ku w statucie, że poza należną za akcje sumę, akcjonariusz winien corocznie wносить pewną sumę do kasy spółki. Tylko w jednym wypadku może być suma ta wyższa ponad nominalną, a mianowicie przy wkładach pieniężnych, o ile akcje wypuszczane są ponad wartość nominalną (ust. 5 art. 5, p. 4 ust. 2 art. 118).

Przy wkładach gotówkowych akcjonariusz uwalnia się od obowiązku uiszczenia z chwilą wpłaty sumy. Rozłożenie wpłat na raty w niczem nie zmienia zasady pełnej wpłaty należności. Tylko pierwsza rata nie może stanowić sumy poniżej 25% (art. 5), inne natomiast mogą być dowolnie określone albo w statucie, albo przez uchwałę walnego zgromadzenia. Artykuł powyższy dotyczy też wkładów rzeczowych z tą różnicą, że wkład rzeczowy winien być wniesiony w pełni przy zachowaniu warunków przewidzianych w ustawie przy powstawaniu spółki lub na wypadek podniesienia kapitału.

W sprawie realizacji zobowiązań, płynących z obowiązku uiszczenia wpłat, ustawa zawiera szereg przepisów. Momentem powstania zobowiązania jest ukonstytuowanie i rejestracja. Spółka z tą chwilą otrzymuje prawo do żądania uiszczenia wpłat od akcjonariuszów. Akcjonariuszom nie mogą być udzielone ulgi w zapłacie czy też prawo potrącenia. Nie leży to nawet w kompetencji walnego zgromadzenia. Uiszczenie wpłaty w obcej walucie musi być wyraźnie w statucie zawarowane, a na poczet wpłat nie mogą być przyjmowane weksle lub innego rodzaju zobowiązania pieniężne. — Zapłata akcjami innej spółki również nie uważa się za zwolnienie akcjonariusza od dokonania wpłaty. Tego rodzaju akcje mogą być jednak złożone spółce z warunkiem sprzedaży po kursie dziennym. Na poczet wpłat zachowuje się wówczas sumę osiągniętą z realizacji akcji na giełdzie po potrąceniu kurtażu i innych kosztów.

Wpłaty winny być dokonane w siedzibie spółki. Do czasu otrzymania wpłat przez spółkę i wydania po-

kwitowania, dokonują się one na ryzyko i koszt akcjonariusza. — Opłata stemplowa z odbioru uważana jest za pokwitowanie; ponosi ją spółka (art. 118 ust. stempl.).

²⁾ Z charakteru praw członkowskich związanych z posiadaniem akcji wynika, że akcjonariusze winni być pociągani do wpłat równomiernie t. j. że nie należy żądać od jednych zapłaty całkowitej, od innych natomiast części.

³⁾ Prawo potrącenia na ogólnych zasadach prawa cywilnego niemieckiego (§ 273, por. §§ 334 i 471 k. c. austr.) nie ma tu zastosowania, istnieje w tym względzie raczej stosunek przewidziany przez kod. franc. (art. 1291), który warunkuje potrącenie od jednorakości podlegających potrąceniu sum. Wpłata natomiast na poczet akcji pod względem charakteru prawnego różni się od zwykłej wierzytelności, za którą odpowiada cały majątek spółki, a nie częściowe wpłaty. Pozatem przez uiszczenie wpłaty akcjonariusz dopiero zdobywa prawa wynikające z akcji. — Potrącenia nie są możliwe i wtedy, kiedy akcjonariusz uzyskał na należną mu od spółki wierzytelność orzeczenie sądu.

Z drugiej strony nie może być ze strony ani dłużnika - akcjonariusza ani spółki stosowane zarachowanie, chyba, że odnosi się to do procentów i kar w związku z nieterminowem uiszczeniem wpłat (art. 1254 c. c. § 367 BGB, § 1416 k. c. austr.).

Art. 44.

Terminy i wysokość wpłat na akcje określa statut lub walne zgromadzenie.¹⁾

Zarząd ogłosi wezwanie o dokonaniu wpłat dwukrotnie.²⁾

Pierwsze ogłoszenie powinno być dokonane na trzydzieści dni, drugie zaś nie później niż na czterdzieści dni przed terminem wpłaty.³⁾

Zamiast ogłoszeń wystarczą wezwania, dokonane listami poleconymi⁴⁾ w tych samych terminach.

Jeżeli akcjonariusz nie dokona wpłaty w oznaczonym terminie, będzie obowiązany do zapłacenia odsetek zwłoki, ewentualnie i kary umownej, jeżeli taką karę ustanawia statut.⁵⁾

¹⁾ Tylko pierwsza wpłata w wysokości 25% nie może być ani przez statut, ani przez uchwałę walnego zgromadzenia zmniejszona. (Art. 5).

²⁾ Ogłoszenie dokonuje się obowiązkowo w „Monitorze Polskim” i w jednym z pism według wyboru statutu lub walnego zgromadzenia. Byłoby pożądanem, żeby ogłoszenia umieszczano w piśmie, gdzie pierwotnie pomieszczono ogłoszenie (art. 27). Ogłoszenie pomieszczone jest przez zarząd w imieniu spółki.

³⁾ Dwukrotne ogłoszenie, wzywające do uiszczenia wpłat, postawione jest w interesie akcjonariuszów, aby dać im możliwość przygotowania odpowiednich funduszy celem uniknięcia rygору surowego w razie niedokonania wpłat (ust. niemiecka żąda trzykrotnego ogłoszenia ust. 2 § 219). O skutkach należy uiszczenia wzmiankę w ogłoszeniach (ust. 1 art. 45).

⁴⁾ Zawiadomienie listami poleconymi akcjonariuszów odbywa się również dwukrotnie w terminach w ustawie przewidzianych, szczególnie przy istnieniu akcji imiennych, pod ostatnimi adresami, pomieszczoneymi w księdze akcyjnej. Do życzenia jest, żeby pomimo listów poleconych skuteczniejsze było ogłoszenie według żądań ust. 3 art. 44.

⁵⁾ Niedokonanie wpłaty w terminie pociąga za sobą obowiązek zapłacenia odsetek i kary umownej.

Odsetki należą się z mocy prawa t. j. bez specjalnej umowy, wezwania i postawienia w zwłocę. Wątpliwość może powstać tylko w dzielnicy pozostającej

Prawo o spółkach akcyjnych.

pod rządem fr. kod. cyw. ze względu na dyspozycję art. 1146. Nie istnieje jednak ta wątpliwość, o ile zapłata procentów została w statucie uwarunkowana. Wysokość stopy odsetkowej, o ile nie została wskazana w statucie, dorozumiewa się prawna. Ponad stopę prawną umowa iść nie może. Ustawa niemiecka ustanawia stopę odsetkową w wysokości 5% (ust. 2 § 352) na wypadek przemilczenia tego w statucie. — Co do odsetek obecnie u nas obowiązujących, patrz Rozp. Prez. R. P. z 29 czerwca 1924 Dz. U. R. P. Nr. 56, poz. 574 i nast.

Kara umowna należy się, jeżeli ją przewiduje statut. Obowiązek uiszczenia tej kary powstaje w razie jej niedokonania, gdyż wówczas stosują się postanowienia ust. 1 art. 45. Żądanie kary za zwłokę i unieważnienie akcji nie może mieć miejsca, a to ze względu na jasny przepis ustawy akcyjnej (ust. 5 art. 44). Dyspozycje prawa cywilnego odnośnie kary umownej mają w tym wypadku zastosowanie (art. 1229 c. c. §§ 339, 342 BGB. § 1336 k. c. austr.).

Odsetki i kara umowna jednocześnie mogą być przewidziane przez statut. O ile jednak tego rodzaju dyspozycje nie istnieją, odsetki się nie należą. Wynika to z tego, że odsetki w tym wypadku służą za wynagrodzenie za szkody i straty. Poza karą umowną może być żądane dalsze odszkodowanie, wówczas jednak muszą być szkody i straty udowodnione przez spółkę. Kara umowna jest w tym wypadku najniższą granicą. Pozostający w zwłoce nie uwalnia się też od zapłacenia kosztów procesowych w razie skargi sądowej.

Termin wpłaty liczy się od czasu ukazania się ogłoszenia.

Art. 45.

Jeżeli akcjonariusz w ciągu trzydziestu dni po upływie terminu płatności nie uiszcza zaległej raty, odsetek i kary umownej, może być

bez uprzedniego wezwania pozbawiony swych praw przez unieważnienie akcji, względnie świadectw tymczasowych, o czym spółka powinna uprzedzić w ogłoszeniach o wpłatach. W tym przypadku zamiast unieważnionych akcji lub świadectw tymczasowych będą wydane nowe.¹⁾

O unieważnieniu z powodu niedokonania wpłat zawiadomi spółka opieszalego akcjonariusza i jego poprzedników, którzy w przeciągu ostatnich lat pięciu byli wpisani do księgi akcyjnej. Zawiadomienia będą wysłane pod adresami, wskazanymi w księdze.²⁾

Po ogłoszeniu liczb unieważnionych akcji lub świadectw nowe akcje lub świadectwa tymczasowe, wydane pod danymi liczbami, będą sprzedane przez zarząd na giełdzie lub przez publiczną licytację.^{3)*)}

Uzyskana ze sprzedaży suma po pokryciu kosztów ogłoszeń i sprzedaży, jako też odsetek i kary umownej, będzie zaliczona na zaległą ratę; reszta zaś będzie zwrócona opieszalemu akcjonariuszowi.⁴⁾

Jeżeli uzyskana ze sprzedaży suma nie pokryje powyższych należności, za niedobór będą odpowiadać solidarnie opieszale akcjonariusz, jego poprzednicy i subskrybent.⁵⁾

Poprzednicy i subskrybent odpowiadają jedynie przez pięć lat od daty wpisu przeniesienia akcji do księgi akcyjnej.⁶⁾

Subskrybent lub poprzednik opieszalego akcjonarjusza w razie pokrycia niedoboru ma prawo regresu*) do swego następcy. Roszczenia wzajemne przedawniają się z upływem lat pięciu.⁷⁾

*) Użytym w tym artykule wyrażeniem obcym „licytacja” i „regres” odpowiadają wyrażenia polskie „przetarg” i „powet”; należy ich używać.

¹⁾ Następstwem nieuiszczenia zaległej raty, odsetek i kary jest dalsze unieważnienie akcji. Wprawdzie spółka uprawniona jest do ściągnięcia od zalegających akcjonariuszów należne raty z odsetkami i karami, ustawa jednak przyznaje jej środek bardziej radykalny, polegający na unieważnieniu akcji. Dotyczy to, rozumie się, tylko wpłat pieniężnych. To też przy wkładach rzeczowych nie jest procedura ta do zastosowania.

²⁾ Postępowanie związane z unieważnieniem akcji może być wszczęte nawet przeciwko jednemu akcjonariuszowi przed wydaniem jednak akcji lub świadectwa tymczasowego, wówczas bowiem posiadają moc przepisy art. 15.

Proces unieważnienia akcji wszczyna zarząd, o ile w statucie nie powiedziano inaczej. Akcjonariuszom lub wierzycielom nie przysługuje do tego prawo. Ulgi w tym wypadku w stosunku do opieszalego akcjonarjusza nie są dozwolone, a w razie ich udzielenia odpowiada zarząd.

1. Wszczęcie procesu następuje przez zawiadomienie opieszalego akcjonarjusza i jego poprzedników figurujących w księdze akcyjnej, o ile akcje są imienne. Zawiadomienie dokonywa się listami poleconymi pod adresami wskazanymi w księdze akcyjnej. Przy akcjach na okaziciela obowiązuje to samo postępowanie, gdyż

przed pełną wpłatą mogą być wydane tylko świadectwa tymczasowe, które mogą być tylko imienne (art. 31).

2. Oświadczenie o unieważnieniu akcji lub świadectw tymczasowych z wymienieniem ich liczb podlega ogłoszeniu. Wymaganie to powzięto w interesie publicznym w celu ostrzeżenia przed transakcjami z unieważnianymi akcjami. Do czasu ogłoszenia opieszale akcjonariusz ma zawsze możliwość pokrycia zaległych rat, odsetek i kosztów, przysługuje mu też do tego czasu prawo głosu, które traci po dokonaniu tego ogłoszenia.

O ile nie zostały zachowane formalności i terminy wskazane dla unieważnienia akcji i świadectw tymczasowych, to orzeczenie w tej sprawie jest nieważne i na żądanie akcjonarjusza lub spółki proces unieważnienia winien być wszczęty od początku (RS. 9, 42).

W razie wydania nowej akcji przy brakach powyższych zachodzi kwestja, która akcja jest ważna, stara czy nowa. Doktryna niemiecka nie jest w tej sprawie zgodna. Jedni uważają za nieważną nową akcję (Goldman nr. 24, Lehmann - Ring, Nr. 5) i w tym kierunku poszło orzecznictwo (RS. 27, 54), drudzy starą (Behrend nr. 19 do § 120, Lehmann II, 135), trzeci wreszcie obydwie (Cosack nr. 10 do § 213).

Pogląd pierwszy jest najslusniejszy, gdyż na mocy nieważnego dla braków formalnych orzeczenia, nie może być wydana ważnie nowa akcja.

Nabywca w dobrej wierze akcji nieważnie wydanej posiada prawo powetu do sprzedawcy oraz skargę do spółki o wynagrodzenie szkód i strat.

³⁾ Nowe akcje i świadectwa tymczasowe wydawane są pod temiż liczbami co unieważnione, z chwilą ich wydania tracą dawne swe prawa. W księdze akcyjnej ma być uskutecziona odnośnie wydania nowych akcji wzmianka. Akcje te winny być wydane nowym

akcjonariuszom. Ustawa przewiduje sprzedaż nowych akcji na giełdzie lub przez publiczny przetarg.

Sprzedaż akcji na giełdzie możliwa jest tylko w razie uzyskania dla akcji tych debiutu. Sprzedaż natomiast przez publiczny przetarg jest wzmiana ze względu na interesy opieszalego akcjonariusza. W ustawie polskiej nie jest przewidziane, czy sprzedaż akcji jest możliwa z wolnej ręki przez zarząd. Ten ostatni wypadek zachodzić może skutecznie, o ile sprzedaż akcji na giełdzie lub przez publiczny przetarg nie da wyniku. Wówczas może też spółka zatrzymać akcje, gdyż wymaganie sprzedaży jest fakultatywne.

¹⁾ Otrzymana ze sprzedaży nadwyżka należy się akcjonariuszowi.

²⁾ Za niedobór pozostający po sprzedaży odpowiada opieszale akcjonariusz solidarnie z poprzednikami do subskrybenta włącznie. Akcjonariusz poprzednik, czy też subskrybent nie mogą powoływać się, że przez nich w terminie opłaty zostały uiszczone. Odpowiedzialność ta istnieje do czasu całkowitej wpłaty na akcje, chyba, że nastąpi przedawnienie przewidziane w ust. 6 art. 45. Odpowiedzialność za niedobór w stosunku do poprzedników rozciąga się jedynie na niedobór sumy przypadającej za akcję a nie na odsetki i kary. Odpowiedzialność poprzedników jest kategorycznie przepisana, nie mogą być oni od niej zwolnieni ani przez organy spółki, ani przez statut.

Ustawa niemiecka (ust. 3 § 220) rozstrzyga sprawę tę konsekwentniej, niż ustawa polska. Sprzedaż akcji według tego przepisu jest wówczas dopiero niezbędna, o ile ze strony poprzedników wpłata nie została uskuteczniiona. Zabezpiecza to lepiej interesy spółki i poprzedników, którzy mogą zażądać wydania akcji w razie uskutecznienia wpłaty za opieszalego akcjonariusza.

Niepokrycie niedoboru pociąga za sobą zmniejszenie kapitału zakładowego.

⁶⁾ Przedawnienie następuje po upływie pięciu lat od daty uczynionego wpisu o przeniesienie akcji w księdze akcyjnej a nie od czasu powstania roszczenia. Przepis ten uczyniony jest w interesie zbywców akcji, którzy nie mogą nieść odpowiedzialności przez zbyt długi czas, tembardziej, że w kompetencji władz spółki leży naznaczanie terminów wpłat, o ile o tem statut nie wspomina.

⁷⁾ Powet (Regres) między posiadaczami akcji odbywa się na zasadzie przepisów prawa cywilnego. Roszczenia wzajemne przedawniają się z upływem pięciu lat, z zachowaniem warunku, że termin przedawnienia zaczyna biec od czasu wpisów dokonanych w księdze akcyjnej.

Art. 46.

Odsetki od akcji nie mogą być przyznawane akcjonariuszom;¹⁾ akcje dają prawo jedynie do udziału w zysku rocznym, przeznaczonym przez walne zgromadzenie²⁾ do podziału.

Zysk rozdziela się w stosunku do nominalnej wartości akcji. Jeżeli akcje nie są całkowicie opłacone, rozdziela się zysk w stosunku do dokonanych wpłat na akcje.³⁾

Statut może normować inny sposób podziału czystego zysku.⁴⁾

¹⁾ Dywidendę gospodarczo uważa się za premję od ryzyka (Kaczkowski 14, 707), gdy tymczasem odsetka jest premją od kapitału. Udział w zyskach należy się jedynie w razie nadwyżki bilansowej z rachunku zysków i strat, gdy tymczasem odsetki stałe od akcji byłyby względem spółki wierzytelnością. Prawo na dywidendę może się również przeistoczyć w wierzytelność, ale prawne jej pochodzenie zawsze leży w wynikach bilansowych a momentem nabrania cech wierzytelności

jest uchwała walnego zgromadzenia. Wobec tego, że przyznanie akcjonariuszom stałych odsetek sprzeciwia się istotnym zasadom akcyjności, dyspozycje statutu w tym względzie lub uchwały walnego zgromadzenia nie mogą nabrać ważności wobec spółki.

²⁾ Dywidenda określa się na zasadzie bilansu i wysokość jej zależy od wyniku operacji spółki. Nie stanowi ona wielkości stałej. Nie jest jednak wykluczeniem, że osoba trzecia może udzielić gwarancję za wypłatę minimum dywidendy. Gwarantami bywają różne spółki inwestycyjne i powiernicze (Lipmann. Beteiligung und Finanzierungs-gesellschaften). Rząd może być też gwarantem, co spotykane jest przy przedsiębiorstwach kolejowych o znaczeniu państwowem. — Spółka natomiast nie może gwarantować dywidendy (Kaczkowski 713). Ustawy zagraniczne również udzielania tej gwarancji przez spółkę zabraniają (§ 215 niem., art. 217 austr., § 630 szwajc., § 168 węgiersk., art. 181 włosk.).

Wyjątek stanowią odsetki, przyznawane akcjonariuszom od wniesionych wkładów za czas przed rozpoczęciem operacji. Nie jest to dywidenda, ale zapewnienie akcjonariuszom dochodu w pierwszym czasie istnienia spółki w okresie czasu niezbędnym dla prac przygotowawczych. Termin wypłaty i wysokość stopy odsetkowej określają niektóre ustawy, nie może on być wypłacany dłużej niż w ciągu trzech lat (art. 181 włosk., 192 portugalski.). Inne ustawy znów pozostawiają to w tym jedynym wypadku statutowi (§ 215 niem., art. 630 szwajc.).

Odsetki powyższe winny figurować w pierwszych bilansach, jako koszty organizacyjne i mają być pokryte z zysków pierwszych lat pomysłnych.

Ustawa nie wskazuje terminu, w którym dywidenda winna być wypłacana. O ile uchwała walnego zgromadzenia nie zawiera w tym względzie wskazówek, termin płatności przypada niezwłocznie po powzięciu uchwały walnego zgromadzenia. Walne zgromadzenie jednak nie może terminu wypłaty odroczyć dowolnie.

Odroczenie może być tylko na pewien niedługi termin. W przeciwnym razie każdemu akcjonariuszowi przysługuje prawo zaskarżenia uchwały (ust. 1, art. 76).

Dywidenda podlega wypłacie w gotowiznie. O ile w wypadku podniesienia kapitału akcjonariuszom daje się prawo otrzymania nowych akcji, opłacanych z nadwyżki dochodu, przysługuje im prawo albo przyjąć akcje, albo żądać wypłaty w gotowiznie (Rosendorff 90).

³⁾ Prawo akcjonariuszów do dywidendy stoi w zależności od ilości posiadanych akcji. Pod tym względem różni się ono od praw członkowskich, o ile to dotyczy praw do głosu. To też wypłata dywidendy uzależniona jest od ilości posiadanych akcji, prawo głosu natomiast podlega różnym ograniczeniom, mającym na celu zabezpieczenie praw mniejszości.

Na tej zasadzie na każdą akcję winna przypadać odpowiednia część zysku. Przy niecałkowitej wypłacie akcji dywidenda rozdziela się w stosunku do dokonanych wpłat.

⁴⁾ Wyjątek stanowią akcje uprzywilejowane co do dywidendy (uw. 2 do art. 40).

Art. 47.

Dokonane na akcje wpłaty nie mogą być akcjonariuszom zwrócone, wyjąwszy przypadki w niniejszym prawie przewidziane.¹⁾

Gdyby akcjonariusze wbrew postanowieniom niniejszego prawa otrzymali jakiegokolwiek wypłaty, będą obowiązani do ich zwrotu i nie mogą być od tego obowiązku zwolnieni. Wyjątek stanowi przypadek otrzymania przez akcjonariusza w dobrej wierze udziału w zysku.²⁾

Roszczenia z tytułu bezprawnych wypłat przedawniają się z upływem trzech lat.³⁾

¹⁾ Dobrowolny zwrot wpłat nie jest też dozwolony ani przez władze spółki, ani przez walne zgromadzenie. Zwroty tego rodzaju spowodowałyby zmniejszenie majątku spółki, tymczasem służy on za zabezpieczenie wiarytelności spółki i mogłoby pociągnąć za sobą ich pokrzywdzenie. Wypadki, o których mówi powyższy artykuł dotyczą zwrotu wpłat w razie niezorganizowania się spółki (art. 17, 25) lub jej likwidacji (art. 138).

Zwrot wpłat nie jest też możliwy, jeżeli skarga oparta jest na wadach zezwolenia t. j. pomyłce lub wprowadzeniu w błąd odnośnie zostania akcjonariuszem. Roszczenia mogą być skierowane do założycieli a nie do spółki.

²⁾ Zwrot wpłat, uczynionych na poczet odsetek i dywidendy, może być żądany jedynie przy ujawnieniu ze strony akcjonariuszów złej woli. Obowiązek przeprowadzenia dowodu ciąży na spółce. Nie należą się zwroty w razie wadliwego lub niesumiennego zestawienia bilansu, na którego zasadzie zapadła uchwała wypłacenia odsetek czy też dywidendy i wypłata ta nastąpiła. W tym ostatnim wypadku odpowiadają przed spółką władze wykonawcze i nadzorcze.

³⁾ Ustalenie trzyletniego terminu przedawnienia dla roszczeń, wynikających z tytułu bezprawnych wpłat, nie jest odpowiednie, gdyż wprowadza on niepotrzebnie zamieszanie, ze względu na to, że inne terminy dla zgłoszenia roszczeń oznaczono na lat pięć (ust. 6, 7 art. 45, art. 157).

Art. 48.

Do akcji imiennych może być przywiązany obowiązek powtarzających się świadczeń niepieniężnych.¹⁾

Akcje takie mogą być przenoszone tylko za zezwoleniem spółki. Spółka może odmówić

zezwoleń jedynie z ważnych powodów, atoli bez obowiązku wskazania innego nabywcy.²⁾

Jeżeli w czasie istnienia spółki akcyjnej mają być powyższe świadczenia nałożone lub pomnożone, do odpowiedniej zmiany statutu potrzeba zgody wszystkich akcjonariuszów, na których świadczenia takie mają być nałożone.³⁾

Statut może przewidywać kary umowne za niedopełnianie powtarzających się świadczeń niepieniężnych.⁴⁾

Świadczenia te będą opłacane przez spółkę nawet w tym przypadku, kiedy bilans nie wykaże czystego zysku,⁵⁾ jednak wynagrodzenie nie może przewyższać zwykłej ceny targowej.⁶⁾

¹⁾ Powtarzające się świadczenia niepieniężne mogą być czynione bez względu na wysokość wypłacanej dywidendy. Według ustawy polskiej zezwala się na przywiązanie ich jedynie do akcji imiennych, co nie jest usprawiedliwione. Ustawa niemiecka tego ograniczenia nie zna (§ 216).

²⁾ Przywiązując świadczenia do akcji imiennych, ustawa nasza zachowuje wszystkie przepisy odnośnie przekazywania tych akcji bez obowiązku wskazywania innego nabywcy (ust. 3 art. 32). Jakie powody odmowy zezwolenia na przeniesienie akcji należy uznać za ważne, decyduje w razie wątpliwości sąd na skutek skargi osoby zainteresowanej t. j. zbywcy lub nabywcy akcji. O obowiązku powtarzających się świadczeń należy uczynić wzmiankę w tekście akcji (art. 37) oraz w księdze akcyjnej (ust. 2 art. 35).

³⁾ Wynika to z ogólnych zasad praw nabytych. Na pomnożenie, umniejszenie lub zmianę obowiązków świadczeń powtarzających się musi być wyrażona zgoda zarówno akcjonariuszów, do których akcji

obowiązek ten jest przywiązany, jak również akcjonariuszów, na których obowiązki te mają być nałożone. Uchwała walnego zgromadzenia przy najdalej idącej większości nie nabiera ważności. Oprócz zgody, wyrażonej przez zainteresowanych akcjonariuszów, musi zaść uchwała wymagana dla zmiany statutu (ust. 2 art. 68).

⁴⁾ Odnośnie kar umownych pt. uw. 5 do art. 44.

⁵⁾ Świadczenia powtarzające się mają być przez spółkę opłacane. Dodatek ustawy, że winno to nastąpić nawet w wypadku, kiedy bilans nie wskaże czystego zysku, jest zbędny, gdyż przy powtarzających się świadczeniach wnoszone są do majątku spółki wpłaty nierzeczowe, które winny być opłacane narówni z świadczeniami czynionymi przez osoby trzecie. Obowiązek świadczeń może powstać zarówno w interesie spółki, jak akcjonariuszów, jak np. dostawa węgla przez kopalnię do elektrowni, gdy właścicielem kopalni jest jednocześnie akcjonariuszem elektrowni i naodwrot. Jest to zazwyczaj spotykane, jeżeli poszczególne przedsiębiorstwa, stanowiące odrębne osoby prawne, należą do jednego koncernu.

⁶⁾ Ustawa zastrzega, żeby wynagrodzenia za świadczenia nie przewyższały zwykłej targowej ceny. Ma to oznaczać, że cena rynkowa jest stawką, powyżej której nie może być płacone za przedmioty dostarczane spółce przez akcjonariuszów do świadczeń zobowiązanych. Niejednokrotnie cena może być niższa od rynkowej, a to przy cenach syndykatowych, od których czyniony jest upust, o ile przedmioty dostarczane spółce nie mają przeznaczenia konsumcyjnego i nie zachodzi obawa, że będą one na rynek wypuszczone. Klauzula syndykatoowa odnośnie cen wówczas nie obowiązuje, gdyż ceny są ustanowione ze względu na dążenie do utrzymania cen na odpowiednim poziomie, co zachodzi przy hiperprodukcji i braku rynków zbytu.

DZIAŁ III.

Władze spółki akcyjnej.

Rozdział I.

Walne zgromadzenie.

Art. 49.

Walne zgromadzenie akcjonariuszów jest naczelną władzą spółki akcyjnej.¹⁾

Walne zgromadzenia są zwyczajne albo nadzwyczajne.²⁾

Zgromadzenia akcjonariuszów zwołuje zarząd³⁾; powinny się one odbywać w miejscu siedziby spółki, o ile statut nie wskazuje innych miejsc w granicach Państwa.⁴⁾

¹⁾ Z właściwości osoby prawnej wynika, że spółka działać musi przez organy ku temu ustanowione. Organami spółki są: 1) walne zgromadzenie, 2) zarząd i 3) władze kontroli. Pierwszy z nich jest wyrazicielem woli akcjonariuszów, drugi wykonawcą tej woli, wreszcie trzeci skutecznym nadzór i kontrolę. Wobec tego, że w zgromadzeniu akcjonariuszów uwidocznia się wola uczestników, uznaje się ono za najważniejszą władzę spółki akcyjnej. Wola akcjonariuszów nie może jednak wykraczać poza przepisy prawa i statutu. Uchwały, powzięte wbrew tym zasadom, nie nabierają mocy obowiązującej. Następnie uchwały mogą się stać nieważne dla braków formalnych. Gdyby przybyli nawet wszyscy akcjonariusze, co przewiduje art. 58, to i wówczas w braku zachowania przepisów, uchwały nie stają się prawomocnymi. Ogólne zebranie nie jest organem oddzielnych akcjonariuszów, lecz organem spółki. Do jakich granic sięga wola akcjo-

narzuszów, zależy od ustawy. Trudno wskazać w tym względzie ogólną zasadę. Uchwała nie może przekroczyć szrank autonomii spółki. Ogólne zebranie według wszystkich niemal ustaw akcyjnych odgraniczono od zarządu w ten sposób, że reprezentację spółki nazewnątrz przekazano temu ostatniemu. Choć walne zgromadzenie nie posiada nieograniczonej władzy, to jest ono jednak organem, któremu przysługuje prawo zmiany statutu (ust. 2 art. 68), ustanawiania i odwoływania członków zarządu (p. 1, art. 52, 80) zwierzchniczy nadzór nad działalnością członków zarządu, który wyraża się w udzielaniu absolutorjum (Bloch, O absolutorjum, udzielanem władzom spółek akcyjnych w Przegl. Pr. Handl. Nr. 1/1927). Z powyższego wynika, że walne zgromadzenie akcjonariuszów jest zgromadzeniem uczestników prawnie zwołanem, obradującym i postanawiającym uchwały w granicach prawa i statutu.

²⁾ Różnica między zwyczajnymi i nadzwyczajnymi walnymi zgromadzeniami polega na tem, że pierwsze zwoływane są obowiązkowo raz do roku dla rozpatrzenia i powzięcia uchwał, przewidzianych w art. 50, drugie zaś w przypadkach, oznaczonych w ustawie, lub statucie, oraz, gdy wymaga tego „doniosłość sprawy” (art. 51). W obu tych wypadkach tryb zwoływania i obradowania jest jednakowy, różnica zachodzi co do quorum i ustosunkowania głosów, przyczem statut może ustalić uciążliwsze warunki powzięcia uchwał (art. 68).

³⁾ Zasadniczo zwoływanie walnego zgromadzenia należy do obowiązków zarządu. W razie niewykonania tego odpowiadają członkowie jego za szkody powstałe, a niezależnie od tego ulec mogą karze pieniężnej do wysokości 10.000,— zł, wymierzonej przez sąd rejestrowy (ust. 1 i 2, art. 168). Zarząd nie może się tłumaczyć, że zwołanie walnego zgromadzenia nie było żądane. Poza ustawowemi i statutowemi wymaganiami akcjonariusze, przedstawiający przynajmniej jedną

dziesiątą część kapitału akcyjnego, mają prawo żądać zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia (ust. 1, art. 54). Żądanie to ma być zgłoszone do zarządu. Dopiero w razie niewykonania jego, sąd rejestrowy miejsca siedziby spółki, po zawiadaniu zarządu, może upoważnić akcjonariuszów, stawiających wnioski do zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia (ust. 1, art. 55). Podobny przepis spotykamy w ustawie niemieckiej (ust. 3 § 254), a angielski statut normalny wyznacza termin zwołania w tym wypadku 21 dni. O ile nie jest on respektowany, akcjonariusze posiadają prawo sami zwołać posiedzenie walnego zgromadzenia (pt. uw. do art. 54). Organom kontroli przysługuje również prawo zwoływania walnego zgromadzenia, ilekroć uznają to za wskazane, lub, jeżeli zarząd nie zwoła go w przypadkach ustalonych w ustawie, lub statucie (p. 4 art. 96).

⁴⁾ Statut może wskazać na okres istnienia spółki miejsce odbywania walnych zgromadzeń. O ile statut tego nie czyni, powinny zgromadzenia odbywać się w miejscu siedziby spółki. Dotyczy to zwyczajnych walnych zgromadzeń, gdy tymczasem wybór miejsca dla nadzwyczajnych zgromadzeń pozostawia się zazwyczaj zarządowi, lub czynnikiem zwołującym zgromadzenie. Walne zgromadzenie może też ustalić miejsce przyszłego zgromadzenia pod warunkiem, żeby miejsce to znajdowało się w granicach Państwa. W oznaczeniu miejsca odbywania walnych zgromadzeń poza siedzibą należy się kierować wygodą akcjonariuszów.

Art. 50.

Zwyczajne walne zgromadzenie powinno się odbyć corocznie w ciągu czterech miesięcy po upływie roku obrotowego.¹⁾

Przedmiotem obrad zgromadzenia zwyczajnego powinny być następujące sprawy:

1. rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za rok ubiegły²⁾;

2. powzięcie uchwały o rozdziale zysków, względnie pokryciu strat³⁾;

3. kwitowanie władz spółki z wykonania przez nie obowiązków⁴⁾.

¹⁾ Wynikiem najważniejszą działalnością spółki dla akcjonariuszów jest podział zysków, osiągniętych za rok obrotowy. Według przeważnej ilości ustaw akcyjnych podział zysków dokonywa się raz do roku na zasadzie bilansu. To też ważnym jest ustalenie terminu zwyczajnego walnego zgromadzenia, na którym sprawa ta ma być decydowana. Ze względu na lekceważenie sobie zazwyczaj tego terminu w okresie powojennym, ustalenie terminu prekluzyjnego uznać należy za właściwe i pod tym względem statut może jedynie ustalić termin krótszy, żadną miarą zaś dłuższy. Termin czteromiesięczny tłumaczy się tem, że od czasu ukończenia roku obrotowego do czasu odbycia zwyczajnego walnego zgromadzenia muszą być dokonane formalności, bez których uwzględnienie uchwały akcjonariuszów staje się wadliwymi.

Przedewszystkiem dano zarządowi termin dwumiesięczny na sporządzenie bilansu ze względu na związaną z tem pracę (ust. 1 art. 102). Następnie bilans musi być zbadany co do zgodności z księgami, dokumentami, oraz stanem faktycznym spółki, co wymaga też dłuższego czasu (ust. 2, art. 95). Wreszcie odbywa się zwołanie walnego zgromadzenia, które ma być dokonane przez ogłoszenia, uskuteczniane na dwadzieścia jeden dni przed terminem zgromadzenia (ust. 1, art. 56). Wszystkie powyższe czynności mogą być dokonane w okresie czteromiesięcznym. Ustawa niemiecka ustala termin sześciomiesięczny (ust. 2, § 260). Walne zgromadzenie nie jest też władne

zmniejszyć termin czteromiesięczny ze względu na to, że został on ustalony w interesie publicznym, wymierzanie bowiem podatków odbywa się na zasadzie bilansu przedsiębiorstwa. (art. 21, ust. o pob. pod. dochod. Dz. U. R. P., Nr. 58/1925, poz. 411).

²⁾ Walne zgromadzenie nie tylko rozpatruje i zatwierdza bilans, ale może też go zmienić, lub odrzucić. Zarząd spółki nie posiada prawa skargi na stosunek negatywny walnego zgromadzenia do bilansu. Prawo bilansowe jest najistotniejszym przywilejem walnego zgromadzenia, nie mogą być w tym względzie atrybucje jego przeniesione na inne organy spółki. Z tego względu nieważne są dyspozycje statutowe, głoszące, że wysokość odpisywań zależy od decyzji zarządu lub rady nadzorczej. O ile uchwała odnośnie bilansu dla braków formalnych staje się nieważną, nie podlega ona na drodze sądowej zmianie. Prawa walnego zgromadzenia w kierunku czynienia dowolnych odpisywań ograniczone są przepisami art. 109.

Uchwały, zatwierdzające bilanse, mogą ulec zmianie, o ile okaże się, że powzięte zostały omyłkowo. W tym wypadku zarządowi przysługuje prawo wystąpienia o reasumpcję uchwały. Nie mogą być przez to żądane zwroty od akcjonariuszów, którzy otrzymali w dobrej wierze udział w zysku (ust. 2, art. 47). Podobny przepis spotykamy też w innych ustawodawstwach (ust. 1, § 217 ust. niem.).

³⁾ Uchwała o rozdziale zysków dokonuje się na zasadzie rachunku zysków i strat bilansu (pt. uw. do art. 102 o znaczeniu tego rachunku), w tym względzie jednak walne zgromadzenie jest ograniczone. Nie może ono uchwalić, że dywidenda ma być dopiero później wypłacona. Odroczenie wypłaty możliwe jest jedynie na czas krótki w celu zapewnienia regularności wypłaty. Odpisywania z zysku nie mogą być czynione dowolnie. O ile nie przewiduje ich wysokości statut, który nie może jednak iść poniżej odpisywań, przewidzianych

ustawą, obowiązują przepisy statutowe. W razie uchybienia temu przepisowi, każdy akcjonariusz posiada prawo skargi na zasadach przewidzianych w art. 76. Odpisywania powyższych norm ustawowych nie wchodzi w rachubę przy wymierzaniu podatku nawet wówczas, jeżeli akcjonariusze nie skorzystają ze swego prawa zażalenia uchwały.

Walne zgromadzenie określa wysokość dywidendy. Musi się jednak w tym względzie stosować do przepisów ustawowych. Z chwilą powzięcia uchwały odnośnie dywidendy, prawa akcjonariuszów nabierają cech wiarygodności w wysokości przyznanego im udziału w zyskach.

Uchwały odnośnie pokrycia strat dotyczą w pierwszym rzędzie zaliczenia na ten cel funduszów rezerwowych, o ile te z zysków lat poprzednich powstały. Dotyczy to również uchwały o pokrywaniu strat z zysków lat przyszłych, t. j. w jakiej mierze straty te winny być amortyzowane. Pokrywanie strat w drodze podniesienia kapitału nie należy do uchwał zwyczajnego, ale do nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, są one bowiem połączone ze zmianą statutu. Wyjątek stanowi przybycie na walne zgromadzenie akcjonariuszów reprezentujących cały kapitał zakładowy (art. 58).

^{a)} Kwitowanie, czyli absolutorjum, udzielane władzom spółki z wykonania obowiązków, nie pozbawia poszczególnych akcjonariuszów prawa kwestjonowania czynności władz spółki, a szczególnie zarządu. Ten ostatni, w razie odmowy walnego zgromadzenia powzięcia uchwały odnośnie absolutorjum, uprawniony jest żądać ustalenia tego przez sąd. Udzielone absolutorjum nie zwalnia jednak władz spółki od wszelkiej odpowiedzialności. Dotyczy to jedynie odpowiedzialności wobec spółki, a nie obowiązuje, jak zaznaczyliśmy, poszczególnych akcjonariuszów wierzycieli i wogóle wszelkich osób trzecich, którzy mogą wszcząć roszczenia przeciwko władzom spółki.

Z powyższego wynika, że uchwałę walnego zgromadzenia umarżają się te tylko uchybienia zarządu, za które jest on odpowiedzialnym wyłącznie wobec samej spółki.

Pod względem prawnym kwitowanie zawiera wszystkie cechy pokwitowania mocodawcy, udzielanego pełnomocnikowi odnośnie prawidłowego wykonywania czynności. W wypadku tym przepisy prawa cywilnego odnośnie pełnomocnictwa mają zastosowanie (pt. uw. do art. 79).

Kwitowanie władz spółki przez walne zgromadzenie nie jest ważne, jeżeli powzięte zostało co do czynności, za które zagrożona została odpowiedzialność karna w ogólnej ustawie karnej, lub specjalnie w ustawie akcyjnej (art. 149—169).

Art. 51.

Nadzwyczajne walne zgromadzenie zwołuje się w przypadkach, oznaczonych w niniejszym prawie lub statucie, oraz gdy wymaga tego doniosłość sprawy.¹⁾

¹⁾ Co należy uważać za doniosłą sprawę jest kwestją faktu. W razie odmowy zwołania walnego zgromadzenia przez zarząd z motywów, że sprawa nie jest doniosłą, sądom pozostawiono prawo powzięcia uchwały na skutek skargi ze strony organów nadzoru, lub akcjonariuszów. Prawo wskazuje na niektóre sprawy, które uważa za doniosłe, a mianowicie: wszelkie zmiany statutu, emisję obligacji, powiększenie, lub obniżenie kapitału akcyjnego, połączenie spółek (fuzja), rozwiązanie i likwidacja spółki, zbyte przedsiębiorstwa (ust. 2, art. 68). Nie wyczerpuje to zakresu „spraw doniosłych”, do których należą wszystkie sprawy, dotyczące istotnych interesów i bytu spółki (pt. też ust. 2 do art. 49).

Art. 52.

Uchwały walnego zgromadzenia, oprócz innych spraw, wymienionych w niniejszem prawie lub statucie, wymagają:

1. wybór lub odwołanie władz spółki, jeżeli statut tych uprawnień nie przekazuje innej władzy;¹⁾
2. zbycie lub wydzierżawienie przedsiębiorstwa na okres dłuższy, niż jeden rok;
3. zbycie nieruchomości fabrycznych spółki;²⁾
4. emisja obligacyj.³⁾

¹⁾ Ustawa polska poszła za wzorem ustawy niemieckiej, pozostawiając statutowi swobodę oznaczenia organizacji władz zarządzających i nadzorczych spółki (ust. 4 § 182 por. p. 7 art. 3). W Niemczech do wyboru zarządu przeważnie uprawnia się radę nadzorczą. Inne ustawy kontynentalne wskazują na walne zgromadzenie, jako na organ, wybierający władze zarządzające i nadzorcze (art. 55 belg., 25 franc., 124 włosk.). W drodze wyjątku w razie ustąpienia, lub śmierci członka zarządu może być przez radę nadzorczą według tych ustaw wybrany nowy członek, który sprawuje jednak swe urządowanie do czasu zwołania pierwszego walnego zgromadzenia (pt. też uw. 1, 2 do art. 78. Co do odwołania pt. uw. do art. 80). Statut może oznaczyć skład pierwszych władz spółki z zachowaniem przepisów ustawy odnośnie odwołania i odwołania władz. Ograniczenie w tym ostatnim wypadku walnego zgromadzenia przez statut jest nieważne.

²⁾ Zasadniczo zarząd dokonywać może wszystkie czynności, wchodzące w zakres interesów bieżących, wynikających z charakteru spółki ak-

cyjnej, jako osoby prawnej. Do wyjątków należy: 1) zbycie lub wydzierżawienie przedsiębiorstwa na okres dłuższy, niż jeden rok, 2) zbycie nieruchomości fabrycznych i spółki i 3) emisja obligacyj. Są to wszystko czynności, dotyczące zobowiązań odnośnie majątku nieruchomości spółki, które ustawa traktuje specjalnie. Uchwały co do tych spraw zapadają większością oddanych głosów (ust. 1, art. 68). Dopiero wówczas, gdy uchwały mają być powzięte w sprawach, dotyczących samego bytu spółki, wymagana jest większość kwalifikowana stosownie do ust. 2 art. 68. O ile idzie o czynności hipoteczne w okręgach sądowych, gdzie obowiązuje prawo hipoteczne z r. 1818, zarząd powinien posiadać specjalne umocowanie notarialne do ich wykonania (Kurman, Specjalne umocowanie zarządu towarzystw akcyjnych do czynności hipotecznych. Przegl. Prawa Handl. r. 1925, str. 309).

³⁾ Odnośnie emisji obligacyj ustawa polska żadnych specjalnych przepisów nie przewiduje, jak to czyni szczegółowo ustawa belgijska (art. 82—100). Jest to luka, która winna być uzupełniona przez ustawę, dotyczącą wogóle emisji obligacyj przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Z ustawy polskiej wynika jedynie, że uchwała ta ma być powzięta przez walne zgromadzenie, jakie zaś formalności winny być stosowane przy emisji obligacyj, nie wskazano. Uchwały zapadają w tym wypadku większością głosów, reprezentowanych na zgromadzeniu w myśl ust. 1, art. 68 (Kaczkowski 716—758).

Art. 53.

Umowy o nabycie dla spółki nieruchomości lub urządzeń, służących do trwałego użytku, za cenę, przewyższającą jedną piątą część wpłaconego kapitału akcyjnego, zawarte przed upływem dwóch lat od zarejestrowania spółki, wy-

magają do swej ważności uchwały walnego zgromadzenia, powziętej większością dwóch trzecich oddanych głosów.¹⁾

Walnemu zgromadzeniu złożyć należy umowę, tudzież sprawozdanie zarządu, odpowiadające warunkom art. 6 niniejszego prawa.²⁾

Sprawozdanie powinno być poddane rewizji podług postanowień art. 7 niniejszego prawa.³⁾

¹⁾ Artykuł powyższy ma na względzie zabezpieczenie od nadużyć przy organizacji spółki. Przepis ten wzięty został z § 207 ustawy niemieckiej. Prawodawca dąży do usunięcia zmywu między założycielami i władzami spółki, która może polegać na tem, że dla uniknięcia formalności, związanych przy zawieraniu z wkładami niepieniężnymi, tworzona jest spółka tylko o wkładach pieniężnych, a za otrzymaną gotowiznę nabywa się wkłady niepieniężne. Czynności, wprowadzające ograniczenia w tym względzie noszą nazwę w literaturze prawniczej niemieckiej „Nachgründung“ i dążą do zmuszenia respektowania przepisów, umieszczonych w ustawie względem założycielstwa. Przepisy tego artykułu stosują się wówczas: 1) jeżeli cena nabycia aportów przekracza jedną piątą część kapitału zakładowego, 2) jeżeli umowy zawierane są co do nabycia tych przedmiotów przed upływem dwóch lat od zarejestrowania spółki.

Pod jedną piątą częścią kapitału należy rozumieć kapitał zakładowy nominalny, a nie wpłacony. Co do terminu rozstrzygła z jednej strony data zarejestrowania spółki, a z drugiej zawarcie umowy, nie zaś data powzięcia uchwały przez walne zgromadzenie. Artykuł ten dotyczy nieruchomości oraz „urządzeń do trwałego użytku“.

Co należy rozumieć pod nieruchomością nie podlega dalszemu wyjaśnieniu i nabycie reguluje się na podsta-

wie przepisów prawa cywilnego, natomiast do „urządzeń, służących do trwałego użytku“, zaliczyć należy objekty, stanowiące przedmiot, potrzebny na okres czasu dłuższy do wytwórczości, będące w związku z przedmiotem przedsiębiorstwa. Nie mogą być do nich zliczone towary, patenty i inne prawa. Są to przedmioty, uznane za nieruchomości z przeznaczenia w myśl prawa cywilnego (art. 324 c. c., § 98 BGB, § 297 austr., art. 388 ros.).

Warunkiem, koniecznym do ważności założycielstwa następnego, jest uzyskanie zgody walnego zgromadzenia, bez której wszystkie umowy stają się nieważnymi i nie obowiązującymi dla spółki. Uchwała musi być do tego kwalifikowana, a mianowicie być powzięta większością dwóch trzecich głosów. Może ona zapisać przed lub po zawarciu umowy odnośnie tych aportów. O ile uchwała następuje przed zawarciem transakcji, to musi być walnemu zgromadzeniu przedstawiony projekt też, identyczny co do treści z następnie zawartą umową.

²⁾ Ustawa wymaga, aby złożone było sprawozdanie zarządu i odpowiadało warunkom art. 6, t. j. warunkom przewidzianym przy nabyciu aportów przed rejestracją spółki (pt. uw. do art. 6). Za wyjątek uważane jest w doktrynie niemieckiej nabywanie nieruchomości, jeżeli jest to przedmiot, w której spółka jest zainteresowana lub o ile nabywanie nieruchomości dokonywa się przez publiczny przetarg (Staub, uw. 10 do § 207).

³⁾ Sprawozdanie podlega rewizji na zasadzie art. 7 (pt. uw. do art. 7). Niemiecka ustawa w tym wypadku nie wymaga rewizji ze strony organów nadzorczych według zasad § 204, dotyczących badania procesu założycielskiego, lecz według § 249 zawierających ogólne przepisy o odpowiedzialności członków rady nadzorczej (Staub, uw. 12 do § 207, Pinner 84). W wypadkach, przewidzianych w powyższym artykule, t. j. w razie zawierania następnego, nie ma też zastosowania

art. 19 o zrzeczeniu się uczestnictwa w spółce, gdyż dotyczy to jedynie subskrybentów, a akcjonariusze przez powzięcie uchwały mogą przyjąć, lub odrzucić proponowaną umowę i ich charakter prawny jest różny.

Art. 54.

Akcjonariusze, reprezentujący przynajmniej jedną dziesiątą część kapitału akcyjnego, mają prawo żądać zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, jak również umieszczenia poszczególnych spraw na porządku dziennym najbliższego walnego zgromadzenia.¹⁾

W tym celu akcjonariusze powinni zgłosić do zarządu piśmienne żądanie ze wskazaniem konkretnych wniosków²⁾, oraz udowodnić posiadanie wymaganej ilości akcji.³⁾

Żądanie pomieszczenia poszczególnych spraw na porządku dziennym powinno być zgłoszone nie później, jak na czternaście dni przed terminem walnego zgromadzenia.⁴⁾

Statut może przyznać powyższe prawa akcjonariuszom, reprezentującym mniej, niż jedną dziesiątą część kapitału akcyjnego.⁵⁾

¹⁾ Przepis artykułu powyższego posiada doniosłe znaczenie dla akcjonariuszów wogóle, daje on bowiem możność stałego nadzoru nad czynnościami władz zarządzających. W braku tego przepisu akcjonariusze byliby wydani na samowolę zarządu i mogliby uczestniczyć jedynie w walnych zgromadzeniach, które uważałyby za stosowne zwołać zarząd z porządkiem dziennym przezeń ustalonym. Przepis ten posiada znaczenie publiczno - prawne i nie może być ani odjęty, ani ogra-

niczony, przeciwnie, statut może tylko rozszerzyć prawa akcjonariuszów, przyznając prawa te akcjonariuszom, reprezentującym mniej, niż jedną dziesiątą część kapitału akcyjnego (ust. art. 54). Wobec braku tego przepisu w ustawie niemieckiej (§ 254) komentatorzy niemieccy statutowi prawa tego nie przyznali (Lehmann-Ring Nr. 1. Staub uw. 4 do § 254).

Żądać zwołania walnego zgromadzenia może każdy poszczególny akcjonariusz pod warunkiem, żeby posiadał jedną dziesiątą część kapitału akcyjnego. Ograniczenia statutowe odnośnie prawa głosowania nie posiadają w tym względzie zastosowania (art. 64).

²⁾ Żądanie o zwołanie walnego zgromadzenia kieruje się do zarządu piśmiennie, forma specjalna nie jest wymagana. Może to nastąpić przez zwyczajny, czy też polecony list, przez notariusza, lub w inny sposób. Żądanie to może być wymienione przez osobę ku temu umocowaną. Akcjonariusz, lub akcjonariusze, żądający zwołania walnego zgromadzenia, mają wskazać „konkretne wnioski”, t. j. wskazać sprawę, jakiej życzą sobie, żeby postawione były na porządku dziennym. O ile żądanie takie nie zawiera tych wniosków i nie wskazuje celu zwołania, to zarząd może pozostawić je bez uwzględnienia.

³⁾ Obowiązek udowodnienia posiadania wymaganej ilości akcji leży na akcjonariuszach, stawiających wniosek o zwołanie walnego zgromadzenia. Legitymacja przy akcjach imiennych i świadectwach tymczasowych jest uproszczona, gdyż dostatecznym jest powołanie się na wpisy w księdze akcyjnej. Przy akcjach natomiast na okaziciela stosują się przepisy, dotyczące uczestnictwa w walnym zgromadzeniu (ust. 2 art. 59) z tem uzupełnieniem, że akcje mają być złożone w chwili zażądania zwołania walnego zgromadzenia i nie mogą być odebrane przed powzięciem uchwał przez walne zgromadzenie.

4) Z przepisu powyższego wynika, że przy żądaniu zwołania walnego zgromadzenia musi być tylko wskazany cel, konkretne wnioski co do spraw, stawianych na porządku dziennym mogą być zgłoszone następnie, nie później jednak jak na czternaście dni przed terminem walnego zgromadzenia. W razie niezgłoszenia w odpowiednim czasie tych spraw, walne zgromadzenie nie może się odbyć dla braku materiału do dyskusji.

5) Pt. uw. 1 do tegoż artykułu. Odnośnie praw mniejszości pt. uw. do art. 74.

Art. 55.

Jeżeli w ciągu czternastu dni od dnia otrzymania żądania akcjonariuszów nadzwyczajne zgromadzenie nie będzie zwołane¹⁾, sąd rejestrowy miejsca siedziby spółki może po zawiązaniu zarządu upoważnić wspomnianych akcjonariuszów do zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia.²⁾

Sąd rejestrowy wyznaczy przewodniczącego tego zgromadzenia.³⁾

Walne zgromadzenie powoła uchwałę, czy spółka ma ponieść koszty zwołania i odbycia zgromadzenia.⁴⁾

W ogłoszeniach i zawiadomieniach listami poleconymi o zwołaniu nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, należy powołać się na decyzję sądu rejestrowanego^{5).}

1) Termin czternastodniowy dotyczy umieszczenia odpowiednich publikacji według art. 56,

którego przepisy i w tym wypadku obowiązują. Wobec tego nadzwyczajne walne zgromadzenie, zwoływane na żądanie akcjonariuszów, może się odbyć dopiero po upływie trzydziestu ośmiu dni od dnia wręczenia żądania zarządowi, gdyż dzień wręczenia oraz dzień, w którym następuje zwołanie i, w którym ma się odbyć zgromadzenie, nie wlicza się do tych terminów (ust. 2, art. 56). W § 254 ustawy niemieckiej, na którym wzorowano przepis art. 55, terminu nie wskazano, co w praktyce dawało duże wątpliwości, ustalenie przeto terminu krótkiego na zwołanie zgromadzenia jest racjonalne i celowe.

2) Z powyższego przepisu wynika, że akcjonariusze o zwołanie walnego zgromadzenia winni się zwrócić do zarządu, dopiero w razie nieuwzględnienia tego żądania mogą się odwołać do sądu rejestrowego. Ten ostatni po zawiązaniu zarządu, może upoważnić akcjonariuszów, stawiających wniosek, do zwołania walnego zgromadzenia. W tym względzie udzielono zarządowi możność uzasadnienia, dla czego uważa, że żądanie to nie powinno być spełnione. Bez względu na motywy sądu może, ale nie musi, upoważnienie do zwołania udzielić. Sądowi udzielono zupełną swobodę w ocenie słuszności żądania zwołania. W razie odmowy sądu akcjonariusze mają prawo decyzję tę zaskarżyć. Zarząd może również odwołać się od decyzji sądu odnośnie udzielenia akcjonariuszom upoważnienia do zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia (w b. zaborze pruskim stosują się §§ 145 i 146. Ust. sąd. niesp.). Miejscem posiedzenia walnego zgromadzenia ma być siedziba spółki. Gdyby zarząd nie dopuścił do odbycia posiedzenia w siedzibie tej, może być wyznaczone inne miejsce według wskazania sądu.

3) Prawo wyznaczenia przewodniczącego zgromadzenia przez sąd rejestrowy jest ograniczone, gdyż udział w walnym zgromadzeniu mogą przyjmować tylko akcjonariusze. Osoby upoważnione w tym wypadku nie wchodzi w rachubę, gdyż upoważnienie jest związane z walnym zgromadzeniem już oznaczonym, a nie ze zgro-

madzeniem, które ma się dopiero odbyć. Z tego względu przewodniczącym może być wyznaczony tylko akcjonariusz. Od zapatrywania sądu zależy, czy przewodniczącym ma być jeden z akcjonariuszów, stawiający wniosek, czy też inny, byleby on był akcjonariuszem. Udzielenie przewodnictwa członkowi zarządu w tych wypadkach posiada tę niedogodność, że wówczas istnieje brak gwarancji, żeby posiedzenie prowadzone było bezstronnie. Walne zgromadzenie może, pomimo wyznaczenia przewodniczącego przez sąd, wybrać na tymże zebraniu przed przystąpieniem do obrad przewodniczącego w trybie ust. 1, art. 62, wówczas osoba, wyznaczona przez sąd, zażąga tylko posiedzenie walnego zgromadzenia, poczem ustępuje miejsca wybranemu przez walne zgromadzenie przewodniczącemu.

4) Choć walne zgromadzenie nadzwyczajne zwołane jest przez mniejszość, nie zatracą ono charakteru organu spółki i logiczności zwołania powinien obciążać spółkę. W rzeczywistości tak nie jest i walnemu zgromadzeniu pozostawiono swobodę wypowiedzenia się, czy przyjmuje te koszty na swój rachunek. W przeciwnym razie koszty pokryć mają akcjonariusze, czyniący wniosek. W ten sam sposób normuje to ustawa niemiecka (ust. 4, § 254). Pokrycie kosztów nie może być żądane przed zwołaniem walnego zgromadzenia od akcjonariuszów wniosek czyniących, gdyż w tym względzie rozstrzyga dopiero zgromadzenie.

5) Powołanie się na decyzję sądu rejestrowego zastępuje w tym wypadku wezwanie, czynione w imieniu zarządu, jak tego wymaga ust. 3, art. 49. Wzywającymi nie są przeto akcjonariusze, uprawnieni do postawienia wniosku o zwołaniu walnego zgromadzenia (ust. 1, art. 54), ale decyzja organu oficjalnego, sędziego rejestrowego, upoważniająca do zwołania walnego zgromadzenia z pominięciem atrybucji zarządu. Jest to wyjątek od ogólnej zasady, przyjęty dla ochrony akcjonariuszów od samowoli zarządu, reprezentującego nawet większość.

Art. 56.

Walne zgromadzenie zwołuje się przez dwukrotne ogłoszenia. Pierwsze ogłoszenie powinno być dokonane przynajmniej na dwadzieścia jeden dni, a drugie przynajmniej na dziesięć dni przed terminem zgromadzenia; w każdym zaś razie po upływie terminu do zgłoszenia dodatkowych spraw do porządku dziennego.¹⁾

Dnia, w którym następuje zwołanie i w którym ma się odbyć zgromadzenie, nie wlicza się do tych terminów.²⁾

Akcjonariusz, który złoży w spółce przynajmniej jedną akcję, może żądać zawiadomienia go listem poleconym o terminie i porządku dziennym walnego zgromadzenia tudzież o powziętych uchwałach. Zawiadomienie to będzie wysłane równocześnie z pierwszym ogłoszeniem.³⁾

1) Głównym warunkiem zwoływania walnego zgromadzenia jest, aby wszyscy akcjonariusze mogli być o dacie zgromadzenia powiadomieni. Osiąga się to przez ogłoszenia, które, jak wymaga tego polska ustawa, powinny się dwa razy ukazać. Termin 21-dniowy jest bardzo długi i wzorowany jest na noweli ros. z r. 1901. Inne ustawy akcyjne przewidują znacznie krótszy termin, np. ust. niem. 2 tygodnie, włoska i portugalska 15 dni, angielska 7 dni, statut może oznaczyć też termin krótszy — według ustawy polskiej zaś statutowo może być tylko oznaczony termin dłuższy. Odnośnie pism, w których mają być ogłoszenia te pomieszczone, obowiązują ogłoszenia w Monitorze Polskim, oraz w innym piśmie, wskazanem w statucie, lub przeznaczonem

przez uchwałę walnego zgromadzenia. Czy walne zgromadzenie może wprowadzić zmiany w razie statutowych dyspozycji, jest kwestją, gdyż akcjonariusze, którzy nie przyjmowali udziału w walnym zgromadzeniu, uchwalającym tą zmianę, mogą nie być o tem poinformowani i ogłoszeń w innych pismach nie zauważyć, ogłoszenia zaś w Monitorze Polskim przechodzą dla szerszej publiczności niepostrzeżenie.

Dwukrotne ogłoszenie wymagane jest na wzór ustawy belgijskiej, gdzie powinny one następować w przerwie najmniej ośmiiodniowej (ust. 3, art. 73). Różnica jednak polega na tem, że ustawa belgijska pomieszcza przepis ten w celu lepszego powiadomienia akcjonariuszów, ustawa polska natomiast dąży do tego, żeby w ogłoszeniu drugim mogły być, a nie musiały być (ust. 2, art. 57) pomieszczone sprawy, zgłoszone dodatkowo do porządku dziennego. Motyw ten pozabawiony jest celowości, gdyż akcjonariusze mogą żądać wydania odpisu wniosków w sprawach, objętych porządkiem dziennym, na siedem dni przed walnym zgromadzeniem (ust. 3, art. 60). Wskazanie w ogłoszeniach o możliwości zgłoszenia wolnych wniosków byłoby dostatecznem. Z odpisów tych przekonać się mogą akcjonariusze o wnioskach dodatkowo zgłoszonych w terminie ustalonym. Mimo tego zastrzeżenia, przepisy odnośnie dwukrotnego ogłoszenia oraz terminów i kolejności, posiadają znaczenie istotne i w razie zaszłych braków nie mogą być pokryte przez uchwałę walnego zgromadzenia, chyba, że uchwała zapadnie w obecności akcjonariuszów, reprezentujących cały kapitał akcyjny. Nieformalne zwołanie zgromadzenia czyni uchwały jego niezawnymi w razie zaskarżenia bez dalszych motywów.

²⁾ Przepis ten wzięty został z ustawy niemieckiej (ust. 1 § 255). Według orzecznictwa niemieckiego, o ile ogłoszenia są pomieszczone w kilku pismach, to termin liczy się od dnia następującego po ukazaniu się ogłoszenia ostatniego. Święto wówczas tylko ma

wpływ na obliczenie terminu, jeżeli wypada na dzień ostatni wymagany przez ustawę, termin wówczas winien być przesunięty na dzień następny. Jest to ogólna zasada obliczania terminów prawnych. Przy zwoływaniu walnego zgromadzenia nie wzbrania się oznaczenia odbycia zgromadzenia w dzień świąteczny, zastrzeżenie to posiada zastosowanie tylko przy obliczaniu terminu w celu zakwestjonowania formalności zwołania i to przeważnie w razie oznaczenia go nie na dzień a na tygodnie, jak to uczyniono w ustawie niemieckiej.

³⁾ Żądanie zawiadomienia listem poleconym może być uczynione bez względu na to, czy akcje są imienne, czy też na okaziciela. Akcjonariusz, który złoży choćby jedną akcję może raz na zawsze żądać powiadomiania go listownie o terminie i porządku dziennym, tudzież o powziętych uchwałach. Przepis ten wzięty został dosłownie z ustawy niemieckiej (§ 257). Przystąpienie listownie uchwał walnego zgromadzenia ma prawo żądać akcjonariusz i wówczas, jeśli uczestniczył w walnym zgromadzeniu. Niezastosowanie się do tego żądania nie czyni uchwał niezawnymi dla błędów formalnych, jak to ma miejsce przy uchybieniach w stosunku do ogłoszeń, akcjonariusze jednak, którzy zgłosili te żądania, mogą dochodzić szkód i strat na członkach zarządu tudzież władz do zwoływania walnych zgromadzeń uprawnionych. Termin przedawnienia, przewidziany w art. 74 w wypadkach niezawiadomienia akcjonariusza listownie, nie może mu być przedłużony, gdyż jest on skrócony w interesach całej spółki. Natomiast w statucie może być przy akcjach imiennych postawione żądanie zawiadomienia wszystkich akcjonariuszów, zapisanych do księgi akcyjnej pod adresami tam podanymi listami poleconymi. Niezachowanie wówczas tego żądania czyni walne zgromadzenie nieformalnie zwołanem. Warunek wezwania listami poleconymi nie zwalnia jednak zarządu od dwukrotnego ogłoszenia o zwoływaniu walnego zgromadzenia, zmiana

bowiem odnośnie posiadaczy akcji imiennych mogła zająć od czasu wpisów w księdze akcyjnej, nie została jednak formalnie dokonana, co nie pozbawia posiadaczy tych akcji prawa uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, o ile będą zapisani do księgi akcyjnej na siedem dni przed odbyciem walnego zgromadzenia (ust. 1, art. 59). Inaczej decyduje ustawa belgijska (ust. 5, art. 73), wskazując, że jeżeli wszystkie akcje są imienne, zaproszenie może być dokonane jedynie przez listy polecone. Zastosowano tu zasadę *volenti non fit injuria*, każdy bowiem nabywca akcji powinien dopilnować, żeby przepisanie tytułu odbyło się niezwłocznie w księdze akcyjnej. Wysłanie listów poleconych odbywa się na koszt spółki.

Formalności odnośnie terminu zwoływania stoją się zarówno do zwyczajnych, jak nadzwyczajnych walnych zgromadzeń.

Art. 57.

W ogłoszeniach i zawiadomieniach należy oznaczyć dzień, godzinę i miejsce odbycia walnego zgromadzenia oraz szczegółowy porządek dzienny.¹⁾ W przypadku zamierzonej zmiany statutu powołać należy dotychczas obowiązujące artykuły, jakoteż podać treść projektowanych zmian.²⁾

Ponadto należy wskazać na możliwość zgłoszenia przez akcjonariuszów dodatkowych spraw na porządek dzienny, które mogą być zamieszczone w ostatnim ogłoszeniu.³⁾

Uchwała nie może być powzięta w przedmiotach, niezamieszczonych w porządku dziennym. Wyjątek stanowi wniosek o zwołanie

nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, żądanie rewizji stanu interesów spółki oraz inne wnioski o charakterze porządkowym.⁴⁾

Bez powzięcia uchwał mogą się odbywać obrady i rozprawy także w przedmiotach, nie objętych porządkiem dziennym.⁵⁾

¹⁾ Oznaczenie dnia, godziny i miejsca odbycia walnego zgromadzenia ma nastąpić w ogłoszeniach nawet wówczas, jeżeli co do zwyczajnych walnych zgromadzeń umieszczono w statucie daty i wskazano miejsce odbywania posiedzeń. Przepis podobny spotykamy w angielskim statucie normalnym (art. 35) oraz w austriackim regulatywie akcyjnym (ust. 10 § 40). Szczegółne znaczenie posiada oznaczenie w ogłoszeniach porządku dziennego. Ma on być podany szczegółowo, gdyż w ten sposób akcjonariusze dowiadują się, jakie sprawy decydowane będą na zgromadzeniach zwyczajnych (ust. 2, art. 50).

²⁾ Nowem i nieznanem przez inne ustawy jest żądanie w wypadku zamierzonej zmiany statutu powołanie się na dotychczas obowiązujące artykuły i podanie treści projektowanych zmian. Żądanie to jest krępujące, gdyż wymaga rozszerzenia ram obwieszczenia, czyniąc je kosztownem. Nie jest też ono usprawiedliwione, gdyż dopiero uchwała walnego zgromadzenia może ważnie zmiany te przeprowadzić i nie jest w niczem krępowane treścią dolecaną. Według np. ustawy polskiej w razie postawienia na porządku dziennym podwyższenia kapitału, musi być podana treść dolecona wszystkich tych artykułów statutu, które związane są z tem podwyższeniem.

³⁾ Wskazanie na możliwość zgłoszenia przez akcjonariuszów wniosków, może być pomieszczone już w pierwszym ogłoszeniu w postaci „wolne wnioski

akcjonariuszów". W drugim ogłoszeniu natomiast powinny być one bliżej sformułowane na zasadzie otrzymanych w terminie ustalonym zgłoszeń (pt. uw. 1 do art. 56).

4) Przepis tego artykułu jest jasny, jeżeli chodzi o zasadę. Dopiero druga część wymaga wyjaśnienia. Bez uprzedniego postawienia wniosku i pomieszczenia na porządku dziennym może być powzięta uchwała o zwołaniu nadzwyczajnego walnego zgromadzenia. Podobny przepis spotykamy w ustawie niemieckiej (ust. 3, § 256). Polska ustawa zaznacza pozatem, że wyjątek stanowi również żądanie rewizji stanu interesów, co uważać należy za zupełnie słuszne, gdyż jest to sprawa istotna, zabezpieczająca nie tylko akcjonariuszów poszczególnych, ale też interesy spółki. Co należy uważać za wnioski o charakterze porządkowym, ustawa nie wyjaśnia, jest to raczej sprawa faktu, która w razie sprzeczności podlega rozstrzygnięciu sądu na podstawie skargi akcjonariuszów. Do wniosków tych należy też bezsprzecznie zaliczyć odwołanie członków zarządu bez względu na to, czy zostali oni przez walne zgromadzenie wybrani, czy też ustanowieni przez inny organ spółki według wskazania statutu (ust. 2, art. 78 i art. 80). Odwołaniu podlegają też członkowie rady nadzorczej.

5) Nad przedmiotami, nie objętymi porządkiem dziennym, obrady i rozprawy mogą się odbywać dopiero po wyczerpaniu porządku dziennego i powzięciu uchwał. Treść obrad i rozpraw nad przedmiotami temi powinna być zaprotokółowana narówni z obradami i rozprawami nad sprawami objętymi porządkiem dziennym. Materiał ten posłużyć może następnie dla zwołania następnego nadzwyczajnego zgromadzenia (pt. uw. 2 do art. 73).

Dodatek. Odnośnie zaskarżenia uchwał, powziętych na zgromadzeniu zwołanych z obrazieniem art. 56 i 57 ustawy pt. uw. do art. 74.

Art. 58.

Jeżeli cały kapitał akcyjny jest reprezentowany na walnym zgromadzeniu, może się ono odbyć i bez formalnego zwołania, o ile nikt z obecnych nie wniesie sprzeciwu ani co do odbycia walnego zgromadzenia, ani co do postanowienia na porządku dziennym poszczególnych spraw.¹⁾

W braku sprzeciwu takie zgromadzenie może rozpatrywać i decydować o wszystkich sprawach, dotyczących spółki.²⁾

Uchwały w ten sposób powzięte, z wyjątkiem podlegających wpisowi do rejestru handlowego, powinny być ogłoszone w Monitorze Polskim w przeciągu dni czterech pod rygorem ich nieważności.³⁾

1) Ustawa polska nie wymaga zachowania formalności zwołania, jeżeli cały kapitał akcyjny jest reprezentowany na walnym zgromadzeniu. Zasadniczo wydaje się to słusznem, jednak z punktu zabezpieczenia praw akcjonariuszów, powstają duże wątpliwości, gdyż może być zgłoszone uczestnictwo na zasadzie cudzych akcyj. Ten wypadek jest szczególnie możliwy, jeżeli legitymuje się osoba, mająca w zastawie akcje i wykonuje prawa członkowskie, nie będąc ich właścicielem. Tymczasem przez pomieszczenie ogłoszenia w trybie przez prawo przewidzianym istnieje domniemanie, że wiadomość o zwołaniu walnego zgromadzenia doszła do wszystkich akcjonariuszów i nie mogą się oni tłumaczyć nieświadomością. Również w innych wypadkach nadużycia są możliwe, toteż do przepisu tego należy się odnosić bardzo oględnie. Z artykułu tego nie wynika też, żeby akcjonariusze obowiązani byli zachować przepis art. 59 odnośnie złożenia akcyj w terminie

ustalonym, o ile chodzi o akcje na okaziciela. Przed odbyciem zebrania, po wyborze przewodniczącego (art. 63), przy sporządzeniu listy obecności, muszą być jednak akcje przedstawione i nie mogą być odebrane do ukończenia walnego zgromadzenia. Przy akcjach imiennych powołanie się ze strony ich posiadaczy na zapisy w księdze akcyjnej jest dostateczne, sprawdzenie tych zapisów dokonuje się przy układaniu listy obecności.

Ustawa wprowadza pozatem pewne ograniczenie przy reprezentowaniu całego kapitału na walnem zgromadzeniu bez formalnego zwołania. Polega ono na tem, że wniesienie sprzeciwu co do odbycia walnego zgromadzenia, lub postawienie na porządku dziennym spraw, nie daje możności odbycia prawnie posiedzenia walnego zgromadzenia i powzięcia uchwał. Zaskarżenie w tym wypadku uchwał ze względów niezastosowania się do wymagań formalnych, skutkuje bez dalszych motywów.

²⁾ Choć powiedziano, że zgromadzenie to rozpatruje i decyduje o wszystkich sprawach, dotyczących spółki, to jednak uchwały jego nie powinny wykraczać poza autonomję spółki, jako osoby prawnej, i nie mogą być one też skutecznie powzięte wbrew istniejącym przepisom prawa, statutu, lub wbrew interesom osób trzecich. Do praw osób trzecich należą przywileje przyznane i nabyte, nie mogą być one zmieniane przez uchwałę walnego zgromadzenia jaknajdalej idącą większością bez zgody osób, posiadających te prerogatywy (pt. uw. do art. 71).

Uchwały odnośnie przedmiotów, przewidzianych w ust. 2 art. 68, w tych walnych zgromadzeniach, mają być powzięte z zachowaniem większości przynajmniej trzech czwartych głosów oddanych.

³⁾ Przez przymus ogłoszenia uchwał, powziętych w terminie czternastu dni od daty ich powzięcia, ustawa stara się zachować pozory jawności, przewidzianej przy zwoływaniu walnych zgromadzeń. Niezachowanie tego wymagania pociąga za sobą nieważ-

ność uchwał. W tym wypadku dostatecznym jest pomieszczenie uchwał w „Monitorze Polskim” bez uwzględnienia innych pism (art. 27), chyba, że statut stawia to wymaganie.

Art. 59.

Właściciele akcji imiennych i świadectw tymczasowych mają prawo uczestniczenia w walnem zgromadzeniu, jeżeli są zapisani do księgi akcyjnej na siedem dni przed odbyciem walnego zgromadzenia.¹⁾

Akcje na okaziciela dają prawo uczestnictwa w walnem zgromadzeniu, jeżeli zostaną złożone w spółce przynajmniej na siedem dni przed terminem zgromadzenia i nie będą odebrane przed ukończeniem tegoż.

Zamiast akcji mogą być złożone zaświadczenia, wydane na dowód złożenia akcji u notariusza, albo w instytucji kredytowej krajowej oraz takiej zagranicznej, na którą zezwoli Minister Skarbu i, która będzie wymieniona w ogłoszeniach o zwołaniu walnego zgromadzenia. W zaświadczeniu należy wymienić liczby akcji i stwierdzić, że akcje nie będą wydane przed ukończeniem walnego zgromadzenia.²⁾

¹⁾ Akcjonariusze mają się legitymować na zasadzie swych tytułów, o ile chcą być dopuszczeni do udziału w walnem zgromadzeniu. Posiadacze akcji imiennych usprawiedliwiają się przez powołanie się na księgę akcyjną — akcji zaś na okaziciela, przez ich przedstawienie. W jaki sposób ma to nastąpić, ustawy

przeważnie nie wskazują, pozostawiając tę sprawę otwartą, lub zostawiając ją do uregulowania statutowi fakultatywnie (ust. 2 § 255 ust. niem.), lub obowiązku (§ 42, reg. akc. austr.). Ustawa polska w sprawie tej wypowiedziała się jasno, nie pozostawiając żadnych wątpliwości, według wzoru noweli rosyjskiej z roku 1901 (art. 3, 4). Przy akcjach imiennych i świadectwach tymczasowych sprawa przedstawia się prosto, księga bowiem akcyjna jest dokumentem dostatecznym dla przeprowadzenia dowodu.

²⁾ Więcej komplikacji zająć może przy akcjach na okaziciela. Ze względu na powstające nieraz trudności dozwolono, żeby akcje składane były nietylko w spółce, ale też u notariusza, obojętnie u jakiego, byleby urzędującego w granicach Państwa Polskiego, wreszcie w instytucjach kredytowych krajowych lub zagranicznych. Zezwolenie Ministra Skarbu dotyczy instytucji krajowych i zagranicznych. Statut, walne zgromadzenie, a nawet zarząd mogą z pośród instytucji wskazanych wymienić te, w których zdeponowanie ma nastąpić. W każdym razie mają one być oznaczone w ogłoszeniach o zwolaniu walnego zgromadzenia. W zaświadczeniu o zdeponowaniu akcji wymienia się liczby akcji i oświadczenie, że nie mogą być one odebrane przed ukończeniem walnego zebrania. Zaświadczenia te muszą być złożone w spółce zamiast akcji, co daje gwarancję, że akcje przed czasem nie mogą być odebrane. Depozytariusz nie może pomimo oświadczenia w razie żądania i za zwrotem kwitu depozytowego akcji prawnie zatrzymać. Odnosnie terminu złożenia, to ma być on ściśle przestrzegany, a uchybienie w tym względzie czyni złożenie nieważnym i pozbawia posiadacza akcji na okaziciela wzięcia udziału w walnym zgromadzeniu. Przy sporządzaniu listy akcjonariuszów (ust. 1, art. 60) winno to być wzięte pod uwagę.

Wskazanie na instytucję kredytowe, w których mogą być zdeponowane akcje, jest usprawiedliwione wobec tego, że akcje częstokroć służą za gwarancję udzielono-

nego kredytu. Przy obciążeniu pożyczką depozytariusz nie jest obowiązany zgodzić się na wydanie przedmiotu zastawu dla złożenia spółce, gdyż traci przez to jus retentionis. Natomiast wydanie zaświadczenia nie napotyka na przeszkodę, chyba, że wierzyciel pragnie zlikwidować stosunek i sprzedać akcje na giełdzie według upoważnienia, udzielonego mu przez dłużnika. O ile sprzedaż ta nastąpi przed odbyciem walnego zgromadzenia, akcjonariusz traci prawo do uczestnictwa. Przy zastawie prawo do uczestnictwa i głosu ma właściciel akcji, a nie w zastaw biorący, który nie może legitymować się z tytułu akcji co do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu.

Art. 60.

Listę akcjonariuszów, uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, podpisaną przez zarząd, obejmującą imiona i nazwiska uprawnionego, miejsce zamieszkania, ilość, rodzaj i liczby akcji, tudzież ilość głosów, należy wyłożyć w lokalu zarządu na przeciąg trzech dni poprzednich przed odbyciem zgromadzenia.¹⁾

Akcjonariusz może przeglądać listę w lokalu spółki oraz żądać odpisu listy za zwrotem kosztów sporządzenia.²⁾

Akcjonariusz ma prawo żądać wydania odpisu wniosków w sprawach, objętych porządkiem dziennym w ciągu siedmiu dni przed walnym zgromadzeniem.³⁾

¹⁾ Istnieje różnica między listą akcjonariuszów, uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu i listą obecności (ust. 1, art. 63).

Pierwszą sporządza się przed odbyciem walnego zgromadzenia na zasadzie uczynionych zgłoszeń i na trzy dni przed zgromadzeniem wyklada się w lokalu zarządu dla przeglądania przez akcjonariuszów. Druga natomiast zawiera spis uczestników, przybyłych na zgromadzenie i sporządza się niezwłocznie po wyborze przewodniczącego. Pierwsza decyduje o dopuszczeniu akcjonariuszów do udziału w zgromadzeniu. Druga ustala ilość i uprawnienia osób, przyjmujących w niem udział. Na zasadzie tej ostatniej odbywa się głosowanie nad uchwałami w walnym zgromadzeniu. Wskazanie ilości głosów poza imionami i nazwiskami, miejscem zamieszkania akcjonariuszów oraz ilości, rodzaju i liczby akcji potrzebne jest z tego względu, że ilość ta niezawsze zgadza się z liczbą posiadanych akcji (art. 64). Listę akcjonariuszów sporządza zarząd, listę zaś obecności stwierdza swym podpisem przewodniczący.

²⁾ Akcjonariusze po stwierdzeniu niedokładności listy mogą żądać jej poprawienia lub uzupełnienia, co winno być przez zarząd uskutecznione. W razie niewykonania tego przysługuje im prawo skargi do sądu, który nakazuje dokonanie zmiany. Uchwały mogą być też z tego względu kwestjonowane.

³⁾ Żądanie wydania odpisów wniosków, zgłoszonych na walne zgromadzenie, uskutecznia się również za zwrotem kosztów sporządzenia. Niewykonanie tego nie pociąga za sobą dyskwalifikacji zgromadzenia, gdyż akcjonariuszom przysługuje prawo ich przeglądania i czynienia samych odpisy.

Art. 61.

Jeżeli niniejsze prawo lub statut nie stanowi inaczej, walne zgromadzenie jest ważne bez względu na ilość reprezentowanych na niem akcji.¹⁾

¹⁾ Ustawa polska nie wymaga żadnego określonego quorum dla prawomocności walnych zgromadzeń. Wynika z tego, że, o ile to nie zostało statutowo przewidziane, zgromadzenie uważane jest za prawomocne nawet wówczas, gdy reprezentowana jest jedna akcja (Lemann II., 187. Inaczej według praktyki angielsko-amerykańskiej Lindley 422. Cook 815). Mniemanie, że przy jednej akcji nie może się odbyć walne zgromadzenie, nie da się usprawiedliwić, gdyż wszystkie akcje spółki mogą się znajdować w posiadaniu jednej osoby.

Natomiast statuty, a nawet niektóre ustawy wymagają, żeby była reprezentowana pewna część kapitału akcyjnego (art. 7 uw. ros. z r. 1901). Inne ustawy znów wzmoczone quorum ustalają dla pewnego rodzaju spraw, w których zmiana statutu zajmuje najważniejsze miejsce (ust. 2, art. 70 ust. belg., nowela franc. z r. 1913, ust. 1 § 45 reg. akc. austr., ust. 2, art. 627 ust. szwajc., ust. 4 art. 156, 158 ust. włosk. ust. 1, art. 209 ust. japon. ustawy północno - ameryk.). Ustawy lub statuty wprowadzające quorum wymagają zwołania ponownego zgromadzenia, które obradować będzie prawomocnie, niezależnie od części kapitału, reprezentowanego przez obecnych akcjonariuszów, przyczem jednak musi być zachowany stosunek oddanych głosów (ust. 2 art. 68 ust. 1 art. 69 art. 71). Ratio legis tego przepisu polega na tem, żeby przez zwołanie pierwszego zgromadzenia akcjonariuszom dana była możność zaznajomienia się z przedmiotami, mającemi być wzięte pod obrady, a przez zwołanie zgromadzenia w drugim terminie nieobecnyim dana była okazja przybycia. Jeżeli nie skorzystają oni z prawa im przysługującego, to sami sobie przypisywać mogą winę zaniedbania. Zgromadzenie w drugim terminie jest prawomocne bez względu na wysokość reprezentowanego kapitału. Inaczej być nie może, gdyż w razie utrzymania quorum dla drugiego terminu uchwały na wypadek nieprzybycia akcjonariuszów nie mogłyby nigdy być ostatecznie powzięte.

Art. 62.

Jeżeli niniejsze prawo lub statut nie stanowi inaczej, walne zgromadzenie otwiera prezes rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej, albo ich zastępcy,¹⁾ poczem z pośród osób, uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, wybiera się przewodniczącego.²⁾

Przewodniczący walnego zgromadzenia nie ma prawa samowolnie usuwać z pod obrad spraw, będących na porządku dziennym, ani też zmieniać tego porządku.³⁾

¹⁾ Statut może wskazać, kto jest uprawniony do otwarcia walnego zgromadzenia. Tylko w razie braku w tym kierunku decyzji statutowych, obowiązują przepisy ustawowe. Według ustawy rada nadzorcza wybiera się obowiązkowo w spółkach o kapitale akcyjnym ponad pięć milionów złotych (ust. 2, art. 90). W innych wypadkach zależy to od postanowień statutu (ust. 1, art. 90). W braku rady nadzorczej uprawniony jest do otwarcia zebrania członek komisji rewizyjnej ku temu delegowany (ust. 1, art. 98).

²⁾ Wybór przewodniczącego dokonywa się większością oddanych głosów z pośród akcjonariuszów do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu uprawnionych. Przewodniczący powołuje asystentów, sekretarza i skrutatorów (Lyon Caen et Renault II. Nr. 850).

³⁾ O ile zachodzą przeszkody, uniemożliwiające przewodniczącemu prowadzenie walnego zgromadzenia, powinien być wybrany jego zastępca. Wymaganie to pomieszczone w angielskim statucie normalnym (art. 40). Spotykamy też dyspozycje, wymagające, żeby w wypadku tym przewodnictwo objął akcjonariusz, posiadający największą liczbę akcji (§ 2, art. 182 ustw. port.). Nie stoi nic na przeszkodzie, żeby statut pozostawił

przewodniczącemu wyznaczenie zastępcy. Władza przewodniczącego rozciąga się jedynie do porządku dziennego. Nie może on go zmieniać, ani usuwać sprawy z tego porządku. Nie może on też powziąć decyzji w sprawie legitymacji uczestników, ani wbrew statutowi odłożyć posiedzenie, lub je zamknąć z powodu rzekomo jego bezprawności. Nie ma on też prawa sprzeciwiać się otwarciu dyskusji nad zgłoszonym wnioskiem. W sprawie sposobu głosowania decyduje nie przewodniczący, lecz ustawa lub statut, a szczególnie, czy ma ono być jawne, czy też tajne (art. 72).

Art. 63.

Lista obecności, zawierająca spis uczestników walnego zgromadzenia z wymienieniem ilości akcji przez każdego z nich reprezentowanych i przysługujących im głosów, podpisana przez przewodniczącego zgromadzenia, powinna być sporządzona niezwłocznie po wyborze przewodniczącego i wyłożona podczas zgromadzenia.¹⁾

Na wniosek akcjonariuszów, posiadających jedną dziesiątą część kapitału akcyjnego reprezentowanego na walnym zgromadzeniu, lista obecności powinna być sprawdzona przez wybraną w tym celu komisję, złożoną przynajmniej z trzech osób. Wnioskodawcy mają prawo wyboru jednego członka komisji.²⁾

¹⁾ Lista obecnych akcjonariuszów i ich prawnych zastępców formuje się zazwyczaj w ten sposób, że przy wejściu na zebranie akcjonariusze podpisują się na liście akcjonariuszów, uprawnionych do uczestniczenia (o różnicy między temi listami pt. uw. 1 do art. 60). Ze względów praktycznych wydają się kartki w liczbie od-

powiadającej, przysługującej każdemu akcjonariuszowi ilości głosów, przy wylegitymowaniu się z posiadanych akcji w terminie wskazanym dla ich zameldowania. Z tej listy musi być jednak sporządzona oddzielna lista, która, podpisana przez przewodniczącego, powinna być wyłożona podczas zgromadzenia. Lista obecności powinna zawierać szczegółowe daty odnośnie ilości akcji i przysługujących głosów tak, jak przy liście uczestnictwa, gdzie poza tym wymienia się imię, nazwisko i adres akcjonariusza. Obowiązek ułożenia i przedłożenia listy obecności przed pierwszym głosowaniem nie tamuje akcjonariuszom, którzy się zgłosili następnie i swe prawa usprawiedliwili, wciągnięcia ich na listę. W tym wypadku musi być jednak wskazane, kiedy i przy jakim głosowaniu spóźniający się akcjonariusz był obecny i wziął udział (Pines 195, Staub uw. do § 258).

2) Lista obecności powinna być podpisana przez akcjonariuszów i przedłożona przed pierwszym głosowaniem. Ulega ona sprawdzeniu na wniosek akcjonariuszów, posiadających conajmniej jedną dziesiątą część kapitału. Sprawdzenie może być nietylko formalne, ale też istotne, polegające na rozpatrzeniu wszystkich dokumentów, zaświadczeń i t. p., związanych z zameldowaniem akcji do uczestnictwa. Niedokładności w zgłoszeniach prowadzą do zakwestjonowania oddanych głosów. Dla zabezpieczenia mniejszości, stawiającej wniosek sprawdzenia listy, wybiera się komisja z uczestnictwem jednego członka z ich grona. Uchwały powzięte na zasadzie zakwestjonowanej listy obecności przez tę komisję, są nieważne.

Art. 64.

Akcja zwykła daje na walnem zgromadzeniu prawa do jednego głosu.¹⁾ Statut może ograniczyć prawo głosowania akcjonariuszów, mających większą ilość akcji.²⁾

1) Każdej akcji przyznano prawo do jednego głosu. Nie może być ono statutowo odjęte. W razie wydania odcinków, posiadacze ich powinni się łączyć i występować przez jedną osobę upoważnioną (pt. uw. 3 do art. 28). Jedna akcja może dać prawo do więcej niż jednego głosu, co spotyka się przy akcjach uprzywilejowanych co do głosu. Prawo do głosu ma właściciel akcji. Ze względu na to osoba, biorąca akcje w zastaw, nie może pretendować do tego prawa. Wobec tego jednak, że osoba w zastaw dająca wyzywa się na czas zastawu akcji, może w razie pominięcia w umowie obowiązku przedstawiania akcji dla uczestnictwa w zgromadzeniu na drodze sądowej wymusić składanie akcji pod groźbą wynagrodzenia szkód i strat. Walne zgromadzenie nie dopuści do głosu w zastaw biorącego, jeżeli posiada dostateczne dane, że nie jest on właścicielem akcji.

Użytkownik też nie posiada oddzielnego prawa głosu odnośnie akcji, co do których przysługuje mu prawo do dywidendy. W tym wypadku użytkownik nie nabywa praw członkowskich. W przeciwnym razie mógłby on przekształcić samą istotę praw spółki akcyjnej, co nie zgadza się z charakterem prawnym użytkownika.

Przy depozycie również nie przenosi się na depozytariusza prawa głosu, chyba, że zostało to wyraźnie umówione. Dotyczy to przeważnie akcji zdeponowanych u bankiera, któremu prawo do głosu może być udzielone na cały okres czasu trwania depozytu.

Wykonawcom testamentu, opiekunom nieletnich lub ubezwłasnowolnionych, sukcesorom zarządcom upadłości przyznawane jest prawo głosu bez specjalnego upoważnienia (art. 66).

Wobec tego, że statuty w b. zaborze rosyjskim czynią zależnym prawo głosu od posiadania pewnej ilości akcji, dyspozycje statutowe w tym względzie winny być uzgodnione z przepisami prawa (ust. 2, art. 170).

2) Prawo do głosu może być ograniczone przez statut odnośnie posiadaczy większej ilości akcji.

Ustawa belgijska (ust. 2, art. 74) wprowadza podobne ograniczenie, jako obowiązujące, a mianowicie, że nikt nie ma prawa głosować, jako przedstawiciel liczby akcji, przekraczającej piątą część wszystkich akcji wypuszczonych, lub dwie piąte reprezentowanych. Ograniczenie powyższe uczyniono ze względu na obronę praw mniejszości, które z powodu nieuwzględnienia tego przepisu ustawowo może ulec umniejszeniu.

Art. 65.

Akcjonariusze mogą uczestniczyć w walnym zgromadzeniu osobiście, lub przez pełnomocników.¹⁾ Pełnomocnictwo może być tylko piśmienne,²⁾ ma być złożone zarządowi lub przewodniczącemu walnego zgromadzenia i dołączone do protokołu.³⁾

Członkowie zarządu i pracownicy spółki nie mogą być pełnomocnikami na walnych zgromadzeniach.⁴⁾

¹⁾ Pełnomocnikiem może być osoba według wyboru właściciela akcji, nie ma być ona koniecznie akcjonariuszem, jak tego wymagają niektóre ustawy. W tym względzie wzorowano się na ustawie niemieckiej (ust. 2, § 252). Jest to przywilej akcjonariusza, który nie może mu być odjęty przez dyspozycje statutowe. Pod prawem uczestniczenia w walnym zgromadzeniu należy rozumieć nie tylko prawo głosowania nad wnioskami, ale też przyjęcie udziału w dyskusji na ogólnych zasadach.

²⁾ Wobec żądania dla pełnomocnictwa formy piśmiennej, nie może być uznane za dostateczne upoważnienie przez telegraf, telefon, lub ustne. Natomiast pełnomocnictwo piśmienne co do formy nie przewiduje się, z czego wynika, że specjalna forma nie jest wyma-

gana. Pełnomocnictwo tego rodzaju podlega opłacie stempowej na ogólnych zasadach (art. 111 ust. stempl.). Wyjątek uczyniono dla pełnomocnictw, upoważniających do uczestnictwa w walnym zebraniu akcjonariuszów Banku Polskiego (p. 4., art. 112 ust. stempl.).

Statuty spółek zarejestrowanych, lub zgłoszonych do rejestru, zawierające żądanie, żeby pełnomocnikiem był akcjonariusz, ulec winny w punkcie tym zmianie (ust. 2, art. 170).

³⁾ Pełnomocnictwo nie potrzebuje być zawczasu przedstawione, dostatecznym jest zgłoszenie go zarządowi, a w razie odbywania posiedzenia przewodniczącemu przed przystąpieniem do obrad lub głosowania. Wobec tego, jeżeli akcjonariusz, dopuszczony do uczestnictwa w zgromadzeniu na zasadzie własnych akcji, posiada pozatem pełnomocnictwa od innych akcjonariuszów, to może zgłosić je w chwili, kiedy uzna to za stosowne. Czyli inaczej, jeżeli nad pewnymi wnioskami głosował on z przysługujących mu praw głosu, jako akcjonariusz, to następnie po przedłożeniu pełnomocnictwa może głosować nad pozostałymi wnioskami na podstawie swych praw własnych i praw, wynikających z udzielonego zastępstwa. Pełnomocnictwa winny pozostawać w aktach spółki i być dołączone do protokołu.

⁴⁾ Uczyniono jednak ograniczenia, co do członków zarządu i pracowników spółki ze względu na mogącą powstać kolizję i stronnictwo członków oraz zależność pracowników spółki od zarządu i przy głosowaniu nad zmianą przedmiotu przedsiębiorstwa (art. 69).

Art. 66.

Współwłaściciele akcji wykonywują prawo głosowania na walnym zgromadzeniu przez jednego z pomiędzy siebie albo przez wspólnego pełnomocnika.¹⁾ Osoby prawne, jak również nie-

letni i ubezwłasnowolnieni uczestniczą w walnem zgromadzeniu przez zastępców prawnych.²⁾

¹⁾ Pt. uw. 1 do art. 64.

²⁾ Zastępcy osób, wskazanych w tym ustępie nie są obowiązani przedstawiać specjalnych pełnomocnictw, legitymują się oni na zasadzie dokumentów, stwierdzających ich prawa do zastępowania tych osób wogóle.

Art. 67.

Ani osobiście, ani przez pełnomocnika, ani też, jako pełnomocnicy innych osób nie mogą głosować akcjonariusze przy powzięciu uchwał, dotyczących pociągnięcia ich do odpowiedzialności za sprawowanie nadzoru lub zarządu lub przyznania im wynagrodzenia,¹⁾ tudzież umów lub sporów pomiędzy nimi a spółką.²⁾

¹⁾ W pierwszym rzędzie dotyczy to władz zarządzających lub nadzorczych. Nie mogą więc osoby te uczestniczyć w głosowaniu nad uwolnieniem, udzieleniem absolutorjum i wogóle nad sprawami, które ich dotyczą, lub za które są odpowiedzialni z charakteru sprawowania przez nich zarządu lub nadzoru.

Co do wyborów na członków zarządu lub nadzoru, to dcktryna niemiecka uznaje za możliwe dopuszczenie do głosu wszystkich akcjonariuszów, wobec czego mogą oni głosować na wybór samych siebie. Za motyw służy tu wzgląd na posiadanie akcyj, gdyż właściciel większego pakietu jest najbardziej zainteresowany, żeby wziąć udział w zarządzie lub nadzorze spółki. Jest to słuszne, wobec czego przepisu powyższego artykułu nie można komentować w znaczeniu rozszerzającym.

²⁾ Akcjonariusze, którzy zawarli umowę ze spółką lub pozostają z nią w sporze, nie przyjmują udziału w głosowaniu w sprawach ich dotyczących. To samo odnosi się do umów, które mogą być w przeszłości zawarte przez zarząd spółki.

Art. 68.

Uchwały walnego zgromadzenia zapadają większością oddanych głosów.¹⁾

Uchwały w przedmiocie zmian statutu, emisji obligacji, powiększenia lub obniżenia kapitału akcyjnego, połączenia spółek (fuzji), rozwiązania i likwidacji spółki, zbycia przedsiębiorstwa zapadają większością przynajmniej trzech czwartych oddanych głosów.²⁾

Statut może ustanowić uciążliwsze warunki powzięcia uchwał.³⁾

¹⁾ Przepis ten oznacza, że w wypadkach, kiedy ustawa i statut nie przewidują większości kwalifikowanej, uchwały zapadają prostą większością oddanych głosów. W razie równości głosów wniosek uznaje się za niezdecydowany, a nie za odrzucony. Może on być ponownie poddany pod głosowanie. Przy głosowaniu zaliczają się tylko oddane głosy. Głosy osób, które nie głosują, wstrzymują się od głosowania dobrowolnie, lub są do tego zniewolone, wreszcie głosy osób, które wychodzą przed głosowaniem z posiedzenia, nie są liczone. O ile przybywa na posiedzenie jeden tylko akcjonariusz, może on skutecznie powziąć wszystkie uchwały (pt. uw. do art. 61). Nieobecność akcjonariuszy wogóle uniemożliwia odbycie zgromadzenia.

²⁾ Wszystkie powyższe sprawy są związane ze zmianą statutu. Odnośnie obliczenia głosów obo-
Prawo o spółkach akcyjnych. 10

wiązuje ta sama zasada, co wskazano wyżej, z tą różnicą, że potrzebna jest dla prawomocności uchwał większość przynajmniej trzech czwartych oddanych głosów. Tylko w jednym wypadku wymagane jest uwzględnienie quorum, a mianowicie: przy zmianie przedmiotu przedsiębiorstwa (ust. 9, art. 69).

³⁾ Warunki uciążliwsze, przyjęte przez statut dla powzięcia uchwał, mogą iść w trzech kierunkach: wymaganie co do większej ilości oddanych głosów, co do reprezentowania odpowiedniej części kapitału zakładowego, wreszcie co do przyjęcia udziału w zgromadzeniu pewnej liczby osób. Doktryna niemiecka uważa za niedopuszczalne, o ile nie dotyczy to sprawy wyborów, umieszczenie w statucie warunku, żeby na wypadek równości głosów rozstrzygał głos przewodniczącego lub losowanie. (Staub uw. 2 do § 251). Może to dotyczyć jedynie wyborów członków zarządu i nadzoru. Dyspozycje te przy wyborach są przyjęte ze względów praktycznych, żeby umożliwić dokonanie wyboru. Nie stoi nic na przeszkodzie, żeby przyznać mniejszości prawo wyboru członków zarządu tak, jak to uczyniono dla członków rady nadzorczej i komisji rewizyjnej (ust. 3, art. 91, ust. 2, art. 92). Początkowo Komisja Kodyfikacyjna zamierzała prawa te udzielić mniejszości również przy wyborze zarządu, co znalazło wyraz w pierwotnym projekcie (ust. 3, art. 77 projektu). Ustęp ten skreślono z drugiego wydania projektu, nie znalazł się on też w ustawie akcyjnej. O prawach mniejszości pt. uw. do art. 76 i 90.

Art. 69.

Do powzięcia uchwały o zmianie przedmiotu przedsiębiorstwa spółki wymagana jest większość dwóch trzecich oddanych głosów.¹⁾

W tym przypadku każda akcja ma jeden głos bez przywilejów lub ograniczeń.

Uchwała może być powzięta jedynie w drodze jawnego i imiennego głosowania, oraz powinna być pod nieważnością w ciągu dni pięciu od daty jej powzięcia ogłoszona w Monitorze Polskim.²⁾

Skuteczność uchwały zależy od wykupienia akcji tych akcjonariuszów, którzy nie zgadzają się na zmianę. Akcjonariusze obecni na zgromadzeniu, którzy głosowali przeciw uchwale, powinni w przeciągu dwóch dni od daty zgromadzenia, zaś nieobecni w ciągu dni trzydziestu od daty ogłoszenia uchwały w Monitorze Polskim złożyć w spółce swoje akcje lub dowody ich złożenia do rozporządzenia spółki; w przeciwnym razie akcjonariusze ci będą uważani za zgadzających się na zmianę.³⁾

Wykup nastąpi po cenie giełdowej, podług przeciętnego kursu z ostatnich trzech miesięcy przed powzięciem uchwały, albo też, gdy akcje nie są notowane na giełdzie, po cenie ustalonej przez komisję polubowną, mianowaną w składzie trzech osób przez sąd rejestrowy.⁴⁾

Osoby zamierzające wykupić akcje, powinny złożyć całą sumę wykupu w kasie spółki; dopóki to nie nastąpi, zarząd nie ma prawa wypłacać tych sum.⁵⁾

Wykup nastąpić powinien w ciągu trzech miesięcy od dnia powzięcia uchwały i ma być dokonany za pośrednictwem zarządu spółki.⁶⁾

Te same przepisy stosuje się również w przypadku przeniesienia głównego zakładu spółki poza granice Państwa.⁷⁾

Statut może pozwolić na zmianę przedmiotu przedsiębiorstwa lub przeniesienie głównego zakładu poza granice Państwa bez wykupu, jeżeli uchwała powzięta będzie większością dwóch trzecich głosów, przy obecności osób, reprezentujących przynajmniej połowę kapitału akcyjnego.⁸⁾

1) Wszystkie ustawy akcyjne, zezwalając na zmianę przedmiotu przedsiębiorstwa, stwarzają jednak uciążliwe warunki dla powzięcia w tym względzie uchwał. Powiększenie przedsiębiorstwa przez objęcie nowych zadań nie uważa się za zmianę przedmiotu przedsiębiorstwa. Natomiast jeżeli zmiana prowadzi do istotnego przekształcenia zakresu działalności spółki, mniejszość nie może być przez większość zniewolona do pozostawania w spółce. Ustawa polska w tym wypadku przyjęła zasadę włoską, polegającą na tem, że akcjonariusze, którzy wyrazili protest, mogą wystąpić ze spółki (diritto di recesso) po zbyciu swych akcji według ceny, która okaże się z ostatniego bilansu (Vidare Nr. 1347). Ustawa polska dla powzięcia uchwały o zmianie przedsiębiorstwa wymaga większości dwóch trzecich oddanych głosów, nie tamuje to akcjonariuszom żądania spłaty (uw. 4 do art. 64).

2) Przy zmianie przedmiotu przedsiębiorstwa ustawa czyni wyjątek odnośnie formy i sposobu głosowania. O ile w spółce istnieją akcje uprzywilejowane co do głosu, w tym wypadku z przywileju tego korzystać nie mogą.

Powzięcie uchwały odbywa się też w sposób odmienny, gdyż przewidzianem jest, j a w n e i m i e n n e głosowanie. Uchwała w ten sposób powzięta winna być

pod nieważnością w ciągu pięciu dni od daty jej powzięcia ogłoszona w Monitorze Polskim tak, jak to jest wymagane przy uchwałach, zapadających przy obecności uczestników, reprezentujących cały kapitał (ust. 3, art. 58). Ogłoszenie to jest niezbędne ze względu na konieczność powiadomienia akcjonariuszów, którzy nie wzięli udziału w zgromadzeniu co do skutków, związanych z niezłożeniem akcji.

3) Ustawa czyni skuteczność uchwały zależną od wykupienia akcji akcjonariuszów nie zgadzających się na zmianę przedmiotu przedsiębiorstwa. Do wykupu mają prawo: akcjonariusze, którzy głosowali przeciwko uchwale oraz nieobecni. Pierwsi winni akcje swe złożyć do dyspozycji spółki w terminie dwóch dni od daty powzięcia uchwał, przyczem dzień posiedzenia nie jest z rachowywany, drudzy zaś w ciągu dni trzydziestu od ukazania się ogłoszenia w Monitorze Polskim. Po upływie terminów powyższych akcjonariusze nie mogą się tłumaczyć niewiomością i nie są władni oprotestowywać uchwał. Ustawa angielska w tym wypadku żąda, żeby o zmianie przedmiotu przedsiębiorstwa byli powiadomieni wierzyciele i inne osoby zainteresowane. Wymagania tego ustawa polska nie stawia.

4) O ile akcje notowane są na giełdzie, cena, wskazana w cedule, jest przy wykupie obowiązująca, choć niezawsze odpowiada ona wewnętrznej wartości akcji. Cena bowiem giełdowa akcji kształtuje się na zasadzie wypłacanej dywidendy, pozatem wpływ na nią ma cały szereg innych okoliczności. Nie jest też wykluczone, że cena akcji jest fikcyjną, specjalnie przez pewne czynniki zainteresowane podnoszoną, lub zmniejszaną. Największą rolę gra tu konjunktura podaży i zapotrzebowania często sztucznie wytwarzana. W razie, jeżeli akcje nie są na giełdzie notowane, decyduje o cenie komisja specjalna, zwoływana przez sąd rejestrowy. Akcjonariusze, zainteresowani w wykupie, mogą żądać przewartościowania pozycyji bilansowych, pod któremi ukrywają się ciche rezerwy. Decyzje komisji mają jedynie charakter opinjo-

dawczy, sąd ustala ceny wykupu akcji. Orzeczenia te są zaskarżalne na ogólnych zasadach.

5) Spółka prawa wykupu akcji nie posiada, byłoby to bowiem sprzeczne z ogólną zasadą, zabraniającą skupu własnych akcji (ust. 1, art. 126). Wykup może być uczyniony albo przez innych akcjonariuszów, pozostających w spółce, albo osoby postronne. Winne one całą należność za wykupywane akcje depozytować do rozporządzenia zarządu, który tylko wówczas może ją wyptacić, jeżeli za nią mogą być opłacone wszystkie przeznaczone do wykupu akcje. Częściowy wykup nie jest dopuszczalny. Osoby trzecie mogą jednak wykupić akcje bez pośrednictwa zarządu, co nie wpływa na prawomocność transakcji. Wykup w powyższy sposób dokonany nie pociąga za sobą nieważności uchwały o zmianie przedmiotu przedsiębiorstwa. Żądanie ustawy odnośnie pośrednictwa zarządu jest fakultatywne (ust. 6, art. 69).

6) Termin trzymiesięczny od daty powzięcia uchwały jest zawity. O ile wykup nie nastąpi w tym okresie czasu, uchwała staje się nieważna. Może być ona zawsze wznowiona, potrzebne jest jednak powzięcie nowej uchwały z zachowaniem wszystkich formalności, przewidzianych w tym artykule.

7) Ustawa zalicza do spraw, wymagających zastosowania powyższych przepisów, przeniesienie głównego zakładu spółki poza granice państwa. Nie jest to równoznaczne z przeniesieniem za granicę siedziby, co jest kategorięcznie wzbronione (art. 70).

8) Ustawa zezwala statutowi na pomieszczenie dyspozycji o zmianie przedmiotu przedsiębiorstwa i przeniesienia głównego zakładu poza granice państwa bez wykupu. W tym względzie musi być jednak obowiązkowo zachowane *quorum*, sięgające conajmniej do połowy kapitału zakładowego i kwalifikowana większość niemniejsza, niż dwie trzecie oddanych głosów. Uprawnienie akcji oraz tryb powzięcia uchwały, przewidziany w ust. 2 i 3

artykułu 69, pozostaje w mocy i nie ulega zmianie wobec braku w tym względzie w ustawie wskazań.

Ze zmianą przedsiębiorstwa nie powstaje nowa spółka, ale odbywa się jedynie jej przekształcenie. Osoba prawna pozostaje ta sama, co poprzednio. O zmianie przedmiotu przedsiębiorstwa ma być uczyniona wzmianka w rejestrze firmowym na wniosek zarządu, który nie powinien zaniedbać to uczynić (pt. różnicę w razie przeniesienia siedziby poza granicę Państwa uw. 1 do art. 70).

Art. 70.

Siedziby spółki nie można przenieść poza granice Państwa.¹⁾

1) Spółka posiada swą narodowość. Przez przeniesienie jej poza granicę Państwa musiałaby ją utracić. Przepis ten posiada znaczenie publiczno-prawne. Z siedzibą spółki związany jest obowiązek niesienia całego szeregu powinności publicznych, a przedewszystkiem podatkowych. Przeniesienie zakładu głównego za granicę nie jest równoznaczne z przeniesieniem siedziby. W wypadku tym zachodzić może konieczność podwójnego opodatkowania. Główne książki przedsiębiorstwa powinny być i wówczas prowadzone w siedzibie spółki.

Ze względu na interes akcjonariuszów przeniesienie siedziby spółki poza granice Państwa nie jest też dopuszczalne, gdyż w wypadku tym tracą oni cały szereg praw i przywilejów, związanych z siedzibą. Statut nie może zawierać sprzecznych dyspozycji, o ileby one były pomieszczone, nie posiadają mocy obowiązującej. W razie zamiaru przeniesienia siedziby musi być przedewszystkiem zlikwidowana istniejąca spółka, a na jej miejsce może za granicą powstać dopiero nowa według przepisów praw obowiązujących w kraju powstania.

Dopuszczenie spółki zagranicznej do działania na terytorjum innego państwa ma odmienny charakter i podlega specjalnym przepisom (ust. 5, art. 4).

Art. 71.

Jeżeli w spółce istnieją akcje o różnych uprawnieniach, uchwały o zmianie statutu, mogące naruszyć prawa poszczególnych rodzajów akcji, powinny być powzięte w drodze oddzielnego głosowania w każdej grupie (rodzaju) akcji.¹⁾ W każdej grupie powinna zapaść uchwała taką większością oddanych głosów, jaka jest wymagana dla walnych zgromadzeń do ważności tego rodzaju uchwały.²⁾

¹⁾ Przepis powyższy wzięty został z ustawy niemieckiej (ust. 3, art. 275). Podobny przepis spotyka się w ustawie belgijskiej (art. 71, pt. też ust. 2 § 48 austr. reg. akc.). Dotyczy on według doktryny niemieckiej tylko tych wypadków, w których u p r a w n i e n i a, przywiązane do akcji przez zmianę statutu, mogą być zmienione na przyszłość. Przepis ten ma też zastosowanie, jeżeli przez podwyższenie lub obniżenie kapitału akcyjnego mogą być naruszone przyznane przywileje. Częściej spotyka się to przy podwyższaniu kapitału i przyznaniu nowym akcjonariuszom specjalnych przywilejów, które mogą szkodzić prawom nabytym. Decydowanie w drodze oddzielnego głosowania w każdej grupie akcji jest przewidziane ze względu na to, że zmiany statutowe mogą naruszyć każdy rodzaj akcji w sposób odmienny.

²⁾ O ile prawa każdej oddzielnej grupy mają być przez zmianę statutu naruszone, uchwały winny zapaść oddzielnie z zachowaniem stosunku oddanych głosów, wymaganego dla ważności tego rodzaju uchwał. O ile uchwały te nie będą powzięte, to zmiana statutu w tym kierunku nie może być przeprowadzona. W razie nieprzybycia na posiedzenie akcjonariuszów, których prawa mają być uszczuplone, należy uważać uchwały za niedoszłe do skutku, przez co zmiana przedmiotu przedsiębiorstwa nie

może być przeprowadzona. Głosowanie w grupach jest potrzebne i wówczas, kiedy wszyscy akcjonariusze, których prawa mają być zmienione, uczestniczyli i głosowali w zgromadzeniu walnem.

Ustawa nie powiada, że przy głosowaniu w grupach potrzebne jest protokółowanie w formie aktu notarialnego (art. 73) i dlatego sposób przeprowadzenia tego głosowania może być unormowany przez statut lub wzajemne porozumienie się głosujących.

Głosowanie w grupach winno być zawczasu podane do wiadomości przez ogłoszenia, w których ma być wskazane przy porządku dziennym, w jakich wypadkach głosowanie takie jest potrzebne. Niezastosowanie się do tego czyni uchwały w grupach, a więc i uchwały ogólne, nieważnymi w razie ich zaskarżenia ze względu na braki formalne.

Oprotestowanie uchwały oddzielnej odbywa się przez zaskarżenie uchwały głównej, gdyż pierwsza jest tylko częścią ostatniej. Unieważnienie uchwały, zapadłej w grupach, czyni nieważną główną uchwałę bez potrzeby powoływania się na dalsze uzasadnienia.

Art. 72.

Tajne głosowanie zarządza się przy wyborach i nad wnioskami o usunięciu członków władz spółki lub likwidatorów, przy pociągnięciu ich do odpowiedzialności, oraz w sprawach osobistych, a pozatem na żądanie choćby jednego z obecnych.¹⁾

Statut może przewidywać inne przypadki, w których będzie stosowane głosowanie tajne.²⁾

¹⁾ Powyższy artykuł wskazuje, w jakich sprawach ma być zarządzane tajne głosowanie. Poza sprawami wymienionymi, każda sprawa na wniosek choćby jednego akcjonariusza musi być poddana pod głosowanie

tajne. Natomiast ustawa nie wymienia, w jakiej formie ma być głosowanie uskutecznione. Przy głosowaniu tajnym głosy muszą być z kolei rzeczy oddane za pośrednictwem kartek. Przy głosowaniu jawnym może oddanie głosów odbyć się przez złożenie kartek, przez głosowanie z listy, szczególnie, o ile wymagane jest głosowanie imienne (ust. 3, art. 69), przez obliczanie głosów za pośrednictwem powstania, podniesienia rąk i t. p. W tym względzie praktyka, przyjęta przez parlamentaryzm, jest zazwyczaj stosowana. Przez akklamację może być również przyjęta uchwała. O ile statut nie zawiera żadnych wymagań odnośnie formy oddania głosów, a ze strony akcjonariuszów nie został ujawniony protest, przewodniczącemu pozostawia się wybór formy głosowania. W razie powstałych wątpliwości co do obliczenia głosów, może być zarządzone ponowne głosowanie.

2) Statutowi pozostawiono możność oznaczenia sposobu i formy głosowania tajnego lub jawnego. Wówczas dyspozycje statutowe są obowiązujące dla przewodniczącego. Niezastosowanie się do nich prowadzi do unieważnienia uchwały na skutek wniesionej skargi.

Art. 73.

Uchwały walnego zgromadzenia powinny być protokółowane w formie aktu notarialnego pod rygorem ich nieważności.¹⁾

W protokóle stwierdzić należy prawidłowość zwołania walnego zgromadzenia, jego zdolność do powzięcia uchwał, ilość głosów, oddanych za każdą uchwałą, jej treść i zgłoszone sprzeciwy.²⁾

Odpowiednie dowody i listę obecności z podpisami uczestników zgromadzenia dołącza się do protokołu.³⁾

1) Żądanie formy notarialnej dla protokołów walnych zgromadzeń nie jest usprawiedliwione. W tym względzie ustawa polska poszła za ustawą niemiecką (§ 254), według której protokoły ma być sporządzone w formie aktu sądowego lub notarialnego. Forma sądowa narówni z notarialną jest w b. zaborze pruskim dozwolona. Kodeks handlowy niem. z r. 1861, obowiązujący pomimo regulatywu akcyjnego w b. Monarchji Austriackiej, a więc w b. zaborze austriackim, wymaga sporządzenia protokołu oficjalnego tylko w razie zmiany statutu (ust. 1, art. 214), lub uchwały o rozwiązaniu spółki (Nr. 2 ust. 1, art. 242). Żądanie formy oficjalnej dla protokołów walnych zgromadzeń jest imperatywne i na przyszłość nie mogą być inaczej uchwały walnych zgromadzeń akcjonariuszów ważne powzięte. Zmiana ta dotyczy szczególnie spółek akcyjnych w b. zaborze rosyjskim, gdzie na podstawie art. 10 noweli z r. 1901 zgodność protokołu, sporządzonego w formie zwykłej piśmiennej, stwierdzają swemi podpisami przewodniczący oraz akcjonariusze, wyrażający życzenie w liczbie jednak nie mniejszej, jak trzech. W innych ustawach przeważnie forma oficjalna nie jest przewidziana. Tak np. według ustaw angielskiej (sect. 70 Comp. Act. 1908) i amerykańskich (Cook 1608—1623) formalności sporządzania protokółów nie są wskazane, może je jednak ustalić statut. Orzecznictwo francuskie wychodzi z tego samego założenia ze względu na brak wskazówek w prawie. (Lyon Caen § Renault II Nr. 852.) Belgijska ustawa wymaga, żeby protokół podpisało prezydium oraz akcjonariusze, którzy tego zażądamy (art. 78). Szwajcarskie prawo o zobowiązaniach wymaga oficjalnej formy na wypadek powzięcia uchwał o zmianie statutu. Zastąpić formę tę może protokół prywatny, podpisany przez wszystkich akcjonariuszów, którzy wyrazili życzenie w tym względzie (ust. 1, 2 art. 626). Prawo portugalskie wymaga podpisania protokołu przez przewodniczącego i sekretarza oraz zapisania go do księgi protokółów (art. 116, § 5 art. 183). Prawo węgierskie żąda

przedstawienia kopji protokołu przez zarząd urzędowi rejestracyjnemu niezwłocznie po posiedzeniu (§ 180).

²⁾ Ustawa nie wskazuje, co należy domniemywać pod „odpowiednie dowody“. Do dowodów tych należą wszystkie dokumenty, na których zasadzie zapadły uchwały, a więc w pierwszym rzędzie sprawozdania zarządu, rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej, bilanse, rachunki zysków i strat, projekty, lub same umowy i t. p. Do protokołu załączają się też listy uczestnictwa i obecności, pełnomocnictwa (ust. 1, art. 65), vota separata, sprzeciwy, oraz wszystkie dowody, związane z odbyciem walnego zgromadzenia.

³⁾ Akcjonariuszom przysługuje prawo otrzymywania kopji protokółów walnych zgromadzeń i załączonych aneksów za zwrotem kosztów sporządzenia. Zawiadomienie o zapadłych uchwałach w myśl ust. 3, art. 56 nie podlega specjalnej opłacie (pt. też uw. do art. 103).

Akcjonariusze mogą też przeglądać w lokalu spółki protokoły i aneksy, oraz czynić osobiście odpisy. Termin odnośnie tego nie jest wskazany. W każdym jednak razie w okresie czasobieggu terminu przedawnienia nie może im być to kwestjonowane (ust. 3, art. 74). Co do przeglądania przez akcjonariuszów ksiąg spółki pt. uw. do art. 103.

Art. 74.

Uchwała walnego zgromadzenia, powzięta wbrew prawu lub statutowi, może być zaskarżona w drodze skargi, wytoczonej przeciwko spółce o unieważnienie uchwały.¹⁾

Prawo do wytoczenia skargi służy:

1. zarządowi spółki, radzie nadzorczej, komisji rewizyjnej oraz poszczególnym ich członkom;²⁾

2. każdemu obecnemu na walnem zgromadzeniu akcjonariuszowi, który głosował przeciwko uchwale, a po jej powzięciu zażądał za protokołowania sprzeciwu;³⁾

3. akcjonariuszowi bezzasadnie nie dopuszczonemu do udziału w zgromadzeniu;⁴⁾

4. innym akcjonariuszom, którzy nie byli obecni na walnem zgromadzeniu, jedynie w przypadku wadliwego zwołania walnego zgromadzenia, lub też powzięcia uchwał w przedmiotach, nieobjętych porządkiem dziennym.⁵⁾

Skargę o unieważnienie należy wnieść w ciągu trzydziestu dni, a w przypadku, przewidzianym w punkcie czwartym, w ciągu roku od daty powzięcia uchwały.⁶⁾

Właściwy jest sąd okręgowy miejsca siedziby spółki, powołany do orzekania w sprawach handlowych.⁷⁾

¹⁾ Ustawa polska nie rozgraniczyła w sposób dostateczny unieważnienia od nieważności uchwały. Czyni ona jedynie wzmiankę o uchwałach, powziętych wbrew prawu, lub statutowi, i o uchwałach przeciwnych dobremy obyczajom kupieckim, lub godzącym w interesy spółki, wreszcie mających na celu pokrzywdzenie akcjonariuszów. Tymczasem różnica między unieważnością i nieważnością jest znaczna.

Pierwsze uchwały zyskują moc obowiązującą w razie ich niezaskarżenia w terminie właściwym, drugie ze względu na zasady prawa rzymskiego, quod ab initio vitiosum est tractu temporis convalescere non potest, nie mogą z czasem ze względu na ich niezaskarżenie nabrać ważności.

Nieważność uchwał powstaje z braków formalnych i istotnych.

Brakiem formalnym będzie, jeżeli uchwała, choć była powzięta, nie została w należyty sposób zaprotokółowana (ust. 1, art. 73), jeżeli nie zachowano przepisów odnośnie głosowania w poszczególnych grupach akcji (art. 71), jeżeli walne zgromadzenie nie zostało zwołane przez odpowiedni organ (ust. 2, art. 49 i ust. 1, art. 55). Natomiast zachodzi tylko wypadek zaskarżalności, o ile popełniono braki odnośnie wskazania porządku dziennego (ust. 2 i 3 art. 57).

W orzecznictwie niemieckim spotykamy kontrowersy co do uchwał, powziętych przy niezachowaniu wymaganej większości odnośnie niektórych przedmiotów, związanych ze zmianą statutu (ust. 2, art. 68). Polegają one na tem, że w jednych wypadkach wypowiedziano się w kierunku uznania takich uchwał za nieważne z samego prawa, w drugich jedynie w razie zaskarżenia. Doktryna podziela pierwsze zapatrywanie, zaliczając takie uchwały do nieważnych. (Staub uw. 16 do § 273).

Istotne braki, czyniące uchwały nieważnymi, dają się podzielić na uchwały przeciwne przepisom publicznoprawnym i uchwały przeciwko prawom nabytym. A więc, przedewszystkiem uchwały, sprzeciwiające się przepisom prawa publicznego, lub obrażające przepisy obowiązujące, nie mogą stać się ważnymi, jeżeli nawet akcjonariusze nie skorzystają z prawa ich zaskarżenia. Następnie uchwały, przeciwne dobrym obyczajom, przyczem nie wchodzi tu obyczaj kupiecki. W tym ostatnim wypadku uchwała staje się nieważną dopiero po zaskarżeniu i orzeczeniu sądu (ust. 1, art. 76).

Prawa nabyte również dają się podzielić: na prawa osób trzecich i na prawa, udzielone akcjonariuszom. Uchwały, powzięte wbrew pierwszemu, nie mogą nabrać ważności i osoby, którym te prawa przysługują, nie są związane uchwałami walnego zgromadzenia akcjonariuszów. Odnośnie drugich zachodzi wypadek, przewidziany

w ust. 1, art. 76, zezwalający poszczególnemu akcjonariuszowi nawet w razie formalnej zgodności uchwały z przepisami prawa i statutu, na jej zaskarżenie.

Co do zaskarżalności uchwał, to przedewszystkiem musi być ona powzięta, następnie musi być powzięta wbrew prawu i statutowi. Inne względy w tym wypadku nie mają znaczenia. Innymi słowy, jeżeli uchwała zapadła zgodnie z przepisami prawa i statutu, nie jest ona zaskarżalna ze względu na motywy treści materialnej. To, co sprzeciwia się przepisom prawa i statutu, nie może być uznane za ważne nawet wówczas, jeżeli jest pożyteczne dla spółki i naodwrot. Odnośnie uchwały, powziętej wbrew prawu, należy rozumieć naruszenie każdej normy prawnej formalnej, lub materialnej. Nie chodzi tu tylko o naruszenie przepisów specjalnych prawa akcyjnego, ale też o naruszenie wszelkich przepisów prawa cywilnego i karnego.

Statutowe przepisy uważają się za obrażone, o ile uchwały sprzeciwiają się dyspozycjom „mają”, „winny”, „muszą” itd., dyspozycje bowiem „mogą” do nich się nie zaliczają.

Reasumpcja uchwały wadliwej nie nadaje jej ważności i nie pozbawia osoby ku temu uprawnionej możliwości zaskarżenia uchwały, powziętej pierwotnie.

2) Wytoczenie skargi o nieważności umowy przysługuje w pierwszym rzędzie władzom spółki i poszczególnym jej członkom. Wpływa ta z obowiązków zarządu i organów nadzorczych, gdyż one powinny dbać o interesy spółki. Skarga może być wniesiona nawet wówczas, gdy członkowie zarządu nie są akcjonariuszami lub, jeżeli w zgromadzeniu głosowali za uchwałą, która następnie ze względu na interesy spółki winna być zaskarżona.

Wobec tego, że członkowie zarządu i innych władz ponoszą niepodzielną odpowiedzialność wobec spółki za swe czynności lub zaniedbanie, każdy z członków może się od tej odpowiedzialności uchylić przez wytoczenie sprawy o unieważnienie uchwały, powziętej wbrew pra-

wu i statutowi. O ile zaniedba uczynić to zarząd, występować mogą w imieniu spółki rada nadzorcza lub komisja rewizyjna kolegialnie lub każdy członek oddzielnie. W czasie likwidacji na temu uprawniony jest likwidator. Do sprawy, wytoczonej przez organy spółki, może przyłączyć się każdy akcjonariusz, jako interwenient.

3) Każdy obecny na walnym zgromadzeniu akcjonariusz, który głosował przeciwko uchwale, może zaskarżyć uchwałę. Prawo to posiadają akcjonariusze, nie zaś posiadacze kuponów dywidendowych. Nie jest dostatecznym, żeby akcjonariusz tylko głosował przeciwko uchwale, musi on zażądać zaprotokółowania sprzeciwu. Żądanie zaprotokółowania, lecz nie wciągnięcia sprzeciwu przez notariusza, nie pozbawia akcjonariusza, czyniącego sprzeciw do protokołu, prawa zaskarżenia uchwały. Akcjonariusz protestujący winien przeprowadzić dowód, że żądanie to nie zostało uwzględnione. Bliższe wskazanie motywów sprzeciwu uważa się za zbyteczne, dostatecznym jest wyrażenie protestu przeciwko uchwale i zaznaczenie, że będzie się dochodziło swych praw. Odpada przeto żądanie, stawiane przez nowelę rosyjską r. 1901, żeby w ciągu 7 dni składane było na piśmie votum separatum z wymaganiem dołączenia do protokołu (art. 8).

4) Akcjonariusz bezzasadnie niedopuszczony do udziału w zgromadzeniu posiada możliwość zaskarżenia decyzji o niedopuszczeniu go, oraz możliwość zaskarżenia wszystkich uchwał walnego zgromadzenia narówni z akcjonariuszami, wyrażającymi sprzeciw.

5) Akcjonariusze, którzy nie byli obecni na walnym zgromadzeniu, są ograniczeni w zaskarżaniu uchwał do przypadku wadliwego zwołania zgromadzenia (ust. 1, art. 56 i ust. 1, art. 57), oraz powzięcia uchwały co do przedmiotów, nie objętych porządkiem dziennym (ust. 4, art. 57). Nie zaliczają się do tych przedmiotów sprawy, wskazane w ust. 3 art. 57. To ograniczenie ma na względzie uniknięcie szyskan ze strony akcjonarju-

szów, którzy nie przybyli na posiedzenie walnego zgromadzenia. Mają oni wówczas przeciwko sobie zarzut niedbałości. Wyjątek stanowi wadliwość uchwał, przewidziana w ust. 1 art. 76.

Prawo do zaskarżania uchwał przez akcjonariuszów nie jest warunkowane złożeniem akcji do czasu rozstrzygnięcia sprawy. Osoba, wnosząca skargę, musi być jednak akcjonariuszem. Zatrzymanie choćby jednej akcji jest dostateczne, gdy tymczasem zbycie wszystkich pozbawia powodu do popierania skargi i ma za skutek umorzenie sprawy. (Wyr. sen. ros. Nr. 3/1906). Nowonabywca akcji według orzecznictwa zagranicznego nie posiada prawa do skargi nawet wówczas, gdy przejęcie akcji nastąpiło w terminie biegu przedawnienia. Wyjątek stanowią sukcesorowie (Lehmann I. 224). Ustawa polska nie wspomina o odpowiedzialności akcjonariusza za szkody i straty wobec spółki w razie bezzasadności skargi, wobec czego odpowiada on tylko do wysokości zasądzonych kosztów sądowych. Inne ustawy (§ 273 niem.) rozszerzają tę odpowiedzialność z tego względu, że wstrzymanie wykonania uchwały nawet chwilowe w drodze zabezpieczenia powodztwa, czego się może akcjonariusz-powód od sądu domagać i co przewidują niektóre prawodawstwa (art. 163 ust. włosk. i art. 186 port.), może spowodować duże straty. Ustawa niemiecka (ust. 3 § 272) uznaje za możliwe postawienie wniosku z żądaniem od akcjonariusza-powoda złożenia odpowiedniej gwarancji na zabezpieczenie tych przewidywanych strat, co może nastąpić w trybie wskazanym przez § 113 niem. ust. post. cyw. Niezastosowanie się do tego żądania w terminie przez sąd wskazanym za skutek oddalenie skargi.

6) Skrócony termin przedawnienia ustalono ze względu na skutki, które mogą zająć w razie, gdyby dano czas dłuższy na zaskarżenie uchwał, tembardziej, że zgłoszony sprzeciw i wniesienie sprawy nie wstrzymuje wykonania uchwały, chyba, że sąd uzna to za możliwe uczynić. Dla większej ostrożności udzielenie

wstrzymania wykonalności uchwały w drodze zabezpieczenia powództwa winno być dopuszczzone przez sąd uchwały po zawezwaniu i wysłuchaniu wyjaśnień władz spółki zarówno zarządzających, jak i nadzorczych.

7) Właściwość sądów reguluje się na zasadzie przepisów procedury cywilnej. Sprawy o unieważnienie uchwały walnego zgromadzenia rozstrzyga sąd okręgowy, powołany do orzekania w sprawach handlowych. Zastrzeżenie to uczyniono w ustawie ze względu na kontrowersy w orzecnictwie co do rozstrzygania tych spraw przez sądy cywilne, czy też handlowe. (Odnosnie zaskarżania uchwał walnych zgromadzeń pt. też Poznański, „Prawo zgromadzeń walnych spółek akcyjnych, a prawo poszczególnych akcjonariuszów”. Kwartalnik prawa cywilnego i handlowego roczn. 1917).

O zaskarżaniu uchwał przez wierzycieli i osobę trzecią pt. uw. 1 do art. 77.

Art. 75.

Jeżeli skargę wnosi zarząd spółki łącznie z radą nadzorczą lub komisją rewizyjną, zastępstwo spółki obejmie kurator, wyznaczony przez sąd rejestrowy.¹⁾ Walne zgromadzenie może jednak następnie wybrać pełnomocnika w miejsce kuratora.²⁾

1) Przepis powyższy wymaga wyjaśnienia. Dotyczy on wypadków, w których władze spółki: zarząd z radą nadzorczą lub komisją rewizyjną wnoszą skargę i o ile sprawa ta dotyczy ich praw osobistych. Do spraw tych zalicza się udzielenie absolutorjum (p. 3, ust. 2, art. 50), odwołania (art. 80), wyznaczenia tantjemy (art. 111), pociągnięcie do odpowiedzialności (art. 149—169) t. i. wówczas, gdy zachodzi kolizja między interesami spółki i interesami osobistymi jej władz.

We wszystkich innych wypadkach zaskarżenie uchwał walnego zgromadzenia, powziętych wbrew prawu i statutowi lub ze szkodą spółki, dokonywa się w trybie przewidzianym w pkt. 1, ust. 2, art. 74.

Zaskarżenie przez spółkę zarządu wyklucza też możliwość występowania w sądzie w imieniu spółki. Zająć jednak mogą wypadki, że poszczególni członkowie zarządu będą osobami skarżącymi, wówczas zarząd, jako prawny zastępca spółki, nie traci praw występowania w imieniu spółki w sądach.

Wyznaczenie przez sędziego rejestrowego kuratora nastąpić może tylko wówczas, gdy dla wniesienia sprawy brak jest prawnego zastępcy. Każdy akcjonariusz może stawiać w tym względzie wniosek. Sędzia rejestrowy władny jest też proprio motu wyznaczyć kuratora, o ile z powziętych uchwał, przedstawionych do zarejestrowania, dojdzie do jego wiadomości, że sprawa taka jest do wytoczenia przez walne zgromadzenie uchwalona.

Rada nadzorcza i komisja rewizyjna in corpore lub jej członkowie oddzielnie władni są wytaczać sprawy przeciwko zarządowi, o ile chodzi o ich odpowiedzialność osobistą wobec spółki (art. 96). Jeżeli pomimo wniesienia skargi walne zgromadzenie wyznaczy specjalnego zastępcę, który również wniósł skargę, to sprawy te podlegają połączeniu.

2) Wyznaczenie zastępcy sądowego przez walne zgromadzenie, wyklucza ustanowienie kuratora przez sąd rejestrowy. O ile kurator przed powzięciem takiej uchwały został wyznaczony, mandat jego gaśnie z chwilą jej powzięcia. Członkom rady nadzorczej i komisji rewizyjnej przysługuje prawo występowania w sprawach tych w charakterze interwenientów. Uchwała, wyznaczająca zastępcę specjalnego, zapada większością głosów, oddanych z zachowaniem formalności wniesienia do protokołu (ust. 1, art. 73). Zakres pełnomocnictwa ustala walne zgromadzenie. Zastępca przysługuje prawo wglądu do ksiąg spółki oraz żądania wydania niezbędnych dla prowadzenia spraw dowodów i dokumentów.

Art. 76.

Uchwała walnego zgromadzenia, przeciwna dobremu obyczajom kupieckim, może być zaskarżona przez akcjonarjusza nawet w przypadku formalnej jej zgodności z postanowieniami prawa i statutu, jeżeli godzi w interesy spółki lub ma na celu pokrzywdzenie akcjonarjusza.¹⁾

Skarga taka ulega jednorocznemu przedawnieniu.²⁾

¹⁾ Na czem polega naruszenie dobrych obyczajów kupieckich, jest sprawą faktu, który podlega orzeczeniu sądu. To samo dotyczy uchwały, którą akcjonarjusz uważa za godzącą w interesy spółki lub mającą na celu jego pokrzywdzenie. Ten ostatni wypadek zachodzi najczęściej przy ustaleniu wysokości dywidendy. Akcjonarjusz uważać się może słusznie za pokrzywdzonego, jeżeli z czystych zysków rocznych uczyniono odpisanie powyżej norm wskazanych w prawie (ust. 2, art. 105), lub statucie, chociażby odpisanie te uczynione były na korzyść spółki. Jest to naruszeniem praw przysługujących mu do dywidendy. (Pt. też uw. do art. 74.)

²⁾ Bieg przedawnienia oblicza się od chwili powzięcia uchwały.

Art. 77.

Wyrok, uchylający uchwałę walnego zgromadzenia, ma moc obowiązującą w stosunkach między spółką a wszystkimi jej akcjonarjuszami.¹⁾

¹⁾ Uchylenie uchwały walnego zgromadzenia obowiązuje spółkę i wszystkich akcjonarjuszów dopiero z chwilą uprawomocnienia się wyroku. Skarga może być do tego czasu przez powoda cofnięta. Wyrok sądu, unieważniający uchwałę, pociąga za sobą zawsze skutek negatywny, t. j., że uchwała staje się nieważną, a w miejsce to sąd nie może według swego zrozumienia wprowadzać zamiast uchwały zastępczo inne stosunki prawne. Tak np., o ile sąd uzna bilans za wadliwy, nie przysługuje mu prawo wprowadzać do niego poprawek; bilans musi być przez zarząd poprawiony i przedstawiony ponownie do zatwierdzenia walnego zgromadzenia, zwołanego jako nadzwyczajne.

W razie unieważnienia uchwały zajęte mogą duże trudności, gdyż zarząd nie jest w razie wytoczenia sprawy obowiązany do wstrzymania wykonania uchwały. Spółce nie przyzna się prawa poszukiwania szkód i strat w tym wypadku od zarządu, szczególnie jeżeli zachodzi z jego strony dobra wola, gdyż do obowiązku zarządu należy wprowadzenie w życie zapadłych na walnem zgromadzeniu uchwał.

Co do osób trzecich, z którymi zawarto umowy na mocy uchwały walnego zgromadzenia unieważnionego następnie, to nie mogą one ponosić z tego względu żadnych ujemnych skutków, gdyż są to sprawy inter alios actae. Również akcjonarjusze, którzy otrzymali dywidendę na zasadzie uchwały walnego zgromadzenia, nie mogą być zmuszeni do jej zwrotu, chyba że zachodzą okoliczności przewidziane w ust. 2 art. 47.

Prawa wierzycieli również nie mogą być naruszone ani przez uchwały walnego zebrania, ani w razie ich unieważnienia. Wierzycielom przysługuje też prawo zaskarżenia uchwały dla nich szkodliwej, musi być jednak przez nich przeprowadzony dowód, że w razie unieważnienia uchwały mogą być oni pozbawieni możliwości otrzymania swych należności.

Za wyjątek od ogólnej zasady uważać można zaskarżenie przez jednego lub więcej akcjonarjuszów uchwały

o podziale zysków. Nie jest bez słuszności zdanie, że do wypłaty wówczas dywidendy lub nadwyżki mają prawo akcjonariusze, którzy uchwałę zaskarżyli, nie zaś wszyscy akcjonariusze. Zapatrywanie to oparte zostało na motywach, że dokonanie odpisywań wyższych ponad prawne lub statutowe nie przynosi akcjonariuszom szkody, wzmacnia się bowiem finansowy stan spółki. Wypłata niedopłaconej dywidendy nastąpić winna nawet wówczas, gdy przeznaczony na ten cel fundusz uległ wydatkowaniu (Sen. Ros. 1269/1898 Zbior. Dobrowolskiego II, 420). Przeciwnieństwo tego jednak wynika z postanowień art. 76 i 77.

Uchwały, które nie podlegają wniesieniu do rejestru handlowego, nie wymagają sprawdzenia przez sędziego rejestrowego. Badanie bilansu nie należy też do jego zadań.

Inaczej odnośnie uchwał, które dla otrzymania ważności mają być zarejestrowane. Sędzia np. może odmówić zarejestrowania uchwał o podwyższeniu lub obniżeniu kapitału zakładowego (ust. 1, art. 121 i ust. 1, art. 124), jeżeli powzięte zostały z naruszeniem prawa i statutu. W tych wypadkach, jak również innych, wymagających zarejestrowania, ma zastosowanie art. 26 niniejszej ustawy, jak również przepisy o rejestrze firmowym — oraz ustawa o sądownictwie niespornem w dzielnicach po pruskich. (Polski przekład i opracowanie Tadeusza Zajackowskiego, nakład Wojewódz. Instytutu Wydawni)

R o z d z i a ł II.

Zarząd.

Art. 78.

Zarząd składa się z jednego lub większej ilości członków, wybranych przez walne zgromadzenie z pośród akcjonariuszów lub z poza ich grona ¹⁾.

Statut może ustanowić inny sposób powołania zarządu ²⁾.

Zarząd zastępuje spółkę w sądzie i poza sądem ³⁾.

¹⁾ Zasadniczo walne zgromadzenie akcjonariuszów powołane jest do wyboru członków zarządu w zwykłym lub nadzwyczajnym zgromadzeniu prostą większością głosów oddanych (ust. 1, art. 68). Początkowo Komisja Kodyfikacyjna wprowadziła do projektu polskiej ustawy akcyjnej przepis, na zasadzie którego mniejszość, reprezentująca ponad $\frac{1}{3}$ część kapitału akcyjnego, miałaby prawo żądania, aby zarząd składał się z trzech członków, tudzież, aby wybór był dokonany przez walne zgromadzenie i to drogą głosowania oddzielnymi grupami, chociażby statut ustanawiał oddzielną liczbę obieralnych członków zarządu albo ustalał wybór większością głosów. Akcjonariuszom, reprezentującym powyższą część kapitału, przyznawano prawo do wyboru takiej liczby członków zarządu, jaka odpowiadałaby stosunkowi akcji, reprezentowanych przez tę mniejszość do całego kapitału akcyjnego. (Projekt str. 30). Przeciwno temu projektowi wypowiedzieli się w Komisji przedstawiciele Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Jak stwierdza jeden z współredaktorów tego projektu (Supski: Prawo o spółkach akcyjnych str. XIV), około zagadnienia reprezentacji mniejszości w zarządzie rozgorzała walka w łonie połączonych komisji, jakoteż w sferach gospodarczych. Wynikiem tych walk, w których sfery rządowe zajęły jednolite stanowisko przeciwko wprowadzeniu takiej reprezentacji do zarządu, skreślono pierwotne ustępy z odpowiedniego artykułu, wypowiadające się za taką reprezentacją, wobec czego nie ukazały się one w ustawie.

Z punktu widzenia gospodarczego stało się dobrze, że nie zadecydowały motywy demagogiczne. Spółki akcyjne powołane są do służenia wielkiemu kapitałowi. Roz-

strzyga tu nie większość osób, ale większość kapitału. Zarząd spółki może wówczas tylko wykonywać swe obowiązki celowo i sprężysto, jeżeli powodowany jest jednym duchem. Tymczasem mniejszość akcjonariuszów, reprezentowana w zarządzie, nie posiadając dostatecznego zainteresowania w wynikach spółki, może przyczynić się do wytworzenia dużych trudności. Inna sprawa, że nadzór winien być w najszerszym stopniu mniejszości udostępiony, co też uczyniono w przepisach o radzie nadzorczej i komisji rewizyjnej (ust. 2, 3 art. 90, ust. 2, 3 art. 92).

Przytoczony przez przeciwników reprezentacji w zarządzie mniejszości względem na możliwość zahamowania dostępu kapitałów zagranicznych do spółek akcyjnych w razie uwzględnienia tego przepisu, był w zupełności gospodarczo i życiowo usprawiedliwiony. Przyjęcie bowiem innego poglądu i dopuszczenie przedstawicieli mniejszości do zarządu wydałoby niepożądane skutki, wyrażające się w obawie lokowania kapitałów w naszych spółkach akcyjnych. Zachowanie wpływu większości kapitału na bieg interesów spółki jest najistotniejszym warunkiem pomyślnego rozwoju przedsiębiorstw akcyjnych. Wybory, dokonane prostą większością głosów, tę gwarancję dają.

Członkowie zarządu wybierani są z pośród akcjonariuszów lub z poza ich grona. Z powyższego wynika, że w momencie wyborów przyszedł członek zarządu nie musi być akcjonariuszem. Ustawa polska nie wskazuje, czy z chwilą wyboru ma się on stać akcjonariuszem. Natomiast niektóre ustawy obce chcą, żeby członkowie zarządu na czas trwania mandatów składali do depozytu spółki odpowiednią ilość akcji, gwarantujących wykonywanie przyjętych zobowiązań, wynikających ze sprawowania przez nich urzędu. Nowela angielska z r. 1900 np. postawiła wymaganie, żeby członek zarządu złożył w ciągu 2-ch miesięcy od chwili dokonania wyboru odpowiednią liczbę akcji.

Niewykonanie tego postulatu pociąga za sobą unieważnienie wyboru (sect. 73 Comp. Con. Act. 1908). Inne ustawy żądają, żeby członek zarządu po wyborze został akcjonariuszem i, żeby nabyte akcje zdeponował w zarządzie spółki (art. 27 ust. fr., art. 172 japon., art. 649 szwajc., art. 192 port.). Prawo belgijskie (ust. 2 art. 58) zezwala, aby za członka zarządu składane były akcje w wymaganej ilości do depozytu spółki przez osoby postronne, a w razie niezłożenia akcji w terminie miesięcznym wybór uważa się za nieważny (art. 59).

Ratio legis tego wymagania jest dwójaka: dążenie do zabezpieczenia spółki przed stratami, co niezawsze może mieć skutek, gdyż składane akcje nie stanowią zazwyczaj dużej wartości, do związania członków zarządu z losem przedsiębiorstwa, co nieraz nie daje też należytych wyników. Wybór odpowiedniej osobistości, dającej gwarancję umiejętnego i uczciwego prowadzenia interesów, jest w tym wypadku sprawą najważniejszą. Zainteresowanie członka zarządu osiąga się raczej przez przyznanie mu udziału w zyskach. Względem zdeponowanych przez zarząd akcji spółka posiada prawo zatrzymania.

Ze względu na to, że ustawa polska na wzór niemieckiej co do składania akcji, wymaga nie wprowadza i jedynie statuty mogą zawierać w tym kierunku dyspozycje, to w braku ich, od członków zarządu w czasie sprawowania przez nich urzędu nie może być stawiane żądanie składania akcji.

Niektóra kategoria osób nie może być wybierana w charakterze członków zarządu.

Tak np. urzędnicy państwowi na zasadzie pragmatyki służbowej nie mogą w spółkach akcyjnych zajmować żadnych stanowisk, (pt. art. 29, 30, 31 Ustawa z dn. 17 lutego 1922 dopełniona ust. z dn. 28 lipca 1922. Dz. U. Nr. 21 poz. 164, Nr. 67, poz. 606). To samo dotyczy wojskowych, pozostających w służbie czynnej, i sędziów (art. 125 prawa o sądach powszechnych).

Ustawa niemiecka z dn. 31 marca 1875 posiada odnośnie urzędników podobne przepisy, to samo zastrzeżenie było uczynione w b. carskiej Rosji co do pewnej kategorii urzędników (art. 734-746 Sw. Pr. 4. III).

Posłowie do Sejmu i członkowie Senatu nie mogą też być powołani do władz wykonawczych i nadzorczych spółek akcyjnych, których podstawą działalności jest dzierzawiony majątek Skarbu Państwa, lub w których kapitale zakładowym na zasadzie statutu lub umowy założycielskiej uczestniczy tenże Skarb, a także w spółkach, które emitowały lub emitują zapisy dłuższe (kapitał obligacyjny) gwarantowany przez Skarb Państwa, wreszcie w spółkach, które posiadają gwarancję państwową wysokości wypłacanej dywidendy lub dochodowości (Dz. U. Nr. 103/1926 poz. 598).

We Francji deputowani i senatorowie również nie mogą być członkami zarządu przedsiębiorstw akcyjnych kolejowych (art. 5 ustawy z dn. 20 listopada 1883 r.) i żegluga morskiej (art. 3 ustawy z dn. 10 lipca 1898).

Adwokaci i notariusze mogą być wybierani na członków zarządu spółek akcyjnych. Czynimy odnośnie tego wzmiankę, gdyż w tym kierunku miano u nas pewne wątpliwości, nad sprawą tą bowiem zastanawiano się w radzie adwokackiej, co do notariuszów natomiast, to nie można ich identyfikować z urzędnikami państwowymi.

Inaczej jednak we Francji, gdzie adwokaci stosownie do decyzji izby adwokackiej z dn. 27 czerwca 1865 r., notariusze zaś na zasadzie ustawy z dn. 4 stycznia 1843 r. nie są dopuszczeni do sprawowania urzędów w spółkach akcyjnych. W Belgii znów, gdzie ustroj adwokatury wzorowany jest na francuskim, izba adwokacka powzięła uchwałę w dn. 9 maja 1883 r. wręcz przeciwną.

Dostęp adwokatów do zarządu i innych władz spółek akcyjnych należy powitać z uznaniem, gdyż jako prawnicy-praktycy obeznani z życiem mogą oni stać się elementem niezmiernie pożądanym.

Rozumie się, że będąc członkami władz spółki, nie mogą oni występować w procesach przeciwko spółce.

Członkami zarządu mogą być jedynie osoby fizyczne, posiadające pełnię praw. Przynależność państwowa nie ma znaczenia, chyba, że statuty wprowadzają co do tego ograniczenia. Nieletni usamowlonieni mogą być wybierani — nie usamowlonieni zaś tylko za zgodą swych rodziców, lub opiekunów.

2) Ustawa wymaga, żeby statut określał organizację władz zarządzających (pt. 7 art. 3). Wymagania te idą w dwóch kierunkach, a mianowicie: w jaki sposób poza wyborami przez walne zgromadzenie ma być powołany zarząd i z ilu osób ma się składać.

Co do pierwszego, to statut może udzielić radzie nadzorczej prawo mianowania zarządu, do czego jest rada upoważniona na mocy ustawy, w razie zawieszenia w czynnościach lub stałej niemożności sprawowania obowiązków przez członków zarządu (ust. 2 art. 96). Ten sposób powoływania zarządu praktykuje się najczęściej w Niemczech, gdzie rada jest organem koniecznym. W braku rady nadzorczej u nas (ust. 1, 2 art. 90) właściwym ku temu organem jest wyłączenie walne zgromadzenie. Komisję rewizyjną powołuje się tylko do badania sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysku i strat za rok ubiegły (ust. 1, art. 97), nie posiada ona prawa ustalenia zarządu. Statut może wskazać osoby pierwszego zarządu na czas nie dłuższy jednak, niż 2-letni, poczem następuje odnowienie zarządu (ust. 1, 2 art. 79). W razie niewskazania tego, pierwszy zarząd może być wybrany jedynie przez walne zgromadzenie nawet wówczas, gdyby dla dalszego powoływania zarządu właściwą była rada nadzorcza, a to z tego względu, że na organizacyjnym zebraniu wybiera się wszystkie władze spółki (ust. 4 art. 21).

Co do drugiego, to ustawa wyraźnie powiada, że zarząd składa się z jednego lub większej ilości członków; że zarząd spółki może składać się z jednej osoby,

wynika też z ust. 1 art. 82. Jeżeli jest on wieloosobowy, to poważnie liczba osób jest nieparzysta ze względu na powzięcie uchwał (ust. 1 art. 84), choć nie jest to konieczne. Członkowie zarządu mogą między sobą podzielić czynności (ust. 3 art. 78), wówczas i uchwały nie potrzebują być poddawane pod głosowanie.

³⁾ Spółka przejawia swą wolę nazewnątrż przez zarząd. Bez niego nie mogłaby spółka wykonywać żadnych czynności. Zarząd jest stałym prawnym zastępcą spółki. Znaczenie prawnego zastępcy polega na tem, że ustawa wskazuje na zarząd, jako na organ konieczny, powołany do zastępstwa spółki. Nie jest on wyłącznym reprezentantem, gdy może nim być również rada nadzorcza (art. 96), w wyjątkowych razach walne zgromadzenie (art. 49). Spółka bywa też reprezentowana przez specjalnie ku temu umocowaną osobę. Wprawdzie zarząd jest organem koniecznym, ale chwilowy jego brak nie rozwiązuje spółkę. Brak ten może ujawnić się w różny sposób np. o ile po odwołaniu lub ustąpieniu nie wybrano jeszcze zarządu, zastępują go inne organy spółki, a przede wszystkim rada nadzorcza.

Zastępstwo rozprzestrzenia się na wszystkie prawne i pozaprawne czynności. Zarząd jest jednak ograniczony warunkami, oznaczonymi przez prawo. W szczególności, o ile to dotyczy prawnego zastępstwa, to w osobie zarządu spółka jest stroną zaskarżaną lub skarżącą w myśl przepisów ustawy post. cyw. (§ 51 niem. ust. post. cyw. art. 26, ros. post. cyw. § 75, austr. post. cyw.). Z tych względów członkowie zarządu w wypadkach, przewidzianych przez prawo, mogą składać w imieniu spółki przysięgę stron (§§ 445-477 niem. proc. cyw.), lub być przesłuchiwane, jako strony pod przysięgą (§§ 376-378 austr. ust. post. cyw. art. 324 projektu polskiej ust. p. c.). Natomiast członkowie zarządu nie mogą być przesłuchiwani w charakterze świadków. Wyjątek stanowi okoliczność, jeżeli osobą skarżącą w imieniu spółki jest inny organ, z zastrzeżeniem, żeby nie byli oni sami pozwany.

Pozew wręcza się ważne każdemu członkowi zarządu nawet wówczas, jeżeli on nie jest samodzielnie do zastępstwa powołany (ust. 3 § 171 niem. ust. post. cyw., art. 232 ros. post. cyw.). O ile zarząd pragnie sam zaskarżyć spółkę, n. p. o wypłaceniu tantiemy lub innych poborów, to nie może on sam przyjmować powództwa (§ 185 niem. post. cyw.), ale ku temu winien być ustanowiony specjalny zastępca w myśl § 57 niem. ust. post. cyw.

Zarząd reprezentuje też spółkę wobec władz administracyjnych. Z tytułu swego zastępstwa zarząd niesie odpowiedzialność w granicach przez prawo ustalonych, t. j. o tyle, o ile z jego strony spełniono czyn występnny lub dopuszczono zaniedbania, kary zaś administracyjne, stemplowe i t. p. ponosi spółka.

Zarząd jest następnie organem stałym, powołanym do prowadzenia interesów spółki — przyznaje mu to ustawa. Do niej należy: zwoływanie walnych zgromadzeń (ust. 3, art. 49), prowadzenie ksiąg handlowych (art. 100), przedstawianie bilansów, rachunku zysków i strat oraz sprawozdań (ust. 1 art. 102), zgłoszenie wniosku o ogłoszeniu upadłości (art. 112) i wogóle prowadzenie wszelkich spraw, o ile statutowo nie przekazano ich innym władzom spółki (art. 96). Choć czynności powyższe nie mogą być odjęte zarządowi, to jednak rada nadzorcza może wywierać bardzo znaczny wpływ na działalność zarządu, dano jej bowiem nawet uprawnienie do zawieszania w urzędowaniu poszczególnych lub wszystkich członków zarządu (pt. 2 ust. 1 art. 96). Statut może pójść dalej, przekazując radzie nadzorczej różne zadania, w szczególności postanowić, że pewne donioslejsze sprawy zarząd nie powinien załatwiać bez zezwolenia rady nadzorczej (ust. 3, art. 96). Zarząd wobec spółki poza ustawowemi podlega ograniczeniom statutowym i uchwalonym przez walne zgromadzenie (ust. 2, art. 81). Odnośnie nadzoru nad zarządkiem spółek asekuracyjnych pt. art. 85-87 ustawy o kontroli ubezpieczeń (D. U. R. P. Nr. 9/1928, poz. 64).

W razie wieloosobowości zarządu prowadzenie spraw spółki nie musi być łączne, dotyczy to też jego postanowień. Na mocy uchwał walnego zgromadzenia rozporządzeń rady nadzorczej, lub postanowień statutowych, mogą być przekazane oddzielnym członkom zarządu specjalne czynności: np. kierownikowi technicznemu fabrykacja, handlowemu sprzedaż i prowadzenie ksiąg itp. Ten podział, spotykany w amerykańskich przedsiębiorstwach akcyjnych w związku z wprowadzeniem specjalizacji i naukowej organizacji, coraz więcej znajduje zwolenników. Przy tego rodzaju podziale odpowiadają członkowie zarządu za prowadzenie tylko swego działu na drodze cywilnej i karnej.

Zarząd może też podzielić czynności między swych członków, wówczas jednak wobec spółki nie przestają odpowiadać wszyscy członkowie niepodzielnie. Członkowie zarządu mogą się od tej odpowiedzialności uwolnić przez zameldowanie sprzeciwu do księgi protokołów (ust. 1 art. 96), oraz zawiadomienie o tem władz nadzorczych spółki, lub wystąpienie do sądu o powstrzymanie wykonania tych uchwał.

Akcjonariusz nie musi przyjąć wyboru na członka zarządu, nie może mu też tego narzucić statut. Ze względów praktycznych jest do życzenia, żeby oświadczenie o przyjęciu wyboru nastąpiło na walnym zgromadzeniu i było do protokołu wpisane. Przyjęcie mandatu odbywa się też milcząco i wyraża się w przyjmowaniu udziału w posiedzeniach i innych czynnościach zarządu. Stosunek prawny członków zarządu nie jest przez ustawę uregulowany, polega on na mandacie (§§ 662-675 ust. cyw. niem. art. 1984 i ust. franc. § 1002 i ust. austr. aer. 2293 ros.), lub na umowie. Mandaty członków zarządu rozpatrywane są przeważnie pod kątem widzenia prawa rzymskiego na tej zasadzie, że choć członek zarządu pobiera wynagrodzenie, zajęcie jego należy do wyższych, graniczących z obowiązkami społecznymi. Ustawa niemiecka pragnie postawić stosunek tylko na umowie najmu pracy. W doktrynie sprawa ta jest sporna.

Istota prawna stosunku umownego polega na przepisach o umowie usług w znaczeniu ustaw cywilnych. Wynagrodzenie członków zarządu zasadza się na stałym wynagrodzeniu pieniężnym zarządu lub z utrzymaniem, mieszkaniem i t. p. na prowizji od interesów spółki i tantjemie (odnośnie tantjem pt. uw. do art. 111). O ile wynagrodzenie nie zostało umówione, obowiązują normy zwyczajowe (ust. 2 § 612 ust. cyw. niem., § 1152 austr., art. 2218 ros.). Nie jest natomiast dozwolone umawianie się, że po wygaśnięciu mandatu spółka zobowiązana będzie odkupić wniesiony przez członka wkład (ust. 1, art. 47). Prowizje nie mogą być pobierane przez członków zarządu od osób, które zawierają umowy z zarządem. Niezastosowanie się do tego pociąga za sobą zawieszenie w czynnościach z ważnych powodów (pt. 2, art. 96), gdyż prowizje mogą przypadać tylko spółce (§§ 665, 667 ust. cyw. niem., § 1009 austr.).

O odwołaniu i ustąpieniu pt. uw. do art. 80.

Od członków zarządu należy odróżniać t. zw. dyrektorów w zarządających, wyznaczonych przez walne zgromadzenie, lub ustanawianych przez zarząd, czy też radę nadzorczą (the manager, agent général, directeur resporiaditel), działa on również na innych zasadach, jako członek zarządu, upoważniony do wykonywania pewnych czynności t. zw. administrateur délégué.

Stosunek dyrektora zarządzającego opiera się zaw sze na umowie najmu usług, nie staje się on też członkiem zarządu, chyba, że wyboru jego dokonano następnie. Podobnie kształtuje się stosunek do prokury z tą jednak różnicą, że prokurent nie bywa nigdy zarazem członkiem zarządu. Prokurę udzielić może zarząd sam, lub w porozumieniu z radą nadzorczą. Wydaje się ona urzędnikom spółki i może być w każdej chwili odwołana. O udzieleniu prokury należy uczynić wzmiankę w rejestrze firmowym. Większe przedsiębiorstwa akcyjne posiadają stałych radców prawnych (syndyków), którzy poza czynnościami prawnymi i zastępowaniem spółki w sądach i przed urzędami administracyjnymi,

obowiązani są uczestniczyć w posiedzeniach zarządu z głosem doradczym w kwestjach prawnych.

Zwierzchnictwo nad personelem służbowym spółki należy do zarządu. Jest on przez zarząd przyjmowany i zwalniany. Stosunek umowny jednak istnieje między tym personelem a spółką, wszelkie przeto roszczenia z powodu naruszenia tego stosunku kierowane są przeciwko spółce.

Art. 79.

Członkowie pierwszego zarządu mogą być wybrani najwyżej na dwa lata, członkowie zarządów następnych najwyżej na trzy lata¹⁾.

Statut może w powyżej określonych granicach czasu ustanowić częściowe odnawianie zarządu w ten sposób, że pewna ilość członków zarządu kolejno ustępuje bądź w drodze losowania, bądź podług starszeństwa wyboru²⁾.

Mandaty członków zarządu gasną z dniem odbycia walnego zgromadzenia, zatwierdzającego sprawozdanie, bilans i rachunek zysków i strat za ostatni rok ich urzędowania³⁾.

Ustępujący członkowie mogą być wybrani ponownie, jeżeli statut nie stanowi inaczej⁴⁾.

¹⁾ Odnośnie wyboru pierwszego zarządu - pt. uw. do ust. 4 art. 21 i do art. 78. Wybór na okres dłuższy, niż trzy lata nie jest ważny co do terminu ponad te lata, nie czyni to jednak nieważnym samego wyboru. Zezwolenie na ponowny wybór może przedłużyć zatrzymanie władz w jednych rękach, co jest pożądane, gdyż walne zgromadzenie ma zawsze możliwość oceny zasług zarządu.

²⁾ Statut nie może ustalić składu zarządu na dłuższy okres czasu niż dwuletni, dla pierwszego zarządu. Dla dalszych terminów dyspozycje statutowe nie są ważne, jak to dopuszczono w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością względem zarządców. Uregulowanie porządku ustępowania i kolejności w drodze losowania lub starszeństwa wyboru pozostawiono dyspozycjom statutowym.

O ile statut w tym względzie postanowień nie zawiera, mandaty członków kończą się w terminie wskazanym przez ustawę. Zachowanie kolejności ustępowania posiada znaczenie dodatnie, gdyż stwarza ono ciągłość w prowadzeniu interesów.

Jeżeli członek zarządu pozostaje w stosunku umownym ze spółką z racji wykonywania swego zastępstwa, umowa nie może przekraczać terminu, na jaki został dokonany wybór.

³⁾ Mandaty wygasają z terminem odbycia zwykłego walnego zgromadzenia, zwołanego dla zatwierdzenia bilansu i rachunku zysków i strat (ust. 2, art. 50). W razie niezatwierdzenia bilansów i rachunków zysków i strat mandaty zarządu przedłużają się automatycznie, o ile walne zgromadzenie nie zdecyduje inaczej.

Kwitowanie władz spółki nie ma żadnego wpływu na przedłużenie terminu mandatów, gdyż walne zgromadzenie może je odnowić. Jest to sprawa tylko teoretyczna, gdyż w praktyce odmowa kwitowania jest równoznaczna z votum nieufności dla zarządu. O ile nie nastąpi wówczas ustąpienie dobrowolne, walnemu zgromadzeniu przysługuje w każdej chwili prawo odwołania całego zarządu bez względu na termin, na jaki został wybrany (art. 80). W ustawie niemieckiej wzbroniono dokonywania wyboru członka zarządu na członka rady, o ile nie otrzymał on absolutorjum (ust. 3, § 248, pt. też uw. 4 do art. 50).

⁴⁾ Postanowienia statutu, dotyczące wzbronienia ponownego wyboru, są wiążące i winny być respektowane pod nieważnością uczynionego wyboru.

W braku tych postanowień nie stoi nic na przeszkodzie do wyboru ponownego członków zarządu. Zakaz statutowy można uważać za nieracjonalny, gdyż może najlepsze siły usunąć od kierownictwa spółki i zniweczyć najpotężniejszy bodziec natury psychologicznej, wyrażający się w dążeniu do utrzymania się przy władzy w dobrze prosperującym przedsiębiorstwie i związania z niem swego losu. Walne zgromadzenie posiada potężny środek przeciwko członkom zarządu w przepisie każdorazowego odwołania bez podania motywów.

Art. 80.

Członkowie zarządu mogą być w każdej chwili odwołani¹⁾, co jednak nie uwłącza ich roszczeniem o wynagrodzenie szkody z umowy służbowej²⁾.

¹⁾ Ustawy akcyjne podkreślają, że członkowie zarządu mogą być w każdej chwili odwołani. Obojętnym jest, czy członek zarządu w stosunku do spółki działa na zasadzie mandatu, czy też umowy. W jednym i drugim wypadku członkom zarządu przysługuje prawo występowania przeciwko spółce o wynagrodzenie szkód. Istnieje jednak pewna różnica w samym roszczeniu. O ile w pierwszym wypadku udowodnienie szkód jest utrudnione, w drugim członek zarządu odwołany ma za sobą przepisy prawne, które dają mu możliwość dochodzenia strat (§ 626, ust. 2, § 628 B. G. B., §§ 1162, 1169 kod. austr.). Wybór, lub wyznaczenie zarządcy, któremu przyznanoby nieodwołalność, jest nieważne.

Członek zarządu nie może skutecznie zaskarżyć odwołania, chyba, że nieważnością zostanie uchwała zarządu na ogólnych zasadach (pt. 1 ust. 2 art. 74).

Odwołanie dokonywa walne zgromadzenie lub rada nadzorcza. W pierwszym

wypadku powzięcie uchwały prosta większością oddanych głosów jest ważne, przyczem członkowie zarządu, którzy mają być odwołani, głosować nie mogą. W drugim rada zarządzająca odwołuje zarząd, o ile statutowo jej funkcję tę przekazano. Od odwołania należy odróżnić zawieszenie członka zarządu w czynnościach przez radę nadzorczą, do czego rada nadzorcza ma prawo (p. 2 ust. 1 art. 96). Od zawieszenia zarząd może się odwołać do walnego zgromadzenia lub do sądu. W prawie odwołania mieści się też możliwość przekształcenia w każdej chwili zarządu jednoosobowego na wieloosobowy.

²⁾ Odwołanie nie pozbawia członka zarządu dochodzenia strat, bez względu na to, czy stosunek między zarządem i spółką polega na mandacie, czy też na umowie. Sprawy te orzekają sądy na podstawie przepisów prawa cywilnego.

Ważne przyczyny odwołania pozbawiają członków zarządu otrzymania odszkodowania. Jakie przyczyny należy znać za ważne, ustawy nie wskazują, pozostawia się to do rozstrzygnięcia sądu, gdyż jest to kwestia faktu, a nie prawa.

Ograniczenie walnego zgromadzenia statutowo w tym względzie co do niektórych spraw, jako przeciwne dobrym obyczajom, jest nieważne; dotyczy to również uchwał walnego zgromadzenia, powziętych najdalej idącą większością oddanych głosów.

Członkowie zarządu mogą też ze swej strony w każdej chwili ustąpić. W zależności od tego, czy ustąpienie takie polega na ważnych powodach, czy też nie, reguluje się stosunek do spółki i naodwrot.

W razie ustąpienia uzasadnionego członkowie zarządu mogą od spółki wymagać uiszczenia wszystkich przypadających im poborów do chwili ustąpienia, a nawet wypłaty tantiemy za okres czasu ich zarządu. Natomiast w razie ustąpienia nieuzasadnionego spółka może zgłosić do ustępujących członków roszczenie o wynagrodzenie strat. W tym wypadku, jak przy odwoła-

niu, rozstrzyga sąd według swego uznania. Odpowiedzialność ta reguluje się na ogólnych zasadach prawa cywilnego poza specjalnym obowiązkiem wynagrodzenia, przewidzianym w ustawie akcyjnej (art. 152, 161—165—168).

Art. 81.

W stosunku do osób trzecich ograniczenia zarządu w zastępowaniu spółki są nieważne; wyjątek stanowią sprawy, wymienione w art. 52, punkt 2, 3 i 4, które wymagają uchwały walnego zgromadzenia¹⁾.

Natomiast wobec spółki członkowie zarządu podlegają ograniczeniom, ustanowionym w niniejszym prawie, statucie lub w uchwałach walnego zgromadzenia²⁾.

¹⁾ Wszelkie ograniczenia zarządu, względem osób trzecich, są nieważne.

Zarząd jest zastępcą prawnym, co wpływa na zakres jego działalności. Jest on uprawniony do wykonywania wszystkich czynności w tym względzie, o ile sama ustawa nie wprowadza odpowiednich ograniczeń. Ustawa polska wskazuje na czynności, które wymagają uchwały walnego zgromadzenia. Dotyczą one zbycia lub wydzierżawienia przedsiębiorstwa na dłuższy okres, niż rok jeden, zbycia nieruchomości fabrycznej spółki i emisji obligacji.

Pełnomocnictwa zarządu idą aż do granicy autonomii spółki. Specjalne pełnomocnictwo nie jest wymagane, chyba, że dotyczy to transakcji nieruchomości majątkiem spółki w okręgu sądowym, pozostającym pod rządami ustawy hipotecznej z r. 1818. Dlatego też ograniczenia czynności zarządu nie podlegają wniesieniu do rejestru handlowego. Nawet wówczas, gdyby dowie-

dzone zostało, że kontrahent wiedział o istniejących ograniczeniach czynności zarządu, nie wpływa to na nieważność zawartej umowy i tem spółka wobec sądu nie może się tłumaczyć.

²⁾ Względem spółki podlegają członkowie zarządu ograniczeniom, przewidzianym w ustawie, statucie, lub ustanowionym przez walne zgromadzenie.

Ograniczenia te idą przeważnie w tym kierunku, że niektóre czynności zarząd może przedsięwziąć dopiero po uzyskaniu zezwolenia rady nadzorczej. Statutowi przeciwstawiono w tym względzie swobodę (ust. 3, art. 96). Niezastosowanie się do tego czyni zarząd odpowiedzialnym za szkody przed spółką, co w niczem jednak nie narusza umowy, zawartej z osobami trzecimi (uw. 1 do art. 81).

Jeżeli statut nakłada na zarząd obowiązek uzyskiwania zezwolenia od rady nadzorczej dla dokonania pewnych czynności, to jednak nie jest on zwolniony od odpowiedzialności w razie, jeżeli czynności te okażą się nieprawne. O ile natomiast rada zarządzająca wymaga od zarządu czynności, które według zdania tego ostatniego mogłyby przynieść szkodę spółce, to choćby odpowiadały one postanowieniom ustawowym i statutowym, może on wykonania ich odmówić. W razie postawienia tego wymagania przez walne zgromadzenie i zastosowania się do niego zarządu, odpowiedzialność wobec spółki upada. Zarząd może też zawierać umowy z osobami trzecimi pod warunkiem zatwierdzenia przez radę nadzorczą lub walne zgromadzenie. W tym wypadku działają wszystkie przepisy, dotyczące sprawowania cudzych interesów bez zlecenia (art. 1372 k. c. 677 B. G. B., 1039 kod. austr.).

Art. 82.

Jeżeli zarząd spółki jest wieloosobowy, do składania oświadczeń i podpisywania w imie-

niu spółki, w braku odmiennych przepisów statutu spółki, wystarczy współdziałanie dwóch członków zarządu¹⁾.

Natomiast oświadczenia, zwrócone do spółki, tudzież doręczenia pism, mogą być dokonywane wobec jednego członka zarządu²⁾.

Statut może uregulować zastępstwo wieloosobowe także w ten sposób, że do zastępowania spółki będzie upoważniony jeden członek zarządu łącznie z prokurentem³⁾.

¹⁾ Ustawa niemiecka przeprowadza regorystycznie zasadę, że przy wieloosobowym zarządzie członkowie jego działać muszą wspólnie (ust. 1, § 232). W praktyce jest to żądanie wielce krepujące, to też przepis ustawy polskiej, ograniczający ilość członków do składania oświadczeń i podpisywania w imieniu spółki do dwóch, jest dużym ułatwieniem. Statutowo sprawa ta może być inaczej uregulowana i wtedy dla spółki obowiązującymi są te umowy, które zostały zawarte przez liczbę członków, wskazanych w statucie. Przepis ten nie jest sprzeczny z postanowieniami ust. 1, art. 81, gdyż tu nie idzie o ograniczenia w stosunku do osób trzecich, ale o uregulowanie samej formy reprezentacji. Osoby trzecie nie mogą się w tym wypadku tłumaczyć nieświadomością, gdyż w rejestrze firmowym musi być uczyniony wpis, zaznaczający, w jaki sposób i przez ilu członków zarządu mają być składane oświadczenia lub podpisywane zobowiązania, wiążące spółkę.

Jeżeli występują członkowie samodzielnie, bez zachowania wymaganej łączności, to zachodzi wtedy czynność zastępcy bez należytego upoważnienia i odpowiedzialność jego jest osobista. W wypadku tym stosują się przepisy prawa cywilnego (§ 179 B. G. B.). Tego rodzaju czynność może być następnie przez innych członków zatwierdzona. Wyjątek stanowi występowanie

członka zarządu w imieniu spółki w walnym zgromadzeniu innej spółki. Dotyczy to też czynności, przy wykonaniu których winni być jednocześnie obecni wszyscy członkowie zarządu.

Przepis ten nie sprzeciwia się wydawaniu specjalnego pełnomocnictwa jednemu z członków do występowania i załatwiania niektórych lub pewnego rodzaju spraw. Pełnomocnictwo takie winno być podpisane przez tylu członków zarządu, ile tego wymaga statut lub ustawa.

Kwestjonowane jest natomiast prawo wydawania pełnomocnictwa ogólnego (Staub uw. 8 do § 232).

²⁾ Inaczej przedstawia się sprawa w wypadkach, kiedy w imieniu spółki nie jest wymagane przyjęcie zobowiązania lub wyrażenia woli. Wówczas członkowie zarządu występuwać mogą oddzielnie. Prawo w niektórych wypadkach wskazuje na to, a mianowicie pozew przeciwko spółce jest ważnie doręczony choćby jednemu z członków zarządu. Do takich czynności zaliczyć też można przyjmowanie ofert, wezwań, protestów i t. p.

³⁾ Ustawa polska za niemiecką (ust. 2 § 232) zezwala na zastępowanie spółki członkowi zarządu łącznie z prokurentem. W tym wypadku jedynie członek zarządu jest zastępcą prawnym, gdy tymczasem prokurent uważa się za zastępcę specjalnego, ograniczonego ramami udzielonego pełnomocnictwa. Do zastępowania spółki mogą być też umocowane inne osoby, ale w tym wypadku również zakres pełnomocnictwa jest miarodajny.

Art. 83.

Podpisywać spółkę należy w ten sposób, że pod wypisaną, wydrukowaną, lub stemplem wyśniętą firmą spółki upoważnieni położyć swoje podpisy¹⁾.

¹⁾ Przepis powyższy nie jest imperatywny. Nie jest też powiedziane, że zarząd tylko w tej formie podpisywać może, gdyż każde oświadczenie będzie ważne, z którego staje się widocznym wyrażenie woli w imieniu spółki. Poza tem przepis ten ma znaczenie głównie nawiętną, t. j. w stosunku do osób trzecich. Przestrzegać go należy szczególnie przy podpisywaniu dokumentów lub zobowiązań prywatnych, przy aktach bowiem oficjalnych komparycja wykazuje, w czyjem imieniu działa kontrahent, położenie podpisu wobec tego pod firmą spółki nie jest potrzebne, dostateczne są same podpisy członków zarządu, przyjmujących udział w akcie.

Slusność tego przepisu polega na dążeniu do usunięcia nieporozumień, które wobec niepełnej redakcji powstały w praktyce w orzecznictwie niemieckim (§ 233 ust. handl.). Powiedziano tam bowiem tylko, że zarząd winien podpisywać w ten sposób, żeby podpisy dołączano do firmy spółki lub do oznaczenia zarządu podpisy z nazwiskami.

W stosunku wewnętrznym, t. j. do akcjonariuszów, żądanie powyższe nie jest tak ścisłe.

Przy wezwaniu, skierowanem do akcjonariuszów o dokonanie wpłaty, wymaganie powyższe nie potrzebuje być przestrzegane, dostatecznym będzie, jeżeli z treści wezwania wynika, że pochodzi ono od spółki.

Czy zamiast podpisów mogą być użyte faksymila, jest wielce wątpliwe, gdyż uczyniono tylko wyjątek dla podpisywania akcji (ust. 2, art. 37).

Art. 84.

Uchwały zarządu będą protokółowane. Poradko protokoły powinny stwierdzać porządek dzienny, imiona i nazwiska obecnych członków zarządu, ilość oddanych głosów za poszczególnymi uchwałami oraz odrębne zdania¹⁾.

Protokoły będą podpisywane przez obecnych. Księga protokołów powinna być oparowana i zaświadczona przez sąd rejestrowy²⁾.

¹⁾ Ustęp powyższy nie wymaga wyjaśnień co do formy protokołów. Przy jednoosobowym zarządzie prowadzenie protokołu jest zbyteczne, gdyż czynności zarządu widoczne są z transakcji i dokumentów obowiązujących spółkę. Przy wieloosobowym zarządzie przewodniczącego wybierają członkowie zarządu z pośród siebie. Może on być ku temu desygnowany na pewien okres czasu lub na całą kadencję. W razie równości głosu, głos przewodniczącego zazwyczaj przeważa decyzję po stronie tych, do których się przyłącza. Jest to ważne przy liczbie parzystej członków obecnych na posiedzeniu. Obowiązkiem sekretarza, wybranego również z pośród członków zarządu, stanowi przeważnie prowadzenie protokołu. W razie nieobecności prezydującego, przewodnictwo na zebraniu zarządu obejmuje albo wskazany zawczasu członek zarządu, albo osobno wybierany ku temu na zebraniu.

Obrady nie muszą być zapisywane, dostatecznym jest zaprotokółowanie istotnej treści uchwał. Przepisy o porządku dziennym, które należy przestrzegać na walnych zgromadzeniach, nie mają zastosowania do protokołów zarządu. Na porządku dziennym może być postawiona każda sprawa bez zachowania jakichkolwiek formalności, a zgłaszanie wniosku w każdej chwili jest dopuszczalne i musi być przez przewodniczącego poddany pod obrady.

Przy głosowaniu nad poszczególnymi uchwałami należy wskazać ilość oddanych na każdą uchwałę głosów.

Ważnym ze względu na skutki jest wymaganie stwierdzenia w protokole o drobnych zdaniach. Na zasadzie ich zaprotokółowania może członek zarządu uwolnić się od odpowiedzialności, o ile, rozumie się, następnie postara się na drodze właściwej o zmianę decyzji przez

w przedsiębiorstwach bankowych, gdzie stanowiska w innych przedsiębiorstwach zajmowane są w zastępstwie lub na zlecenie banku (art. 67 Prawa bankowego).

Udzielone zezwolenie przez walne zgromadzenie nie ulega cofnięciu. Uchwała w tym względzie może być powzięta albo przy wyborze członka zarządu, albo później przed, czy też po powzięciu czynności. W tym ostatnim wypadku mają zastosowanie przepisy ustawy cywilnej (§ 184 B. G. B.).

Posiadanie przez walne zgromadzenie wiadomości o zajmowaniu się przez członka interesami konkurencyjnego przedsiębiorstwa i brak w tym kierunku decyzji, nie uważa się za udzielenie milcząco przyzwolenia, nie zachodzi tu „tacitus consensus” i na to członek zarządu powoływać się nie może. Uchwała w tym względzie musi zapasć dla uwolnienia członka zarządu, przekraczającego zakaz ustawowy, od odpowiedzialności przed spółką.

²⁾ Przez rozszerzenie statutowo prawa udzielania zezwoleń na radę nadzorczą, walne zgromadzenie nie pozbawia się prawa cofnięcia zezwolenia. Odpowiedzialność członka zarządu rozpoczyna się dopiero w razie niezastosowania się do uchwały walnego zgromadzenia.

Art. 86.

W razie sprzeczności interesów spółki z osobami interesami członka zarządu, jego małżonka, krewnych i powinowatych do drugiego stopnia, powinien członek zarządu wstrzymać się od udziału w rozstrzygnięciu takich spraw i żądać oznaczenia tego w protokół¹⁾.

Umowy pomiędzy spółką a członkami zarządu zawiera rada nadzorczą, a w jej braku pełnomocnicy, wybrani przez walne zgromadzenie²⁾.

¹⁾ Niezastosowanie się do tego przepisu pociąga za sobą odpowiedzialność członka zarządu przed spółką. Chociaż pozostawiono uznaniu członka zarządu, w jakim stopniu zachodzi kolizja jego interesów osobistych lub członków rodzinnych, to jednak w razie ujawnienia tej sprzeczności, niestosujący się do powyższych postanowień mają przeciwko sobie prawo. Motyw wstrzymania się od udziału w rozstrzygnięciu takich spraw ulega zaprotokółowaniu (art. 84).

²⁾ O ile zachodzi umowa pomiędzy członkami zarządu i spółką, w pierwszym rzędzie do jej zawarcia uprawniona jest rada nadzorczą. Przy zarządzie wieloosobowym nie mogą jedni członkowie zawierać umów z innym członkiem tegoż zarządu. Jest to wyjątek od ogólnej zasady, chyba, że walne zgromadzenie dla braku rady upoważni jednego z członków zarządu do tej czynności. Wybór pełnomocników specjalnych stoi walnemu zgromadzeniu zawsze otworem. Zakres pełnomocnictwa w tym wypadku musi być ściśle określony (pt. uw. 3 do art. 78).

Art. 87.

Ilość członków zarządu, ich ustanowienie, odwołanie i zmianę sposobu zastępstwa spółki zgłosić należy celem wpisania do rejestru handlowego¹⁾.

Do zgłoszenia należy dołączyć uwierzytelniony odpis dokumentu, dotyczącego ustanowienia, odwołania lub zmiany²⁾.

Członkowie zarządu powinni podać do rejestru handlowego uwierzytelnione podpisy³⁾.

¹⁾ Każde ustanowienie, odwołanie i zmianę w składzie zarządu spółki akcyjnej należy zgłosić do sądu rejestrowego celem wpisania do rejestru handlowego.

Wymagania te stawiane są przy zawiązaniu spółki (pt. 4 ust. 1 art. 23) i w czasie jej trwania (pt. 8 art. 2 i ust. 1 art. 3 Dekr. o Rejestrze Handlowym).

Zgłoszenie winno być uczynione w okręgu sądu głównej siedziby spółki przez wszystkich członków zarządu.

O ile skład zarządu jest tego rodzaju, że nie posiada dostatecznej kwalifikacji do zastępowania spółki, musi być on przedewszystkiem uzupełniony. Nowoustanowieni członkowie zarządu biorą udział w zgłoszeniu. Ustępujący natomiast prawo to tracą.

Jeżeli zarząd reprezentowany jest przez jedną osobę i ta zostaje zawieszona w urzędowaniu (pt. 2 ust. 1 art. 96), odwołana (art. 80) lub ustępuje dobrowolnie, to do zgłoszenia musi być ustanowiony nowy członek zarządu. Przynaglenie przez sąd w tym wypadku (art. 26, § 14 ust. hand. niem.) przy pomocy kar porządkowych nie może być stosowane (Cohn: Das Handels- und Genossenschafts-Register, str. 341).

Na wniosek osoby zainteresowanej sąd rejestrowy może ustanowić kuratora z prawami członka zarządu w myśl § 29 B. G. B. do czasu usunięcia przez spółkę braku.

²⁾ Ustanowienie, odwołanie lub zmiana dokonywują się na zasadzie uchwał walnego zgromadzenia (ust. 4, art. 21, pt. 1 art. 52) lub w wypadkach przez ustawę lub statut przewidzianych przez radę nadzorczą (ust. 2 art. 78, pt. 2 ust. 1, art. 96), wreszcie przez kooptowanie.

W pierwszym wypadku należy przedstawić uchwałę walnego zgromadzenia, w drugim decyzję rady nadzorczej, w trzecim uchwałę zarządu zawsze w odpisach uwierzytelnionych.

Ustępujący członek zarządu nie ma obowiązku o swej rezygnacji zawiadomić władze sądowe.

³⁾ Zgłoszenie odbywa się na zasadzie przepisów ogólnych. Członkowie zarządu przed zgłoszeniem do sądu winni położyć swe podpisy w celu przechowa-

nia ich w aktach sądu. Podpis pod stemplem firmowym jest zbyteczny. Do złożenia podpisów obowiązani są wszyscy członkowie zarządu, o ile ich podpisy poprzednio nie zostały już w sądzie złożone. Podpisy te podlegają uwierzytelnieniu przez notariusza lub władze sądowe, gdzie to jest dopuszczalne.

Zgłoszenie nowego członka ma być dokonane jednocześnie z objęciem urzędu. Wniosek natomiast o wystąpienie niezwłocznie po jego urzeczywistnieniu.

Zgłoszenie może sąd rejestrowy wymusić przez kary porządkowe, wyjątek stanowi zgłoszenie pierwszego zarządu oraz wypadki przewidziane powyżej w ust. 1 tegoż artykułu.

Art. 88.

Członkowie zarządu powinni na żądanie rady nadzorczej lub komisji uczestniczyć w ich posiedzeniach bez prawa stanowczego głosu¹⁾.

¹⁾ pt. uw. 3 do art. 95.

R o z d z i a ł III.

Nadzór.

Art. 89.

Każda spółka akcyjna powinna corocznie poddać bilans, rachunek zysków i strat, tudzież sprawozdanie, sporządzone przez zarząd, badaniu przez biegłych rewidentów zarówno pod względem ich zgodności z ksiązkami i dokumentami, jakoteż faktycznym stanem majątku i interesów spółki. Biegłych wyznaczy sąd rejestrowy¹⁾.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu określi kwalifikacje biegłych rewidentów, ich prawa i obowiązki²⁾.

¹⁾ Nadzór według naszej ustawy akcyjnej da się podzielić, na co wskazuje Komisja Kodyfikacyjna (str. 78), a) na nadzór autonomiczny wewnętrzny, wykonywany przez władze spółki, wychodzące z wyborów walnego zgromadzenia i b) na nadzór zewnętrzny, wykonywany przez osoby trzecie nieinteresowane i niezależne od spółki.

Następnie rewizje same dają się podzielić a) na wyczerpane, dokonywane corocznie obowiązkowo (art. 89, ust. 2, art. 95, ust. 1, art. 97) i b) przygodne, zarządzane z inicjatywy władz nadzorczych (art. 54, ust. 1, art. 95, ust. 4, art. 97).

Poddanie bilansu, rachunku zysków i strat oraz sprawozdania zarządu do badania corocznie przez biegłych rewidentów należy do nadzoru zewnętrznego. Badanie powinno mieć za przedmiot nie tylko ustalenie zgodności z księgami i dokumentami, lecz też z faktycznym stanem przedsiębiorstwa. Wartość takiej rewizji podkreśla Komisja Kodyfikacyjna, zaufanie publiczności zależeć będzie od szczególnych kwalifikacji znawców.

Biegli-rewidenci nie są stałym organem kontroli spółki, jak to zostało przyjęte w Anglii i Ameryce Północnej, ale tylko organem czasowym, występującym w okresie powstawania spółki (pt. uw. 1 do art. 7) oraz corocznie dla badania bilansu, rachunku zysków i strat, tudzież sprawozdania, sporządzonego przez zarząd.

Przejsie do stałej kontroli przez tych biegłych może nastąpić dopiero w miarę rozwijania się instytucji biegłych-rewidentów według wzoru zagranicznego, a szczególnie angielskiego, coraz bardziej przyjmowanego i w innych krajach (pt. Kaczkowski: Zasady prawa akcyjnego, str. 692 i d., teżoż: Zagadnienia kon-

trolu w spółkach akcyjnych, Przegląd Prawa Handlowego Nr. 7, 1926, str. 291, teżoż: Biegli-rewidenci w spółkach akcyjnych, Przemysł i Handel Nr. 29, 1928).

Z tego względu wprowadzenie w życie powyższego przepisu odroczone przez postanowienie art. 175, który zapowiada wydanie rozporządzenia Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Sprawiedliwości, mającego oznaczyć moc obowiązującą teżoż artykułu pod względem czasu, obszaru i rodzaju spółek akcyjnych. Uczyniono to, aby dać możność powstania w Polsce należycie zorganizowanych i dających odpowiedzialną gwarancję związków rewizyjnych. Zachowanie ostrożności w tym względzie było wskazane wobec dużej roli, jaką w przyszłości dla życia gospodarczego winny odegrać u nas te związki. Powyższe rozporządzenie należy odróżniać od rozporządzenia, zapowiedzianego w ust. 2 art. 89, mającego określić kwalifikacje biegłych-rewidentów, ich prawa i obowiązki.

²⁾ Czas wydania rozporządzenia powyższego nie jest wskazany. Nie jest konieczne, żeby było ono opublikowane przed wejściem w życie prawa o spółkach akcyjnych t. j. przed 1 stycznia 1928 r.

Art. 90.

Spółka akcyjna powinna mieć bądź radę nadzorczą, bądź komisję rewizyjną, bądź, o ile statut tak stanowi, obie te władze.¹⁾

Spółka akcyjna o kapitale akcyjnym ponad pięć milionów złotych powinna mieć radę nadzorczą.²⁾

Akcjonariusze, reprezentujący przynajmniej jedną piątą kapitału akcyjnego, mogą żądać, aby obok komisji rewizyjnej była ustanowiona rada nadzorcza, lub obok rady nadzorczej komisja rewizyjna.³⁾

Jeżeli na skutek tego wniosku na najbliższym walnem zgromadzeniu nie zapadnie uchwała o zmianie statutu, wprowadzająca żadaną władzę, a wniosek mniejszości zostanie poparty na tem zgromadzeniu przynajmniej przez jedną piątą część kapitału akcyjnego, natenczas wniosek mniejszości zyskuje moc obowiązującą dla całej spółki, stanowi zmianę statutu i powinien być wpisany do rejestru handlowego.⁴⁾

1) Rozbudowanie nadmierne organów kontroli w naszym prawie akcyjnym usprawiedliwia najbliższy jego współpracownik (Dr. Supiński: Prawo o spółkach akcyjnych str. XVI) dążeniem do zabezpieczenia praw mniejszości. Nie jest jednak niczem uzasadniczne wprowadzenie na zasadzie żądania mniejszości obok rady nadzorczej komisji rewizyjnej lub naodwrot. W praktyce okazało się, że ani jedna ani druga nie spełnia w dostatecznej mierze wymagań wykonywania kontroli i nadzoru w przedsiębiorstwach akcyjnych. Wobec braku zakazu, co byłoby trudnem do usprawiedliwienia, zajmowanie stanowiska członka rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej więcej niż w jednej spółce nie może być wzbronione. Okazało się jednak, że jedne i te same osoby powoływane były przez walne zgromadzenia w charakterze uczestników organów kontrolujących do różnych spółek. W Niemczech np. według statystyki przedwojennej siedemdziesiąt tych samych osób było członkami rad nadzorczych w 1184 spółkach, czyli że każda z tych osób zajmowała to starowisko w siedemnastu spółkach, byli jednak i tacy, którzy jednocześnie występowali jako członkowie rad nadzorczych aż w 35 spółkach.

Komisje rewizyjne również wykazały swą niepraktyczność. W ustawach akcyjnych obcych rady nadzor-

cze, jako organy kontrolujące, spotykane są w Niemczech oraz w krajach wzorujących się na ustawach niemieckich, komisje rewizyjne natomiast w prawodawstwach romańskich oraz w b. Rosji carskiej, gdzie nowela z r. 1901 wprowadzała pewne co do nich innowacje.

Ustanawianie rad nadzorczych obok komisji rewizyjnych spotykane było tylko w bankach akcyjnych ze względu na szeroki zakres ich działania.

Powoływanie zbyt dużej ilości członków rad nadzorczych i komisji rewizyjnych, jak to czyni ustawa polska, obciążać może nadmiernie koszty administracyjne spółki, co odbić się musi na dochodowości spółki, a na czem istota kontroli nie zyskuje.

Zgodnie z pt. 7, art. 3 organizację władz nadzorczych określa statut. Ze względu jednak na dalsze postanowienia art. 90 może być to zmienione na zasadzie żądania mniejszości akcjonariuszów, reprezentujących przynajmniej jedną piątą kapitału akcyjnego w ten sposób, aby obok komisji rewizyjnej była ustanowiona rada nadzorcza, lub obok rady nadzorczej komisja rewizyjna (ust. 3).

Wyjątek stanowi spółka akcyjna o kapitale akcyjnym ponad pięć milionów złotych, gdzie obowiązkiem winna być ustanowiona rada nadzorcza (ust. 2). W spółkach tych jednak, o ile nie wskazano w statucie inaczej i o ile nie postawiono żądania ze strony mniejszości akcjonariuszów, ustalanie komisji rewizyjnej jest zbyteczne.

Różnica między radą nadzorczą a komisją rewizyjną według ustawy polskiej polega na tem, że rada nadzorcza obowiązana jest poza badaniem sprawozdania i bilansu corocznego, wykonywać stały nadzór nad gospodarką spółki we wszystkich gałęziach przedsiębiorstwa (ust. 1 art. 95), gdy tymczasem do właściwości komisji rewizyjnej należy badanie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za rok ubiegły (ust. 1 art. 97). Ustawa polska dąży do uniezależnienia organów kontroli od władz administracyjnych spółki.

Gdy według noweli rosyjskiej z r. 1901 komisja rewizyjna składać miała sprawozdanie z przebiegu badania zarządu, który ze swojami uwagami przedstawiał je walnemu zgromadzeniu (art. 15), komisja rewizyjna według ustawy polskiej winna z wyników swego badania złożyć walnemu zgromadzeniu szczegółowe piśmienne sprawozdanie (ust. 2 art. 97).

Rozgraniczenie czynności rady nadzorczej i komisji rewizyjnej nie trudno jest przeprowadzić ze względu na to, że ta ostatnia ograniczona jest do występowania jedynie w związku z obowiązkowym rachunkowym zamknięciem dorocznym ksiąg (ust. 1 art. 102), zagrożeniem w razie przeciwnym pod karą (art. 168). Komisji rewizyjnej przysługuje też prawo zwoływania walnych zgromadzeń wówczas jedynie, gdy zarząd zaniedba to uczynić na jej wniosek (ust. 3 art. 97). Zadania natomiast rady nadzorczej są bardziej szerokie (art. 95, 96) i wkraczają w codzienny byt spółki.

²⁾ O ile w spółkach o kapitale poniżej pięć milionów ustanowienie rady nadzorczej jest dozwolone, o tyle przy kapitale powyżej tej sumy musi istnieć rada powyższa bez względu na to, czy została już wybrana komisja rewizyjna, czy też nie i czy ze strony akcjonariuszów postawiono żądanie jej powołania (ust. 3 tegoż art.). Dotyczy to też istniejących spółek akcyjnych, które na zasadzie ust. 2 i 3 art. 170 winny dostosować statuty swe przed upływem dwóch lat od daty wejścia w życie prawa o spółkach akcyjnych t. j. od daty 1 stycznia 1929 r. Wymaganie ustanowienia rady nadzorczej jest imperatywne i zmiany w tym względzie w statucie istniejących spółek akcyjnych muszą być przeprowadzone, gdyż nie zachodzą tu wyjątki przewidziane w art. 171 niniejszego prawa.

³⁾ Żądanie mniejszości akcjonariuszów, reprezentujących przynajmniej jedną piątą kapitału akcyjnego, odnośnie ustanowienia rady nadzorczej, następuje na walnym zgromadzeniu przy zachowaniu wszystkich w tym względzie obowiązujących przepisów

(art. 54). O wniosku tym należy uczynić wzmiankę w ogłoszeniach oraz w porządku dziennym (art. 56, 57) z uwzględnieniem wymagań ust. 3 i 4 art. 91.

⁴⁾ Choć wniosek o ustanowienie rady, zgłoszony przez akcjonariuszów, reprezentujących przynajmniej jedną piątą kapitału akcyjnego, podlega rozpatrzeniu przez walne zgromadzenie, to jednak w tym wypadku zachodzi wyjątek od ogólnej reguły, czyniącej uchwały prawomocnymi w razie zwykłej (ust. 1 art. 68) lub kwalifikowanej (ust. 2 art. 68 i ust. 1 art. 69) większości. Nawet w razie niepowzięcia uchwały, ale jedynie na skutek poparcia wniosku przez akcjonariuszów, reprezentujących jedną piątą kapitału akcyjnego, wniosek mniejszości otrzymuje moc obowiązującą dla całej spółki i podlega wniesieniu do rejestru handlowego, jako zmiana statutu. Wybory do rady mogą być uczynione na tem samem walnem zgromadzeniu lub na następnem specjalnie ku temu zwołanem. O ileby większość akcjonariuszów uchyliła się od wyboru członków rady, mniejszość władna to uczynić, nie licząc się z protestami pierwszych. Wybrani w ten sposób członkowie rady nadzorczej są prawnie ustanowionym organem nadzorczym spółki. W praktyce, możność nastąpienia tego rodzaju stanu wydaje się wątpliwą, gdyż większość, licząc się ze skutkami dla siebie niedogodnymi, nie zaniecha przyjęcia udziału w wyborze członków rady nawet w razie zasadniczego zastrzeżenia co do samego ustanowienia tego organu nadzorczego. O prawach w tym wypadku mniejszości pt. ust. 3, 4, 5 art. 91.

Art. 91.

Rada nadzorcza powinna się składać przynajmniej z pięciu członków, wybranych przez walne zgromadzenie zwykłą większością oddanych głosów. ¹⁾

Statut może ustanowić inny sposób powołania rady nadzorczej.²⁾

Na wniosek akcjonariuszów, reprezentujących przynajmniej jedną piątą kapitału akcyjnego, wybór rady nadzorczej powinien być dokonany przez najbliższe walne zgromadzenie w drodze głosowania oddzielnymi grupami, nawet gdy statut przewiduje inny sposób powołania rady nadzorczej, chyba, że w skład jej wchodzi choćby jedna osoba, wyznaczona przez władzę państwową lub samorządową.³⁾

Osoby, reprezentujące na walnem zgromadzeniu taką część akcji, jaka przypada z podziału ogólnej ilości reprezentowanych akcji przez liczbę członków rady, mogą utworzyć oddzielną grupę celem wyboru jednego członka rady, nie biorąc jednak już udziału w wyborze pozostałych członków. Poszczególne grupy mniejszości mogą łączyć się celem dokonania wspólnego wyboru.⁴⁾

W przypadku żądania wyboru oddzielnymi grupami mandaty wszystkich członków rady nadzorczej, niezależnie od czasu, na jaki zostali wybrani, wygasają przedterminowo na tem zgromadzeniu, które ma dokazać wyboru grupami.⁵⁾

¹⁾ Oznaczenie w ustawie polskiej najmniejszej ilości członków rady nadzorczej na pięć osób da się jedynie usprawiedliwić wprowadzeniem wyboru grupami dla tem większego zabezpieczenia praw mniejszości (ust. 2 i 3

tegoż art.). W Niemczech, gdzie rady nadzorcze wprowadzono jako stałe organy nadzorcze spółki, najmniejszą ilość członków rady oznaczono na trzy osoby (ust. 1 § 243), Statut może tam ilość tę powiększyć, co nie jest i przez prawo nasze wzbronione (p. 7 art. 3).

Ustanowienie zbytnej ilości członków rady, czyni ją mało sprawną i obarcza zbytńo koszty administracyjne. Wybór nie ilości osób, a jakości, jakieśmy już wskazywali przy zarządzie, jest w tym względzie sprawą najważniejszą.

Ustalenie przez wybór rady nadzorczej dokonywa walne zgromadzenie. Wprawdzie ust. 2 art. 91 wspomina o innym sposobie powołania rady nadzorczej, ale da się to zastosować jedynie do pierwszej rady, której członkowie mogą być w statucie wskazani, lub do spółek, w których skarb państwa przyjmuje udział.

Wybór członków rady należy do walnego zgromadzenia i nie może mu być odjęty. Dokonywa się on przez uchwałę, zapadającą większością oddanych na zebraniu głosów akcjonariuszów (ust. 1 art. 68). Wyjątek uczyniony dla wyboru grupami na żądanie mniejszości (ust. 3, 4, 5 art. 91) w niczem nie sprzeciwia się ogólnej zasadzie. O ile uchwała walnego zgromadzenia jest nieważna, sam wybór ten sam los spotyka. Do czasu unieważnienia uchwały przez sąd i dokonania nowych wyborów, członkowie rady wykonują swe obowiązki, sama spółka nie może uznać uchwały swej za nieważną. O ile wybór połączony jest ze zmianą statutu, jak to przewiduje między innymi ust. 4 art. 90, to uchwała odnośnie wyboru urasta w moc prawa z chwilą jej zarejestrowania. Członkowie rady mogą, jak to wskazano przy omawianiu przepisów dotyczących zarządu, głosować na samych sobie (pt. uw. do art. 79).

Czynności rady ograniczają się do kontroli i nadzoru, tylko w wypadkach nadzwyczajnych, przewidzianych przez ustawę (p. 1—4 ust. 1 art. 96), właściwość ta może być rozszerzona. Statut władny jest upraw-

nienia te rozszerzyć (ust. 3, art. 96), poza jednak ustawowe lub statutowe postanowienia uprawnienia rady nie mogą wychodzić.

Wybór uważa się za dokonany na wypadek jego przyjęcia wyraźnego lub milczącego przez rozpoczęcie wykonywania obowiązków. Składanie pewnej ilości akcji przez członków rady do depozytu spółki na czas trwania mandatu, jak to przewidują ustawy zagraniczne, nie jest wymagane przez polskie prawo o spółkach akcyjnych.

Co do właściwości osób, które mogą być członkami rady nadzorczej, prawo nie stawia żadnych wymagań, z czego wynika, że obowiązują w tym względzie zwykle przepisy, a szczególnie odnośnie wyboru członków zarządu (pt. uw. 2 do art. 78). Ustawa nie wymaga, żeby byli oni akcjonariuszami, natomiast statut może wskazać, przy posiadaniu jakiej ilości akcji może paść wybór na członka rady. Nieuwzględnienie tego postanowienia statutu czyni wybór nieważny.

Odnosnie posłów do Sejmu i członków Senatu uczyniono ograniczenie co do powoływania ich w charakterze członków do władz nadzorczych i rewizyjnych, jak to uczyniono odnośnie władz wykonawczych w przedsiębiorstwach akcyjnych, w których uczestniczy Skarb. lub w których kapitał obligacyjny jest przezeń gwarantowany (Dz. U. Nr. 103/1926 poz. 598). Co do sędziów por. art. 125 prawa o ustroju sądów powszechnych.

²⁾ Jaki inny sposób powołania rady nadzorczej może ustanowić statut, ustawa nie wspomina (pt. uw. 2 do tegoż art.). W każdym razie walnego zgromadzenia, jak to było powiedziane w uw. do ust. 1 tegoż artykułu, nie można prawa tego pozbawić. W przeciwnym razie byłby to zamach na uprawnienia walnego zgromadzenia, jako najważniejszej i naczelnej władzy spółki akcyjnej (ust. 1 art. 49).

³⁾ Prawa mniejszości w nadzorze spółki zostały w sposób aż nazbyt wyraźny zawarowane. Może

ono wpłynąć na rekonstrukcję rady nadzorczej w każdej chwili, kiedy, rozumie się, mniejszość ta stanowi przynajmniej jedną piątą część kapitału akcyjnego. O ile wniosek mniejszości akcjonariuszów nie zawiera żądania zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, wybór rady grupami odbywa się na najbliższym walnym zgromadzeniu. Wniosek ten powinien być ogłoszony i postawiony na porządku dziennym według ogólnych zasad (art. 57). Przy wyborze grupami należy zachować przepisy art. 71 ustawy (pt. uw. do tego art.).

⁴⁾ Nie jest wykluczone, że w spółce może się utworzyć kilka grup mniejszości, wówczas każda ma prawo, o ile reprezentuje piątą część kapitału, do wyboru członka rady pod warunkiem zachowania stosunku posiadanych akcji do liczby członków rady. Ustawa zezwala też na łączenie się grup celem wspólnego wyboru na podobieństwo łączenia się akcjonariuszów. Mniejszość w spółce akcyjnej ma najczęściej sprzeczne interesy z większością. Przez wykonywanie kontroli i nadzoru, może ona uniknąć pokrzywdzenia, tak często w spółkach tych spotykanego, i wpłynąć nawet na bieg interesów spółki. Nie jest też wykluczone nadużycie praw przez mniejszość w celu hamowania czynności władz wykonawczych dla osiągnięcia korzystnego skupu akcji, wypłaty wyższej dywidendy i t. p. W każdym razie i z jednej i z drugiej strony mogą występować nieprawidłowości, ustawa jednak daje daleko idące uprawnienia mniejszości akcjonariuszów dla ochrony ich praw. Od wyboru jakościowego członków, na co niejednokrotnie zwracaliśmy uwagę, zależy usunięcie tarć i wprowadzenie gospodarki spółki na właściwe drogi, szczególnie, gdy się zważy, że rola rady nadzorczej według polskiej ustawy akcyjnej jest bardzo znaczna (art. 95 i 96).

⁵⁾ Przepis o wygaśnięciu przedterminowem mandatów członków rady w razie żądania wyboru grupami dotyczy terminu wskazanego w art. 94 ustawy.

Żadne statutowe zastrzeżenia, sprzeczne z powyższym przepisem, nie mogą otrzymać siły obowiązującej. Idzie tu o miejsce dla członków rady od mniejszości. Większość, pragnąc utrzymać część poprzednio wybranych członków, jaka na nią przypada, zgodnie z przepisami względem stosunku akcji do ilości członków (ust. 4 art. 91), może na nich głosować ponownie (ust. 4 art. 94).

Art. 92.

Komisja rewizyjna powinna się składać z pięciu członków, wybranych przez walne zgromadzenie zwykłą większością oddanych głosów.¹⁾

Akcjonariusze, posiadający przynajmniej jedną piątą część głosów, reprezentowanych na walnem zgromadzeniu, mogą żądać, aby wybór komisji rewizyjnej odbył się grupami, i w tym celu mogą utworzyć odrębną grupę celem wyboru jednego członka komisji, nie biorąc już udziału w wyborze pozostałych członków. Poszczególne grupy mniejszości mogą łączyć się celem dokonania wspólnego wyboru.²⁾

W przypadku żądania wyborów oddzielnymi grupami mandaty wszystkich członków komisji rewizyjnej, niezależnie od czasu na jaki zostali wybrani, wygasają przedterminowo na tem zgromadzeniu, które ma dokonać wyboru grupami.³⁾

¹⁾ Ustawa zastosowała co do ilości członków w komisji rewizyjnej tę samą liczbę, co i dla członków rady nadzorczej. Odpowiada to liczbie przyjętej

swego czasu przez rosyjską nowelę akcyjną z r. 1901 (art. 14). To też komisje rewizyjne wszystkich spółek akcyjnych, założonych na b. terytorjum zaboru rosyjskiego, składają się z pięciu członków. Nowela powyższa obowiązywała względem spółek istniejących zarówno przed powstaniem Państwa Polskiego, jak następnie względem nowopowstających. Różnica przepisów noweli powyższej i ustawy polskiej odnośnie komisji rewizyjnej polega na tem, że według pierwszej członkami jej mogą być jedynie akcjonariusze, według drugiej zaś nie jest to wymagane, wobec czego na członków komisji rewizyjnej mogą być też powołane osoby obce, jak na to wskazywaliśmy przy omawianiu przepisów o zarządzie i radzie nadzorczej (uw. 1 do art. 91).

Znaczenie komisji rewizyjnej nie powinno polegać na liczbie wybranych członków, ale na ich kwalifikacji. Obowiązuje przy ustanowieniu komisji rewizyjnej również zakaz wyboru senatorów i posłów na Sejm na jej członków w przedsiębiorstwach z udziałem skarbu lub przy gwarancji ze strony państwa pożyczki obligacyjnej (Dz. U. Nr. 103/1926, poz. 598). Zagraniczne prawodawstwa, wymagające ustanowienia komisji rewizyjnej, nie kładą nacisku na liczbę członków. Tak n. p. francuskie prawo dopuszcza wybór jednego lub kilku członków, przy czem wyraźnie powiedziano, że mogą oni nie być akcjonariuszami (art. 32). Ten sam przepis spotykamy w belgijskiej noweli akcyjnej z r. 1913 (ust. 1, art. 64).

²⁾ Odnośnie praw mniejszości przy wyborze grupami członków komisji rewizyjnej obowiązują wszystkie przepisy o wyborze członków rady nadzorczej (pt. uw. 3 do art. 91).

³⁾ Zasady o wygaśnięciu terminu mandatów członków rady nadzorczej w razie żądania przez mniejszość wyboru grupami obowiązują też co do mandatów członków komisji rewizyjnej (pt. uw. 5 do art. 91).

Art. 93.

Członkowie zarządu, likwidatorowie i pracownicy spółki nie mogą być równocześnie członkami rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej.¹⁾

¹⁾ Na zasadzie ust. 1 art. 95 rada nadzorcza obowiązana jest do wykonywania stałego nadzoru nad gospodarką spółki we wszystkich gałęziach przedsiębiorstwa. W mniejszym stopniu ku temu uprawniona jest komisja rewizyjna (ust. 1 art. 97), gdyż stały nadzór nie jest przepisany ustawą, a może być zarządzony dopiero na zasadzie postanowień statutowych (ust. 4 art. 97). Powyższe przepisy odgarniczają radę nadzorczą i komisję rewizyjną od władz wykonawczych t. j. zarządu. Z tego względu równoczesne występowanie jednej osoby w charakterze członka zarządu i członka nadzoru nie jest dozwolone. Od zasady tej uczyniono wyjątek, a mianowicie w razie delegowania członków rady nadzorczej do czasowego wykonywania czynności członków zarządu, nie mogących sprawować swych czynności (p. 4, ust. 1, art. 96).

Ustawa polska nie przewiduje ograniczeń, co do członków zarządu na członków rady. W tym względzie ustawa niemiecka jest pełniejsza, gdyż zabrania dokonania wyboru członków zarządu ustępujących na stanowisko członka rady przed otrzymaniem absolutorjum (p. 3, ust. 2, art. 50).

Przepis art. 93 jest kategoriyczny. Został on powzięty w interesie publicznym. Objęcie przez członka rady stałej posady w spółce czy to w charakterze członka zarządu, czy też urzędnika lub stałego pracownika uważa się za równoczesne z utratą mandatu. Inaczej się sprawa przedstawia, jeżeli członek rady nadzorczej delegowany został do wykonania pewnych czynności na

rzecz spółki lub o ile zachodzą warunki przewidziane przez ust. 3, art. 96, czy też działanie ogranicza się do roli doradczej (ust. 2 i 4 art. 98).

Ten sam zakaz co do członków zarządu, stosuje się do likwidatorów i pracowników spółki. Pierwsi są właściwie niczem innym, jak władzą wykonawczą w okresie likwidacji spółki z uprawnieniami i obowiązkami podobnymi do członków zarządu i podlegają przepisom, przewidzianym dla zarządu spółki (art. 132).

Drudzy, znajdując się w stosunku służbowym, podlegają zarządowi, a w razie mianowania ich członkami rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej byłby utracony charakter niezależności tak konieczny przy wykonywaniu czynności kontrolujących i nadzorczych. Ustawa polska stara się w zupełności radę i komisję rewizyjną uniezależnić od zarządu, upoważniając do składania sprawozdań o wynikach badania walnemu zgromadzeniu (ust. 2 art. 97), a nie, jak to było przewidziane w noweli rosyjskiej z roku 1900, zarządowi, który ze swemi uwagami przedstawiał raport zgromadzeniu (art. 15).

Obowiązek składania bezpośrednio sprawozdania walnemu zgromadzeniu znają też inne ustawy (ust. 2 art. 65 now. belg.).

Art. 94.

Członkowie pierwszej rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej mogą być wybrani najwyżej na jeden rok¹⁾, członkowie następnych rad nadzorczych lub komisji rewizyjnych najwyżej na trzy lata.²⁾

Statut może w powyżej określonych granicach czasu postanowić częściowe odnawianie rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej w ten

sposób, że pewna ilość członków rady lub komisji kolejno ustępuje bądź w drodze losowania, bądź podług starszeństwa wyboru.³⁾

Mandaty członków gasną na tem zgromadzeniu, które zatwierdzi sprawozdanie, bilans oraz rachunek zysków i strat za ostatni rok ich urzędowania.⁴⁾

Ustępujący członkowie mogą być ponownie wybrani, jeżeli statut nie stanowi inaczej.⁵⁾

1) Odnosnie pierwszej rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej istnieje domniemanie, że pozostają one pod wpływem założycieli. Z tego względu termin, na jaki mogą być wybrani, uległ ograniczeniu do jednego roku. Ten sam przepis pomieszczono w ustawie niemieckiej (ust. 2 § 243). Termin powyższy nie może być statutowo przedłużony. Nie jest natomiast wzbronione, żeby członkowie pierwszej rady byli ponownie wybrani. Powyższy termin roczny nie schodzi się z terminem kalendarzowym (pt. uw. do art. 101). Jeżeli walne zgromadzenie zwyczajne nie będzie zwołane przed upływem roku od czasu wniesienia spółki do rejestru handlowego, to mandaty członków pierwszej rady lub komisji rewizyjnej gasną dopiero z chwilą odbycia pierwszego walnego zgromadzenia, zwołanego w myśl art. 50 ustawy, co może nastąpić i po upływie roku od powyższej daty.

2) Wybór członków następnych rad nadzorczych i komisji rewizyjnych może być dokonany najwyżej na trzy lata, z czego wynika, że wybór na mniejszy okres czasu jest dopuszczalny, musi być też przez statut wskazany (pt. 7, ust. 1, art. 3). Okres ten nie powinien być jednak mniejszy niż roczny. Domniemywa się rok obrotowy nie kalendarzowy; w przeciwnym

razie stałoby się niemożliwym wykonanie badania bilansu, rachunku zysków i strat oraz sprawozdania zarządu za rok ubiegły (ust. 2 art. 95 i ust. 1 art. 97).

3) Przy odnawianiu częściowem składu członków rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej przez ustępowanie kolejne lub losowanie na podstawie przepisów statutowych przyjęto tryb ustalony dla zarządu (pt. uw. 2 do art. 79).

4) Mandaty członków organów nadzorczych wygasają automatycznie na walnem zgromadzeniu zwyczajnem (art. 50), zatwierdzającym sprawozdanie, bilans oraz rachunek zysków i strat, z uwzględnieniem terminu, na jaki wybór dokonano. Przedterminowe wygaśnięcie mandatów nastąpić może w dwóch wypadkach: a) przy żądaniu dokonania wyborów oddzielnymi grupami (ust. 5 art. 91), b) na skutek uchwały walnego zgromadzenia. Odwołanie członków rady lub komisji rewizyjnej dokonywa się na walnem zgromadzeniu zwyczajnem lub nadzwyczajnem. Uchwały w tym względzie zapadają większością głosów (ust. 1 art. 68). Wyjątek stanowi wybór dokonany grupami. Wówczas każda grupa odwołuje tylko członka przez siebie wybranego.

Zarząd nie może z własnej inicjatywy spowodować usunięcia członka rady lub komisji rewizyjnej nawet wówczas, jeżeli ku temu zachodzą ważne powody. W każdym poszczególnym wypadku musi się on odwołać do walnego zgromadzenia.

Rada nadzorcza lub komisja rewizyjna nie jest również władna samowolnie usunąć jednego ze swych członków. Postanowienia statutowe sprzeczne z tą zasadą nie posiadają mocy obowiązującej. Tembardziej przepis ten nie ulega zmianie na drodze umowy.

Likwidacja, zarząd sądowy lub ogłoszenie upadłości nie wpływa na wygaśnięcie mandatów członków rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej.

zyjnej (ust. 2 art. 130). Zarządca sądowy, ani kurator, czy też syndyk masy upadłości nie ma prawa odwołania członków rady lub komisji rewizyjnej.

Wymówienie usług ze strony członków rady lub komisji rewizyjnej może nastąpić każdorazowo. Zachodzi jednak różnica, w jakim charakterze członkowie ci stoją w stosunku do spółki, czy wykonywanie obowiązków jest bezpłatne, czy odwrotnie? Jeżeli zachodzi stosunek umowny, to członek powyższych organów może w każdej chwili wypowiedzieć umowę, obowiązany jest jednak do wynagrodzenia szkód i strat, o ile wymówienie to nie nastąpiło z ważnych powodów. O ile wynagrodzenie składa się z tantiemy lub honorarium, to może być mandat złożony bez wskazania powodów, przyczem wynagrodzenie za straty nastąpi jedynie w razie niewczesnego wystąpienia.

Rada nadzorcza lub komisja rewizyjna zdekompletowana, winna być przez wybór uzupełniona, o ile ilość członków spadnie poniżej w ustawie przewidzianej liczby 5 osób (ust. 1 art. 91 i ust. 1 art. 92). W tym celu zwołuje się nadzwyczajne walne zgromadzenie. Niewykonanie tego żądania skutkuje nałożeniem kar na zarząd (p. 4 ust. 1 art. 168).

³⁾ Ustawa polska dopuszcza ponowny wybór ustępujących członków. Jest to celowe ze względu na ciągłość interesów i możliwość łatwiejszego przeprowadzania nadzoru i kontroli w przedsiębiorstwie, którego stan jest znany tym członkom z lat poprzednich.

Art. 95.

Rada nadzorcza obowiązana jest wykonywać stały nadzór nad gospodarką spółki we wszystkich gałęziach przedsiębiorstwa.¹⁾

Do szczególnych obowiązków rady nadzorczej należy badanie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat tak co do zgodności

z księgami, dokumentami, jak i stanem faktycznym, oraz wniosków o podziale zysków, względnie pokryciu strat.²⁾

Dla wykonania powyższych czynności może rada nadzorcza wglądać w każdy dział gospodarki spółki, żądać od zarządu i pracowników spółki sprawozdań i wyjaśnień, przeprowadzać rewizję majątku, tudzież przeglądać księgi i dokumenty.³⁾

¹⁾ Obowiązki rady nadzorczej według ustawy polskiej idą dalej, niż w ustawie niemieckiej, gdzie organ ten winien być przy powstaniu spółki ustanowiony (§ 246). Różnica polega dalej na tem, że według prawa niemieckiego jest to organ konieczny spółki, według polskiego jest on jedynie w niektórych wypadkach wymagany, a mianowicie: w zależności od wysokości kapitału (ust. 2 art. 90) lub na żądanie akcjonariuszów, reprezentujących odpowiednią część kapitału (ust. 3 art. 90). Poza tem ustanowienie jest fakultatywne i może rada istnieć obok komisji rewizyjnej lub być zastąpiona przez tę ostatnią (pt. uw. do art. 90).

O obowiązkach rady nadzorczej traktuje art. 95, o jej kompetencjach zaś art. 96.

Z przepisów art. 95 wynika, że rada posiada funkcje nadzorcze, wobec tego jej członkowie nie są obowiązani poświęcać cały czas i całą działalność spółce. Winni oni względem spółki do zachowania dbałości starannego kupca. Trudno w tym wypadku ustalić zasadę ogólną co do ich obowiązków. Zależy to od rodzaju przedsiębiorstwa, jego zakresu, właściwości zarządu i t. p. Członkowie rady nie są też obowiązani informować się o każdy szczegół, ani roztaczać nadzór nad wszelkimi czynami zarządu. Dostatecznym jest, jeżeli nadzór ten ogranicza się do całokształtu gospodarki

spółki. Nie może być jednak radzie zabronione w jej działalności nadzorczej wnikanie w najdrobniejsze szczegóły, o ile uzna to za odpowiednie.

2) Obowiązki przez prawo nadane radzie nadzorczej nie mogą być ograniczone, statut może je jedynie rozszerzyć (ust. 3 art. 96). Czynności swe w kierunku kontroli zasadniczo wykonywa rada nadzorcza z biurowo, zezwala się jednak na delegowanie członków do indywidualnego wykonywania poszczególnych czynności nadzorczych (ust. 1, art. 98). Przy wyborze grupami, każda z grup ma prawo delegować jednego członka do wykonywania indywidualnie czynności nadzorczych (ust. 2 art. 98).

Do szczególnych obowiązków rady należy badanie sprawozdania, bilansu i rachunku zysków i strat. Ustawa nie wskazuje, jak to uczyniono przy przepisach o komisji rewizyjnej, że ma to być dokonywane corocznie, gdyż powyższe może dotyczyć też bilansów brutto. Przedewszystkiem musi być zbadane, czy książki spółki prowadzone są według wymagań księgowości (art. 100). Następnie badanie zwrócone być winno w kierunku ustalenia zgodności bilansu i rachunku zysków i strat z księgami i dokumentami, oraz inwentarzem spółki. Badanie zgodności bilansu z istotnym stanem faktycznym przedstawia nieraz duże trudności, rada może wówczas zadowolić się próbnym badaniem i dopiero kiedy powstaną wątpliwości, przystąpić do szczegółowego przeprowadzenia rewizji.

3) Rada nadzorcza nie jest uprawniona do wzywania biegłych celem sprawdzenia ksiąg i rachunków spółki, jak na to zezwala nowela belgijska (ust. 4 art. 65). Winna ona wszystkie te czynności sama wykonywać. W interesie akcjonariuszów leży wybór odpowiednich, obeznanych z ksiązkami i interesami spółki, członków rady nadzorczej.

Radzie udostępnione są wszystkie środki potrzebne do przeprowadzenia badania. Poza wglądem w każdy

dział gospodarki spółki, rada uprawniona jest do żądania wyjaśnień od członków zarządu i pracowników spółki. Członek zarządu, odmawiający udzielenia wyjaśnień, ulega karze pieniężnej do wysokości 10.000 zł., wymierzonej przez sędziego rejestrowego. Sposób przeprowadzenia rewizji majątku spółki nie jest też wskazany; może być ona dokonana według planu i zakresu, jakie rada uzna za właściwe. Nie mogą jej być w tym względzie stawiane ograniczenia statutowe.

Art. 96.

Do kompetencji rady nadzorczej należy ponadto:

1. zastępowanie spółki w sprawach przeciwko członkom zarządu, tudzież przy zawieraniu umów pomiędzy spółką a członkiem zarządu, jeżeli walne zgromadzenie nie ustanowi innych zastępców;¹⁾
2. zawieszenie z ważnych powodów w czynnościach poszczególnych lub wszystkich członków zarządu;²⁾
3. delegowanie członków rady nadzorczej do czasowego wykonywania czynności członków zarządu, nie mogących sprawować swoich czynności;³⁾
4. zwoływanie walnego zgromadzenia, ilekroć uzna to za wskazane, lub też jeżeli zarząd nie zwoła tegoż w przypadkach, ustalonych w niniejszem prawie lub statucie.⁴⁾

W razie zawieszenia w czynnościach lub stałej niemożności sprawowania czynności

przez członków zarządu rada nadzorcza powinna niezwłocznie przedsięwziąć odpowiednie kroki celem uzupełnienia składu zarządu.⁵⁾

Statut może przekazać radzie nadzorczej jeszcze inne zadania, w szczególności postanowić, że pewnych donioślejszych, w statucie oznaczonych spraw zarząd nie może przedsiębrać bez zezwolenia rady nadzorczej.⁶⁾

¹⁾ W razie, jeżeli członkowie zarządu pragną wejść w stosunek umowy ze spółką, musieliby to uczynić przez zawarcie umowy z samym sobą. Z tego położenia istnieje wyjście, polegające na objęciu wówczas zastępstwa spółki przez radę nadzorczą, szczególnie jeżeli powstaje wątpliwość, czy transakcja zarządu z samym sobą w celu wejścia z spółką w stosunek umowy jest dozwolona (poz. § 181 B. G. B.).

Zastępowanie spółki należy przeważnie do kompetencji rady, o ile idzie o sprawę wytaczane przeciwko członkom zarządu na skutek uchwały walnego zgromadzenia a specjali zastępcy nie są przezeń umocowani. W tym wypadku zastępuje rada spółkę nazewnątrz. Zasadniczo występuje ona w tym wypadku zbicrowo, ze względu jednak na niedogodność takiego wspólnego działania, dano jej prawo delegowania członków lub członka do indywidualnego wykonywania zastępstwa (ust. 1 art. 98). Wyznaczanie zastępcy lub adwokata dla prowadzenia takiej sprawy w sądzie leży we władzy rady nadzorczej.

Rada nadzorcza posiada też samodzielne prawo zaskarżania członków zarządu bez obowiązku użytkowania poprzedniej uchwały walnego zgromadzenia, a nawet wbrew takiej uchwale. Stoi to w związku z odpowiedzialnością członków rady. W ustawie niemieckiej

prawo to wyraźnie przyznano członkom rady (ust. 2 § 247). W doktrynie i orzecznictwie niemieckiem uznano, że, o ile nie zachodzi odpowiedzialność rady, skarga ulega umorzeniu (Staub, uw. 7 do § 247).

²⁾ Ustawa polska daje też radzie prawo za wieszania w czynnościach poszczególnych lub wszystkich członków zarządu. Jest to miecz obosieczny i prowadzić może do dużych nadużyć przy tarcjach, powstałych między zarządem i radą, co jest szczególnie łatwe wobec często sprzecznych interesów tych dwóch organów spółki. Wprawdzie powiedziano, że musi to nastąpić z ważnych powodów, ale ocena ważności leży poza sferą uznania rady. W tym wypadku możliwość wypowiedzenia się przysługuje walnemu zgromadzeniu lub sądowi. Do tych instancyj może się odwołać zarówno rada nadzorcza, jak i zarząd. Sędzia rejestrowy nie jest w tym wypadku osobą kompetentną.

³⁾ O delegowanie członków rady do czasowego wykonywania czynności członków zarządu, nie mogących sprawować swych czynności patrz uw. do art. 80. Przez delegowanie członkowie rady, wykonując w zastępstwie czynności zarządu, nie stają się jego członkami. Jest to przepisane przez ustawę polską, na wzór niemieckiej (ust. 2 § 248) z tego względu, że wybór zastępców w członków zarządu, jak to ma miejsce w innych ustawodawstwach, nie jest przewidziany. Zastępstwo takie powinno być do czasu ograniczone. Ustaje ono automatycznie w razie objęcia przez członka zarządu z powrotem urzędowania. W ciągu tego czasu i aż do udzielenia pokwitowania zastępcy nie może członek delegowany występować w charakterze członka rady nadzorczej. Do wyznaczonych w ten sposób zastępców stosuje się przepis ust. 1 art. 85 (ust. 3 art. 98).

⁴⁾ Obowiązek zwołania walnego zgromadzenia według uznania rady zawiera w sobie zarazem prawo, dające większe możliwości wy-

konywania czynności nadzoru. W razie zaniedbania tego grozi odpowiedzialność wynagrodzenia spółce szkód i strat. Prawo zwoływania walnego zgromadzenia występuje samodzielnie obok prawa danego zarządowi (ust. 3 art. 49), nie może być ono przez statut odjęte. Pojedynczemu członkowi nie jest zwoływanie zgromadzenia zezwolone, musi to uczynić rada. O ile członek rady uważa to za potrzebne, może dla zwolnienia się od odpowiedzialności zgłosić protest lub złożyć mandat. Rada nadzorcza powinna też dbać o zwołanie walnego zgromadzenia w przypadkach przez ustawę lub statut przewidzianych, o ile zarząd we właściwym czasie zaniedba to uczynić, bez uciekania się do upoważnienia ze strony sędziego rejestrowego. Obowiązują wówczas przepisy ustawowe o zwoływaniu walnych zgromadzeń.

Rada nadzorcza powinna dopilnować wykonywania uchwał walnych zgromadzeń. O ile według jej zdania niewykonanie uchwały leży w interesie spółki, ma ona zwrócić się o ostateczną decyzję do walnego zgromadzenia.

³⁾ Rada nadzorcza posiada obowiązek przedsięwziąć kroki w celu uzupełnienia składu zarządu w razie jego zdekompletowania. W wypadku, jeżeli zarząd jest powoływany przez walne zgromadzenie (ust. 1, art. 78), winno być zwołane jego posiedzenie dla dokonania wyboru na ogólnych zasadach (ust. 1, art. 68). W razie wskazania przez statut innego sposobu powołania zarządu (ust. 2 art. 68), władza, której to powołanie zostało przekazane, zazwyczaj rada nadzorcza, winna sama uzupełnić jego skład.

⁶⁾ Statut może tylko rozszerzyć kompetencje rady nadzorczej w granicach kontroli i nadzoru; w żadnym razie ograniczyć (pt. uw. 2 do art. 95). Wypadki uzyskiwania przez zarząd pozwolenia od rady na wykonywanie pewnych czynności winny być ściśle przez statut określone. Niezachowanie tego przepisu pociąga

za sobą odpowiedzialność za straty ze strony członków zarządu (ust. 2 art. 81) względem spółki, nie wpływa natomiast na nieważność zawartych umów z osobami trzecimi. Jest to sprawa wewnętrzna spółki (ust. 2, art. 81).

Art. 97.

Do kompetencji komisji rewizyjnej należy badanie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za rok ubiegły, wniosków zarządu o podziale zysków względnie pokryciu strat, trybem i w zakresie, przewidzianym dla wykonywania powyższych czynności przez radę nadzorczą.¹⁾

Komisja rewizyjna powinna z wyników swego badania złożyć walnemu zgromadzeniu szczegółowe piśmienne sprawozdanie.²⁾

Komisja rewizyjna ma prawo zwoływania walnych zgromadzeń, jeżeli zarząd w przeciągu dni czternastu nie uczyni zadość jej żądaniu.³⁾

Statut może rozszerzyć obowiązki komisji rewizyjnej w kierunku nadzoru stałego nad gospodarką spółki w ciągu roku obrotowego.⁴⁾

¹⁾ Pt. uw. 1, 2 do art. 95.

²⁾ Z postanowień art. 103 wynika, że sprawozdania rady nadzorczej (ust. 2 art. 95) lub komisji rewizyjnej, czy też obydwóch (ust. 3 art. 90), powinny być w szczególowej piśmiennej formie złożone przynajmniej na czternaście dni przed walnym zgromadzeniem spółce, w której lokalu są one dostępne do przejrzania akcjonariuszom, mogącym żądać wydania z nich odpisów.

Przepisy odnośnie formy sprawozdania nie istnieją. Musi ono być sporządzone przejrzyście, aby akcjonariusze mogli się obeznać ze stanem interesów spółki. Dokładność winna być szczególnie przestrzegana z tego względu, że ustawa polska nie daje poszczególnym akcjonariuszom dostępu do przeglądania ksiązek spółki (pt. uw. do art. 103).

³⁾ Komisji rewizyjnej nie przysługuje samodzielne prawo zwoływania walnego zgromadzenia, jak to przyznano radzie nadzorczej (uw. 4 do art. 96). Zwołuje on wówczas dopiero walne zgromadzenie, jeżeli zarząd w przeciągu czternastu dni nie uczyni zadość temu żądaniu. Zarząd może się temu przeciwstawić.

⁴⁾ Rozszerzenie obowiązków komisji rewizyjnej przez statut może nastąpić w kierunku przewidzianym dla rad nadzorczych, ale tylko co do nadzoru bez prawa rozciągnięcia na atrybucje, przysługujące tym ostatnim na zasadzie art. 96 ustawy.

Art. 98.

Rada nadzorcza lub komisja rewizyjna wykonywa swe czynności zbiorowo, może jednak delegować członków do indywidualnego wykonywania poszczególnych czynności nadzorczych.¹⁾

Jeżeli rada nadzorcza została wybrana przez głosowanie grupami, każda grupa wybranych ma prawo delegować jednego członka do stałego indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych. Członkowie ci mają prawo uczestniczenia w posiedzeniach zarządu z głosem doradczym. Zarząd obowiązany jest zawiadamiać ich zczasem o każdym posiedzeniu.²⁾

Do członków takich stosuje się zakaz konkurencyjny, odpowiednio do art. 85.³⁾

Członkowie rady nadzorczej, delegowani do stałego indywidualnego wykonywania nadzoru, otrzymują wynagrodzenie osobne, którego wysokość ustala walne zgromadzenie.⁴⁾

¹⁾ Pt. uw. 3 do art. 96.

²⁾ Pt. uw. 1 do art. 96.

³⁾ Pt. uw. 1 do art. 85 i uw. 3 do art. 96.

⁴⁾ Wysokość wynagrodzenia członków rady, delegowanych do stałego indywidualnego wykonywania nadzoru, zależy od uchwały walnego zgromadzenia i udziela się poza tantjemą przyznaną radzie nadzorczej. (O tantjemie pt. uw. do art. 111.)

Art. 99.

Uchwały rady nadzorczej i komisji rewizyjnej są prawomocne, jeżeli wszyscy członkowie zostali zaproszeni pismami, rozesłanymi przynajmniej na trzy dni przed terminem posiedzenia i zawierającymi porządek dzienny, a uchwały zapadły większością głosów obecnych.¹⁾

Do protokołów rady nadzorczej i komisji rewizyjnej stosuje się odpowiednie przepisy o protokołach zarządu.²⁾

¹⁾ Zawiadomienie powinno być uczynione piśmiennie. Ustne, telegraficzne lub telefoniczne zaproszenie nie jest ważne. Natomiast może to nastąpić za rewersalem lub przez listy polecane pod adresami znajdującymi się w spółce. Termin trzydniowy liczy się od daty pokwitowania z odbioru lub stempla recepisu pocztowego. Został on ustanowiony dla dania możności

członkowi rady lub komisji rewizyjnej przybycia na posiedzenie. Niezachowanie tego przepisu prowadzi do oprestowania prawnomocności uchwały. To samo dotyczy niepodania w zaproszeniach porządku dziennego.

O ile przybędą wszyscy członkowie rady lub komisji rewizyjnej, porządek dzienny ulega dowolnej zmianie. Wymaganie co do większości głosów obecnych może być tylko wówczas zachowane, o ile przewodniczący stały lub ad hoc wybrany na zebraniu posiadać będzie możliwość głosem swoim przy równości przeważyć decyzję. Jest to z praktycznych względów potrzebne, gdyż obecność wszystkich członków nie zawsze bywa osiągalna, a statut może określić liczbę nieparzystą w razie, jeżeli przekracza ona obowiązkową ilość ustawową pięć. Z wyborów grupami może też wyjść nieparzysta liczba członków. Regulamin wewnętrzny posiedzeń rady lub komisji rewizyjnej bywa zazwyczaj na pierwszym posiedzeniu aż do odwołania ustalany.

²⁾ Z powyższego wynika, że uchwały winny być zapisywane do specjalnej książki policzbowanej i zaświadczonej przez sąd rejestrowy (pt. uw. 1 i 2 do art. 84).

DZIAŁ IV.

Rachunkowość spółki akcyjnej.

Art. 100.

Członkowie zarządu odpowiadają za należyte prowadzenie ksiąg i rachunkowości spółki.¹⁾

¹⁾ Spółki akcyjne obowiązane są prowadzić książki handlowe nawet wówczas, jeżeli przedmiot przedsiębiorstwa nie należy do czynności handlo-

wych. Są one bowiem uznane za spółki handlowe (ust. 3 art. 1). Każdy handlujący winien prowadzić księgi i ujawniać w nich swoje czynności handlowe oraz stan majątku według zasad prawidłowej ksiązkowości (ust. 1 § 38 niem. ust. handl.). Ustawa czyni zarząd spółki odpowiedzialnym za należyte prowadzenie ksiąg i rachunkowości spółki. Nie może to być zmienione przez statut lub uchwałę walnego zgromadzenia. Nie znaczy to jednak, że członkowie zarządu mają osobiście prowadzić księgi spółki, ale winni oni mieć staranie, żeby księgi te, jak również rachunkowość spółki, były prowadzone należyście. W tym względzie stosują się wszystkie przepisy prawa handlowego, dotyczące rachunkowości kupieckiej (art. 8—16 kod. handl. § 38—47 niem., § 28—40 austr., art. 669—691 ros. cz. I t. XI Sw. Pr.). Spółki ubezpieczeniowe mają poza tem prowadzić książki specjalne, dotyczące lokat funduszów ubezpieczeniowych (art. 45—48 ust. o kontroli ubezpieczeń. Dz. U. Nr. 9/1928, poz. 64).

Art. 101.

Jeżeli statut nie stanowi inaczej, rokiem obrotowym spółki będzie rok kalendarzowy.¹⁾

¹⁾ Charakter przedsiębiorstw nie zawsze pozwala na to, żeby księgi były zamykane na ostatni dzień roku kalendarzowego. Zależy to przeważnie od konjunktury sezonowych. Z tego względu ustawa zezwala na wprowadzenie statutowo innych dat zamknięcia roku obrotowego. Nie zmienia to jednak zasady, że raz do roku muszą być księgi zamykane. Rok kalendarzowy obowiązuje przedsiębiorstw ubezpieczeniowe (artykuł 36 ust. o kontroli ubezpiec.). Dotyczy to też przedsiębiorstw bankowych, bo, choć nie jest to wyraźnie zaznaczone w prawie bankowym, wynika jednak z ust. 1 art. 66 tegoż prawa. Poza tem operacje bankowe nie posiadają właściwości, któreby wymagały dla zamknięcia rachunkowego specjalnego okresu.

Statutowe określenie roku obrotowego może być w czasie istnienia spółki zmienione na zasadzie uchwały walnego zgromadzenia. Uchwała w tym względzie nie stanowi zmiany statutu, wobec czego może być powzięta prosta większością głosów oddanych (art. 68).

Art. 102.

Zarząd spółki obowiązany jest w ciągu dwóch miesięcy od upływu roku obrotowego sporządzić i złożyć władzom nadzorczym do zbadania bilans na ostatni dzień roku obrotowego (dzień bilansowy)¹⁾, rachunek zysków i strat²⁾ oraz dokładne piśmienne sprawozdanie z działalności spółki za rok ubiegły.³⁾

Odmowa podpisu członków zarządu na rachunkach i sprawozdaniach powinna być umotywowana.⁴⁾

Jeżeli spółka rozpoczęła działalność w drugiej połowie roku obrotowego, można rachunki i sprawozdania za ten okres czasu połączyć z rachunkami za rok następny.⁵⁾

¹⁾ Obowiązkiem każdej spółki akcyjnej jest sporządzenie bilansu według wymagań ustawy. W razie nieuczynienia zadość temu wymaganiu członek zarządu lub likwidator, który ponosi winę w tem, że zarząd nie ogłasza bilansu i rachunku zysków i strat, ulega karze pieniężnej do 10.000 zł., wymierzonej przez sąd rejestrowy (pt. 1, ust. 1 art. 168).

Bilanse spółek akcyjnych dają się podzielić na bilanse otwarcia, roczne, likwidacyjne oraz bilanse brutto, sporządzane co pewien okres czasu.

Bilanse otwarcia zestawiają się po założeniu spółki przed rozpoczęciem czynności i są składane wraz z innymi dokumentami do rejestru handlowego (p. 1, ust. 1, art. 173, § 200 niem. kod. handl.).

Bilanse obrotowe winny być sporządzane raz do roku i mają stosować się do przepisów, wyszczególnionych w ustawie (art. 104—109). Przepisy podobne spotykamy też we wszystkich prawie ustawach akcyjnych. Zostaną one omówione w odpowiednim miejscu.

Bilanse likwidacyjne podzielić należy na bilanse otwarcia, likwidacji i bilanse corocznie sporządzane w trakcie trwania likwidacji. Do bilansu likwidacyjnego należy przyjąć przedmioty według ich wartości zbywczej (art. 133).

Bilanse surowe (brutto), układane perjodycznie, wymagane są jedynie przez prawo hiszpańskie dla wszystkich spółek akcyjnych (art. 157). Inne ustawy żądają sporządzenia i ogłoszenia takich bilansów dla przedsiębiorstw akcyjnych, asekuracyjnych i bankowych. Według naszego prawa bankowego dyrekcja banku kredytu długo- lub krótkoterminowego obowiązana jest na 31 marca, 30 czerwca, 30 września i 31 grudnia każdego roku układać bilans surowy według wzoru, ustalonego przez Ministra Skarbu (okólnik z dn. 20 sierpnia 1927 r. L. D. III 943), oraz ogłosić go najpóźniej w ciągu miesiąca, licząc od powyższych terminów, w pismach przewidzianych w statucie (art. 66, 67 prawa bankowego Dz. U. Nr. 34/1928, poz. 321). Do wydania prawa bankowego w b. zaborze rosyjskim należało sporządzać bilanse surowe co miesiąc (art. 14 Dz. 10 cz. 2 t. XI Sw. Pr.).

Bilanse spółek akcyjnych dają się podzielić potem co do ich formy na bilanse, przedstawiające stan majątku spółki i bilanse, wskazujące osiągnięte zyski i straty za okres sprawozdawczy przeważnie roczny, co do celu zaś na bilanse, służące za podstawę do podziału majątku (likwidacyjne) i do podziału zysków (obrotowe).

Bilans w mowie kupieckiej, co przyjęte zostało też przez prawo handlowe, oznacza wartość, przedstawiającą w cyfrach różnicę rachunkową między różnymi pozycjami majątkowymi przedsiębiorstwa.

Bilans roczny obrotowy powinien zawierać rachunek zysków i strat. Nie ogranicza się on na prostym rachunkowym wykazaniu wpływów i wydatków. Bilans obrotowy ma przedstawiać różnicę między majątkiem okresu sprawozdawczego a majątkiem za rok poprzedzający, innymi słowy ma on przedstawiać różnicę dwóch majątków netto, t. j. po potrąceniu wszystkich należności. To też pod zyskiem spółki nie należy rozumieć zysk osiągnięty za odpowiedni rok obrotowy, ale liczebny stan powiększenia majątku netto. Gdyby bilans miał tylko stwierdzać różnicę między wpływami i wydatkami, to byłby on tylko rachunkiem zysków lub strat. Tymczasem bilans spółki akcyjnej musi wziąć pod uwagę pozycje majątkowe czynne i bierne, a następnie wykazać powiększenie się lub zmniejszenie majątku przedsiębiorstwa. To też bilans ma dać obraz całego stanu majątkowego spółki. Pod tym względem różni się on od budżetu, którego zadaniem jest rachunkowe zestawienie wpływów i wydatków na okres przyszły, gdy bilans sporządzany jest po upływie roku obrotowego. Bilansów kupieckich nie można porównywać z zestawieniami rachunkowymi państwa i instytucji publicznych, gdzie uchwalony jest budżet, a po upływie roku może być przeprowadzona tylko kontrola wykonania budżetu.

Jeżeli porówna się bilans majątkowy z bilansem, wykazującym zmianę majątku, i rachunkiem zysków i strat, to okaże się, że pierwszy daje obraz stanu majątkowego, drugi powiększenia majątku, a trzeci różnicę między wpływami i wydatkami za rok obrotowy. Bilans obrotowy daje walnemu zgromadzeniu akcjonariuszów podstawę do podziału zysków i strat.

Bilans obrotowy doroczny spółek akcyjnych jest ze względu na formę swą bilansem zysków lub strat, ze względu na cel bilansem podziału zysków lub pokrycia strat. Jeżeli porówna się przepisy o bilansie handlowych spółek firmowych z przepisami dla spółek akcyjnych, to okaże się, że w spółkach pierwszych na zasadzie bilansu określa się zysk lub stratę roku obrotowego, tudzież udział każdego ze współników, zysk przypadający na udział współnika jest przypisywany do jego udziału, strata zaś odpisywana (§ 120 niem. ust. handl.); tymczasem w spółkach akcyjnych roczny zysk oznacza się na zasadzie bilansu i czysta nadwyżka podlega podziałowi między akcjonariuszów po uczynieniu odpisań ustawowych, statutowych lub uchwalonych na walnem zgromadzeniu.

Ustawy akcyjne wymagają, żeby po zrównaniu wszystkich pozycji aktywów i pasywów w końcu bilansu wykazana była suma czystego zysku lub strat. Ostateczny rezultat rachunkowy zestawienia zysków lub strat stanowi wynik porównania majątku i długów, dając obraz stanu majątkowego spółki, a raczej powiększenia się jego lub zmniejszenia za okres bilansowy.

Bilans stanowi część rachunkowości kupieckiej, Prawodawstwa, zajmujące się przepisami o prowadzeniu ksiąg handlowych, nie wymagają trzymania się ściśle określonego systemu księgowego. Do wyjątków należy południowy kodeks hiszpański (art. 34) i wzorowane na nim ustawy Ameryki Południowej, stawiające wyraźne żądanie, żeby do rachunkowości spółek akcyjnych stosowana była księgowość podwójna.

Ze względu na charakter prawny bilansów spółek akcyjnych i czynionych względem nich wymagań nie będzie od rzeczy wskazanie pokrótce różnicy między księgowością pojedynczą i podwójną w celu wyjaśnienia, która z nich do spółek akcyjnych winna być stosowana. (Rehm: Bilanzen der Aktiengesellschaften).

Księgowość podwójna odróżnia się od innych systemów (pojedyncza, amerykańska). Książki według pierwszej prowadzą się pod formą rachunków podwójnych (conto). Każdy rachunek zaś posiada stronę „ma” i „winien” (debit i credit). Nie znaczy to, że na tem polega różnica między księgowością podwójną i pojedynczą, gdyż i obecnie księgowość pojedyncza, a szczególnie amerykańska, posługuje się nieraz rachunkami z uwzględnieniem stron „ma” i „winien” (Schmitberger: Lehrbuch der einfachen, doppelten und amerikanischen Buchführung. Góra: Bilanse, Lwów 1920). Niedostatecznym też będzie wskazanie na to, że różnica między księgowością pojedynczą i podwójną zasadza się na notowaniu przez pierwszą stanu majątku i powstałych zmian, przez drugą natomiast wykazywane są zmiany w majątku w oddzielnych pozycjach rachunkowych, jak zysk lub strata.

Zasadnicza różnica między księgowością pojedynczą i podwójną polega na tem, że według pierwszej przedstawiane są zmiany powstałe w ciągu pewnego okresu czasu w oddzielnych działach, np. w stanie gotowizny, należności i długach, księgowość podwójna zaś wskazuje zmianę w majątku ogólnym netto, oraz daje stan zysków i strat na rachunkach oddzielnych. Poza tem przy księgowości podwójnej wymaga się, żeby wszystkie pozycje były zapisywane według pewnej określonej metody, na rachunkach z uwzględnieniem pozycji „ma” i „winien”. Każda pozycja po stronie „ma” znajduje odpowiednią takąż pozycję po stronie „winien” innego rachunku. Jest to możliwe przy użyciu kont pomocniczych, których księgowość pojedyncza nie zna. Przy księgowości pojedynczej rachunki oddzielne nie potrzebują mieć między sobą związku. Tymczasem przy księgowości podwójnej rachunki oddzielne uważane są za kontrahentów, nabierają one cech osób, posiadających zdolność prawną do zawierania umów (p. t.: Personifikation der Konten, u Simon'a: Die Bilanzen der Aktiengesellschaften). Tak np. przy kupnie towaru za gotówkę, rachunek towaru

nie jest dłużnikiem przedsiębiorstwa, ale dłużnikiem rachunku kasy, ten rachunek znów wierzycielem rachunku towarów. Związek między temi rachunkami ujawnia się przez słowa „do rachunku” po stronie „winien” i „u rachunku” po stronie „ma”. Z tego względu każdy obrót musi być zapisywany na dwóch rachunkach: raz po stronie „winien”, drugi raz po stronie „ma”.

Pozatem różnica między księgowością podwójną i pojedynczą występuje szczególnie przy zestawieniu bilansów. Przy zamykaniu ksiąg według księgowości podwójnej wszystkie rachunki mają być wyrównane. O ile rachunek równoważy się sam przez się, t. j. nie wykazuje pozostałości „saldo”, nie jest on brany pod uwagę przy zestawieniu bilansu. Tylko rachunki, na których figurują „saldo”, posiadają znaczenie dla bilansu i przenoszą się na rachunek bilansu, przeznaczony do ujawnienia wszystkich „saldo”, pozostałych przy zamykaniu rachunków oddzielnych. Sposób wyrównywania rachunków osobistych i rzeczowych należy do techniki księgowości (Simon, 77).

²⁾ Rachunku specjalnego zysków i strat nie zna księgowość pojedyncza. W księgowości podwójnej przepisy o spółkach akcyjnych wprowadzają zmiany co do tego rachunku ze względu na rodzaj i charakter pracy tych przedsiębiorstw.

W ustawach akcyjnych nie spotykamy przepisu bezpośredniego, wymagającego prowadzenia ksiąg spółki akcyjnej według zasad księgowości podwójnej. Wynika to jednak z przepisu, który stawia wymaganie składania rachunku zysków i strat, co jest tylko możliwe przy uwzględnieniu zasad księgowości podwójnej. Zachodzi też duża różnica między zwykłym bilansem kupieckim, a bilansem spółki akcyjnej. Przy zwyczajnej rachunkowości kupieckiej zyski lub straty nie są w oddzielnym rachunku wykazywane, przenoszą się one na rachunek kapitału i odpowiednio do wyników jest on powiększany lub zmniejszany.

Tymczasem w spółkach akcyjnych kapitał zakładowy stanowi pozycję stałą i podlega zmianie tylko w razie

powiększenia lub zmniejszenia kapitału po powzięciu uchwały walnego zgromadzenia trybem przewidzianym dla zmiany statutu (ust. 2, art. 68). Osiągnięty zysk lub strata za rok obrotowy nie wpływa na zmianę pozycji bilansowej kapitału zakładowego. Ustawy akcyjne zadają, żeby po zakończeniu roku obrotowego wraz z bilansem złożony był rachunek zysków i strat (pt. 1 ust. 2 art. 50 ust. 3 art. 79, ust. 1 art. 89, ust. 1 art. 97, ust. 1 art. 102, ust. 1 art. 110, pt. 1 ust. 1 art. 168, per § 261 ust. niem., § 199 ust. węgier., art. 176 ust. włosk., art. 34 franc., art. 63 szwajcarsk.). Różnica, jaka się okaże po zrównaniu aktywów z pasywami, stanowi czysty zysk lub stratę spółki. Powinna ona odpowiadać „saldo”, wynikającemu z obrotu spółki, przez co rachunek zysków i strat posiada związek z bilansem spółki.

W razie wykazania zysku za rok obrotowy ulega on podziałowi stosownie do przepisów ustawy i statutu na mocy uchwały walnego zgromadzenia.

Z tego względu „saldo” rachunku zysków i strat rozpada się na rachunek rezerw i odpisywań, dywidendy i pozostałości przenoszonych na rachunek zysków i strat roku następnego. Wobec tego, że „saldo” rachunku zysków i strat przy osiągniętym zysku stanowi część rachunku kapitału, figuruje ono w stanie biernym, straty zaś, zmniejszające rachunek kapitału — po stronie czynnej. Stoi to w związku z ustaleniem kapitału zakładowego spółki w niezmienionej cyfrze (uw. 1 do art. 104). To też wszelkie odpisywania na kapitał bez względu na to, pod jaką firmą to ma nastąpić, nie są dopisywane do kapitału zakładowego, a figurują pod różnemi pozycjami pod nazwą kapitału zapasowego i t. p. po stronie biernej.

Wobec takiego zróżniczkowania rachunków, wymaganych przez przepisy prawne, spółki akcyjne mogą prowadzić ksiązkę jedynie według księgowości podwójnej, gdyż pojedyncza nie daje możliwości wykazania wszystkich pozycji przez prawo wymaganych. Księgowość amerykańska, wprowadzająca pewne zmiany do księgowości pojedynczej, nie ma u nas zastosowania,

szczególnie w b. zaborze rosyjskim, gdzie dla b. Królestwa Polskiego obowiązują przepisy kod. handl. franc., wymagające od handlującego prowadzenia pewnych określonych ksiąg handlowych, przyjętych przez księgowość podwójną (art. 8 i 9). Na innych terenach tegoż zaboru również postawiono wymagania podobne (art. 670 cz. 1. t. XI Sw. Pr.). Z przepisów austriackiego kod. handl. (art. 28) nie wynika, jaki system księgowości ma być przyjęty, a kodeks handlowy niemiecki wymaga tylko, żeby kupiec prowadził księgi według zasad prawidłowej księgowości (ust. 1 § 38). Doktryna natomiast jest zgodna, że ze względu na właściwości spółek akcyjnych zasady podwójnej księgowości dla prowadzenia ich ksiąg handlowych winny mieć zastosowanie (Lehmann II, 38, Rehm 156, Simon 72).

³⁾ Sprawozdanie zarządu winno być sporządzone możliwie jaknajprzejrzystej, rzeczowo, bez zbytecznego optymizmu lub pesymizmu. Ma ono wyjaśniać nie tylko poszczególne pozycje bilansowe, ale zawierać również cały materiał, aby akcjonariuszom umożliwić zaznajomienie się ze stanem interesów spółki. Podawanie świadomie nieprawdziwych danych, o ile z tego powstały straty, pociąga za sobą wysoką karę więzienia i grzywny (art. 162).

Orzecznictwo niemieckie w związku z podobną odpowiedzialnością członków zarządu za prawdziwość zawartych w sprawozdaniu informacji (Staub: uw. 23 do § 260) wskazuje na to, że sprawozdanie to powinno zawierać obok stanu interesów spółki i jego stosunki. Należy wobec tego zaznaczyć ważniejsze wypadki oraz podjęte w ciągu roku obrotowego starania, które posiadały znaczenie przy prowadzeniu interesów spółki. Pod tym względem wymagana jest dbałość starannego kupca. W każdym razie wszystko, co pomieszczono w sprawozdaniu, odpowiadać winno ściśle prawdzie (Rehm 462). O ile niektóre szczegóły stały się wiadomymi po zakoń-

czeniu roku obrotowego w czasie przeznaczonym do złożenia sprawozdania, mają być one również uwzględnione.

⁴⁾ Bilanse, rachunki zysków i strat, sprawozdania winny być podpisane przez wszystkich członków zarządu. Wynika to z kolegialności zarządu (art. 78). Przepisy o podpisach (art. 82) nie mają zastosowania. O ile członek lub członkowie odmawiają położeń podpisu pod temi dokumentami, muszą to szczegółowo uzasadnić.

⁵⁾ Przepis powyższy, wprowadzony jako wyjątek, ma znaczenie praktyczne, gdyż zestawienie rachunków i sprawozdania za okres pierwszy, nie obejmujący roku, nie daje pojęcia o stanie interesów spółki. Pierwszy przeto bilans i sprawozdanie mogą zawierać więcej niż roczny okres czasu (pt. uw. do art. 101).

Art. 103.

Odpisy sprawozdania zarządu łącznie z bilansem i rachunkiem zysków i strat wraz z odpisem sprawozdania rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, tudzież opinii biegłych-rewidentów będą wydawane akcjonariuszom na ich żądanie w ciągu czternastu dni przed walnem zgromadzeniem.¹⁾

¹⁾ Przepis prawa o spółkach akcyjnych mówi tylko o wydaniu odpisów w terminie czternastodniowym przed walnem zgromadzeniem. W niemieckiej ustawie (§ 263), skąd przepis powyższy został wzięty, postawiono żądanie wyłożenia w biurze spółki oznaczonych w tym artykule dokumentów dla przejrzania w lokalu spółki, akcjonariuszom jednak przyznano prawo otrzymywania na ich żądanie odpisów.

W praktyce, szczególnie w większych spółkach akcyjnych, odbywa się to w ten sposób, że bilans, rachunek

zysków i strat oraz sprawozdanie drukuje się i wydaje każdemu zgłaszającemu się akcjonariuszowi.

Do otrzymania tych drukowanych dokumentów rościć prawo może tylko osoba, która udowodni, że jest akcjonariuszem, zazwyczaj jednak wydawane są one też przedstawicielom prasy, zarządowi bowiem zależeć winno na najdalej idącej jawności.

Powyższe uprawnienia nie mogą być ograniczone przez statut lub walne zgromadzenie. Mogą być one przez sąd dochodzone, w b. zaborze pruskim w trybie ustawy o sądownictwie niespornem.

Zapoznanie się z powyższymi dokumentami nie daje akcjonariuszowi możności dokładnego zaznajomienia się z faktycznym stanem interesów spółki. Musi on polegać na sprawozdaniu organów nadzorczych. Mniejszość jednak, przewidziana przez prawo, t. j. reprezentująca jedną piątą część kapitału, może wybrać swego przedstawiciela do władz nadzorczych (art. 91, 92). O ile tego nie uczyni, mniejszość jest zupełnie pozbawiona wszelkich praw indywidualnego wglądu do spraw spółki. Przeglądanie ksiąg nie jest dozwolone pojedynczemu akcjonariuszowi. Nie może mu na to zezwolić sąd.

W tym względzie znacznie liberalniejsze przepisy spotykane są w większości Stanów Ameryki Północnej. Pozwolono tam akcjonariuszowi w każdej chwili zażądać od władz wykonawczych spółki przedstawienia ksiąg i dokumentów, celem zapoznania się ze stanem interesów i operacjami spółki. Prawo rewizji dotyczy wszystkich ksiąg i dokumentów, a więc i umów. Akcjonariusz w razie odmowy ze strony zarządu może się zwrócić o upoważnienie do sądu. Dokonywanie rewizji dozwolone jest przez akcjonariusza osobiście, albo przez osobę upoważnioną z zaproszeniem biegłego-rewidenta. Podobny przepis spotykany jest w ustawie angielskiej (sect. 78), statut jednak mógł prawo to ograniczyć.

Przeglądanie ksiąg i dokumentów spółki przez poszczególne akcjonariuszów ze względu na mogące powstać szkody jest przez doktrynę, a nawet orzecznictwo

zachodnio-europejskie silnie zwalczane. W tym względzie charakterystycznym dla stosunków b. Królestwa Polskiego był wyrok b. senatu rosyjskiego w sprawie Osmały z Wulkanem (N. 2/1904), mimo, że statuty spółek akcyjnych, zatwierdzanych swego czasu na terytorjum państwa rosyjskiego, pozwalały akcjonariuszom na przeglądanie ksiąg na pewien czas przed walnem zgromadzeniem.

Art. 104.

Przy sporządzeniu bilansu spółek akcyjnych należy stosować następujące zasady:

1. Kapitał akcyjny, fundusze zapasowe i rezerwowe wszelkiego rodzaju należy umieścić w pasywach.¹⁾

2. Koszty organizacji względnie późniejszego rozszerzenia przedsiębiorstwa można rozłożyć na najwyżej pięcioletni okres amortyzacyjny pod warunkiem ujawnienia ich w bilansach.²⁾

3. Koszty administracji powinny być potrącane w rachunkach rocznych w całości.³⁾

4. Zysk lub stratę należy w bilansie wykazać jako osobną pozycję.

5. Obligacje, wydane przez spółkę, należy wykazać w bilansie podług wartości nominalnej; różnicę między ceną, uzyskaną z emisji poniżej wartości nominalnej, można wykazać w aktywach pod warunkiem umorzenia jej w drodze corocznych odpisów najpóźniej do dnia splacenia obligacji; premje ponad wartość nominalną, wypłacane przy wykupie obligacji,

powinny być potrącone z zysku tego roku, w którym następuje spłata obligacji, albo ze specjalnych rezerw.⁴⁾

6. Poręczenia (gwarancje) i zobowiązania zastawnicze na korzyść poszczególnych wierzycieli należy wykazać w dodatku do bilansu, przyczem każdy rodzaj tych zobowiązań należy podać w ogólnej sumie.⁵⁾

7. W bilansach należy odrębnie wykazać płynne środki, zobowiązania krótkoterminowe i długoterminowe.⁶⁾

¹⁾ Wymagania odnośnie sporządzania bilansu spółek akcyjnych dają się podzielić na wymagania stawiane względem pozycji po stronie aktywów i pasywów w (czynnej i biernej).

Przepisy odnośnie strony czynnej są przepisami minimalnymi, czyli że prawo wymaga, żeby były wskazane wartości minimum przez nie wymagane. Jeżeli przeto statut zezwala na określenie wartości niżej ustawowej, to akcjonariusze lub wierzyciele mogą nastawać na wprowadzenie do bilansu wartości według wymagań statutowych. Ustawy w tym względzie dążą do powstrzymania od tworzenia cichych rezerw. Wprawdzie są one dla samej spółki nieraz pożyteczne i gospodarczo usprawiedliwione, naruszają jednak prawo akcjonariuszów do dywidendy. Cicha rezerwa może ukrywać się pod różnemi pozycjami, przeważnie jednak polega ona na tem, że pozycja po stronie aktywów zapisana została do bilansu według wartości rzeczywistej bez wstawienia do bilansu pozycji odpowiedniej wskazującej odpisanie.

Walne zgromadzenie natomiast jest uprawnione do oznaczenia wartości najniższej przedmiotu, w razie jeżeli statut tego nie przewiduje.

Przepisy odnośnie pozycji po stronie biernej posiadają tymczasem charakter wiążący, jako przepisy minimalne odnośnie kapitałów spółki (zakładowy, zapasowy i t. p.) i należności oraz względny, jako przepisy maksymalne, czyli inaczej, że mogą być czynione odpisywania i tworzone konta zapasowe ponad ustawowo ustalone.

Pozycje bilansowe po stronie biernej i czynnej posiadają swe specjalne znaczenie. Należy przede wszystkim zaznaczyć, że bilans winien być jednolity, t. j. musi obejmować cały majątek spółki wraz z odrębnymi zakładami. Nie jest jednak wzbronione, żeby co do każdej z odrębnych gałęzi przedsiębiorstwa zestawiane były bilanse specjalne, które w wyniku rocznym muszą być połączone. Następnie bilans powinien wskazywać wynik ostateczny wszystkich czynności spółki (Simon 29).

Pod pozycjami po stronie czynnej może być wszystko pomieszczone, co posiada wartość majątkową, a więc nie tylko majątek widoczny, ale też prawa i wartości niematerialne, a szczególnie należności, patenty, prawa wydawnicze, klientela, firma, jeżeli one nabyte zostały razem z przedsiębiorstwem (Rehm II. 15), (klientela własna nie powinna zajmować miejsca w bilansie, jako aktyw), udziały w kartelach, kontyngenty, o ile one nie zostały udzielone przez inne zakłady (Posser 152). Sposób płacenia należności nie potrzebuje być w bilansie wskazywany, może to mieć jednak wpływ na ich ocenę.

Odnośnie pozycji po stronie biernej, to w bilansach spółek akcyjnych nie oznaczają one tego, co należałoby pod słowem „passywa” domniemywać.

Przy podwójnej księgowości, według której ma być prowadzona rachunkowość spółki akcyjnej (pt. uw. 1 do art. 102), strona bierna oznacza nie tylko długie przedsiębiorstwa, ale też wszystkie jego potrzeby gospodarcze. Po stronie biernej mieszczą się pozycje, które wskazują, ile spółka posiadać musi ma-

jątku w zależności od przepisów ustawowych lub statutowych, czy też uchwał walnego zgromadzenia, żeby mogła się odpowiednio rozwijać. W razie posiadania więcej, nadwyżka podlega podziałowi, o ile zaś mniej, to spółka jest pod bilansem. Przez wstawienie niektórych pozycji do bilansu uwarunkowuje się, jaka część majątku przewidziana ustawowo lub statutowo pozostać ma dla potrzeb spółki. Strona bierna bilansu spółek akcyjnych jest środkiem arytmetycznym dla osiągnięcia unieruchomienia wymaganej części majątku spółkowego.

Z tych względów też wymaga się pomieszczenia pozycji kapitału zakładowego po stronie biernej, choć nie przedstawia ona długu spółki. Akcjonariusz nie jest wierzycielem, jak niesłusznie twierdzą niektórzy autorzy (Biegel 3). Rozwój interesów spółki wymaga, żeby odpowiednio do cyfry kapitału zakładowego równoważnik w majątku spółki pozostawał bez zmiany, nie podlegając podziałowi, aby mógł służyć stale celom spółki, dla których on został przeznaczony. W stanie biernym znajdując się mają następnie fundusze rezerwowe (zapasowe), które właściwie zaliczyć się winny do kwot zapasowych, oznaczają one wartość majątkową, która ma pozostać niepodzieloną lub ma być nagromadzona. Z tego względu bilans obrotowy spółki nie jest bilansem majątku (pt. uw. 1 do art. 102), który ma za zadanie wykazanie nadwyżki aktywów nad długami, a jest on bilansem podziału, który pozwala na zorientowanie się, jaki majątek spółka posiada, mogący ulec podziałowi (Rehm 36) i jaka część majątku ma pozostać dla istnienia i rozwoju spółki. Jest ona umieszczona pod pozycjami (kapitał zakładowy, zapasowy itp.), wpływa na zmniejszenie aktywów i wykazuje wartości, nie podlegające podziałowi.

Pozatem pozycja kapitału zakładowego jest pozycją stałą w ciągu całego czasu istnienia spółki, chyba, że nastąpi jego powiększenie (art. 114) lub zmniejszenie (art. 122) na skutek uchwały wal-

nego zgromadzenia, powziętej w trybie zmiany statutu (ust. 2 art. 68). Określa się on według wartości nominalnej, bez względu na to, czy emisja jego jest powyżej, czy poniżej par, gdyż wówczas odpowiednie pozycje „agio” lub „disagio” znajdują swe miejsce w bilansie. To samo obowiązuje przy wpłacie kapitału akcyjnego ratami. Należne a niedopłacone raty, winny figurować po stronie aktywów. Wykazywanie po stronie biernej kapitału zakładowego w wysokości wpłaconych rat nie odpowiada przepisom prawa.

Zmiany w majątku spółki nie wpływają na oznaczenie wysokości stałej kapitału zakładowego. Przy jego powiększeniu w razie osiągnięcia nadwyżki kapitał zakładowy zmienia się o sumę imienną, nadwyżkę zaś zapisuje się na kapitał zapasowy.

Przy zmniejszeniu kapitału zmiana ta wykazuje się w bilansie. Może być ona jednak ujawniona dopiero wówczas, kiedy zostanie uzyskana zgoda wierzycieli i po dokonaniu wszystkich formalności przez ustawę przewidzianych (ust. 1 art. 122).

²⁾ Koszty organizacji nie należą do stanu czynnego. Są to wydatki użyte na założenie i uruchomienie przedsiębiorstwa. Do nich zaliczają się przede wszystkim koszta założycielskie, prowizje różnego rodzaju, wydatki na notariusza, rewizję, stemple, druk prospektów, akcji i t. p. To samo dotyczy w czasie istnienia spółki wydatków na powiększenie przedsiębiorstwa. O ile z tych funduszy nabyte zostały wartości realne, winny być one pomieszczone pod pozycjami aktywów spółki. Pierwsze podlegają umorzeniu w ciągu najdalej pięciu lat, drugie na ogólnych zasadach o majątku ruchomym lub nieruchomym w zależności od tego, do jakiego należą.

³⁾ Ogólne koszty administracyjne ulegają potrąceniu w całości w rachunkach rocznych. Do nich zalicza się wszelkie wydatki związane z nakładem i świadzczeniami, dokonane w roku obrotowym, a więc: koszty robocizny, technicznego nadzoru, wyda-

tki biurowe, komorne, utrzymanie zakładów przemysłowych, maszyn, sprzętów i t. p. Odpisywania na umorzenie stanowią inną rubrykę i do kosztów ogólnych nie należą.

⁴⁾ Jest to jedyny przepis dotyczący obligacji spółek akcyjnych i ma na względzie tylko uporządkowanie racjonalne pozycji bilansowych w razie ich wydania. Najpełniej przepisy odnośnie wydania i prawnej strony obligacji traktuje nowela belgijska (art. 83—100), w tym względzie prawo o spółkach akcyjnych winno być uzupełnione (pt. Kaczkowski: Zasady prawa akcyjnego 716—758).

⁵⁾ Poręczenia i zobowiązania zastawnicze nie są pozycjami bilansowymi, mogą się jednak niemi stać przy pewnych okolicznościach, jeżeli spółka będzie musiała je wypełnić z powodu niedotrzymania zobowiązań przez osoby, za które gwarancje udzielono. Z tego względu żądane jest dołączenie wykazu tych gwarancji i zobowiązań zastawniczych do bilansu w formie załącznika z uwzględnieniem oddzielnie dla każdego ich rodzaju. Materiał ten służyć ma dla orientacji walnego zgromadzenia, które stosownie do rodzaju tych zobowiązań może uchwalić wysokość rezerw, mających służyć na ich spłatę w razie konieczności pokrycia przez spółkę.

⁶⁾ Wykazanie płynności środków w jest potrzebne szczególnie w przedsiębiorstwach bankowych. W okólniku inspektoratu bankowego Ministerstwa Skarbu z dnia 20 sierpnia 1927 r. L. D. II. 943/J. B. /27 jest przepisane, jak to ma być wykazywane przy układaniu bilansów surowych perodycznych. Uwzględnianie odrębnie zobowiązań krótkoterminowych i długoterminowych daje możliwość łatwiejszego zorientowania się w stanie przedsiębiorstwa. Należy z racji tej zaznaczyć, że stosunek między temi pozycjami nie może być dla wszystkich przedsiębiorstw jednaki, zmienia się on w stosunku do rodzaju przedsiębiorstw. W tym kierunku nie mogą być powzięte ani przepisy ustawowe ani sta-

tutowe. Należy to do ścisłego badania poszczególnych gałęzi przemysłu i handlu, które dąży też do ustalenia właściwego stosunku między kapitałami własnymi i obcymi w celu ułatwienia orientacji, czy przedsiębiorstwo opiera się na zdrowych zasadach finansowych.

Art. 105.

Grunty, budynki, maszyny, środki transportowe, narzędzia pracy, ruchomości, prawa, koncesje, patenty, licencje itp. inwestycje, przeznaczone do stałego użytku, powinny być przyjęte do bilansu według ceny nabycia lub wytworzenia.¹⁾

Corocznie należy czynić odpisy na umorzenie, które odpowiadać będzie zmniejszonej wartości inwestycji.²⁾

Przyrost wartości majątku, wymienionego w ustępie pierwszym, może być ujawniony w bilansie jedynie w razie ustalenia nowego szacunku przez komisję szacunkową, której skład i sposób działania określi rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu.³⁾

¹⁾ Majątek spółki podzielić można na nieruchomy, ruchomy i nierzeczowy. Co do każdego z nich stosuje się odmienny sposób oceny dla wstawienia, jako pozycji bilansowej.

Majątek znajduje pomieszczenie w bilansie, o ile jest własnością spółki. Nieruchomości z punktu widzenia bilansu dzielą się na grunt i budynki i stosowane są do nich odmiennie zasady księgowania.

Pod gruntem, jako częścią nieruchomości przemysłowej, rozumie się przestrzeń ziemi, która przedstawia wartość samodzielną i zapisana jest w księdze

wieczystej. Jako pozycja bilansowa grunt wskazywany jest według oceny nabycia włącznie z kosztami nabycia. (notarialne, pośrednictwo, opłaty skarbowe). Grunt nie ulega zużyciu w znaczeniu prawnym, tylko w razie zalewu, trzęsienia ziemi, i t. p. może on ulec zmianie, to też do gruntu nie są stosowane odpisywania przewidziane dla innego majątku spółki.

Pod budynkami rozumie się urządzenia związane z gruntem przez fundament lub do niego przytwierdzone. Do nich należą poza domami mieszkalnymi wszystkie zabudowania fabryczne i przemysłowe, magazyny i t. p.

Wartość ich jak i gruntu umieszcza się w bilansie według ceny nabycia lub kosztu własnego. Może się ona podnieść przez przebudowę, nadbudowę, meljoracje. Są to wydatki obciążające rachunek zabudowań. O ile idzie o drobniejsze poprawki remontowe, to wydatki na ich wykonanie przynosi się bezpośrednio na rachunek specjalny konserwacji budynków lub też wprost, jako wydatek na rachunek zysków i strat.

Przy cenie nabycia ryczałtowej obiektu nieruchomości, w razie chęci oznaczenia ceny oddzielnie za grunt i budynki, należy przeprowadzić ocenę.

Przy majątku ruchomym ma być zachowana zasada, aby w bilansie pomieszczana była wartość przedmiotów, stanowiących własność spółki. Do nich należą wszystkie przedmioty przeznaczone do stałego użytku. Figurować one winny według cen nabycia lub kosztów własnych, grupują się one według pewnych większych podrozdziałów. Pozycje te pochodzą z zapisów inwentarzowych. Inwentarz wobec tego znajduje się w bezpośrednim związku z bilansem. Wprawdzie niektóre ustawy zezwalają kupcowi na sporządzanie inwentarza co pewien okres czasu np. najdalej dwuletni, nie jest to racjonalne i spółki akcyjne winny corocznie w związku z bilansem obrotowym przygotowywać inwentarz. Podawanie do bilansu

pozostałości na rachunku majątku ruchomego prowadzi do pomyłek. Wprawdzie dokonywanie inwentaryzacji, szczególnie w przedsiębiorstwach większych, związane jest z dużą stratą czasu i wysiłkiem, nie uwalnia to jednak zarządu od ciężącego na nim w tym względzie obowiązku. Ustawa polska wspomina raz tylko o inwentarzu przy rozpoczęciu przedsiębiorstwa (p. 1, ust. 1, art. 173), nie znaczy to jednak, żeby zwalniała od jego sporządzenia, gdyż konieczność w tym względzie mieści się w wymaganiu prowadzenia ksiąg handlowych według wymagań prawidłowej księgowości i w specjalnych przepisach o sporządzaniu inwentarza (ust. 2, § 39 HGB).

Pod majątkiem nierzeczowym należy rozumieć wszystko, co z punktu prawnego, nie będąc majątkiem nieruchomym lub ruchomym, może stanowić przedmiot transakcji, co już w prawie rzymskim znajdowało wyraz. Pojęcie to w nowszych czasach znacznie rozszerzono. Do obiektów majątku nierzeczowego należą prawa a więc koncesje, patenty oraz wszystko, co może przynieść zysk realny. Podlegają one ujawnieniu w aktach bilansu.

²⁾ W sprawie odpisywań na umorzenie, czynione są wysiłki dla ustalenia zasad do obliczenia zmniejszonej wartości wkładów. W tym względzie ułożono cały szereg tabel, opartych na badaniach naukowych. Najbardziej znane są tablice, pomieszczone w Sterna Buchhaltungsglossikon, wypracowane przez fachowców i teoretyków, oraz tablice profesora Scherbera. W tym kierunku też b. wiele uczyniono w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej przez Instytut naukowej organizacji oraz przez „The American Association of Accountants”, pracujący nad ujednostajnieniem i standaryzacją szematów kontowych i nad obliczeniem kosztów własnych w poszczególnych gałęziach przemysłu. Wprawdzie wysokość odpisywań zależy od uchwały walnego zgromadzenia i znajduje się w zależ-

ności od różnorakich przyczyn, władze skarbowe jednak mają w tym względzie głos, gdyż mogą pewnych w wyższej mierze uczynionych odpisywań nie uznać w stosunku do obliczenia stawek podatkowych. W tym względzie obowiązuje § 16 przepisów wykonawczych do ustawy o podatku dochodowym. Nie ma to nic wspólnego, jak to chcą niektórzy widzieć, z rozdwojeniem na bilans obrotowy (niesłusznie nazwanego kupieckim) i podatkowy. Ten ostatni bowiem w pojęciu prawnym nie istnieje. Zmiana w obliczeniu podatku nie wpływa na istotę bilansu obrotowego.

³⁾ Ujawnienie przyrostu majątku w bilansie jest w wyjątkowych wypadkach zezwolone, a przez niektóre ustawy nawet zabronione. Według ustawy polskiej może to nastąpić w razie ustalenia nowego szacunku przez komisję szacunkową, wyposażoną przez Ministra Przemysłu i Handlu w specjalne uprawnienia.

Nie należy z powyższym identyfikować przerachowanie bilansów przedsiębiorstw publicznych i prywatnych na zasadzie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. Nr. 38, poz. 353).

Wydanie powyższego rozporządzenia stało się konieczne ze względu na ustawę o stabilizacji złotego z dnia 13 października 1927 r. (Dz. U. Nr. 88, poz. 790). Przerachowanie pozycji majątkowych według majątkowego bilansu brutto, sporządzonego na 1 lipca 1928 r., winno być przyjęte za podstawę do dalszego prowadzenia ksiąg. Przerachowanie to ma być dokonane automatycznie według stosunku nieprzekraczającego 172 złotych, określonych w rozporządzeniu z dnia 13 października 1927 r. za 100 zł. określonych w rozporządzeniu Prezydenta z dnia 20 stycznia 1924 r. (Dz. U. Nr. 37, poz. 401), na zasadzie którego przerachowano bilanse zgodnie z takimże rozporządzeniem z dnia 25 czerwca 1924 r. o bilansach w złotych (Dz. U. Nr. 55, poz. 542). W tym względzie obowiązuje też okólnik Ministerstwa Skarbu. (Pt. Przemysłu i Handlu Nr. 24 str. 997.)

Art. 106.

Surowce, zapasy towarów i inne wartości, stanowiące przedmiot obrotu spółki, powinny być przyjęte do bilansu po cenie kosztów własnych¹⁾, a gdyby cena ta była wyższa od ceny rynkowej w dniu bilansowym, po cenie rynkowej.²⁾

¹⁾ Co rozumie się pod kosztami własnymi, nie potrzebuje wyjaśnienia. Do tego należy wszystko, co użyto dla nabycia przedmiotu, a więc nie tylko cena zakupu, ale też prowizje, asekuracja, podatki, stemple i t. p., które zostały wydane. Wszystkie przedmioty, należące do spółki, muszą być wskazane w bilansie w pełnej swej wartości, podobnie jak kapitał zakładowy, niezależnie od tego, czy cena akcji posiada całą swą wartość nominalną.

Do kosztów tych wliczane są też koszty robocizny, administracji. Czy koszty ogólne mają być do nich zaliczane, jest kwestjonowane z tego względu, że w bilansie znajdują swe miejsce w oddzielnej pozycji. Inaczej przedstawia się sprawa przy określeniu ceny za towary wyprodukowane, wówczas muszą być doliczane do niej i koszty ogólne, przypadające w odpowiedniej wysokości, gdyż inaczej przy sprzedaży otrzymanoby deficyt.

²⁾ Ze względu na to, że koszt własny może okazać się wyższy od ceny rynkowej, dla prawdziwości bilansu zezwolono na pomieszczenie w tym wypadku przedmiotów po cenie rynkowej. Tu mają zastosowanie przepisy prawa cywilnego (§ 453 BGB. § 1058 austr.). O ile cena rynkowa okaże się wyższą w okresie układania bilansu, niż cena odpowiednia w czasie ostatniego bilansu, może być różnica ta uwzględniona pod warunkiem jednak, żeby nie przewyższała ceny kosztów własnych.

Art. 107.

Papiery wartościowe i waluty obce, jeżeli są notowane na giełdzie, należy przyjąć do bilansu po cenie nabycia, a gdyby ta cena przewyższała przeciętny kurs giełdowy z ostatniego miesiąca przed dniem bilansowym, według tej przeciętnej¹⁾; papiery zaś i waluty obce, nie mające kursu, po cenie nabycia.²⁾

¹⁾ Zasada powyższa przyjęta została przez wszystkie ustawy akcyjne. Ma ona na celu jak i inne w tym względzie przepisy, wstawienie do bilansu majątku według wartości rzeczywistej i dąży do zapobiegania wypłacania niezrealizowanego jeszcze zysku. Odnosnie papierów wartościowych cena giełdowa ma być wskazana tylko wówczas, jeżeli cena nabycia jest wyższa od rynkowej. W ten sposób unika się wprowadzenia czynnika spekulacyjnego, który mógłby się źle odbić na interesach spółki, z drugiej strony zezwala się na czynienie cichych rezerw, które mogą się ukrywać w wyższym kursie giełdowym. Różnica ta wówczas tylko ujawnia się i zwyczajka podlega podziałowi, jeżeli przyjdzie do realizacji papierów wartościowych, które mogą wykażać zysk. — Przez zastosowanie powyższego przepisu unika się przy likwidacji niespodzianki, która mogłaby się zgubnie odbić na całym przedsiębiorstwie, jeżeliby nie uwzględniano przy zestawianiu bilansu straty, wynikłej na papierach wartościowych z powodu obniżenia się ich kursu giełdowego. — To samo dotyczy walut obcych.

²⁾ Zrozumiałe jest, że przy braku cen giełdowych, miarodajną dla określenia ceny papierów i walut obcych dla bilansu jest cena nabycia, inny bowiem miernik nie istnieje.

Art. 108.

Należności w obcych walutach należy przeliczyć podług przeciętnego kursu, jaki notowano na giełdzie dla obcej waluty w ciągu ostatniego miesiąca przed dniem bilansowym; zobowiązania zaś w obcych walutach należy przeliczyć podług przeciętnego kursu obliczonego w ten sam sposób.¹⁾

¹⁾ Przepis powyższy jest pozostałością z czasów inflacyjnych, kiedy wahania kursowe walut były niezmiernie duże. W czasach stabilizacji nie odgrywa on żadnej roli. Dlatego też nie spotykamy go w innych ustawach akcyjnych, nie będących pod wpływem plag inflacyjnej. Pod tymże wpływem ułożony został okólnik Ministerstwa Skarbu z dnia 20 sierpnia 1927 r. w sprawie sporządzania przez banki bilansów periodycznych. — Z chwilą wprowadzenia stabilizacji złotego na zasadzie rozporządzenia Prezydenta z 13 listopada 1927 r. przepis powyższy utracił swe znaczenie.

Art. 109.

Dla pokrycia strat bilansowych należy tworzyć kapitał zapasowy, do którego przelewa się przynajmniej osiem od sta od czystego zysku rocznego, dopóki kapitał ten nie osiągnie przynajmniej jednej trzeciej części kapitału akcyjnego.¹⁾

Do kapitału zapasowego należy przelewać nadwyżki osiągnięte przy wydaniu akcji powyżej ich wartości nominalnej, a pozostałe po pokryciu kosztów wydania akcji.²⁾

Również wpływają do kapitału zapasowego dopłaty, które uiszczają akcjonariusze wzajemian za przyznanie szczególnych uprawnień dla ich dotychczasowych akcji bez podwyższenia kapitału akcyjnego, o ile te dopłaty nie będą użyte na wyrównanie nadzwyczajnych odpisów lub strat.³⁾

Statut może przewidywać tworzenie pod nazwą rezerwowych jeszcze innych kapitałów na pokrycie szczególnych strat lub wydatków.⁴⁾

O użyciu kapitałów zapasowego i rezerwowych rozstrzyga walne zgromadzenie; jednak części kapitału w wysokości jednej trzeciej części kapitału akcyjnego można użyć jedynie na pokrycie strat bilansowych.⁵⁾

¹⁾ K a p i t a ł z a p a s o w y należy podzielić na ustawowy (właściwy zapasowy) i dobrowolny (osobny zapasowy). Pierwszy tworzony jest przez przelewanie przynajmniej osiem od sta od czystego zysku rocznego do kapitału tego, dopóki nie osiągnie on przynajmniej jednej trzeciej części kapitału zakładowego. Drugi powstaje albo na zasadzie przepisów statutu, albo uchwał walnego zgromadzenia.

Pod rocznym zyskiem czystym w tym wypadku rozumie się sumę, która pozostaje po uwzględnieniu wszystkich odpisywań, jak fundusz renowacyjny, delcredere i t. p. Walne zgromadzenie nie jest obowiązane, czysty zysk przez powyższe odpisywanie zmniejszyć, o ile nie wymaga się to ze względu na zmniejszenie się wartości majątku. Przy uskutecznieniu tego tworzą się ciche rezerwy, które nie ujawniają się w bilansie. Nie wpływają one na wysokość odpisywań.

Tantjema, przeznaczona dla członków zarządu i nadzoru, nie potrąca się z czystego zysku przy ustalaniu jego wysokości.

W braku czystego zysku odpisywania na rzecz kapitału rezerwowego wstrzymuje się, aż do czasu ponownego otrzymania zysku. Potrącenia nie podlegają akumulacji za okres czasu, pozbawionego zysku.

Poniżej potrąceń, wskazanych w ustawie ośmiu od sta, nie powinna iść uchwała walnego zgromadzenia. Granica maksymalna nie jest wskazana, ma być ona jednak przewidziana przez statut. Uchwała walnego zgromadzenia, nie uwzględniająca przepisów statutowych, podlega zaskarżeniu w trybie, wskazanym w art. 74. W razie niezaskarżenia, staje się ona obowiązującą dla spółki. O ile kapitał zapasowy osiągnie wysokość trzeciej części kapitału akcyjnego, przyczem bierze się pod uwagę kapitał subskrybowany, a nie wpłacony, odpisywania ulegają wstrzymaniu, niezależnie od tego, czy wysokość tę uzyskano przez odpisywania, czy też przez nadwyżki, osiągnięte przy wydaniu akcji powyżej ich wartości imiennej. Wówczas, gdy spółka uzyskała wysokość kapitału zasobowego, przewidzianą w ustawie zaraz przy powstaniu, tworzenie jego nie jest nadal potrzebne.

Odpisywanie zostaje wznowione, jeżeli kapitał zapasowy ulegnie zmniejszeniu (pt. uw. do ust. 5 tegoż art.).

²⁾ Na d w y ż k a, osiągnięta przy wydaniu akcji powyżej pari (agio), uważana jest nie za zysk, a powiększenie kapitału, i nie podlega podatkowi dochodowemu. Suma z tego tytułu osiągnięta zalicza się obowiązkowo do kapitału zapasowego bez względu na jej wysokość, po potrąceniu kosztów emisyjnych.

³⁾ Do kapitału zapasowego wpływają też wszelkie dopłaty, uiszczane przez akcjonariuszów za przyznanie uprawnień bez podwyższenia kapitału (ust. 4, art. 39) za wyjątkiem, jeżeli przeznaczone są one dla pokrycia nadzwyczajnych odpisywań lub strat. W tym wypadku wysokość już osiągnięta przez kapitał zapasowy nie odgrywa żadnej roli,

⁴⁾ Pod rezerwami (zapasami) dobrowolnymi i należy rozumieć wszystkie pozycje bilansowe po stronie biernej, o ile nie są one istotnymi długami. Są one pozycjami, które wyłączone od podziału i uważać je można za odpowiedniki wartości, pomieszczonej w aktywach. Do nich należy fundusz renowacyjny, konto del credere, będące równoważnikiem wstawionych w całość swej wartości należności nie zupełnie pewnych, fundusz zapasowy bilansujący się z wątpliwymi aktywami.

Są one uzasadnione przez przepis prawa, wymagający prawdziwości bilansu. Zapasy takie należą do cichych w odróżnieniu od jawnych. Walne zgromadzenie poza postanowieniami ustawowymi i statutowymi może je zarządzić, w tym wypadku jednak sprzeciw należy do akcjonariuszów.

Władze skarbowe mogą odpisywań tych nie uznać, wychodząc z zasady opodatkowania czystego dochodu w myśl art. 6, 8, 21 ustawy o podatku dochodowym (Dz. U. Nr. 58/1925, poz. 411). W tym względzie wydawane są cyrkularze przez Ministerstwo Skarbu, które mają władzom skarbowym służyć za podstawę do wymiaru podatku dochodowego. (Zbiór okólników, wydanych do dnia 1 stycznia 1928 r. wyd. Ministerstwa Skarbu, Depart. Podatków i Opłat). Jest to wykładnia posiadająca autorytet wskazań administracyjnych, ale nie sprawy osadzonej, bo tę mieć mogą tylko orzeczenia Najwyższego Sądu Administracyjnego.

Odmiennie obliczenie odpisywań przez władze skarbowe, jak to uczyni walne zgromadzenie, nie wpływa na zmianę bilansu w stosunku do akcjonariuszów, o ile oni nie uznają za odpowiednie zaprotestować przeciwko wysokości potrąceń, nieodpowiadających przepisom ustawowym i statutowym.

⁵⁾ Kapitały zapasowe i osobne zapasowe mogą być użyte jedynie na pokrycie strat bilansowych. To znaczy, że pokryciu podlega strata, która okaże się z zestawienia bilansu obrotowego. O ile więc w ciągu roku wyniknie strata, nie może być ona pokrywana z tych

funduszków na mocy uchwały zarządu lub władz nadzorczych. Rozstrzyga o zużyciu tych kapitałów, i to jedynie na ten jeden cel, t. j. pokrycie strat bilansowych, walne zgromadzenie. W razie zużycia części lub całości kapitału zapasowego następują nowe odliczenia aż do chwili, kiedy kapitał zasobowy znów osiągnie wysokości przez ustawę wskazanej (pt. uw. 1 do art. 109); oprócz walnego zgromadzenia i wpisu w rejestrze handlowym, przy podwyższeniu i obniżeniu kapitału (art. 127), przy likwidacji (ust. 1 art. 133 i ust. 2, art. 140).

Art. 110.

Zarząd spółki ogłosi zatwierdzony przez walne zgromadzenie bilans oraz rachunek zysków i strat w przeciągu czternastu dni od daty ich zatwierdzenia¹⁾.

W tym samym czasie złoży zarząd ogłoszony bilans, rachunek zysków i strat, sprawozdania i protokół walnego zgromadzenia sądowi rejestrowemu oraz Ministerstwu Przemysłu i Handlu²⁾.

¹⁾ Przepis powyższy powzięto w interesie publicznym, jest on przeto obowiązującym. Ogłoszeniu podlega rachunek oraz rachunek zysków i strat w takiej formie, jak został przez walne zgromadzenie zatwierdzony. Winno to być uczynione w ciągu czternastu dni. W ustawie niemieckiej terminu ściślego nie określono (§ 265), co nastroczało pewne wątpliwości przy oznaczaniu zaniedbania ze strony zarządu. Niezastosowanie się do przepisu tego pociąga za sobą względem członka zarządu lub likwidatora winnego karę pieniężną do 20 000 zł. wymierzaną przez sędziego rejestrowego (p. 1. ust. 1, art. 168). Ogłoszenie dokonywa się w wydawnictwach, wskazanych w art. 27 ustawy.

²⁾ Złożeniu sądowi rejestrowemu i Ministerstwu Przemysłu i Handlu podlega poza bilansem i rachunkiem zysków i strat oraz sprawozdaniem zarządu, opinia (art. 89) biegłych i organu nadzorczego (ust. 2, art. 95, ust. 1, art. 97), wreszcie odpis urzędowy protokołu walnego zgromadzenia ze wszystkimi załącznikami (art. 73). Złożenie ma nastąpić po ogłoszeniu bilansu.

Z powyższego wynika, że termin ogłoszenia, przewidziany w 1 ust. tegoż artykułu, musi być w ten sposób obliczony, żeby egzemplarze pism, w których ogłoszenie nastąpiło, mogły być najpóźniej czternastego dnia przedstawione do władz.

Sędzia rejestrowy ma jedynie sprawdzić, czy przedstawione dokumenty odpowiadają pod względem formy przepisom prawnym o bilansach i rachunkach zysków i strat. Nie podlegają jego badaniu poszczególne pozycje bilansowe, ani też poczynione odpisywania. Pod względem formy prawnej bilans uważa się za ułożony prawidłowo, o ile z pozycyji sumarycznie zestawionych po stronie aktywów i pasywów okazuje się zysk lub strata.

Art. 111.

Wynagrodzenie członków rady nadzorczej i komisji rewizyjnej w postaci udziałów w zyskach spółki może uchwalić tylko walne zgromadzenie po dokonaniu ustawowych i statutowych odpisów i wyznaczeniu dywidendy¹⁾.

¹⁾ Wynagrodzenie członków zarządu lub nadzercu może być albo stałe, albo w postaci udziału w zyskach spółki (tantjema). Odnośnie wysokości tego udziału ustawy akcyjne nie zawierają postanowień, nie jest ona przeto prawnie ograniczoną. Nierzadko łączy się stałe wynagrodzenie z tantjema.

Tantjema oblicza się od czystego zysku spółki po odliczeniu wszystkich ustawowych lub statutowych po-

traćcą. Jaka minimalna stawka odsetkowa ma być odliczona na poczet dywidendy dla akcjonariuszów w celu określenia zysku, w którym udział mają organy spółki, nie wskazano w polskim prawie o spółkach akcyjnych. Ustawa niemiecka określa minimum dywidendy w tym wypadku na cztery od sta (ust. 1 § 245), zezwalając statutowi stawkę tę powiększyć. Statut może też określić stosunek odsetkowy wyznaczanej tantiemy zależnie od wysokości czystego dochodu. Tantiema wyznacza się całemu gremium zarządu lub organów nadzorczych. Podział między członkami należy do ich czynności wewnętrznej bez udziału walnego zgromadzenia. Organom spółki przysługuje prawo dochodzenia swych roszczeń odnośnie wypłaty tantiemy od spółki, o ile walne zgromadzenie zaniedba to uczynić. (Bauer: Tantiemenrecht).

Tantiema jest płatna w tym samym terminie, co i dywidenda. Odnośnie zwrotu nieprawidłowo wypłaconej tantiemy obowiązują te same przepisy, co i do zwrotu dywidendy (ust. 2 art. 47).

Roszczenia natomiast ze strony spółki z tytułu bezprawnie wypłaconej dywidendy przedawniają się z upływem lat trzech (ust. 3, art. 47).

Art. 112.

Jeżeli bilans spółki wykáže stratę przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz jedną trzecią kapitału akcyjnego, wówczas zarząd obowiązany jest bezzwłocznie zwołać walne zgromadzenie celem powzięcia uchwały co do dalszego istnienia lub likwidacji spółki¹⁾.

¹⁾ Przepis powyższy ma na względzie zarówno interesy akcjonariuszów, jak i wierzycieli. W ustawie niemieckiej jest on pełniejszy (§ 240), gdyż ustęp pierwszy dotyczy interesów akcjonariuszów, ustęp zaś drugi wie-

rzycieli, nakłada on bowiem obowiązek na zarząd z nastaniem niewyplacalności żądania otwarcia postępowania upadłościowego. Ten sam obowiązek ciąży na zarządzie w razie okazania się z bilansu, że majątek spółki nie pokrywa jej długów.

W interesie akcjonariuszów leży, żeby zarząd w razie straty o jedną trzecią kapitału zakładowego (według ustawy niemieckiej o połowę) zawiadomił o tem walne zgromadzenie,

Pod stratą rozumie się stratę bilansową. O ile zaś ona zachodzi w ciągu roku, później jednak zostaje wyrównana, nie jest stratą w znaczeniu art. 112. Przy zestawieniu bilansu, na którego zasadzie o powstałej stracie należy zawiadomić walne zgromadzenie, wymagane jest zastosowanie przepisów ogólnych o sporządzaniu bilansów spółek akcyjnych.

Strata bilansowa musi przewyższać jedną trzecią kapitału akcyjnego. Powołanie się na utratę kapitału zapasowego i rezerwowego w ustawie jest zbędne, gdyż z samego prawa wynika (art. 109), że przede wszystkim na pokrycie strat ma być użyty kapitał zapasowy i rezerwowy. Przy powstaniu tak dużej straty zarząd winien zwołać walne zgromadzenie akcjonariuszów, które o dalszym losie spółki zdecydować winno.

Obowiązek ten ciąży na zarządzie, jako całości. Każdy pojedynczy członek jednak winien dbać, żeby o stracie takiej powiadomione zostało walne zgromadzenie. Od odpowiedzialności może się on uwolnić, komunikując o tem radzie nadzorczej, o ile ona istnieje, albo żądając ujawnienia swego „votum separatum” w protokóle uchwał zarządu (art. 84). Członek lub członkowie zarządu, który nie zwołuje w tym wypadku walnego zgromadzenia, odpowiadają za wynikłe straty przed spółką, a w razie niezgłoszenia upadłości wbrew przepisom prawa poza odpowiedzialnością cywilną ulegają karze więzienia do trzech miesięcy lub grzywny do 10 000 zł, albo obu karom łącznie (art. 167). Statutowo nie może zarząd być od obowiązku tego zwolniony.

Walne zgromadzenie zwołuje się bezzwłocznie, bez zawinionej zwłoki (§ 121 BGB) na ogólnych zasadach z postawieniem sprawy powstałych strat na porządku dziennym nawet wówczas, jeżeli strata wynika z rocznego bilansu obrotowego, gdyż w przeciwnym razie nie może być sprawa ta skutecznie rozważana i nie mogą zapaść wiążące uchwały (art. 57).

Uchwały w razie powstałych strat mogą być różnorodne, a mianowicie: likwidacja spółki dobrowolna lub przymusowa, zaciągnięcie długu, podwyższenie lub zmniejszenie kapitału zakładowego, podanie się o nadzór.

W interesie znów wierzycieli jest, żeby zarząd w razie niewypłacalności spółki lub skonstatowania, iż majątek spółki nie pokrywa długów, zgłosił wniosek do sądu o ogłoszenie upadłości. Niewykonanie tego warunku zagrożone jest karą więzienia i grzywny (art. 167). Odnośnie upadłości spółki patrz też uw. do art. 141.

DZIAŁ V.

Zmiana statutu.

Podwyższenie i obniżenie kapitału akcyjnego.

Art. 113.

Zmiana statutu może być dokonana jedynie na podstawie uchwały walnego zgromadzenia¹⁾.

Zmiana statutu nie ma mocy prawnej przed zarejestrowaniem²⁾.

¹⁾ Według ustawy polskiej zmiana statutu może być powzięta na podstawie uchwały walnego zgromadzenia i to przy kwalifikowanej więk-

szości trzech czwartych oddanych głosów (ust. 2 art. 68). Quorum nie jest wymagane. Przy akcjach o różnych uprawnieniach obowiązuje przepis o głosowaniu w grupach (art. 71). Przeprowadzenie formalnie i materialnie zmian uchwalonych skutecznie zarząd. Czynność ta nie może być przekazaną radzie nadzorczej, jak to przewiduje ustawa niemiecka (ust. 2 § 274). Radzie nadzorczej według ustawy polskiej może być powierzone jedynie oznaczenie ceny emisji (pt. 4 ust. 2 art. 115). Podwyższenie i obniżenie kapitału zakładowego może nastąpić w związku z powzięciem uchwały o zmianie statutu. W tym wypadku obowiązują wszystkie przepisy o zwołaniu i odbyciu walnych zgromadzeń. Uchwały mogą ważne zapadać zarówno na zgromadzeniu zwyczajnym, jak i nadzwyczajnym pod warunkiem postawienia spraw tych na porządku dziennym (ust. 3 art. 57).

Wyjątek stanowi reprezentowanie całego kapitału na walnym zgromadzeniu (ust. 2 i 3 art. 58), co nie zmienia jednak przepisu o wymaganej większości oddanych głosów (ust. 2 art. 68).

²⁾ Dopiero po zarejestrowaniu uchwała o zmianie statutu nabiera mocy prawnej. Ma to szczególne znaczenie przy podwyższeniu kapitału na podstawie wkładów niepieniężnych (ust. 1 art. 11). Z tego względu ostrożność w tych wypadkach jest niezmiernie wskazana, gdyż zmiana statutu jest dokonana dopiero po wniesieniu odpowiedniego wpisu do rejestru. Stwarza się tu pozornie ten sam stosunek prawny, co przy zawianiu spółki. Różnica jednak jest zasadnicza, gdyż po powzięciu przez walne zgromadzenie uchwały o powiększeniu kapitału przez przyjęcie aportów i zawarcie przez zarząd umów, wiążą one spółkę bez względu na to, czy następnie zmiana statutu będzie lub nie będzie zarejestrowana. Spółka nie może umów w tym względzie zawartych z osobami trzecimi zaciepać.

Rola sędziego rejestrowego jest też w tych razach odmienna. Działalność jego ogranicza się jedynie do po-

naqlania usunięcia braków trybem, wskazanym w ust. 2 art. 27, w żadnym zaś wypadku do poczynienia wniosku o rozwiązaniu spółki (ust. 3 art. 27).

Art. 114.

Spółka może podwyższyć kapitał akcyjny w drodze emisji nowych akcji¹⁾.

Nowa emisja może być dokonana dopiero po całkowitem wpłaceniu dotychczasowego kapitału akcyjnego²⁾. Przepis ten nie stosuje się do spółek ubezpieczeniowych³⁾ ani w przypadku łączenia się spółek (fuzja)⁴⁾.

¹⁾ Podwyższenie kapitału akcyjnego jest sposobem dostarczenia spółce nowych środków pieniężnych bez uciekania się do kredytu, ale na drodze dopłat dobrowolnych ze strony akcjonariuszów.

Dokonuje się to w trojaki sposób:

1. przez emisję nowych akcji, o których mówi powyższy artykuł 114 i n.;
2. przez przyznanie przywilejów akcjonariuszom, czyniącym dopłatę bez podwyższenia kapitału zakładowego (ust. 4 art. 39);
3. przez podniesienie wartości nominalnej akcji dla dopłacających, przyczem, choć ten ostatni wypadek nie został przez ustawę przewidziany, nie stoi ku jego urzeczywistnieniu nic na przeszkodzie pod warunkiem zachowania formalności, przepisanych dla pierwszego sposobu (Lehman II, 446, Rehm 388).

Technika przeprowadzenia podwyższenia kapitału zakładowego sprowadza się do następujących czynności:

1. Przedewszystkiem musi walne zgromadzenie wziąć uchwałę o podwyższeniu kapitału. W tym względzie obowiązują ust. 2 art. 68, art. 114, 115.
2. Uchwała ta winna być przez zarząd zgłoszona do rejestru (ust. 2 art. 112) z dołączeniem dowodów, że dotychczasowy kapitał zakładowy został całkowicie wpłacony. Zaległości przewidywane w ustawie niemieckiej nie są dopuszczalne (ust. 2 § 280). Wyjątek dla spółek asekuracyjnych i przy fuzji ma odrębne znaczenie prawne (pt. ust. 3 i 4 do art. 114).
3. Opłaty stemplowe przy podwyższeniu kapitału winny być uiszczone na ręce notariusza lub jemu złożone odpowiednie pokwitowanie władz skarbowych o dokonaniu wpłaty (art. 102 ust. stempl.) lub odroczeniu opłaty na mocy 177 art. ust. stempl. W przeciwnym razie nie może notariusz wydać wypisu protokołu walnego zgromadzenia (art. 73), na którego posiedzeniu zapadła uchwała o podwyższeniu kapitału.
4. Poczem uchwała walnego zgromadzenia podlega zarejestrowaniu i ogłoszeniu.
5. Następnie uchwała walnego zgromadzenia podlega wykonaniu przez zarząd, który rozpoczyna swą działalność przez ogłoszenie subskrypcji (art. 118).
6. W razie podpisania akcji na całą podwyżkę kapitału i wpłacenia conajmniej czwartej części nominalnej (ust. 3 art. 5) oraz całej nadwyżki (agio) (ust. 5 art. 5), o ile ma być on pokryty gotowizną, podlega również zgłoszeniu do rejestru z dołączeniem wymaganych dokumentów (art. 131).
7. Po wniesieniu do rejestru również następuje zawiadomienie Ministerstwa Przemysłu i Handlu (art. 127).
8. Po dokonaniu wpisania do rejestru następuje wydanie akcji. W niemieckiej ustawie znajdujemy

wyraźny przepis nie zezwalający na wydawanie akcji i świadectw tymczasowych na kapitał, który ma być podwyższony przed wpisaniem do rejestru dokonanego podwyższenia (ust. 1 § 287). W ustawie naszej brak wprowadzie podobnej dyspozycji, zakaz ten jednak wynika z art. 31 (pt. ust. 1, 2, 3 do tego art.), oraz z ust. o odpowiedzialności zarządu (p. 3 ust. 1 art. 166).

²⁾ Pierwszym warunkiem dla dokonania nowej emisji jest całkowite wpłacenie dotychczasowego kapitału akcyjnego. Ustawa słusznie użyła słowo „dotychczasowego”, gdyż poza pierwszym kapitałem zakładowym mogą nastąpić dalsze emisje.

Zasada ta jest ważna przy każdej nowej emisji, t. zn., że mają być one całkowicie pokryte. — Sędzia rejestrowy, po powzięciu przekonania, że poprzednie emisje nie zostały w całości wpłacone, powinien odmówić dokonania wpisu do rejestru handlowego mimo dokonania wszystkich innych żądanych przez prawo odnośnie podwyżki kapitału formalności.

³⁾ Wyjątek uczyniony dla spółek ubezpieczeniowych wynika z ich właściwości prawnych. Kapitał zakładowy spółek ubezpieczeniowych ma odmienny charakter, gdyż poza ogólnymi przeznaczeniami służy też jako gwarancja dokonanych ubezpieczeń. Spółka ubezpieczeniowa może prowadzić wszystkie lub niektóre działy ubezpieczeniowe. W razie rozszerzenia działalności spółka ma powiększyć kapitał w zależności od działu nowo organizowanego (art. 4 ustawy o kontr. ubezsp.).

⁴⁾ W przypadku łączenia się spółek (fuzji) stosowane są względem podwyższenia kapitału inne zasady (art. 142 i in.), które czynią zbytecznym przestrzeżenie wymagania wpłacenia całkowitego kapitału, o ile na skutek łączenia się kapitał podwyższony został. Ustawa niemiecka wprowadza odnośnie tego wypadku specjalny przepis o niestosowaniu odpowiednich artykułów, uwzględniających podniesienie kapitału (ust. 1 § 305).

Art. 115.

Podwyższenie kapitału akcyjnego może być dokonane jedynie na mocy uchwały walnego zgromadzenia przez zmianę właściwych postanowień statutu¹⁾.

Uchwała o podwyższeniu kapitału akcyjnego powinna zawierać:

1. sumę, o jaką kapitał akcyjny ma być podwyższony²⁾;
2. oznaczenie, czy akcje nowej emisji są na okaziciela, czy imienne³⁾;
3. szczególne uprawnienia, które mają być przyznane akcjom nowej emisji⁴⁾;
4. cenę emisyjną nowych akcji, bądź to w stałej kwocie, bądź, jeżeli walne zgromadzenie przekaze oznaczenie ceny emisyjnej zarządowi lub radzie nadzorczej, przez oznaczenie najniższej kwoty⁵⁾;
5. ewentualnie wyłączenie dotychczasowych akcjonariuszów od prawa poboru nowych akcji⁶⁾;
6. terminy otwarcia i zamknięcia subskrypcji, jeżeli walne zgromadzenie określa ich nie przekaze zarządowi lub radzie nadzorczej⁷⁾.

Jeżeli spółka posiada kapitał zapasowy lub kapitały rezerwowe, cena emisyjna akcji powinna być wyższa ponad cenę nominalną. Nadwyżka powinna być przynajmniej równa części

kapitału zapasowego i rezerwowych, jaka przypada podług ostatniego bilansu na każdą dotychczasową akcję¹⁾.

¹⁾ Ustawa polska po raz drugi wspomina, że podwyższenie kapitału może być dokonane jedynie na mocy uchwały walnego zgromadzenia przez zmianę właściwych postanowień statutu (pt. uw. 1 do art. 113), przy czem wskazuje, co powinna zawierać tego rodzaju uchwała dla jej ważności.

²⁾ Pod kapitałem podlegającym podwyższeniu domniemywa się wartość nominalną zarówno, jak przy kapitale zakładowym. Co do sumy, o jaką podwyższenie to ma nastąpić, to żadnych w tym względzie ograniczeń nie przewidziano (ust. 1 art. 5).

³⁾ Odnośnie wydawania akcji imiennych lub na okaziciela pozostawiono walnemu zgromadzeniu zupełną swobodę z tem, że ograniczenie odnośnie akcji poniżej ustawowej wartości w przedsiębiorstwach użyteczności publicznej pozostaje w mocy (ust. 2 art. 30). To samo dotyczy akcji uprzywilejowanych co do głosu (ust. 3 art. 39). Akcje nowej emisji odnośnie do wartości imiennej podlegają tym samym przepisom, co i przy związaniu (ust. 1 art. 30). Również obowiązują wszystkie przepisy, dotyczące akcji (art. 29, 31, 32). Przy wydawaniu akcji za wkłady niepieniężne różnica polega tylko na tem, że sprawozdanie o przebiegu przejęcia wkładów składają nie założyciele a zarząd (art. 117).

⁴⁾ Przy podwyższaniu kapitału, o ile, co najczęściej zachodzi, zależy na przeprowadzeniu sanacji spółki, zdobycie środków pieniężnych zależne jest od przywilejów, jakie nowi akcjonariusze otrzymują (O formach przywilejów pt. uw. do art. 39).

Przy zachodzącej potrzebie dokonania niejednokrotnie emisji mogą być przyznawane za każdym razem odmienne przywileje, przez co w spółce istnieć mogą akcje o różnych uprawnieniach. Dla uniknięcia naru-

szczenia praw posiadaczy poszczególnych rodzajów akcji powinny być powzięte uchwały w trybie przewidzianym w art. 71 niniejszej ustawy.

⁵⁾ Cena emisyjna nowych akcji może być dozwolna pod warunkiem jednak, żeby nie były one wydane poniżej ich imiennej wartości (ust. 5, art. 5). Wydawanie powyżej pari łączy się ze stanem pomyslnym przedsiębiorstwa. Ku temu istnieją pewne wskazania, o ile spółka posiada nagromadzone kapitały zapasowe i osobne zapasowe (ust. 3, art. 115). Przy ustalaniu ceny emisyjnej akcji brana też jest pod uwagę jej wartość giełdowa, która poza uwzględnieniem kapitałów pomocniczych (rezerwy, zapasowy i t. p.), może wykazywać pewne „agio” w związku z pomyslną ogólną konjunkturą lub możliwościami poszczególnego przedsiębiorstwa przy uwzględnieniu cichych rezerw, nie znajdujących odnośnych pozycji w bilansie. Organem oznaczającym cenę jest walne zgromadzenie, któremu dane jest uprawnienia swe przelać na zarząd lub radę nadzorczą.

⁶⁾ Czy i w jakich wypadkach akcjonariusze dotychczasowi mogą być wyłączeni na mocy uchwały walnego zgromadzenia od poboru nowych akcji, jest bardzo żywo komentowane. Do środka tego uciekają się spółki przy sanacji tylko wówczas, jeżeli kapitalista lub zwarta grupa finansowa zgadza się na objęcie akcji pod warunkiem uzyskania większości, a to przez objęcie portfelu akcji nowej emisji. Niektórzy autorzy są zdania, że pozbawienie akcjonariuszów prawa poboru akcji jest niezgodne z zasadami akcyjności i prawami akcjonariuszów i że nie mogą być oni tego pozbawieni przy najdalej idącej większości odnośnie quorum oraz stosunku oddanych głosów. W każdym razie chodzi tu o akcjonariuszów pozostających w mniejszości lub nieobecnych, których tego rodzaju uchwała wiązać nie może. W rzeczy samej na tem podłożu szczególnie w czasach inflacyjnych zachodziły duże nadużycia, wywołujące poprzecznych akcjonariuszów.

Prawo o spółkach akcyjnych.

Drudzy twierdzą, że prawo poboru akcji z pominięciem dotychczasowych akcjonariuszów jest możliwe tylko na wypadek nieskorzystania przez akcjonariuszów z przysługującego im prawa. Wypadek ten reguluje sama ustawa [art. 119]. Trzeci wreszcie, i ku temu skłania się ustawa [art. 116], zezwała na pozbawienie akcjonariuszów dawniejszych prawa poboru nowych akcji, żąda jednak kwalifikowanej większości dla ważności takich uchwał oraz szczegółowego umotywowania powodów, dla których taką uchwałę powzięto.

⁷⁾ Każda subskrypcja powinna być uczyniona na pewien zgóry określony termin, inaczej nie jest ona ważna. Co powinno zawierać takie wezwanie, wskazuje art. 118. Rozpoczęcie biegu terminu, jego trwanie i zamknięcie, określa walne zgromadzenie, pozostawiono mu jednak prawo, jak przy oznaczeniu ceny emisji, przekazania tego uprawnienia zarządowi lub radzie nadzorczej według swego uznania.

⁸⁾ Stan kapitałów zapasowego i rezerwowego (osobnego zapasowego) wskazuje ostatni bilans roczny obrotowy; zestawienie specjalnie bilansu majątkowego nie jest w tym wypadku wymagane (pt. uw. do art. 102). — Wobec tego ciche rezerwy mogą być brane pod uwagę przy określaniu ceny emisyjnej (pt. uw. 3 do tegoż art.). Nadwyżka ponad cenę imienną obowiązkowo opłacana jednorazowo gotowizną przelewa się do kapitału zapasowego (ust. 2, art. 109). To samo dotyczy dopłat za przyznanie szczególnych przywilejów bez względu, czy z tego tytułu nastąpiło podwyższenie kapitału akcyjnego, czy też przeciwnie (ust. 3, art. 109).

Art. 116.

Prawo poboru akcji nowej emisji służy przede wszystkim dotychczasowym akcjonariuszom w stosunku do ilości i rodzaju posiadanych akcji. W interesie spółki walne zgromadzenie

może pozbawić dotychczasowych akcjonariuszów prawa poboru akcji w części lub całości¹⁾. Uchwała walnego zgromadzenia w tej mierze powinna być powzięta większością przynajmniej czterech piątych oddanych głosów i powinna być szczegółowo umotywowana²⁾.

Wyłączenie dotychczasowych akcjonariuszów od poboru nowych akcji może nastąpić tylko w tym przypadku, jeżeli jest to wyraźnie zapowiedziane na porządku dziennym walnego zgromadzenia³⁾.

¹⁾ Przepis powyższy daje przedewszystkiem dotychczasowym akcjonariuszom prawo poboru akcji nowej emisji. Statut nie jest władny ich tego pozbawić. Natomiast może to uczynić uchwała walnego zgromadzenia w ten sposób, że albo postanawia, że akcjonariusze dotychczasowi od poboru tych akcji są usunięci, albo że wskazuje osoby, którym akcje mają być ustąpione. Wypadek ten zachodzi, o ile akcje wydają się za wkłady ciche niepieniężne (ust. 1, art. 117). Walne zgromadzenie może też uchwalić, że akcje nowej emisji mają być przejęte przez odpowiednią osobę, o ile zaś ona nie skorzysta z prawa poboru, przychodzi kolej na akcjonariuszy, gdy i ci z tego prawa zrezygnują, następuje publiczna subskrypcja.

Walne zgromadzenie wobec tego jest organem, któremu przysługuje powzięcie uchwały o zmianie prawa poboru. O ile nie zawiera ona w tym względzie ograniczeń, to każdy akcjonariusz posiada roszczenie na przydział odpowiedniej ilości nowych akcji w stosunku do posiadanych. Żądanie ma być postawione przed upływem terminu zapisu (ust. 6, 7, 8 art. 118). Pt. też uw. 6 do art. 115.

²⁾ Ze względu na prawa nabyte powzięcie uchwały o pozbawienie dotychczasowych akcjonariuszów poboru

akcyj w części lub całości powinna być powzięta przez kwalifikowaną większość. Głosowanie w grupach przy warunkach przewidzianych w art. 71 powinno mieć miejsce. Większość oddanych głosów obowiązuje zarazem w grupach.

3) Pt. uw. do ust. 3 art. 57.

Art. 117.

Jeżeli akcje nowej emisji mają być pokryte wkładami niepiędnymi, stosuje się odpowiednio przepisy co do takich wkładów przy zawiązaniu spółki¹⁾.

Sprawozdanie składają członkowie zarządu²⁾.

1) Poza wkładami niepiędnymi, przewidzianymi przy zawiązaniu spółki (uw. 3 do art. 5), przy powiększeniu kapitału mogą być i roszczenia względem spółki. Otrzymujący za wierzytelność akcje obowiązany jest do dokonania subskrypcji. To samo dotyczy wypadku przyjęcia akcji, jako zapłaty. Przy wkładach niepiędnymi wszelkiego innego rodzaju, postępowanie i badanie wkładów dokonywa się trybem wskazanym w art. 7 ustawy, t. j. sprawozdanie winno być poddane badaniu biegłych rewidentów.

2) Członkowie zarządu zastępują w tym wypadku założycieli. Zarząd jest obowiązany występować kolegialnie. Na wszystkich członkach zarządu ciąży odpowiedzialność za prawdziwość podanych w sprawozdaniu oświadczeń (pt. 1, ust. 2, art. 149).

Art. 118.

Akcje, do których prawo poboru służy akcjonariuszom, zarząd powinien zaofiarować w drodze trzykrotnych ogłoszeń w odstępach przynajmniej tygodniowych¹⁾.

Ogłoszenia te będą zawierały:

1. datę powzięcia uchwały o podwyższeniu kapitału akcyjnego³⁾;
2. sumę, o jaką kapitał akcyjny ma być podwyższony³⁾;
3. ilość, rodzaj i wartość nominalną akcji podlegających prawu poboru⁴⁾;
4. wysokość ceny emisyjnej nowych akcji⁵⁾;
5. zasady przydziału nowych akcji dotychczasowym akcjonariuszom⁶⁾;
6. miejsce, wysokość i terminy wpłat na nowe akcje, tudzież skutki niewykonania prawa poboru, względnie nieuiszczenia przepisanych wpłat⁷⁾;
7. termin, z którego upływem zapisujący się na akcje przestaje być zapisem związany, jeżeli w tym czasie nowa emisja nie będzie zgłoszona do zarejestrowania⁸⁾;
8. termin, do którego akcjonariusze mogą wykonywać prawo poboru akcji. Termin ten ma wynosić przynajmniej dwadzieścia jeden dni od daty ostatniego ogłoszenia⁹⁾.

1) Zaofiarowanie w trzykrotnych ogłoszeniach w odstępach przynajmniej tygodniowych powinno być pomieszczone w wydawnictwach przewidzianych w art. 27 ustawy. Trzykrotne ogłoszenie ma na celu lepsze powiadomienie akcjonariuszów o przysługującym im prawie poboru. Ustawa pozatem wskazuje szczegółowo, jakie dane mają zawierać ogłoszenia, aby dać akcjonariuszom możliwość łatwiejszego zorientowania się.

3) Pt. uw. do art. 115.

3) Wynika to z uchwały walnego zgromadzenia odnośnie podwyższenia kapitału. Suma podwyższenia oblicza się zawsze od wartości imiennej.

4) Walne zgromadzenie stosownie do art. 116 może wszystkie lub część nowych akcji wyłączyć od poboru przez dotychczasowych akcjonariuszów; powiadomienie o tem w ogłoszeniach jest szczególnie ważne dla akcjonariuszów nieobecnych na zgromadzeniu, na którym zapadło postanowienie o powiększaniu kapitału.

Pod jakością rozumie się akcje imienne lub na okaziciela, pod rodzajem akcje zwyczajne lub uprzywilejowane, pod wartością imienną, cena zasadnicza akcji, która musi zachować najniższą granicę ustawową, t. j. 100 zł. (art. 30).

5) Określenie wysokości emisyjnej akcji przekazuje zazwyczaj walne zgromadzenie zarządowi lub radzie nadzorczej ze względu na bliższy ich stosunek do spraw spółki i możliwość przez to lepszego ustalenia ceny emisyjnej. Odpowiednie ocenienie wpływa na prędsze rozebrawie akcji, przyczem spółka jest zainteresowana w nadwyżce, gdyż zaliczenie jej do rezerw wpływa na ugruntowanie przedsiębiorstwa; akcjonariusze mają też zainteresowanie przy uzyskaniu nadwyżki, gdyż wyraża się ona w kursie akcji, przez co uiszczenie tej nadwyżki w niczem nie umniejsza ich praw.

6) Pt. uw. do pt. 5, ust. 2, art. 115 i do art. 116.

7) Przy podwyższeniu kapitału akcyjnego nie obowiązuje przepis, wymagający czynienia wpłat do instytucji kredytowej, wskazanej przez art. 14 ustawy, jak przy zawiązaniu (art. 120). Wpłaty mogą być dokonywane bezpośrednio do kasy spółki, a w razie oznaczenia banku sumy te mogą być podnoszone przez zarząd.

Odnośnie wysokości wpłat, to pierwsza nie może być niższa, niż czwarta część sumy imiennej

(ust. 5, art. 5). Wysokość następnej wpłaty określa walne zgromadzenie lub z jego upoważnienia zarząd czy też rada nadzorcza. To samo dotyczy terminów wpłat. Niewykonanie prawa poboru w odpowiednim czasie pociąga za sobą skutek utraty tego prawa przez dotychczasowego akcjonariusza w stosunku do posiadanych akcji. Nieuiszczenie przepisanych wpłat pociąga za sobą te same następstwa, co i przy zawiązaniu (art. 43, 44 i 45).

8) Podwyższenie kapitału uważa się za dokonane po całkowitej subskrypcji i wniesieniu pierwszej raty przy wkładach pieniężnych. O powyższem ma być dokonany wpis w rejestrze handlowym. Niepowodzenie subskrypcji i niezgłoszenie podwyższenia do rejestru w terminie, wskazanym w ogłoszeniu, zwalnia akcjonariuszów od zapisu, uczynione zaś wpłaty podlegają zwrotowi.

9) Ustawa wskazuje najkrótszy termin od daty ostatniego ogłoszenia, od którego mogą akcjonariusze wykonywać prawo poboru akcji. Ogłoszenie nie może oznaczać terminu krótszego. Wyznaczenie zbyt długiego terminu nie jest również wskazane, gdyż w interesie spółki leży, żeby jaknajprędzej zakończyć podwyższenie kapitału i w razie niewykonania prawa poboru akcji przez wszystkich dawnych akcjonariuszów uzyskać wpłaty od grupy akcjonariuszów, pragnącej otrzymać dodatkowy przydział (art. 119), lub zbyć akcje drogą publicznych zapisów (art. 120).

Art. 119.

Jeżeli w pierwszym terminie dawni akcjonariusze nie wykonali prawa poboru akcji, będzie niezwłocznie wyznaczony drugi, przynajmniej dwutygodniowy termin, dla poboru pozo-

stałych akcji przez wszystkich dawnych akcjonariuszów. O tym terminie będą uczynione jednorazowe ogłoszenia. Dodatkowy przydział akcji nastąpi w stosunku do zgłoszeń¹⁾.

Akcje nierozebrałe zarząd przydziela według swego uznania, jednak nie poniżej ceny emisyjnej²⁾.

¹⁾ Wypadek przewidziany zachodzi wówczas, jeżeli tylko część akcjonariuszów dawnych skorzysta z poboru akcji nowej emisji. Nierozebrałe akcje zostają przyznane przede wszystkim zgłaszającym się akcjonariuszom. Termin wyznaczony na pobór pozostałych akcji ulega skróceniu, a przydział akcji następuje zasadniczo w stosunku do zgłoszeń.

²⁾ Zarządowi przyznano prawo uczynienia podziału według swego uznania. O ile jest to usprawiedliwione przy zawiązaniu (ust. 1, art. 17), gdyż założyciele są niejako gospodarzami spółki, będącej w stanie powstawania i mogą wybrać subskrybentów, których uważają dla siebie za najbardziej odpowiednich, to zarząd jest tylko wykonawczym organem i danie mu możliwości czynienia podziału według swego uznania nie jest usprawiedliwione. Dotyczyć to zresztą może jedynie wypadku, jeżeli zgłoszenia przewyższają ilość akcji, podlegających poborowi. Inaczej przepis o przydziale w stosunku do zgłoszeń nie byłby racjonalny.

Art. 120.

Do publicznych zapisów na akcje przy nowej emisji stosuje się odpowiednio przepisy o subskrypcji na akcje przy powstaniu spółki¹⁾

z wyjątkiem przepisów o kaucji założycielskiej i obowiązku deponowania wpłaconych kwot w bankach²⁾.

¹⁾ Odnosi się to do prospektów (art. 12), list subskrypcyjnych (art. 13). Różnica przy podniesieniu kapitału akcyjnego polega jednak na tem, że w prospektach i listach subskrypcyjnych wówczas należy pomieścić przedmioty wskazane przez ustawę dla ogłoszeń o poborze akcji (art. 118) i deponowaniu wpłat w bankach.

²⁾ Kaucje nie są wymagane, gdyż przy podwyższeniu kapitału działa zarząd w charakterze organu spółki, a nie jako osoba prywatna, jak to ma miejsce z założycielami przy zawiązaniu spółki (art. 11 i 14). Za przebieg czynności związanych z podniesieniem kapitału i kwoty wpłacone odpowiada przed osobami trzecimi nie zarząd, a spółka. Wszelkie niepomieszczone w subskrypcji warunki są przeto dla spółki pozbawione znaczenia. Wszystkie natomiast przepisy o dokonaniu subskrypcji w czasie zawiązywania spółki przez osoby, pragnące otrzymać akcje (subskrybentów), mają zastosowanie przy podwyższeniu kapitału (art. 13, 15).

Art. 121.

Dokonane podwyższenie kapitału akcyjnego i zmianę stosunku zgłoszą członkowie zarządu celem wpisania do rejestru handlowego i ogłoszenia¹⁾.

Do zgłoszenia należy dołączyć w oryginale lub uwierzytelnionym odpisie:

1. uchwałę o podwyższeniu kapitału akcyjnego w notarialnym wypisie;

2. ogłoszenia i wzór zapisu, jeżeli powiększenie kapitału nastąpiło w drodze zapisów publicznych;
3. spis subskrybentów z uwidocznieniem liczby akcji, przypadających na każdego z nich i wysokości uiszczonych wpłat;
4. umowy, dotyczące wkładów niepieniężnych;
5. obliczenie kosztów, połączonych z emisją nowych akcji;
6. dowód zatwierdzenia zmiany statutu przez właściwą władzę, jeżeli do zmiany statutu takie zezwolenie jest wymagane;
7. oświadczenie zarządu, że przepisane wpłaty na akcje zostały dokonane i że przejście wkładów niepieniężnych na spółkę z chwilą zarejestrowania podwyższenia kapitału akcyjnego jest zapewnione²⁾.

Ponadto w przypadkach niniejszym prawem przewidzianych dołączyć należy sprawozdanie zarządu i opinię biegłych rewidentów³⁾.

Załączniki zgłoszenia przechowa sąd w aktach rejestrowych⁴⁾.

¹⁾ Zarząd zgłasza podwyższenie kapitału do rejestru handlowego jako organu spółki. Zgłoszenie dokonuje się w sądzie właściwym okręgu, w którym spółka posiada główną siedzibę. W okręgach siedziby oddziałów nie jest to potrzebne.

²⁾ Nie jest tu wymagane formalne przedstawienie dowodów a tylko oświadczenie zarządu, które może być zresztą poparte dowodami. Falszywe oświadczenie jest karalne wedle art. 162.

³⁾ Dotyczy to wkładów niepieniężnych (aporty) (art. 7), przy podniesieniu kapitału nie zachodzą bowiem wypadki wynagrodzenia za usługi, przewidziane przy powstawaniu spółki (art. 6).

⁴⁾ Przedstawione i przechowywane w aktach sądu rejestrowego załączniki są do przeglądania narówni z wpisami, pomieszczonemi w rejestrze przez osoby, pragnące zapoznać się ze stanem spółki bez ograniczenia. Odpisy, wyciągi i wszelkiego rodzaju zaświadczenia z rejestru pism i dokumentów wydaje się każdemu na żądanie według ust. 2 art. 21 ustawy o rejestrze handlowym, natomiast według ust. 2 § 9 ust. handl. niem., o ile zostanie udowodnione, iż się ma w tem uprawniony interes.

Art. 122.

Obniżenie kapitału akcyjnego może być dokonane na mocy uchwały walnego zgromadzenia przez zmianę właściwych postanowień statutu¹⁾ pod warunkiem ochrony wierzycieli w trybie przepisany dla likwidacji. Wierzycieli, którzy się nie zgłosili, uważa się za zgadzających się na obniżenie kapitału akcyjnego²⁾.

Kapitał akcyjny może być obniżony przez zmniejszenie nominalnej wartości akcji lub przez umorzenie części akcji³⁾.

Przy obniżeniu kapitału akcyjnego muszą być zachowane przepisy o minimalnej wysokości kapitału akcyjnego i minimalnej wartości

akcji⁴). Jeżeli skutek obniżenia wartości nominalna akcji spadnie poniżej ustawowej najniższej wartości, należy przeprowadzić odpowiednie złączenie akcji⁵).

1) Uchwała walnego zgromadzenia w sprawie obniżenia kapitału akcyjnego winna być powzięta w trybie przewidzianym dla zmiany statutu (ust. 2, art. 68).

Przebieg obniżenia kapitału akcyjnego jest następujący:

1. Przedewszystkiem walne zgromadzenie uchwała obniżenie kapitału i odpowiednią zmianę statutu (art. 122).
2. Następnie wzywa się wierzycieli w celu ich ochrony lub zaspokojenia (art. 122).
3. Później dokonane obniżenie i zmianę statutu zgłaszają członkowie zarządu celem wpisania do rejestru handlowego i ogłoszenia (art. 124).
4. Po zarejestrowaniu obniżenia kapitału akcyjnego zarząd składa Ministerstwu Przemysłu i Handlu odpisy protokołów walnego zgromadzenia wraz z odpisem wpisu w rejestrze handlowym (art. 127).

Uchwała walnego zgromadzenia o obniżenie kapitału powinna zawierać wskazanie, o jaką sumę ma to nastąpić. Nie może to być pozostawione samowoli organów wykonawczych lub nadzorczych spółki.

Obniżenie kapitału może być dokonane z różnych przyczyn, które muszą być wskazane.

Obniżenie kapitału ma miejsce mianowicie bądź ze względu na zwrot wkładów, bądź dla uwolnienia akcjonariuszów od dopłat zaległych należności za akcje, bądź dla pokrycia strat bilansowych, bądź wreszcie dla skontrowania części kapitału zakładowego na rezerwy, w końcu w celu umorzenia akcji nabytych w drodze egzekucji (art. 126).

Uchwała oznaczać winna dalej, w jaki sposób obniżenie ma nastąpić, a mianowicie, czy przez obniżenie imiennej wartości akcji, nie poniżej jednak granic ustawowych (art. 30), czy przez umorzenie części akcji. W razie obniżenia imiennej wartości akcji na giełdzie przeprowadza się złączenie akcji.

Wykonanie uchwały o obniżeniu kapitału przekazuje walne zgromadzenie, jak przy podniesieniu kapitału, organom wykonawczym.

W razie istnienia akcji o różnych uprawnieniach, uchwała o obniżeniu kapitału, mogąca naruszyć prawo poszczególnych rodzajów akcji, powinna być powzięta w drodze oddzielnego głosowania w każdej grupie akcji (art. 71).

²) Ustawa wspomina o ochronie wierzycieli, wskazując, że ma to nastąpić w trybie przepisany dla likwidacji. W przepisach odnośnie likwidacji sprawa ta nie została jednak należycie uregulowana (art. 137, 139).

Z p. 2 ust. 2 art. 124 wynika, że obniżenie kapitału nie może być uważane za dokonane, a wpis do rejestru nie powinien być uczyniony, o ile nie będą przedstawione dowody stwierdzające, że wierzycieli, którzy się zgłosili, zaspokoiono lub roszczenia ich zabezpieczono.

Ustawa niemiecka zna przepis, wymagający wpisania uchwały walnego zgromadzenia o obniżeniu kapitału akcyjnego do rejestru handlowego i następnie jej ogłoszenia. Następnie muszą być przez zarząd wezwani wierzyciele przez trzykrotne ogłoszenie (ust. 2 § 289). Według polskiej ustawy, zgłoszeniu do rejestru handlowego podlega dokonanie obniżenia (ust. 1, art. 124), nie ma zaś przepisu, że wierzyciele mają być wezwani przez ogłoszenia. W praktyce będzie musiał być zastosowany przepis niemiecki o wezwaniu, gdyż do zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczeń wierzycieli nie można ograniczyć się do zawiadomienia o tem tylko wierzycieli, których nazwiska i należne sumy figurują w ksiązkach

spółki. Zgłoszenie się wierzycieli nie podlega żadnej formule. Termin płatności nie potrzebuje zapasę, wystarcza, jeżeli sama należność istnieje. Nawet w wypadku wiszącego procesu roszczenie musi być zaspokojone albo zabezpieczone. Przepis o ochronie wierzycieli ma i wówczas zastosowanie, jeżeli obniżenie kapitału zakładowego dokonywa się przez skonwertowanie części jego na rachunek kapitału zapasowego. Pochodzi to stąd, że kapitał zapasowy posiada odmienne znaczenie prawne (pt. uw. do ust. 1, art. 109). Zabezpieczenie wierzycieli dokonywa się albo przez wpis hipoteczny, albo depozyt w papierach pupilarnych, które w tym wypadku przyjmowane być winny w trzech czwartych wartości giełdowej. Jest to według niektórych ustaw cywilnych zawarowane normą prawną (§ 234 BGB.), tam zaś, gdzie przepisu tego niema, rozstrzyga zwyczaj. Wierzycieli nie zgłaszających się uważa ustawa za zgadzających się na obniżenie kapitału akcyjnego. Zachodzi jednak pytanie, czy wówczas i odnośnie tych wierzycieli winien być zachowany przepis o ochronie ich praw. Odpowiedź znajdujemy w p. 2 ust. 2 art. 124, który wymaga od zarządu przedstawienia dowodu o zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli jedyń- nie do tych wierzycieli, którzy się zgłosili.

Wierzyciele mają prawo za pomocą skargi uzyskać zabezpieczenie swych należności oraz przez zabezpieczenie powództwa sprzeciwić się wypłatom na rzecz akcjonariuszów, jeżeli z tem związane jest obniżenie kapitału (Hautl: Der Gläubigerschutz im Aktienrechte, Berlin 1907).

³⁾ Każde obniżenie kapitału ma za skutek, że suma kapitału akcyjnego odpowiednio zostaje zmniejszona i przez to stosunek liczbowy aktywów do pasywów zostaje zmieniony. Jest to przeto sposób liczbowy dla układania bilansu w odmienny sposób w tym wypadku, o ile obniżenie ma na względzie uwidocznienie pokrycia strat bilansowych. Inaczej się przedstawia sprawa, jeżeli pewne wartości lub sumy zwracane

są akcjonariuszom, wówczas z aktywów ubywa część majątku, która musi znaleźć odpowiednich w obniżeniu kapitału akcyjnego.

Przez obniżenie kapitału zakładowego nie zmienia się charakter prawny spółki, nie ma się tu do czynienia z częściową likwidacją, chyba, że zachodzą okoliczności przewidziane w ustawie (ust. 1, art. 5, art. 112).

⁴⁾ Zmniejszenie imiennej wartości akcji winno być powzięte z zachowaniem przepisu o ustawowym minimum (ust. 1 art. 30; pt. też uw. 2 do art. 125).

⁵⁾ Obniżenie kapitału nie może być uczynione poniżej ustawowego minimum, gdyż wówczas nastąpić winna likwidacja (ust. 1, art. 5 oraz uw. do art. 122). O złączeniu akcji pt. uw. do art. 123.

Art. 123.

Jeżeli wskutek obniżenia kapitału akcyjnego okaże się konieczna wymiana lub ostemplowanie dotychczasowych akcji, zarząd powinien o tem ogłosić i wezwać akcjonariuszów do złożenia w tym celu akcji¹⁾.

¹⁾ Wymiana i ostemplowanie są to dwie odrębne czynności, zachodzące w różnych niezależnych od siebie okolicznościach.

Pierwsza, t. j. wymiana staje się koniecznością, jeżeli akcje nie posiadają najniższej ustawowej wartości nominalnej (art. 30) lub niższej. W tym wypadku obniżenie kapitału przez zmniejszenie imiennej wartości akcji poszczególnej staje się niemożliwym; należy zmniejszyć liczbę akcji w ten sposób, że za pewną ilość akcji dotychczasowych otrzymuje akcjonariusz odpowiednią ilość akcji nowych.

Ostemplowanie znowu ma miejsce wówczas, gdy obniża się wartość imienną akcji pod warunkiem, żeby ustawowe minimum było zachowane.

Wezwanie akcjonariuszów do zgłoszenia akcji celem wymiany lub ostemplowania na zasadzie uchwały walnego zgromadzenia winno być dokonane przez zarząd na drodze ogłoszeń (art. 27). Te ostatnie winny zawierać ostrzeżenie, że akcje niezgłoszone do wymiany lub ostemplowania po terminie, wskazanym w ogłoszeniu, tracą swą wartość (art. 45).

O unieważnieniu poprzednich akcji, nie przedstawionych do wymiany lub ostemplowania, następuje również ogłoszenie z podaniem liczb tych akcji. Ma to ten skutek, że akcje poprzednie, będące w obiegu i arkusze dywidendowe stają się nieważne. Nawet uczciwy nabywca nie nabywa żadnych praw. Zamiast akcji unieważnionych wydają się nowe nawet wzamian akcji nie przedstawionych w odpowiednim czasie do wymiany. Te nowe akcje ulegają sprzedaży przez zarząd na giełdzie lub przez publiczną licytację (pt. uw. 3 do art. 45) na rachunek ich właścicieli. Uzyskana ze sprzedaży suma podlega wydaniu po odpowiednim wylegitymowaniu się poprzednim opieszalym akcjonariuszom po potrąceniu kosztów ogłoszeń i sprzedaży. Nieodebrane sumy deponuje się na ogólnych zasadach prawa (art. 1257 c. c. § 372 BGB., § 1425 kod. austr., art. 2056 ros.).

O ile pojedyncze akcje, podlegające wymianie, stanowią wartość poniżej ustawowej, zachodzi potrzeba przeprowadzenia odpowiedniego złączenia akcji (ust. 3 art. 122). Na ułamki akcji stąd powstałe mogą być wydawane odcinki (pt. uw. 3 do art. 28).

Art. 124.

Dokonane obniżenie kapitału akcyjnego i zmianę statutu zgłoszą członkowie zarządu celem wpisania do rejestru handlowego¹⁾.

Do zgłoszenia należy dołączyć:²⁾

1. dowody należytego wezwania wierzycieli:

2. oświadczenie członków zarządu, stwierdzające, że wierzyciele, którzy się zgłosili, zostali zaspokojeni lub zabezpieczeni;
3. dowód zatwierdzenia zmiany statutu przez właściwą władzę, jeżeli do zmiany statutu takie zezwolenie jest wymagane.

¹⁾ Zgłoszenie o dokonaniu obniżenia kapitału akcyjnego i zmiany statutu zgłasza zarząd celem wpisania do rejestru handlowego pod odpowiedzialnością cywilną i karną w razie zaniedbania.

²⁾ Ustawa polska w przeciwieństwie do niemieckiej (§ 291) wskazuje, jakie dowody mają być złożone przy zgłoszeniu. Sędzia rejestrowy władny jest poddać badaniu prawdziwość tych dowodów oraz zgodność ich z wymaganiami przepisów prawnych. Staranność w tym wypadku powinna być zachowana szczególnie wówczas, gdy idzie o należyłą ochronę wierzycieli.

O dokonaniu obniżenia kapitału nastąpić winno ogłoszenie. Wprawdzie ustawa o tem wprost nie wspomina, wynika to jednak z ogólnego charakteru wpisów do rejestru handlowego i zostało przewidziane w przepisie o podwyższeniu kapitału (ust. 1 art. 121).

Art. 125.

Postanowienia powyższe o obniżeniu kapitału akcyjnego nie mają zastosowania, gdy spółka, nie zmniejszając kapitału akcyjnego, umarza akcje z czystego zysku¹⁾.

Umarzanie to będzie dokonywane w drodze losowania lub wykupu akcji i powinno być unormowane przez statut spółki²⁾.

1) Przez umarżanie akcji należy rozumieć tego rodzaju postępowanie spółki, dzięki której pojedyncze prawa akcyjne ustają. Należy odróżniać je od unieważnienia (art. 45), które skierowane jest nie przeciwko prawom wynikającym z posiadania akcji a przeciwko akcjonariuszowi. Nie może ono być też porównane z unieważnieniem akcji (pt. uw. do art. 38), ani z kupnem własnych akcji przez ustawę zabronionem (ust. 1 art. 126). Przy umarżaniu prawa przywiązane do akcji mogą pozostać w swej mocy przez wydanie akcji użytkowych (art. 41).

Pod czystym zyskiem należy rozumieć zysk, wynikający z rocznego bilansu obrotowego (uw. 1 do art. 102).

2) Ustawa polska za wzorem niemieckiej (§ 227) pozostawia statutowi unormowanie sposobu umarżania akcji. To też może być zastosowane umorzenie przymusowe lub dobrowolne. Przymusowe umorzenie bywa różnorakie. Akcje ulegają losowaniu, wypowiedzeniu zawczasu lub pewnej ilości w ciągu roku itp. Umorzenie dobrowolne dokonywa się na drodze transakcji między spółką a akcjonariuszem pod różnymi formami, nie tylko zaś wykupu. Ten ostatni sposób należy odróżniać od kupna przez spółkę akcji na własny rachunek, co zostało przez ustawę wzbronione (ust. 1 art. 126).

Umarżanie przymusowe dokonywa się pomimo woli akcjonariusza. Odbyte losowanie lub wymówienie pociąga za sobą ustanie praw akcyjnych. Przy umarżaniu dobrowolnym natomiast uważa się transakcję za dokonaną z chwilą stania się przez spółkę właścicielką akcji, t. j. w momencie wręczenia akcji następuje samoumówienie. Dokonywanie dalszych operacji z podobnymi akcjami nie jest dozwolone.

Przez dokonanie umorzenia unieważnia się akcja.

Suma umorzonych akcji winna być uwidocznią przez obniżenie kapitału akcyjnego. Z tego względu

ustawa polska formę tę pomieściła w szeregu przepisów, traktujących o obniżeniu kapitału, w przeciwieństwie do ustawy niemieckiej, gdzie przepis powyższy mieści się w 2 tytule III. działu, zajmującym się stosunkami prawnymi spółki i akcjonariuszów. W bilansie następnym wskazuje się kapitał zmniejszony, o czym czyni się wpis w rejestrze handlowym.

Różnica między obniżeniem kapitału zwykłym a obniżeniem kapitału przez umarżanie polega oprócz tego na tem, że pierwsze dokonywa się na zasadzie uchwały walnego zgromadzenia stosownie do przepisów o zmianie statutu, gdy tymczasem przy umarżaniu uchwała walnego zgromadzenia jest zbyteczna, gdyż miarodajnymi w tym względzie są wskazówki statutu, który zmiany w tym wypadku nie potrzebuje.

Art. 126.

Spółka nie może na swój rachunek nabywać ani przyjmować w zastaw własnych akcji. Wyjątek stanowi nabycie w drodze egzekucji na zaspokojenie roszczeń spółki, celem umorzenia akcji lub dla ułatwienia łączenia się spółek stosownie do art. 143¹⁾.

O ile akcje nabyte w drodze egzekucji nie zostaną zbyte w ciągu roku od dnia nabycia, powinny być umorzone przez obniżenie kapitału akcyjnego²⁾.

Posiadane akcje własne należy umieścić w bilansie, jako osobną pozycję³⁾.

1) Zakaz powyższy powzięto na zasadzie obserwacji, w praktyce bowiem okazało się, że nabywanie przez spółkę własnych akcji lub prowadzenie

niemi handlu wywołuje spekulację i odbija się ujemnie na stanie interesów spółki (Fischer 164). Kupony dywidendowe może spółka nabywać i przyjmować w zastaw (Staub: uw. do § 226). Zakaz ten dotyczy nabywania na termin akcyj na rachunek własny. Operacje reportowe i deportowe są również zakazane. Report polega na tem, że nabywa się akcje pod warunkiem ich ustąpienia w czasie umówionym. Spółka nie może nabywać akcyj nawet na czas krótki, gdyż w tej operacji kryje się już spekulacja. Deport znów zasadza się na tem, że spółka sprzedaje własne akcje po kursie dnia i odkupuje je po tym samym kursie na pewien termin określony. Operacje te są również zakazane, gdyż mają one zawsze na względzie nabywanie akcyj własnych (Lehmann II., 84).

Pod zastawem rozumie się tylko umowa zastawowa. Nie zalicza się do tego zastaw z mocy prawa, gdyż w tym wypadku nie zachodzi umowa a zabezpieczenie roszczeń spółki.

Otrzymywanie akcyj własnych przez spółkę od urzędników w formie kaucji nie jest wzbronione. Zastaw w znaczeniu transakcji sprowadza się do udzielenia kredytu pod otrzymany przedmiot.

²⁾ Sprzedaż nabytych w drodze egzekucji akcyj własnych winna być skuteczniona najdalej w ciągu roku od dnia nabycia. W przeciwnym razie ma być przeprowadzone obniżenie kapitału. Nie jest natomiast wzbronione kupowanie i nabywanie akcyj na cudzy rachunek w drodze komisowej.

³⁾ Przejściowe posiadanie akcyj własnych uwidacznia się w bilansie, jako osobna pozycja. Przez cały czas posiadania tych akcyj przez spółkę, prawa członkowskie ulegają zawieszaniu, a po ich zbyciu powstają na nowo.

Z tego względu spółka, posiadając nawet przejściowe własne akcje, nie jest uprawniona do wykonywania prawa głosu na walnych zgromadzeniach.

Nabywanie i sprzedaż akcyj i w tym wypadku podlega opłacie stempłowej na ogólnych zasadach. To samo stosuje się i wówczas, gdy spółka otrzymuje akcje na innych zasadach, np. przez darowiznę itp.

Art. 127.

Po zarejestrowaniu podwyższenia lub obniżenia kapitału zakładowego, zarząd powinien w terminie czternastodniowym złożyć Ministerstwu Przemysłu i Handlu odpisy protokołów walnego zgromadzenia wraz z odpisem wpisu w rejestrze handlowym¹⁾.

¹⁾ Jest to pozostałość systemu koncesyjnego. Choć zawiązywanie spółki odbywa się na drodze zgłoszeniowej, to jednak poza udzielaniem pozwoleń na pewien rodzaj przedsiębiorstw (art. 4), dano w niektórych wypadkach zwierzchniczy choć nikły nadzór Ministerstwu Przemysłu i Handlu nad spółkami akcyjnymi.

Są one następujące: obowiązek składania odpisu statutu i aktów o zawiązaniu spółki oraz objęciu akcyj (ust. 5 art. 23), wyznaczenie pism dla pomieszczenia ogłoszeń (art. 27), ustalenie komisji szacunkowej i zakres jej działania (ust. 3 art. 105), obowiązek składania bilansu, rachunku zysków i strat, sprawozdania i protokołu walnego zgromadzenia (ust. 2 art. 110), obowiązek przedstawienia odpisów protokołów walnego zgromadzenia i wpisów w rejestrze (art. 127), obowiązek przedłożenia bilansu likwidacyjnego (art. 133) i sprawozdania likwidacyjnego (art. 141).

DZIAŁ VI.

Rozwiązanie i likwidacja spółki.

Art. 128.

Rozwiązanie spółki akcyjnej powodują:¹⁾

1. przyczyny w statucie wymienione²⁾;
2. uchwała walnego zgromadzenia³⁾;
3. upadłość (konkurs) spółki⁴⁾.

W razie rozwiązania spółki z innych powodów będą również stosowane przepisy niniejszego działu⁵⁾.

¹⁾ Pod względem prawnym należy rozróżnić rozwiązanie spółki od pozostawania jej w stanie likwidacji. Nie mamy tu do czynienia z wypadkiem, przewidzianym w ust. 3 art. 26, polegającym na rozwiązaniu spółki w razie nieusunięcia istotnych braków dla dalszego istnienia spółki. Likwidacja poprzedza rozwiązanie spółki. Spółka, będąca w likwidacji, nie przestaje istnieć, przestaje tylko wykonywać swe dotychczasowe czynności. Stan likwidacji może aż do czasu rozdziału majątku (art. 138) i wykreślenia spółki z rejestru handlowego ustać (ust. 1 art. 180) i spółka podjąć swą działalność. W czasie likwidacji spółka zachowuje osobowość prawną (ust. 1 art. 130), przepisy o władzach wykonawczych spółki ulegają zmianie pod względem nieograniczonego zastępstwa spółki bez względu na to, czy czynności likwidacyjne wykonuje poprzedni zarząd, czy też specjalnie ku temu wybrani przez walne zgromadzenie likwidatorowie (ust. 1 art. 131). Firma nie ulega zmianie, dodaje się tylko do niej słowa „w likwidacji” (ust. 1 art. 130). Spółka nie przestaje być handlującą. Transakcje zawarte przez spółkę „w likwidacji” są ważne, ustawa jednak ograni-

cza nowe interesy do przypadku, gdy są one potrzebne do ukończenia dawnych (ust. 1 art. 134). Wydane pełnomocnictwa handlowe nie wygasają przez przejście do likwidacji. Jeżeli jednak spółka po przeprowadzeniu likwidacji uległa rozwiązaniu, nie może w zasadzie podjąć nadal swych czynności. Wyjątek stanowi niedojsię do skutku fuzji lub uchylenia upadłości na skutek zerwania ugody przymusowej, czy też umorzenia postępowania upadłościowego z innych przyczyn (ust. 2 art. 141).

²⁾ Statut może wymienić różne przyczyny rozwiązania spółki. Przyczyny te mogą być w każdym czasie przez walne zgromadzenie usunięte. W wypadku tym zapaść musi uchwała w trybie przewidzianym dla zmiany statutu (ust. 2 art. 68). Statut i walne zgromadzenie natomiast nie mogą zmienić ustawowych przyczyn rozwiązania spółki (pt. w tym względzie uw. 5 do art. 130).

³⁾ Walne zgromadzenie uprawnione jest w każdej chwili powziąć uchwałę o rozwiązaniu lub likwidacji spółki. Ustawa polska w tym wypadku, jak zresztą w innych, nie zna ustawowego quorum, jedynie stosunek oddanych głosów (ust. 2 art. 68), o ile statut nie zawiera bardziej uciążliwych warunków powzięcia uchwały (ust. 3 art. 68). Może on wobec tego uzależnić ważność uchwały walnego zgromadzenia od przybycia na zebranie odpowiedniej ilości akcjonariuszów, reprezentujących pewną część kapitału akcyjnego (quorum).

Uchwała o przystąpieniu do likwidacji może być warunkowa lub bezwarunkowa. Ze względu na swój charakter uchwała taka nie jest uważana za zmianę statutu, gdyż chodzi tu nie o zmianę struktury spółki, ale o jej rozwiązanie. Walne zgromadzenie zwołuje się obowiązkowo przez zarząd dla powzięcia uchwały likwidacji spółki, jeżeli bilans spółki wykaże stratę, przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz jedną trzecią kapitału akcyjnego (art. 112). Walne zgromadzenie może być zwołane dla powzięcia uchwały o likwidacji przez organy nadzorcze (pt. 4 ust. 1 art. 96, ust. 3 art. 97) oraz przez akcjonariuszów

reprezentujących ustawowe minimum (art. 54). Przy zwoływaniu zgromadzenia i powzięciu uchwał stosując się wszystkie przepisy odnośnie zgromadzeń walnych akcjonariuszów.

Uchwałę o przystąpieniu do likwidacji należy zgłosić do rejestru (ust. 2 art. 129).

⁴⁾ Ogłoszenie upadłości nie jest równoznaczne z rozwiązaniem spółki. Postępowanie upadłościowe może być zakończone układem lub w inny sposób uchylone oraz umorzone, wówczas spółka istnieje nadal. Rozwiązanie w tym przypadku następuje dopiero po ukończeniu postępowania upadłościowego (Henryk W. Kon: Upadłość spółki akcyjnej).

Upadłość spółki jest ogłaszana jak przy innych upadłościach. Ustawa o zapobieganiu upadłości z dnia 23-go grudnia 1927 r. względnie dla Ziem Zachodnich z 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3/28, poz. 20 i Nr. 27, poz. 244) jest w tym względzie stanem przejściowym.

Według prawa bankowego przewyżka stanu biernego nad czynnym jest przyczyną do ogłoszenia upadłości (patrz uwagę do art. 101 prawa bankowego u Sommersteina: Polskie Prawo Bankowe, str. 297 i n.).

Zgłoszenie otwarcia upadłości wyjść powinno przede wszystkim od zarządu bez upoważnienia walnego zgromadzenia (Lyon Caen et Renault N. 1161). Zgłoszenie jednego członka nie jest ważne.

Inicjatywa może też wyjść od walnego zgromadzenia, ale i w tym wypadku zarząd winien zgłoszenie to złożyć, o ile spółka nie zleci wykonanie tej czynności organom nadzorczym lub specjalnemu upoważnionemu. Złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości przysługuje również wierzycielom na ogólnych zasadach. Może to też być uczynione przez sąd na zasadzie „wieści powszechnej”, co w praktyce we Francji nie rzadko ma miejsce.

Ustawa akcyjna specjalnego postępowania upadłościowego dla spółek akcyjnych nie przewiduje. Reguluje się ono na ogólnych zasadach przepisów upadło-

ściowych. Na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej istnieją cztery odrębne ustawy upadłościowe, a mianowicie: w b. Królestwie Kongresowem art. 437—614 fr. kod. handl., w b. zaborze pruskim ustawa z dnia 10 lutego 1877 oraz nowela do niej z dnia 17 maja 1898 r. (Konkursordnung*), w b. zaborze austriackim Ordynacja konkursowa z dnia 25 grudnia 1868 r., uzupełniona i gruntownie znowelizowana przez ustawę z dnia 10-go grudnia 1914 r., wreszcie w b. zaborze rosyjskim poza Królestwem art. 384—549 Ust. postęp. handl. (cz. 2 t. XI Sw. Pr.).

Unifikacja prawa handlowego pociągnie za sobą również konieczność uregulowania przepisów upadłościowych dla wszystkich dzielnic Rzeczypospolitej. Za wyjątkiem Anglii, która odrębną ustawą uregulowała upadłość spółek akcyjnych, w prawie upadłościowym innych krajów brak norm, dotyczących specjalnie spółek akcyjnych; wprowadzenie tych norm do ustawy akcyjnej mogłoby tylko wytworzyć chaos. Z tego względu doleceń niektórych autorów, pragnących widzieć w ustawie naszej te przepisy, słusznie przy redakcji prawa o spółkach akcyjnych nie uwzględniono.

⁵⁾ Choć nie są wyliczone na tem miejscu inne powody rozwiązania spółki, to wynikają one z niektórych przepisów teje ustawy.

Tak np. w razie fuzji zachodzi wypadek rozwiązania jednej lub więcej spółek przyjętych (ust. 3 art. 144).

Rozwiązanie następuje w spółkach istniejących na zasadzie koncesji (art. 4), w razie jej cofnięcia przez odpowiednie władze. Spółka może też być rozwiązana przez władze państwowe ze względu na porządek publiczny.

Przeniesienie siedziby poza granice Państwa (art. 70) uważa się za przyczynę rozwiązania spółki.

^{*)} Przekład polski Dr. Jana Hryniewieckiego wydał Wojewódzki Instytut Wydawniczy w Poznaniu; zawiera wartościowy komentarz.

Natomiast nie uważa się za powód do rozwiązania spółki zjednoczenie wszystkich akcji w jednym ręku, gdyż przez to nie ustaje osobowość prawna (inaczej ustawa belgijska art. 103). Nie jest to równoznaczne z przejściem majątku spółki na rzecz osoby trzeciej, gdyż w tym wypadku musiałyby być przedsięwzięte odpowiednie czynności prawne, zmierzające do przeniesienia tytułu własności oraz podlegałyby uiszczeniu podatek alienacyjny na ogólnych zasadach (art. 58, 66 ust. stempl.). Strata majątku, jak również wstrzymanie działalności przemysłowej lub handlowej nie zalicza się do przyczyn bezwarunkowych rozwiązania spółki.

Przystąpienia do likwidacji i rozwiązania spółki nie mogą żądać poszczególni akcjonariusze; są oni związani w tym względzie uchwałą walnego zgromadzenia. Wynika to z ogólnego charakteru uprawnień, jakie mają akcjonariusze, nie posiadają oni bowiem praw wierzycielskich względem spółki, jak to swego czasu pragnęli udowodnić nieracjonalnie niektórzy autorzy. Wyjątek stanowią roszczenia o zapłatę uchwalonej dywidendy (uw. do art.). Poszczególny akcjonariusz nie może też wystąpić ze spółki. O ile w niej pozostać nie chce, ma zupełną swobodę wyzbycia się akcji. — Natomiast statut może ten warunek przewidzieć, wówczas żądania akcjonariuszów spowodować muszą likwidację i rozwiązanie spółki (Staub: uw. 22 do art. 292).

Art. 129.

Rozwiązanie spółki następuje po przeprowadzeniu likwidacji¹⁾.

Otwarcie likwidacji zgłosi zarząd do rejestru handlowego²⁾.

Po zarejestrowaniu otwarcia likwidacji ogłosi likwidatorowie o tem trzykrotnie i przez

te same ogłoszenia wezwą wierzycieli do zgłoszenia swych roszczeń w ciągu roku od daty ostatniego ogłoszenia³⁾.

Ogłoszenia nie mogą być czynione w odstęпах czasu dłuższych, jak miesięczne, ani krótszych, jak dwutygodniowe⁴⁾.

¹⁾ Ustawa polska słusznie wskazuje, że rozwiązanie spółki następuje po przeprowadzeniu likwidacji. W ustawie niemieckiej jest to wyrażone inaczej, a mianowicie, że po rozwiązaniu spółki następuje likwidacja (§ 294).

²⁾ O zapadłej uchwale o przystąpieniu do likwidacji ma być zgłoszony wniosek przez zarząd do rejestru handlowego w trybie przeznaczonym dla składania innych wniosków, dotyczących zmian, zaszytych w spółce. Tylko w razie uczynionego wpisu do rejestru likwidacja spółki wobec osób trzecich ma skutki prawne. Zaniedbanie ze strony zarządu pociąga za sobą wynagrodzenie szkód i strat powstałych dla spółki.

³⁾ Ogłoszenie pierwsze winno być skutecznicie niezwłocznie po zarejestrowaniu otwarcia likwidacji i powtórzone trzykrotnie w celu zawiadomienia o tem osób zainteresowanych. Jednocześnie w tychże ogłoszeniach wzywa się wierzycieli do zgłoszenia swych roszczeń w ciągu roku od daty ostatniego ogłoszenia, w przeciwnym bowiem razie mogą oni być narażeni na straty (ust. 1 art. 139). Wezwanie powinno być uczynione przez publiczne ogłoszenia (art. 27), a nie przez prywatne zawiadomienia nawet wówczas, jeżeli wszyscy wierzyciele są spółce znani.

⁴⁾ Ustawa niemiecka (§ 297) nie wskazuje terminów, w jakich trzykrotne ogłoszenie ma być uczynione. Z tego względu dozwala się na pomieszczenie ogłoszeń tych dzień po dniu, a nawet ogłoszenia w wydaniu pisma porannem i wieczornem uznaje się za ogłoszenia.

szenie dwukrotne. (Staub: uw. 2 do § 297). Według ustawy polskiej uregulowano sprawę odstępów w ogłoszeniach w kierunku najdłuższym, bo miesięcznym terminie i najkrótszym dwutygodniowym, a to w celu pozyskania możliwości lepszego zawiadomienia wierzycieli.

Art. 130.

W czasie likwidacji spółka zachowuje osobowość prawną. Likwidację prowadzi się pod firmą spółki z dodaniem wyrazów „w likwidacji”¹⁾).

Jeżeli niniejsze prawo nie stanowi inaczej, przepisy o władzach spółki, prawach i obowiązkach akcjonariuszów, jako też inne przepisy niniejszego prawa stosuje się również do spółki w okresie likwidacji, jeżeli da się to pogodzić z celem likwidacji²⁾).

W toku likwidacji przed spłaceniem wszystkich zobowiązań nie można akcjonariuszom wypłacać dywidendy³⁾).

¹⁾ Wychodząc z założenia, że rozwiązanie spółki następuje dopiero po dokonaniu likwidacji, ustawa przyznaje w czasie jej trwania spółce znamiona osobowości prawnej, która przestaje istnieć dopiero z chwilą wykreślenia z rejestru handlowego (art. 140). To też spółka, będąca w likwidacji, przy zawieraniu umów i dokonywaniu innych prawnych czynności, występuje z zachowaniem przepisów, dla osób prawnych przewidzianych. Ze względu jednak na to, żeby osoby trzecie nie były wprowadzone w błąd przy wchodzeniu ze spółką, pozostającą w likwidacji, w interesy prawne, ustawa wymaga, żeby do firmy spółki dołączono słowa „w likwidacji”. Zarządzenie to jest celowe, gdyż osoby zainte-

resowane niezawsze są w możności zorientować się w stanie prawnym spółki, a przeglądanie wpisów w rejestrze handlowym może być utrudnione, jeżeli transakcja ma być dokonana przez filię spółki w miejscowości oddalonej od siedziby sądu rejestrowego.

²⁾ Różnica między zakresem działalności i zastępstwem spółki przez zarząd w okresie istnienia spółki i likwidatorów w czasie trwania likwidacji polega na tem, że w tym ostatnim wypadku uprawnienia likwidatorów ograniczone są do czynności zmierzających ku ukończeniu będących w toku interesów i upłynieniu majątku spółki celem jego rozdziału między akcjonariuszów po zaspokojeniu wierzycieli. Polska ustawa podkreśla to wyraźnie, gdy tymczasem ustawa niemiecka powołuje się jedynie na §§ 149, 151, 153, traktujące o czynnościach likwidatorów w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, analogicznych w tym względzie ze spółkami akcyjnymi. Podpisywanie firmy spółki, będącej w likwidacji, dokonywa się w ten sam sposób, co i w zwykłych wypadkach (ust. 1 art. 82), muszą być jednak do firmy dołączone słowa „w likwidacji”.

Walne zgromadzenia odbywają się przy likwidacji trybem przewidzianym ogólnie w ustawie i statucie, w tenże sposób zapadają uchwały, dokonują się wybory i odwołania władz spółki oraz odbywa się nadzór nad czynnościami likwidatorów. To samo dotyczy praw i obowiązków akcjonariuszów.

³⁾ Wyjątek odnośnie praw akcjonariuszów w czasie trwania likwidacji polega na odjęciu im prawa otrzymywania dywidendy. Gdyby więc w okresie likwidacyjnym interesy spółki dały wyniki dodatnie i okazałyby się zysk, to podlega on dołączeniu do kwoty majątkowej, podlegającej rozdziałowi między akcjonariuszów dopiero po ukończeniu likwidacji i po zaspokojeniu wierzycieli. — Nawet po spłaceniu zobowiązań wypłaty dokonywane akcjonariuszom zaliczać się winny nie do dywidendy, ale do kwoty majątkowej.

Art. 131.X

Likwidację przeprowadza zarząd spółki, jeżeli statut lub walne zgromadzenie nie powoła do tego innych likwidatorów¹⁾.

Na wniosek akcjonariuszów, reprezentujących przynajmniej jedną dziesiątą kapitału akcyjnego, sąd rejestrowy może uzupełnić liczbę likwidatorów, mianując jednego lub dwóch likwidatorów²⁾.

Z ważnych powodów, na wniosek osób interesowanych, sąd rejestrowy może odwołać likwidatorów, powołanych w statucie lub wybranych przez walne zgromadzenie, i mianować innych³⁾.

Likwidatorów może odwołać ta sama władza, która ich powołała⁴⁾.

Sąd, który mianował likwidatorów, określa wysokość ich wynagrodzenia⁵⁾.

Pierwszych likwidatorów zgłasza do rejestru handlowego zarząd, następnych sami likwidatorowie; likwidatorów, mianowanych przez sąd rejestrowy, sąd wpisze z urzędu i ogłosi⁶⁾.

¹⁾ Powyższy artykuł określa, kto może być likwidatorem. W pierwszym rzędzie jest ku temu uprawniony dotychczasowy zarząd, który wstępuje w wykonywanie czynności likwidacyjnej na wypadek zapadłej uchwały walnego zgromadzenia w razie niewybrania innych osób upoważnionej do przeprowadzenia likwidacji. Nie zmienia to stosunku prawnego zarządu do spółki. Statut może też wskazać osobę lub osoby

likwidatorów, co w praktyce jest nader rzadko spotykane, szczególnie ze względu na to, że walnemu zgromadzeniu przysługuje w każdej chwili prawo odwołania (art. 80) i wyboru innych osób na likwidatorów. Rada nadzorcza natomiast nie może mianować likwidatorów, gdy tymczasem przysługuje jej prawo ku ustanowieniu zarządu, o ile statut na to zezwala (ust. 2 art. 78). Walne zgromadzenie również nie jest władne przekazać tej funkcji radzie nadzorczej. O ile więc likwidator składa swój urząd, ustanawianie nowego należy do walnego zgromadzenia, w wyjątkowych wypadkach do sędziego rejestrowego (ust. 4 art. 131).

²⁾ Ustawa daje mniejszości akcjonariuszów, reprezentujących przynajmniej jedną dziesiątą kapitału akcyjnego, prawo żądania uzupełnienia składu likwidatorów, co dokonać ma sąd rejestrowy. Mniejszość jednak nie może żądać, żeby na likwidatora wybrano osobę z peśród nich, jak to przewidziano przy ustanawianiu władz nadzorczych (art. 91, 92).

³⁾ Każda osoba zainteresowana a więc władze nadzorcze spółki i wierzyciele, mogą zgłosić wniosek o odwołanie likwidatorów przez sąd rejestrowy.

Wniosek tego rodzaju składa się sądowi rejestrowemu okręgu siedziby spółki. Jako stronę uważa się wówczas spółkę, która przez swego przedstawiciela ma być wysłuchana. Co do istoty tego wniosku, to ustawa wymaga, żeby były podane powody, skłaniające do odwołania likwidatorów. Ocena ważności powodów pozostawiona jest sądowi, który przychylił się do wniosku, odwołując likwidatorów poprzednich i mianując nowych według swego uznania, lub go odrzuca. Orzeczenia sądu rejestrowego są zaskarżalne na zasadach ogólnych. Sądowi przysługuje prawo odwołania likwidatorów, w tym wypadku wybranych przez walne zgromadzenie. Z urzędu sąd rejestrowy nie jest władny ani odwoływać ani mianować likwidatorów, nie może tego też uczynić, o ile nie zachodzą ważne ku temu powody (pt. uw. 2 do art. 96).

⁴⁾ O ile sąd rejestrowy może odwołać likwidatorów wybranych, wskazanych przez statut lub wybranych przez walne zgromadzenie, to natomiast walnemu zgromadzeniu nie przysługuje prawo odwołania likwidatorów mianowanych przez sąd. Jest to wyjątek od ogólnej zasady i polega na przesłance, że choć walne zgromadzenie jest naczelną władzą spółki (ust. 1 art. 49), to jednak uchwały jego są produktem woli większości, której w razie ważnych powodów, mogących przynieść mniejszości akcjonariuszów lub osobom zainteresowanym szkodę, orzeczenie sądu ma możliwość się temu przeciwstawić. W czasie likwidacji, kiedy interesy wierzycieli wymagają szczególnej ochrony nawet przy jednogłośnej uchwale powziętej w warunkach przewidzianych przez art. 58 ustawy, likwidator mianowany przez sąd nie podlega odwołaniu. — Rada nadzorcza nie posiada żadnych praw odnośnie odwołania likwidatorów, gdyż nie jest jej dane ich mianowanie. Nie może ona też zawieszać ich w czynnościach, co jej przyznano względem członków zarządu (pt. 2 ust. 1 art. 96).

⁵⁾ Przez wyznaczenie wynagrodzenia likwidatorom przez sąd uniezależnia się ich od spółki. Wynagrodzenie to mogą likwidatorzy podejmować ze środków spółki, będących w ich rozporządzeniu. Są oni jednak i w tym wypadku w stosunkach służbowych względem spółki. Umowa powstaje z jednej strony przez mianowanie sędziego, z drugiej zaś przez przyjęcie urzędu.

⁶⁾ Zarząd zgłasza do rejestru pierwszych likwidatorów. O ile jednak w związku z uchwałą o przystąpieniu do likwidacji zarząd ustępuje, winni to uczynić sami likwidatorowie. Również każda zmiana w składzie likwidatorów podlega zgłoszeniu przez osobę ustanowioną jako likwidator, a nie przez likwidatorów łącznie. Do zgłoszenia ma być dołączony dokument urzędowo poświadczony, ustanawiający likwidatora lub likwidatorów. Zgłoszenie ulega wniesieniu do wszystkich okręgów sądowych, gdzie spółka została zgłoszona,

t. j. w miejscu głównej siedziby i oddziałów (§ 13 niem. kod. hand., art. 19 Dekr. o rejestr. handl.). Przy mianowaniu likwidatorów przez sąd rejestrowy skuteczna on z urzędu wpis w rejestrze. Wpisy te ulegają ogłoszeniu. Przy zgłoszeniu należy dołączyć wzór podpisów likwidatorów, uprawnionych do podpisu.

Względem osób trzecich obowiązuje wpis od czasu jego ogłoszenia. Likwidatorzy zaś wstępują w wykonywanie swych obowiązków z datą ich wyboru lub mianowania.

Art. 132.

Likwidatorowie co do swych uprawnień i obowiązków podlegają przepisom, przewidzianym dla zarządu spółki; nie obowiązuje ich zakaz uczestniczenia w przedsiębiorstwie konkurencyjnym¹⁾.

¹⁾ Wszystkie przepisy odnośnie uprawnień i obowiązków zarządu stosują się do likwidatorów (pt. uw. 1 do art. 78). Podlegają oni też nadzorowi ze strony rady nadzorczej, o ile ona istnieje. Ta ostatnia jednak jest ograniczona w swych uprawnieniach odnośnie zawieszania poszczególnych lub wszystkich likwidatorów (pt. 2 ust. 1, art. 96, pt. też uw. 4 do art. 131). Zakaz uczestniczenia w przedsiębiorstwach konkurencyjnych, przewidziany dla zarządu na mocy art. 88 odnośnie likwidatorów, nie istnieje. Wynika to z natury prawnej likwidacji, mającej na celu jedynie zbycie majątku, wobec czego uczestniczenie w przedsiębiorstwie konkurencyjnym likwidatora nie może przynieść szkody przedsiębiorstwu, będącemu w stanie likwidacji.

Art. 133.

Na wstępie swych czynności likwidatorowie łącznie z ustępującymi członkami zarządu po-

winni sporządzić bilans otwarcia likwidacji. Bilans ten likwidatorowie złożą nadzwyczajnemu walnemu zgromadzeniu do zatwierdzenia i po ogłoszeniu złożą go sądowi rejestrowemu oraz Ministerstwu Przemysłu i Handlu¹⁾.

Likwidatorowie powinni po upływie każdego roku lub w terminach krótszych, ustalonych przez walne zgromadzenie, składać walnemu zgromadzeniu sprawozdanie i bilans za rok ubiegły²⁾.

Do bilansu likwidacyjnego należy przyjąć wszystkie przedmioty według ich wartości zbywczej³⁾.

¹⁾ Bilans otwarcia likwidacji sporządza się na dzień zapadłej uchwały. Książki podlegają zamknięciu na ten dzień oraz inwentarz zestawieniu (pt. uw. do art. 102). Ze względu na swój charakter jest to bilans majątkowy. Bilans ten podlega sprawdzeniu przez władzę nadzorczą i zatwierdzeniu przez walne zgromadzenie, poczem następuje jego ogłoszenie i złożenie sądowi rejestrowemu i Ministerstwu Przemysłu i Handlu na ogólnych zasadach (art. 110). To samo dotyczy rocznych bilansów w czasie likwidacji.

²⁾ Następnie przynajmniej raz do roku, walne zgromadzenie może ustalić i krótsze terminy, musi być składany walnemu zgromadzeniu bilans za rok ubiegły i sprawozdanie. Choć w okresie likwidacji dywidenda nie podlega wypłacie akcjonariuszom (ust. 3 art. 130), to jednak rachunek zysków i strat musi być również do bilansu dołączany w celu dania możności akcjonariuszom zorientowania się o przebiegu likwidacji. Termin obrotowy, przewidziany w czasie istnienia spółki, przy

sporządzaniu bilansu w okresie likwidacji może być zachowany lub zmieniony w zależności od decyzji walnego zgromadzenia.

³⁾ Wszystkie przepisy odnośnie sporządzania bilansów obrotowych mają zastosowanie przy rocznych bilansach w okresie likwidacji, wyjątek stanowi określenie wartości przedmiotów, stanowiących aktywa spółki, ze względu na to, że cena ich o tyle ma wartość, o ile dadzą się one zbyć, to też wartość zbywca przedmiotów jest w tym względzie miarodajna. Może ona wpłynąć na powiększenie masy likwidacyjnej, jeżeli wartość ich pomieszczona w bilansie obrotowym w związku z odpisywaniami posiada większą cenę rynkową i da się zbyć za wyższą sumę. Również może to wpłynąć na zmniejszenie się cyfrowe stanu czynnego spółki, o ile cena zbywca jest niższa od ceny pomieszczonej w bilansie. — W tym duchu zmieniają się przepisy, odnoszące się do oceny majątku nieruchomego i ruchomego, przeznaczonego do stałego użytku spółki (art. 105) oraz surowców, zapasów i towarów stanowiących przedmiot obrotu spółki (art. 106).

Art. 134.

Likwidatorowie zakończą interesy bieżące spółki, ściągną wierzytelności, wypełnią zobowiązania i spieniężą majątek spółki¹⁾; nowe interesy mogą zawierać tylko w przypadku, gdy to będzie potrzebne do ukończenia dawnych²⁾.

Nieruchomości zbywać można przez publiczną licytację, a z wolnej ręki z mocy uchwały walnego zgromadzenia i po cenie nie niższej od uchwalonej przez walne zgromadzenie³⁾.

¹⁾ Zadaniem likwidatorów jest zarządzać interesami spółki w ten sposób, aby upłynić majątek

i dać możność zaspokojenia zobowiązań tak, żeby pozostała suma mogła być podzielona między akcjonariuszów. W szczególności zadania likwidatorów polegają na następujących czynnościach:

1. Przedewszystkiem powinni oni zakończyć sprawy bieżące. Nie znaczy to, że ich obowiązkiem jest sprawy te w ich biegu przerwać, przeciwnie, winni oni doprowadzić je do rozwiązania z możliwie jaknajlepszym wynikiem dla spółki. Procesy będące w toku mają być ukończone.
2. Następnie należy sciągnąć wierzytelności. Do tych wierzytelności zaliczają się też roszczenia spółki względem członków zarządu, organów nadzorczych i akcjonariuszów, wynikające ze szkód przyczynionych spółce, które w czasie likwidacji ujawnione zostaną. Odnosnie przypadających od akcjonariuszów sum, pochodzących z nieuskutecznienia całkowitej zapłaty na akcje, sprawa ta reguluje się na podstawie odmiennych przepisów (art. 135, 136).
3. Przy spieniężeniu majątku spółki, o ile nie chodzi o majątek nieruchomy, podlegający innemu przepisom (ust. 2 art. 139), likwidatorom pozostawia się wybór uczynienia tego z wolnej ręki lub drogą przetargu.
4. Zobowiązania spółki ulegają wypełnieniu, tak bieżące jak i zaległe, o ile to leży w interesie likwidacji. Zobowiązania, których termin nie zapadł, nie stają się płatne natychmiast z uchwaleniem likwidacji, jak to ma miejsce przy ogłoszeniu upadłości. Nie zachodzi też wypadek, przewidziany przy nadzorze sądowym, gdzie płatność zobowiązań ulega odroczeniu (art. 1, 19 ustawy o zap. upad.).

³⁾ Zawieranie interesów w nowych w czasie likwidacji ogranicza się do przypadków potrzebnych do ukończenia dawnych. Przepis ten ma na względzie

interesy, które mają na celu zlikwidowanie majątku spółki. Z tego względu dozwolone jest zawieranie umów o zamianie majątku, o przyjmowaniu udziału w innych przedsiębiorstwach drogą wkładu i otrzymywania za niego ekwiwalentu. Wyzbywanie się majątku ryczałtowo możliwe jest tylko w razie uchwały walnego zgromadzenia (ust. 3 do art. 134). Są to wszystkie interesy, które nie prowadzą bezpośrednio do zakończenia spraw bieżących, ale do spieniężenia majątku spółki.

Odnosnie do zastępstwa spółki wobec władz, sądów oraz osób trzecich, likwidatorzy posiadają te same uprawnienia, co zarząd i nie potrzebują dla wykonywania swych czynności uzyskiwać od spółki specjalnych upoważnień.

³⁾ Ustawa polska względem zbywania nieruchomości spółki czyni wyjątek, wymagając, żeby dokonywało się ono albo przez publiczny przetarg, albo w razie sprzedaży z wolnej ręki po cenie nie niższej od ustalonej przez uchwałę walnego zgromadzenia. Sprzedaż majątku nieruchomego spółki przez publiczny przetarg odbywa się na ogólnych zasadach przepisów ustawy postępowania cywilnego o sprzedaży przymusowej nieruchomości (art. 1132 i n. ust. ros., § 869 niem. o post. cyw. i osobna ustawa o przymusowym zarządzie i przetargu, § 133 i n. ordynac. egzek. austr.).

Przy sprzedaży majątku spółki ryczałtem musi być uzyskana zgoda walnego zgromadzenia. Niektóre ustawy wymagają w tym wypadku kwalifikowanej większości (ust. 1 § 303 ust. niem.).

Art. 135.

Jeżeli kapitału akcyjnego nie wpłacono całkowicie, a majątek spółki nie wystarcza na pokrycie jej zobowiązań, likwidatorowie powinni sciągnąć od każdego akcjonariusza, poczynając

od akcyj nieuprzywilejowanych co do rozdziału majątku, dalsze wpłaty w granicach odpowiedzialności, przewidzianej statutem, i w takiej wysokości, jakiej potrzeba do pokrycia zobowiązań¹⁾.

¹⁾ Artykuł powyższy ma zastosowanie do akcji niecałkowicie opłaconych. Wynika to z art. 43 ustawy i nie sprzeciwia się zasadzie ograniczonej odpowiedzialności. Choć akcjonariusze są obowiązani do pełnej opłaty należności za akcje, to przy likwidacji tylko wówczas roszczenia te względem akcjonariuszy są stawiane, o ile na pokrycie zobowiązań nie wystarcza majątek spółki. Przed stwierdzeniem tej ewentualności ściąganie należności przez likwidatorów nie jest wskazane, a akcjonariusze mogą się temu sprzeciwić, gdy udowodnią, że majątek spółki wystarczy do pokrycia zobowiązań.

W pierwszym rzędzie podlegają ściągnięciu należności od posiadaczy akcji zwykłych i dopiero, gdy te nie są dostateczne, roszczenia kierowane są przeciwko uprzywilejowanym akcjonariuszom. Statut może rozszerzyć granice odpowiedzialności do wielokrotnej sumy posiadanych akcji na wypadek likwidacji. Warunek ten w praktyce jest niezmiernie rzadki, natomiast często spotyka się w spółkach ubezpieczeniowych, że przez cały czas trwania jej kapitał ze względu na odrębne swe przeznaczenie nie jest całkowicie wpłacany. W razie likwidacji podlega on wniesieniu, ale też tylko do wysokości potrzebnej na pokrycie zobowiązań.

Art. 136.

Jeżeli majątek spółki nie starczy na zwrot sum, wpłaconych na akcje uprzywilejowane co do rozdziału majątku, a akcje zwykłe nie zo-

stały w pełni pokryte wpłatami, należy ściągnąć od akcjonariuszów zwykłych stosunkową dopłatę w granicach, przewidzianych statutem.¹⁾

¹⁾ Akcje uprzywilejowane co do rozdziału majątku w razie likwidacji (pt. uw. 3 do art. 39), pokrywają się przedewszystkiem z kwoty likwidacyjnej, o ile nie starczy ona, akcjonariusze obowiązani są do uzupełnienia swych wkładów (art. 43).

Art. 137.

Sumy, potrzebne do zaspokojenia lub zabezpieczenia wierzycieli, znanych spółce, którzy się nie zgłosili lub których wierzytelności nie są jeszcze płatne, albo są sporne, należy złożyć do depozytu sądowego¹⁾.

¹⁾ Wierzyciele, którzy się zgłoszą, winni być zaspokojeni, o ile ich należności są bezsporne i nie podlegają zaskarżeniu. Likwidacja nie wnosi żadnych zmian w prawach wierzycieli. Należności nie stają się przedterminowo płatne, za wyjątkiem pedszego ukończenia likwidacji. Również nie zachodzi potrzeba przymusowego zabezpieczenia roszczeń, chyba, że prawa wierzycieli zostaną naruszone.

O ile dla jakichkolwiek powodów zaspokojenie wierzytelności w terminie napotyka na trudności, lub gdy są one płatne, nie należy je zabezpieczyć.

W razie niezgłoszenia się wierzycieli, znanych spółce, nienastąpienia terminu lub wierzytelności spornych, należności muszą być zapewnione przez złożenie ich do depozytu. Nawet wierzyciele hipoteczni lub w zastaw biorący mogą tego wymagać, o ile wpis nie pokrywa ich roszczeń lub zachodzi obawa, że kolejność jego albo wartość przed-

miotu, będącego przedmiotem zastawu, w razie sprzedaży uprawnia do mniemania, że nie pokryje wierzytelności.

Sumy należne składa się do depozytu sądu w gotówce lub papierach odsetkowych, w tym ostatnim wypadku z uwzględnieniem odpowiednich przepisów (art. 1257 c. c., § 372, § 513, § 1925 austr. i art. 2056 ros., § 1807 BGB, i rozp. z 15 lutego 1928 r. Dz. U. R. P. Nr. 17, poz. 141).

Ustawa nie wskazuje, czy wierzyciele mają być zaspokojeni jednocześnie, czy też w miarę zgłaszania się. Pozostawiono to swobodnemu uznaniu likwidatorów. Wierzyciele jednak, o ile uważają, że spółka nie jest wypłacalna, mogą zgłosić żądanie ogłoszenia upadłości. (Lehman-Ring Nr. 5).

Likwidatorzy ponoszą odpowiedzialność wobec wierzycieli za niewykonanie przepisów odnośnie ich zabezpieczenia, podlegają oni też surowym karom na wypadek niezgłoszenia upadłości, o ile się okaże, że spółka ze swego majątku nie może zaspokoić wierzytelności (art. 167).

O niezgłaszających się i nieznanych spółce wierzycielach pt. ust. 1 art. 139.

Art. 138.

Rozdział pomiędzy akcjonariuszów majątku, pozostałego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli, nie może nastąpić przed upływem roku od daty trzeciego ogłoszenia o otwarciu likwidacji spółki i wezwaniu wierzycieli¹⁾.

Majątek ten dzieli się między akcjonariuszów w stosunku do dokonanych przez każdego z nich wpłat na kapitał akcyjny.

Jeżeli akcje uprzywilejowane korzystają z prawa pierwszeństwa przy rozdziale majątku,

należy przedewszystkiem spłacić akcje uprzywilejowane w granicach sum, wpłaconych na każdą z nich, a następnie w ten sam sposób akcje zwykłe; nadwyżka majątku zostanie rozdzielona na ogólnych zasadach między wszystkie akcje.

Statut może wskazać inne zasady rozdziału majątku spółki²⁾.

1) Termin roczny jest przyjęty w interesie wierzycieli a rozdział majątku wcześniejszy między akcjonariuszów jest nieprawny i pociąga za sobą odpowiedzialność organów spółki oraz zwrot otrzymanych przez akcjonariuszów sum. Tylko po tym terminie otrzymane w dobrej wierze sumy nie ulegają zwrotowi (ust. 2 art. 139).

2) Odnośnie podziału pozostałej po zaspokojeniu wierzycieli nadwyżki majątku spółki rozstrzyga przedewszystkiem statut. Według niego mogą być ustanowione akcje z różnemi przywilejami odnośnie kwoty likwidacyjnej.

Następnie podział odbywa się w stosunku do posiadanych akcji, o ile są one całkowicie wpłacone. Kurs emisyjny nie jest brany pod uwagę, jak również, czy akcje wydano za wkłady niepieniężne, czy też za gotówkę. Ta sama zasada stosuje się w razie niezupełnego pokrycia akcji. W razie, jeżeli wpłaty nie zostały uczynione równomiernie, brany jest pod uwagę stosunek dokonanych przez każdego z akcjonariuszów wpłat.

Przy akcjach uprzywilejowanych korzystają one z pierwszeństwa z zachowaniem również przepisu o granicy dokonanych wpłat.

Ustawa nie wskazuje, w jakim trybie nastąpić wien podział majątku. Nie postawiono też wymagań o wezwaniu akcjonariuszów. Może to być jednak uregulowane przez statut lub uchwałę walnego zgromadzenia. Żądanie wydania akcji przy dokonywaniu wpłaty nie jest słuszne, gdyż należy ona nadal do akcjonarju-

sza, który po ukończeniu likwidacji może badać jej przebieg, a w tym celu potrzebna mu jest legitymacja (ust. 4 art. 140). Poza to po ukończeniu likwidacji może się okazać jeszcze majątek podlegający podziałowi.

Roszczenia do kwoty likwidacyjnej posiadają charakter wierzytelności. Akcjonariuszowi przysługuje skarga, o ile dowiedzie, że po zaspokojeniu wierzycieli pozostała z likwidacji pewna suma. W tym wypadku jednak przeprowadzenie dowodu napotyka na trudności, gdyż likwidatorzy nie są obowiązani do informowania poszczególnych akcjonariuszów poza walnem zgromadzeniem (ust. 1 art. 140). W razie niewłaściwego podziału może akcjonariusz pokrzywdzony żądać od spółki dopłaty należnej a niedopłaconej części. Przed spółką znów odpowiadają likwidatorzy i rada nadzorcza. Akcjonariusze, którzy otrzymali wypłaty w dobrej wierze, nie są do zwrotów obowiązani (ust. 2 art. 139).

Art. 139.

Wierzyciele spółki, którzy roszczeń swych nie zgłosili we właściwym rocznym terminie, a nie byli spółce znani, mogą żądać zaspokojenia swych należności z majątku spółki jeszcze niewypłaconego akcjonariuszom¹⁾.

Akcjonariusze, którzy w dobrej wierze otrzymali po upływie powyższego rocznego terminu, przypadającą na nich część majątku spółki, nie są obowiązani do zwrotu celem pokrycia należności tych wierzycieli²⁾.

¹⁾ Pt. uw. do art. 137.

²⁾ Do zwrotów akcjonariusze nie są obowiązani i wówczas, jeżeli podział majątku wśród akcjonariuszy dokonano niewłaściwie. Dobra wiara ich od tego broni (pt. uw. do art. 137).

Art. 140.

Po ukończeniu likwidacji i po zatwierdzeniu przez walne zgromadzenie ostatecznych rachunków należy ogłosić sprawozdanie likwidacyjne i złożyć je sądowi rejestrowemu z równoczesnym zgłoszeniem wniosku o wykreślenie spółki z rejestru handlowego¹⁾.

Sprawozdanie likwidacyjne należy złożyć również Ministerstwu Przemysłu i Handlu.

Księgi, akta i dokumenty spółki składa się w miejscu, wyznaczonym przez sąd rejestrowy, do przechowania przez lat dziesięć²⁾.

Z upoważnienia sądu rejestrowego mogą akcjonariusze i wierzyciele przeglądać księgi, akta i dokumenty oraz otrzymywać z nich odpisy i wyciągi³⁾.

¹⁾ Likwidacja uważa się za ukończoną, jeżeli majątek spółki został podzielony. Ostateczny rachunek złożą likwidatorzy walnemu zgromadzeniu, zwołanemu z uwzględnieniem odpowiednich przepisów. Ostatnie zgromadzenie po sprawdzeniu rachunków udziela likwidatorom pokwitowania, o ile oni tego wymagają; ustawowo nie jest to przepisane. Z ukończeniem likwidacji spółka nie jest jeszcze rozwiązana. Jeżeli pozostaje pewny majątek, nie dający się narazie określić, likwidacja może być na nowo podjęta nawet wówczas, jeżeli spółka została z rejestru wykreślona.

Do zapadłej uchwały walnego zgromadzenia sprawozdanie ostateczne zostaje ogłoszone i złożone sądowi rejestrowemu przy wniosku wykreślenia spółki z rejestru handlowego. Do zgłoszenia do sądu obowiązani są

likwidatorzy na zasadzie ogólnych przepisów o rejestrze handlowym, pozatem winno być sprawozdanie złożone Ministerstwu Przemysłu i Handlu.

²⁾ Sąd rejestrowy wyznacza miejsce przechowania ksiązek, akt i dokumentów spółki. Nie potrzebuje to być miejsce oficjalne. W krajach, gdzie znane są spółki powiernicze, często oni pozostawia się opiekę nad ksiązkami spółek, które oni likwidowali (Staub: uw. 7 do § 302). Termin obowiązkowego przechowania jest dziesięcioletni i do jego zachowania są obowiązane instytucje przyjmujące ksiązki i dokumenty do przechowania. Koszty przechowania ponosi spółka, co w rachunku końcowym winno być uwzględnione.

³⁾ Akcjonariusze i wierzyciele są osobami uprawnionemi do przeglądania ksiązek, akt i dokumentów, zdeponowanych po ukończeniu likwidacji — ale tylko z upoważnienia sądu rejestrowego. Nie może to być pozostawione jego swobodnemu uznaniu i powinno polegać na sprawiedliwej ocenie. Odmowa sądu ulega zaskarżeniu na ogólnych zasadach (§ 146 ust. o sądach niesp.). — Tylko przeglądanie ksiązek, akt i dokumentów, oraz wydanie odpisów i wyciągów jest dozwolone, z oryginałów nie może być uczyniony użytek. Koszty wypisów ponosi strona interesowana. Według orzecznictwa niemieckiego wykonywanie prawa wglądu do ksiązek i dokumentów oraz żądania odpisów przez osoby umocowane oraz zapraszania w tym względzie rzeczoznawców jest dozwolone (Staub: uw. 14 do § 157). Przedłożenie ksiąg, akt i dokumentów w innym miejscu poza wskazanem przez sąd rejestrowy dla stałego przechowania może nastąpić tylko z ważnych powodów (§ 811 BGB.).

Art. 141.

W przypadku upadłości rozwiązanie spółki następuje dopiero po ukończeniu postępowania upadłościowego¹⁾.

Nie rozwiązuje się jednak spółka, gdy postępowanie upadłościowe kończy się przymusową umową (układem) lub też zostanie z innych przyczyn uchylone bądź umorzone²⁾.

¹⁾ Polskie prawo o spółkach akcyjnych nie wnosi żadnych specjalnych przepisów odnośnie postępowania upadłościowego, mają przeto zastosowanie wszystkie przepisy obowiązujących w tym względzie na terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej ustaw (pt. uw. 4 do art. 128).

²⁾ W tym względzie również należy szukać wskazówek w ustawach upadłościowych. W ustawie niemieckiej (§ 307) jedynie zastrzeżono, że ogłoszenie upadłości nie rozwiązuje spółki akcyjnej wówczas, gdy zawarty zostanie układ. W razie jednak zawarcia układu walne zgromadzenie ma prawo i winno zwykłą większością głosów wypowiedzieć się co do dalszego prowadzenia przedsiębiorstwa. W razie decyzji przeciwnej likwidacja na drodze postępowania upadłościowego ma być ukończona. (Oдноśnie układu pt. Kon: l. c. 19).

DZIAŁ VII.

Łączenie się (fuzja) spółek akcyjnych.

Art. 142.

Połączenie spółek akcyjnych (fuzja) może być dokonane¹⁾:

1. przez przeniesienie całego majątku spółki (przejętej) na inną (przejmującą) wzmian za własne akcje, które spółka przejmująca wydaje akcjonariuszom spółki przejętej;

2. przez zawiązanie nowej spółki akcyjnej, na którą przechodzi majątek wszystkich łączących się spółek, wzamian za akcje nowej spółki.

¹⁾ W ustawach akcyjnych, które traktują o łączeniu się spółek akcyjnych, przepisy w tym względzie mieszczą się w dziale o likwidacji. Ustawa polska wyłącza je w osobny dział (VII), a to ze względu na to, że przewiduje dwa odmienne sposoby fuzji, a mianowicie: *per incorporationem* (przejęcie) i *per unionem* (zjednoczenie). Pierwsze polega na tem, że spółka lub spółki rozwiązujące się przenoszą majątek swój na inną przejmującą, która powiększając swój kapitał, wydaje akcjonariuszom spółki przejętej własne akcje zamiast akcji spółki rozwiązującej się. Drugie znów polega na tem, że zawiązuje się nowa spółka, na którą przechodzi majątek łączących się spółek wzamian za akcje nowej spółki. — Ten ostatni sposób znany w nauce i praktyce nie był dotychczas ustawowo uregulowany.

Zachodzi też różnica między przepisami ustaw obcych i naszej odnośnie fuzji w trybie powzięcia uchwał walnych zgromadzeń. Gdy bowiem według ustawy niemieckiej (§ 305 i n.) przewidywane są uchwały o podwyższeniu kapitału akcyjnego spółki przejmującej i uchwały o rozwiązaniu spółki przejętej, w ustawie polskiej połączenie opiera się na samoistnych uchwałach walnych zgromadzeń obu spółek. (Komis. Kod. str. 82).

Połączenie może też nastąpić bez podwyższenia kapitału akcyjnego w dwóch wypadkach, jeżeli spółka przejmująca posiada akcje spółki przejmowanej, albo gdy spółka przejmująca ma akcje własne nabyte w sposób zgodny z ustawą i te akcje wydaje akcjonariuszom spółki przejętej (pt. uw. do ust. 3 art. 143).

Z wejściem w życie Prawa o spółkach akcyjnych traci moc rozporządzenie Prezydenta z dnia 10 grudnia

1924 r. o fuzji (łączeniu się) spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, o ile ono dotyczy pierwszych. (Dz. U. Nr. 107, poz. 968; pt. Supiński: Polskie prawo o fuzji, łączeniu się, spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Przegl. Praw Handl. Nr. 1, 2 z 1926 r.; Szatensztein: Fuzja spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Przemysł i Handel Nr. 38 z 1924 r.).

Art. 143.

W przypadku łączenia się spółek przez przeniesienie całego majątku na inną spółkę powinna być przez walne zgromadzenie każdej spółki powzięta uchwała, określająca szczegółowo warunki połączenia.

W szczególności należy określić w uchwałach:

1. sumę, o jaką kapitał spółki przejmującej wskutek połączenia zostaje powiększony;
2. ilość i rodzaj akcji, jakie spółka przejmująca przyznaje akcjonariuszom spółki przejętej, wzamian za jej majątek;
3. sposób i termin przydziału akcji;
4. dopłaty do akcji, wydawanych przez spółkę przejmującą;
5. datę bilansów, na podstawie których fuzja ma być dokonana;
6. datę, od której nowe akcje mają uczestniczyć w dywidendzie;
7. termin, do którego połączenie ma być zgłoszone do zarejestrowania¹⁾.

Połączenie może być przeprowadzone bez powiększenia kapitału akcyjnego, jeżeli spółka przejmująca ma w swem ręku akcje spółki przejmowanej albo swoje akcje, nabyte zgodnie z przepisami niniejszego prawa. Celem wydania akcji akcjonariuszom spółki przejmowanej może spółka przejmująca nabyć własne akcje w wysokości najwyższej jednej dziesiątej kapitału akcyjnego²⁾.

Dopłaty gotówkowe do akcji spółki przejmowanej nie mogą przenosić jednej dziesiątej nominalnej wartości wydawanych akcji.

¹⁾ Łączenie się spółek przez przeniesienie całego majątku na inną spółkę akcyjną może nastąpić w każdym stanie spółki przejmowanej, t. j. nawet w stanie likwidacji. Zasada się ono na tem, że majątek tej spółki przenosi się na spółkę przejmującą wzajemnie za akcje. Warunkiem w tym wypadku jest przekazanie całego majątku. Jeżeli natomiast zachodzi połączenie zakładów przemysłowych w celu podziału wspólnego zysku, to zachodzi umowa co do wspólności interesów. W razie, gdy przekazanie majątku następuje na spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością lub inną spółkę handlową, to ma się do czynienia z likwidacją spółki akcyjnej i z podniesieniem kapitału zakładowego spółki przejmującej.

Łączenie się spółek w każdym razie polega na umowie między spółką przejętą i przejmującą. Umowa ta winna być sporządzona w formie oficjalnej, jeżeli to dotyczy b. dzielnicy pruskiej (§ 311 BGB.). W innych dzielnicach forma notarialna wymagana jest przy umowach odnośnie majątku nieruchomości. Przez zawarcie umowy aktywna nie przechodzi na spółkę przejmującą, powstaje natomiast ze strony spółki przejętej zob-

wiązanie przekazania majątku, a mianowicie: wydanie majątku ruchomego, przepisanie nieruchomości, ustąpienie należności. Może to jednak nastąpić dopiero wówczas, kiedy wierzyciele zostali zaspokojeni lub rozszczeni ich zabezpieczone (art. 137, ust. 1, art. 146). Długi spółki przejętej przechodzą na spółkę przejmującą, do której mogą się zwracać wierzyciele (ust. 2 § 419 BGB., § 1409 k. c. austr.). Przez układ odpowiedzialność przejemcy nie może być ani wykluczona ani ograniczona (ust. 3 § 419 BGB.).

Poza umową o połączeniu muszą zapaść uchwały walnych zgromadzeń spółki przejętej i przejmującej w trybie ust. 2 art. 68. Wzmoczone quorum, jak tego wymagają inne ustawy (ust. 1 § 303 niem.), nie jest przewidziane. Również brak wskazówek odnośnie możliwości żądania ze strony akcjonariuszów, niezgadzających się na połączenie wykupu akcji według kursu giełdowego (Ust. Am. Pół., art. 158 włos., art. 160 rum., art. 354 arg.). Statut może i według ustawy polskiej ustanowić uciążliwsze warunki powzięcia w tym wypadku uchwał (ust. 3 art. 68).

Uchwała musi zawierać szczegóły przewidziane przez ustawę (p. 1—7 ust. 2 art. 143), inaczej nie jest ona ważną. Umowa o połączeniu może być zawarta przed lub po powzięciu uchwały. W pierwszym wypadku musi być ona następnie przez walne zgromadzenie przyjęta (§§ 183, 184 BGB.). Uchwały w tym względzie nie wnosi się do rejestru, jedynie uchwały o rozwiązaniu spółki przejętej (ust. 2 art. 129), oraz powiększeniu kapitału przejmującej (ust. 1 art. 120) podlegają temu wymaganiu.

Połączenie uważa się za dokonane faktycznie z chwilą przeniesienia majątku na spółkę przejmującą i wydania akcjonariuszom akcji. Formalnie następuje to dopiero z chwilą ogłoszenia połączenia do rejestru firmowego (ust. 1 art. 144).

Osobowość prawna spółki przejmującej pozostaje niezmieniona. Przejęła ona jedynie nowy majątek i powiększyła liczbę udziałowców.

Przy fuzji członkowie zarządu oraz personel biurowy i inne osoby, pozostające w stosunku służbowym do spółki przejmowanej, winni być odszkodowani. Wyjątek stosuje się do członków organów nadzorczych.

²⁾ Do wyjątku należy, jeżeli spółka przejmująca posiada akcje spółki przejmowanej, co w praktyce niejednokrotnie jest spotykane. W umowie wówczas może być ustalone, że spółka przejmująca nie otrzymuje akcji w sumie już posiadanych, wobec czego podwyższenie kapitału wymagane jest tylko częściowe. Ustawa czyni też odstępstwo od zakazu nabywania przez spółkę własnych akcji (ust. 1 art. 126) na wypadek fuzji, ogranicza jednak wysokość nabywanych akcji do jednej dziesiątej kapitału akcyjnego.

Art. 144.

Zarząd zgłosi połączenie spółek do rejestru handlowego każdej z łączących się spółek.

Do podania należy dołączyć protokoły uchwał walnych zgromadzeń o połączeniu się (fuzji)¹⁾.

Wpis o rozwiązanie spółki przejętej i wykreślenie jej z rejestru może nastąpić dopiero z chwilą zarejestrowania powiększenia kapitału akcyjnego spółki przejmującej, o ile takie powiększenie ma nastąpić²⁾.

Z chwilą dokonania obu wpisów spółka przejmująca wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki spółki przejętej³⁾.

Przepisanie praw hipotecznych spółki przejętej na spółkę przejmującą odbywa się na jednostronny wniosek zarządu spółki przejmującej¹⁾.

¹⁾ Do rejestru każdej z łączących się spółek mają być dołączone obydwie protokoły uchwał walnych zgromadzeń o łączeniu się, t. j. spółki przejmowanej i przejmującej. Podlega też dołączeniu do podania umowa o łączeniu się. Natomiast nie jest wymagane zachowanie formalności, przewidzianych przy zgłoszeniu w razie zawiązania (ust. 2 art. 23) lub podwyższeniu kapitału (ust. 2 art. 121).

²⁾ Polega to na łączności między przeprowadzeniem podwyższenia kapitału, a wydaniem wzamian przyjmowanego majątku akcji spółki przejmującej. W razie niepodwyższenia kapitału fuzja nie może być przeprowadzona, a przez to i spółka przejmowana pochłonięta. Fuzja wówczas uważa się za niedokonaną i od walnego zgromadzenia zależy powzięcie uchwały o dalszym losie spółki, a mianowicie: albo dalszego prowadzenia jej, albo też przystąpienia do likwidacji. Niewykonanie umowy połączenia się pociąga za sobą obowiązek wynagrodzenia szkód i strat przez stronę zawinioną na ogólnych zasadach prawa cywilnego.

³⁾ Pt. uw. 1 do art. 143.

⁴⁾ W tym wypadku przeprowadzenie fuzji jest dostatecznym tytułem do przepisania praw hipotecznych spółki przejętej na spółkę przejmującą. Dla dokonania wniosku wymagane jest udzielenie przez walne zgromadzenie specjalnego pełnomocnictwa (pt. uw. 3 do art. 78). Legitymacją dla przepisania tytułu własności są umowa o połączeniu, uchwały walnego zgromadzenia, wpis do rejestru o dokonaniu połączenia.

Pod względem opłat stempłowych obowiązują wszystkie przepisy, dotyczące zawiązywaniu spółki, wchodzi więc w rachubę art. 102 ust. stempl. W ten sposób wypowiedało się też rozporządzenie z dnia 10-go grudnia 1924 r. o fuzji (§ 9).

Art. 145.

Zarząd spółki przejmującej powinien w terminie przez się obranym ogłosić trzykrotnie w pismach, przeznaczonych do ogłoszeń, łączących się spółek, zamiar złączenia majątku spółek połączonych (zfuzjonowanych)¹⁾.

¹⁾ Żądanie pomieszczenia trzykrotnych ogłoszeń w pismach ku temu przeznaczonych (art. 27) wynika z dążenia do zaspokojenia lub zabezpieczenia wierzycieli spółki przejmowanej. Ma ono być skuteczne w trybie przewidzianym dla likwidacji (ust. 4 art. 129). O zabezpieczeniu praw wierzycielskich traktuje ust. 1 art. 146.

Art. 146.

Majątek każdej z połączonych spółek powinien być zarządzany przez spółkę przejmującą oddzielnie, aż do chwili zaspokojenia lub zabezpieczenia wierzycieli, których wierzytelności powstały przed połączeniem, a którzy w terminie rocznym od daty ostatniego ogłoszenia o zamiarze połączenia majątków piśmiennie zażądali zapłaty¹⁾.

Za prowadzenie oddzielnego zarządu majątków członkowie władz spółki przejmującej odpowiadają osobiście i solidarnie²⁾.

¹⁾ W związku z fuzją obowiązkiem spółki przejmującej jest przedsięwziąć czynności ku zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli, których wierzytelności powstały przed połączeniem. Fuzją posiada dla wierzycieli skutek prawny, polegający na zmianie

dłużnika (§ 419 BGB). Zmiany w stanie faktycznym zobowiązań nie następują. Wskutek fuzji zobowiązania nie stają się płatnymi, może to nastąpić tylko ze względu na ważne powody, o ile zachodzi obawa pokrycia zobowiązania. Sąd w tym wypadku rozstrzyga. Wierzyciele nie mogą się też sprzeciwić dokonaniu połączenia, mają oni jednak możność w drodze zabezpieczenia nałożyć na majątek spółki przejmowanej areszt przed objęciem przez spółkę przejmującą.

Majątek każdej z łączących się spółek, ze względu na konieczność zabezpieczenia praw wierzycieli, zarządza się oddzielnie. To też ksiąжки i cała rachunkowość oraz inne czynności każdej spółki mają być prowadzone oddzielnie. Czas na zarządzanie oddzielne nie jest wskazany. Wobec tego, że przepis ten postanowiony został w interesie wierzycieli i ma na celu połączenie, z ukończeniem zaspokojenia lub zabezpieczenia wierzycieli stan ten uważa się za ukończony, poczem nic nie stoi na przeszkodzie do dokonania połączenia. W doktrynie jednak niemieckiej przeważa zapatrywanie, że połączenie spółek po zaspokojeniu wierzycieli może się nie odbyć, a majątek ich może być zarządzany oddzielnie, jeżeli sobie życzy tego spółka przejmująca. Niezwyczajanie wierzycieli, w czasie odrębnego zarządu, jak to dopuszczał § 243 kod. handl. niem. z r. 1861, obowiązujący w Austrii, byłoby błędem. Sposób zaspokojenia i zabezpieczenia wierzycieli winien być zachowany, jak przy likwidacji. Powołuje się na to § 306 kod. handl. niem. z r. 1897, na którym wzorowane są przepisy ustawy polskiej o likwidacji przez fuzję.

Po złączeniu zarządu spółek podlegających fuzji ustaje różnica praw wierzycieli co do oddzielnych spółek i mogą oni zwracać się do ogólnego majątku sfuzjonowanego. Na wypadek upadłości obejmuje ona też cały majątek. Odnośnie do znanych spółce wierzycieli, to wypadek taki przy fuzji jest wątpliwy, gdyż musi być zachowany przepis o zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli spółki przejmowanej, mogą jednak zjawić się

wierzyciele nieznani, których roszczenia z powodu dokonanej fuzji nie upadają i przysługują im prawo żądania wówczas zaspokojenia z całego majątku sfuzjonowanych spółek na wzór tego, jak dopuszczano przy likwidacji (ust. 1 art. 139).

²⁾ Wobec tego, że zarząd oddzielny łączących się spółek pozostaje w rękach władz wykonawczych spółki przejmującej, ustawa dla zabezpieczenia wierzycieli i losu spółki przejmowanej wprowadza osobista i niepodzielną odpowiedzialność władz spółki przejmowanej, w granicach przewidzianych w dziale VIII ustawy akcyjnej. Przepis ten nie może być komentowany ścieśniająco, a więc odpowiedzialności powyższej ulegają nie tylko członkowie zarządu, ale i władz nadzorczych, szczególnie zaś rady nadzorczej.

Art. 147.

W okresie odrębnego zarządzania majątkami spółek wierzycielom każdej spółki służy pierwszeństwo do zaspokojenia z majątku swej pierwotnej dłużniczki, przed wierzycielami drugiej spółki¹⁾.

¹⁾ Po złączeniu odpowiedzialność roziąga się na obydwie spółki (pt. też uw. do art. 146).

Art. 148.

W przypadku łączenia się spółek przez zawiązanie nowej spółki walne zgromadzenia łączących się spółek uchwalą statut spółki nowej¹⁾.

Wpis do rejestru handlowego nowej spółki będzie dokonany równocześnie z wpisem o roz-

wiązaniu spółek przejętych na podstawie aktów organizacyjnych spółki przejmującej oraz uchwał walnych zgromadzeń spółek przejętych²⁾.

Pozatem mają zastosowanie wszystkie inne przepisy niniejszego działu o łączeniu się (fuzji) spółek akcyjnych.

¹⁾ W przypadku łączenia się spółek przez zawiązanie nowej spółki powstaje nowa osoba prawna. Spółki dawne ulegają rozwiązaniu, a firmy wykreśleniu z rejestru. Jest to połączenie *per unionem*, które musi być uchwalone, jak i w innych wypadkach łączenia przez walne zgromadzenia spółek łączących się. Przebieg tego połączenia jest jednak nieco odmienny. Początkowo każda ze spółek musi uchwalić połączenie, następnie zaś dopiero może być przez walne zgromadzenie przyjęty statut nowej spółki. Uchwała o połączeniu winna poprzedzać uchwałę ustalającą statut, ta ostatnia jednak musi być powzięta na tem samym posiedzeniu walnego zgromadzenia. Wszystkie inne przepisy o łączeniu się spółek akcyjnych mają zastosowanie (ust. 3 art. 148), a mianowicie: wezwanie, zaspokojenie lub zabezpieczenie wierzycieli, dokonanie odpowiednich wpisów i ogłoszeń itd. Przy łączeniu się spółek, o ile nowe oferty nie są wnoszone, wykonanie czynności, przewidzianych zawiązaniem spółki, nie jest wymagane.

²⁾ Wniosek odnośnie wpisów do rejestru nowej spółki oraz rozwiązania łączących się zgłosi zarząd nowej spółki.

Co do opłat stemplowych pt. uw. 4 do art. 144.

DZIAŁ VIII.

Odpowiedzialność cywilna i karna.

Art. 149.

Kto, biorąc udział w tworzeniu spółki akcyjnej, przez niedopełnienie przepisów prawa świadomie lub przez niedbalstwo wyrządza spółce szkodę, obowiązany jest do jej wynagrodzenia¹⁾.

W szczególności odpowiada, gdy świadomie lub przez niedbalstwo:

1. pomieścił lub spółdZIAŁ w pomieszczeniu w statucie, sprawozdaniach, opinjach, ogłoszeniach i zapisach fałszywych danych, lub dane te w inny sposób rozpoznał, bądź też pominął lub spółdZIAŁ w pominięciu w tych dokumentach danych istotnych dla powstania spółki, w szczególności dotyczących wkładów niepieniężnych, nabycia przedmiotów i praw majątkowych, oraz przyznania akcjonariuszom lub innym osobom wynagrodzenia lub szczególnych korzyści²⁾;
2. spółdZIAŁ w uzyskaniu zarejestrowania spółki na podstawie dokumentu, zawierającego fałszywe dane³⁾.

¹⁾ Ustawa polska wprowadza przepisy o odpowiedzialności cywilnej i karnej względnie założycieli, zarządu, organów nadzorczych oraz innych osób, stojących w stosunku wewnętrznym ze spółką, czyli inaczej, mających wpływ na bieg interesów spółki.

Wprowadzenie specjalnych przepisów karnych dla przestępstw akcyjnych posiada usprawiedliwienie, gdyż obowiązujące na terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej ustawy karne, szczególnie zaś austriacka, nie zawierają co do tych przestępstw odpowiednich norm (pt. uw. do art. 160). Przepisy natomiast, dotyczące odpowiedzialności cywilnej, mniej są potrzebne, ze względu na to, że odpowiedzialność ta wynika z ogólnych przepisów ustaw cywilnych, które mogą być z powodzeniem stosowane przez sąd bez uciekania się do wymieniaania szczególnych wypadków. W tym względzie polska ustawa akcyjna poszła za wzorem niemieckiej, ustanawiającej również odpowiedzialność cywilną (§ 202—205).

Obowiązek wynagrodzenia wyrządzonych spółce szkód powstaje zarówno w razie niedopełnienia przepisów prawa świadomie, jak też przez niedbalstwo.

²⁾ Przepis powyższy dotyczy odpowiedzialności cywilnej założycieli oraz osób, którzy brali udział w tworzeniu spółki.

W związku z nim zachodzą pytania: 1. przed kim istnieje odpowiedzialność i 2. za jakie czyny?

Co do pierwszego, to odpowiedzialność powstaje wobec spółki. Tej przysługuje przedewszystkiem zgłaszanie roszczeń o odszkodowanie. Polega to na przesłance, że skoro wynikiem szkody zostały zaspokojone przez założycieli lub osoby, biorące udział w powstawaniu spółki, to względem akcjonariusza szkoda również została pokryta, gdyż akcja jego wówczas posiada wartość, jakaby posiadała, gdyby błąd przy zawarciu nie był popełniony.

Dopiero w razie niewytoczenia przez spółkę sprawy o odszkodowanie w terminie rocznym od ujawnienia czynu, każdy akcjonariusz lub posiadacz innych tytułów uczestnictwa w zyskach lub rozdziale majątku spółki może wnieść skargę o wynagrodzenie strat nie jemu osobiście, lecz spółce (ust. 2 art. 155).

Żalążyciele i osoby wskazane w powyższym artykule niezależnie od tego mogą odpowiadać przed osobami trzecimi na ogólnych zasadach prawa, o ile z jakichbądź powodów przyczynili im straty. Obowiązek ten wynika z przepisów o odszkodowanie za czynności niedozwolone (art. 1382, 1383 c. c., § 823 BGB., § 1924 a. k. cyw., art. 684 ros.).

Co do drugiego, to przepis art. 149 ma na względzie przedewszystkiem zabezpieczenie prawidłowego przebiegu założeństwa i uchronienia spółki od często powstających w tym okresie nadużyć.

Dadzą się one podzielić na następujące punkty:

1. pomieszczanie w statucie, ogłoszeniach, sprawozdaniach i wpisach fałszywych lub nieodpowiednich danych;
2. spowodowanie szkód w związku z wkładami pieniężnymi lub nabyciem przedmiotów i praw majątkowych;
3. przyznanie akcjonariuszom lub innym osobom wynagrodzenia czy też szczególnych korzyści.

Co do odpowiedzialności z punktu pierwszego, to należy zaznaczyć, że jest ona inaczej ujęta niż w § 202 HGB., który mówi o prawdziwości i dokładności danych, przedstawionych w celu wpisania spółki do rejestru. Przepis ten w doktrynie niemieckiej wywołał liczne komentarze, przyczem jedni starali się tłumaczyć go ograniczająco, inni natomiast rozszerzająco, uważając, że pod powyższy przepis należy zaliczyć wszystkie dane, wychodzące od założycieli. Ustawa polska przyjęła pogląd drugi, czyniąc założycieli oraz inne osoby odpowiedzialnymi za pomieszczenie fałszywych danych w statucie, sprawozdaniu, opiniach, ogłoszeniach i zapisach oraz za ich rozpowszechnienie.

Skutek jest ten, że założyciele i osoby, biorące udział w tworzeniu spółki akcyjnej, odpowiadają niepodzielnie za szkody spółce wyrządzone (art. 154). Rosz-

czenia rozciągają się też na wynagrodzenie za utracony zysk (lucrum cessans), przewidziany przez ustawy cywilne.

Przy zakładaniu spółki drogą wnoszenia wkładu pieniężnego ostrożność szczególna jest wymagana dla uniknięcia szkód. W tym celu ustawa polska wprowadza obowiązkowe badanie wartości tych przedmiotów przez biegłych rewidentów (art. 7). Ale i w tym wypadku badania niezawsze mogą wykryć złą wolę założycieli przeceniania wkładów i zbycia ich ponad wartość spółce. To też ustawa czyni występne zagrożą pod odpowiedzialnością cywilną i karną.

W tym względzie należy jednak rozróżnić działania świadome, przyczyniające spółce szkodę, i niedbałe. Odnośnie obowiązku odszkodowania szkód nie istnieje duża różnica, polega ona jednak w kwalifikacji czynu, t. j. czy spełniono przestępstwo, niezależnie bowiem od odpowiedzialności cywilnej zachodzi wówczas odpowiedzialność karna (art. 160).

W razie występnego czynu jednego z założycieli za szkody wynikłe odpowiadają niepodzielnie przed spółką wszyscy współzałożyciele na drodze cywilnej, gdyż ich obowiązkiem jest ochraniać spółkę od szkód, jakie mogą wyniknąć. Wchodzą tu w grę odpowiednie przepisy ustaw cywilnych (art. 1200 c. c., § 421 BGB., § 891 a. kod.).

Odnośnie osób, o których poza założycielami wspomina ustawa, to do nich należą przedewszystkiem ci, którym wynagrodzenia specjalne lub korzyści przyznano, następnie ci, którzy w przyczynieniu szkody spółce przyjmowali udział. Do nich zaliczają się bankierzy, maklerzy oraz przedstawiciele instytucji emisyjnych, puszczających w obieg akcje. Przewiduje to art. 153 za wzorem ustawy niemieckiej (§ 208), czyniąc osoby te odpowiedzialnymi narówni z założycielami.

³⁾ Osobami spółdziałającymi w uzyskaniu zarejestrowania spółki na podstawie nieodpowiednich dokumentów mogą być członkowie pierwszego zarządu

oraz rady nadzorczej, w pierwszym rzędzie zarząd, gdyż do niego należy zgłoszenie spółki do rejestru firmowego. Obowiązkiem zaś jego jest sprawdzenie przebiegu założycielskiego, szczególnie zaś stwierdzenie, że przepisane statutem wpłaty na akcje zostały dokonane i że przejście wkładów niepieniężnych na spółkę z chwilą jej zarejestrowania jest zapewnione (art. 23). Do nich zaliczają się też biegli rewidenci (art. 151). Wszystkie te osoby poza obowiązkiem wynagradzania szkód spółce, mogą odpowiadać na drodze karnej w wypadkach przez prawo przewidzianych (art. 162).

Art. 150.

Kto w związku z powstaniem spółki akcyjnej lub podwyższeniem jej kapitału akcyjnego wymawia lub przyznaje sobie albo osobie trzeciej, zapłatę nadmiernie wygórowaną ponad realną wartość wkładów niepieniężnych oraz nabywanych przedmiotów i praw majątkowych lub też wynagrodzenie albo korzyści szczególne, niewspółmierne z okazanymi usługami, pomimo, że jest mu wiadomem lub przy dołożeniu należytej staranności powinno mu być wiadomem, że spółka może być narażoną na szkodę, obowiązany jest do jej wynagrodzenia¹⁾.

¹⁾ Wypadki powyższe zająć mogą poza zawiązaniem spółki przy zakupie za złożony przez akcjonariuszów gotowizną kapitał zakładowy obiekt dla uniknięcia formalności, związanych z wkładami niepieniężnymi przy tak zwanym założycielstwie następnem, albo przy podwyższeniu kapitału, uskutecznionego przy pomocy aportów (art. 117). Korzyści szczególne lub wynagrodzenia przyznawane są pod różnemi formami, naj-

częściej pod udziałami założycielskimi lub innymi zamaskowanymi pozycjami. Do wynagrodzenia powstałych w tym względzie dla spółki szkód, ciąży obowiązek na każdym, kto do tego dopuścił świadomie lub komu przy dołożeniu należytej staranności powinno być wiadomem, że spółka może być narażona na szkodę. Do osób tych należą w pierwszym rzędzie członkowie zarządu i rady nadzorczej. Co należy rozumieć pod należyta starannością, jest sprawą faktu i podlega ocenie sądu.

Art. 151.

Kto przy wykonywaniu rewizji świadomie lub przez niedbalstwo dopuścił do wyrządzenia spółce szkody, obowiązany jest do jej wynagrodzenia¹⁾.

¹⁾ Do wynagrodzenia szkód, wyrządzonych spółce na podstawie artykułu powyższego, obowiązane są organa nadzorcze, a mianowicie: biegli rewidenci (art. 7, 89), członkowie rady nadzorczej (art. 95) i komisji rewizyjnej (art. 97). Zaniechanie wyrazić się może w tem, że osoby obowiązane do wykonywania nadzoru nie zawiadomią odpowiednich władz spółki, a przedewszystkiem walnego zgromadzenia o grożącej mieniu spółki szkodzie. Do takich wypadków należy zaprojektowanie przez zarząd wypłaty dywidendy wówczas, kiedy stan interesów spółki na to nie zezwala, a ze strony władz nadzorczych nie zgłoszono sprzeciwu. Jeżeli walne zgromadzenie, pomimo ujawnienia ze strony nadzoru niedokładności w czynach zarządu, dopuści do powstania szkód, nie mogą być członkowie władz nadzorczych pociągani do odpowiedzialności nawet w razie ogłoszenia spółce upadłości, a także wierzyciele nie mogą wówczas występować przeciw nim z roszczeniami. Inaczej się ma rzecz, o ile chodzi o odpowie-

działność członków zarządu i władz nadzorczych, których czyny lub zaniechanie szkodę spółce wyrządziły, a walne zgromadzenie, będąc o tem powiadomione, nie uznało za właściwe pociągnąć ich do odpowiedzialności (ust. 3 art. 155) i udzieliło im pokwitowania (p. 3 ust. 2 art. 50). W razie upadłości nie mogą się osoby, obowiązane do wynagrodzenia strat, powoływać na udzielone pokwitowanie przez walne zgromadzenie lub na jakiegokolwiek zrzeczenie się roszczeń o odszkodowanie (art. 156).

Art. 152.

Kto, jako członek władzy wykonawczej lub nadzorczej lub jako likwidator spółki, świadomie lub przez niedbalstwo przy wykonywaniu swych obowiązków lub przez ich zaniechanie wyrządził lub dopuścił do wyrządzenia spółce szkody, obowiązany jest do jej wynagrodzenia¹⁾.

1) Przy wykonywaniu swych obowiązków członkowie władz wykonawczych i nadzorczych, ale tak samo i likwidatorzy winni zachować staranność dobrego kupca. Cięży na nich przytem niepodzielna odpowiedzialność, od której mogą się uwolnić przez zgłoszenie sprzeciwu w odpowiedniej formie (pt. uw. do art. 84 i art. 98). Udzielenie absolutorjum zarządowi (p. 3 ust. 2 art. 50) nie zwalnia od odpowiedzialności, jeżeli okaże się następnie, że przez działanie świadome lub zaniechanie władz wykonawczych, nadzorczych lub likwidatorów spółka poniosła szkody materialne (pt. też uw. do art. 150 i 151). Podobny przepis spotykamy w ustawie bankowej (art. 65). Członkowie rady i dyrekcji, powiedziano tam, którzy zaniechali obowiązku włożonego na nich ustawą,

statutem lub regulaminem, są odpowiedzialni za szkody, powstałe wskutek tego zaniechania. Solidarna odpowiedzialność jest przewidziana.

Naruszenie tajemnicy handlowej (art. 57 i 59) uważa ustawa bankowa za naruszenie regulaminu (art. 61) i traktuje narówni z zaniechaniem staranności kupca. Ta sama zasada stosuje się i do innych spółek akcyjnych. Dotyczy to też zakazu konkurencji dla członków zarządu spółki (art. 85), który ustawa bankowa rozszerza na członków rady banku (art. 62). Tymczasem ustawa akcyjna do członków rady nadzorczej stosuje przepis ten tylko wówczas, gdy członkowie delegowani są dla wykonywania indywidualnie poszczególnych czynności nadzorczych lub wybrani i delegowani przez grupę mniejszości (ust. 3 art. 98).

Zakaz konkurencji jednak upada i nie pociąga za sobą żadnych skutków, o ile walne zgromadzenie zwolni od tego członków zarządu (ust. 1 art. 85). Odnośnie do członków rady banku, to według słusznego wyjaśnienia Sommersteina (str. 198), choć stosuje się do nich art. 62 prawa bankowego, to jednak w myśl ust. 3 art. 98 prawa o spółkach akcyjnych i art. 85 tegoż prawa nie zwalnia ich od zakazu konkurencyjnego uchwała rady, lecz konieczną jest uchwała walnego zgromadzenia, chyba, że statut to prawo zezwolenia przewiduje lub przeniesie na radę nadzorczą.

Art. 153.

Kto spółdziałał w wypuszczeniu przez spółkę bezpośrednio lub za pośrednictwem osób trzecich akcyj, obligacyj lub innych tytułów uczestnictwa w dochodach lub w podziale majątku spółki, obowiązany jest do wynagrodzenia wyrządzonej szkody, jeżeli świadomie lub przez niedbalstwo pomieścił lub spółdziałał w po-

mieszczeniu w ogłoszeniach i zapisach fałszywych danych lub w inny sposób dane te rozpowszechniał, albo podając dane o stanie majątkowym spółki, zataił okoliczności istotne¹⁾.

¹⁾ Żądanie wynagrodzenia szkód według powyższego artykułu przysługuje wszystkim osobom, których interesy majątkowe w jakimkolwiek bądź kierunku ucierpiały (art. 159). W tym wypadku nie zachodzą szkody bezpośrednio dla spółki. Do odpowiedzialności mogą być pociągani na zasadzie tego artykułu poza osobami postronnymi, okazującymi pomoc w dokonaniu czynu szkodliwego, więc i zarządcy instytucji emisyjnych, założyciele, członkowie zarządu i rady nadzorczej.

Odnośnie emisji obligacji ustawa belgijska najpełniej odpowiedzialność tę normuje, czyniąc niepodzielnie odpowiedzialnymi wszystkich, którzy wykroczyli przeciwko przepisom emisji, przez co wynikły straty z ich winy (art. 84).

Art. 154.

Jeżeli szkodę, o której mowa w artykułach poprzedzających, wyrządziły dwie lub więcej osób spółnie, odpowiadają za szkodę solidarnie¹⁾.

¹⁾ Pt. uw. do art. 152 i 153.

Art. 155.

Roszczenia o odszkodowanie służą spółce¹⁾.
O ile spółka nie wytoczy skargi o odszkodowanie w ciągu roku od ujawnienia czynu, który spowodował szkodę, lub w ciągu roku od

chwili wszczęcia postępowania karnego przeciw winnemu tego czynu, każdy akcjonariusz lub posiadacz innych tytułów uczestnictwa w zyskach lub w rozdziale majątku spółki może wnieść skargę przeciw winnemu o zapłatę odszkodowania spółce²⁾.

Jeżeli jednak walne zgromadzenie akcjonariuszów uchwali zaniechanie wytoczenia lub popierania skargi o odszkodowanie, skarga ta służy tylko temu akcjonariuszowi lub posiadaczowi innych tytułów uczestnictwa w zyskach lub w rozdziale majątku spółki, który udowodni, że nie uczestniczył w tem walnym zgromadzeniu lub głosował przeciw uchwale³⁾.

¹⁾ Roszczenia przeciwko osobom wskazanym w art. 149—152 muszą pochodzić od spółki; pojedynczym akcjonariuszom przysługuje tylko prawo interwenjenta. Skarga powodowa musi mieć za podstawę szkodę wyrządzoną spółce przez czyny w związku z powstaniem lub prowadzeniem interesów spółki. Nie podpadają pod te artykuły roszczenia wynikające z innych zasad, n. p. niewykonania umowy.

Zarząd może samoistnie wszcząć skargę, jest natomiast ku temu obowiązany, o ile zapadnie uchwała walnego zgromadzenia, powzięta prostą większością oddanych głosów (ust. 2 art. 68). W innych ustawach, jak n. p. niemieckiej (ust. 1 § 268), żądanie mniejszości reprezentującej jedną dziesiątą część kapitału jest również wiążącą dla zarządu ku wszczęciu sprawy. Pozwany nie może zasłaniać się tem, że walne zgromadzenie nie powzięło uchwały odnośnie wdrożenia przeciwko niemu skargi powodowej.

²⁾ O ile spółka zaniedba wszcząć roszczenia, każdy akcjonariusz lub posiadacz innych

tytułów uczestnictwa w spółce może wnieść skargę przeciwko winnemu. Końcowy rezultat jednak będzie zawsze ten sam, t. j. odszkodowanie spółki za wyrządzone szkody.

3) Walne zgromadzenie wreszcie może zaniechać wytoczenia sprawy lub popierania rozpoczętej przez zarząd skargi o odszkodowanie, wówczas każdy akcjonariusz lub posiadacz innych tytułów, nie uczestniczący w tem walnym zgromadzeniu lub głoszący przeciwko uchwale, władny jest wszcząć lub popierać rozpoczętą skargę z końcowym rezultatem w razie uwzględnienia powództwa wynagrodzenia spółce za szkody.

Ustawa polska mówi o samodzielnem prawie akcjonariusza lub posiadacza innych tytułów wytaczania sprawy przy przeciwnej uchwale walnego zgromadzenia przy istnieniu warunków tam wymienionych; nie wyklucza to zwrócenia się do sądu o wyznaczenie specjalnego zastępcy prawnego, który w razie mianowania wyklucza wszelkich innych zastępców. Zasada bowiem pozostaje zawsze ta sama, że odszkodowanie przysługuje spółce.

Jeżeli akcjonariusze, reprezentujący przynajmniej jedną dziesiątą część kapitału akcyjnego, pragną wszcząć sprawę, spółka zaś zaniedbuje to uczynić, to dla uniknięcia terminu rocznego, przewidzianego w ustawie, mogą oni żądać zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia na warunkach w ustawie przewidzianych (art. 54). Jeżeli wówczas zapadnie uchwała o zaniechanie wytoczenia lub popierania skargi, to nie są oni kępowani terminem powyższym i w myśl ustawy mogą niezwłocznie wszcząć sprawę. — Wyznaczenie zastępcy prawnego przez sąd, jest wówczas najbardziej wskazane, gdyż daje gwarancję największą doprowadzenia sprawy do zamierzonego rezultatu, t. j. odszkodowania spółki. Pojedynczy akcjonariusze nie mają zatem wielkiego interesu we wnoszeniu skargi, gdyż odszkodowanie, którego żądają, przypada spółce.

Art. 156.

W przypadku upadłości spółki osoby, obowiązane do wynagrodzenia szkody, nie mogą powoływać się na uchwałę walnego zgromadzenia, udzielającą im pokwitowania, ani też na jakiegokolwiek zrzeczenia się roszczeń o odszkodowanie¹⁾.

1) Pt. uw. do art. 151.

Art. 157.

Roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem lat pięciu od dnia dokonania czynu, który spowodował szkodę, a jeżeli czyn ten podlega dochodzeniu karnemu, które przedawnia się w dłuższym okresie czasu, równocześnie z tem przedawnieniem¹⁾.

1) Wszystkie roszczenia, nie posiadające podkładu karnego, przedawniają się w ciągu lat pięciu od dnia dokonania czynu, powodującego szkodę. Inaczej ma się sprawa, jeżeli szkoda w majątku spółki powstała na zasadzie spełnienia czynu karnego. Przy występkach, które przedawniają się po upływie dłuższego okresu czasu, odpowiedzialność cywilna również ulega dłuższemu przeterminowaniu (pt. też uw. do art. 169).

Bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia dokonania czynu, powodującego szkodę, t. j. od chwili powstania roszczenia. Zresztą rozstrzygają tu ogólne przepisy ustaw cywilnych.

Art. 158.

Do skarg o odszkodowanie właściwy jest sąd miejsca siedziby spółki.¹⁾

¹⁾ Z powyższego wynika, że nie miejsce spełnienia występku, ale siedziba spółki jest miarodajną przy określeniu właściwości sądu. Miejsce zamieszkania pozwanego, odpowiadającego z powyższych artykułów 149—154, nie jest miarodajnym. Nie przysługuje też pozwanemu zarzut niewłaściwości sądu, jeżeli miejsce jego stałego pobytu znajduje się w innym okręgu, jak siedziby spółki. Powyższy przepis specjalny wyłącza przepisy ogólne o właściwości sądu na mocy ustaw procedur cywilnych, obowiązujących na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. (Patrz art. 18 projektu polskiej ustawy o postępowaniu cywilnem.)

Art. 159.

Postanowienia powyższych artykułów nie naruszają prawa akcjonariuszów lub osób trzecich dochodzenia roszczeń o wynagrodzenie szkody im bezpośrednio wyrządzonej¹⁾.

¹⁾ Roszczenia w tym względzie mogą być wnoszone na zasadzie skarg indywidualnych. Przysługują one nie tylko akcjonariuszom, ale też wszelkim osobom trzecim, a więc i wierzycielom. Roszczenia dotyczą nie spółki, ale bezpośrednio osób z pośród założycieli, zarządu, władz nadzorczych lub likwidatorów, które czynami swemi szkodę wyrządziły. W tego rodzaju sprawach postanowienia art. 158 o właściwości sądu nie mają zastosowania, gdyż jest to wyjątek od ogólnych przepisów, przyjęty dla roszczeń o odszkodowanie służących spółce. (Pt. uw. do art. 158.)

Art. 160.

Kto, biorąc udział w tworzeniu spółki akcyjnej, przez niedopełnienie przepisów prawa świadomie wyrządza spółce szkodę lub świadomie sprowadza niebezpieczeństwo dla jej mienia¹⁾,

ulega karze więzienia do dwóch lat i grzywny do 50 000 złotych.

¹⁾ Pomieszczenie norm karnych w ustawach cywilnych nie należy uważać za właściwe, staje się to jednak koniecznością ze względu na częstą trudność podciągnięcia występków pod odpowiednie artykuły kodeksu karnego. Stało się to też z przestępstwami tak zw. akcyjnymi, wydanie bowiem ustaw akcyjnych co do czasu było znacznie późniejsze niż kodeksów karnych, w których o przestępstwach akcyjnych nie było mowy.

Pierwszy raz spotykamy tego rodzaju ujęcie sprawy w ustawie francuskiej z r. 1867. Odsyła ona w art. 45 za występki członków zarządu do art. 13—16 teje ustawy, w artykułach natomiast tych albo wskazane są specjalne normy karne, albo znajdujemy powołanie się na art. 405 kod. karnego, traktującego o oszustwie. Tą drogą poszedł też kodeks handlowy niemiecki z r. 1897 (§§ 312—318). Poprzedni kodeks handlowy, obowiązujący w Austrii do czasów przedwojennych z r. 1861, żadnych w tym względzie norm nie przewidywał. Dopiero wprowadzenie w Niemczech noweli akcyjnej z r. 1870 unormowało odpowiedzialność za przestępstwa przy zakładaniu spółek (Gründerschwindel). Rozszerzono je na inne organy spółki akcyjnej za przestępcze działania w noweli z r. 1884, której przepisy przeszły z pewnymi zmianami do kodeksu handlowego dla całej Rzeczy z r. 1897. Było to potrzebne i z tego względu, że ko-

deks karny niemiecki z r. 1870 nie zawierał odpowiednich norm odnośnie przestępstw akcyjnych (Liszt: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, str. 635).

W Austrii, gdzie, jak powiedziano, obowiązywał kodeks handlowy niemiecki z r. 1861, przestępstwa akcyjne podciągano pod przepisy o oszustwie kodeksu karnego z r. 1852 (§§ 197—199, 240), obowiązującego dotychczas na ziemiach polskich z pod byłego zaboru austriackiego.

Wreszcie przed wojną na obszarze obecnych ziem polskich z pod zaboru rosyjskiego działał kodeks karny rosyjski z r. 1885, który wymieniał nieliczne przestępstwa akcyjne (art. 1198, 1199), a kary za nie wymierzone były, jak za oszustwo (art. 1665—1676). Uwzględniano pozatem przestępstwa członków zarządu banków akcyjnych łącznie z przestępstwami urzędników i funkcjonariuszów instytucji finansowych (art. 1154, 1155). W kodeksie karnym z r. 1903, wprowadzonym tymczasowo na ziemiach polskich b. zaboru rosyjskiego, rozszerzono znacznie zakres przestępstw akcyjnych (art. 544, 578—580, 601, 604, 605) pod widocznym wpływem norm przyjętych przez kodeks handlowy niemiecki z r. 1897.

Prawodawca polski, stojąc przed różnorakimi ustawami karnymi, obowiązującymi na ziemiach polskich, z konieczności musiał w prawie o spółkach akcyjnych uwzględnić przestępstwa akcyjne (art. 160—167). Dopiero wprowadzenie jednolitego kodeksu karnego dla całej Rzeczypospolitej Polskiej umożliwi wyeliminowanie przestępstw akcyjnych z ustawy cywilnej i przeniesienie ich pod odpowiednie artykuły kodeksu karnego.

Z tych to względów w ustawie akcyjnej zastrzeżono, że jeżeli jeden z czynów karalnych, przewidzianych w tem prawie, ulega karze surowszej według innych ustaw karnych, należy wymierzyć karę według tych ustaw (ust. 2 art. 169). Dotyczy to szczególnie kodeksu karnego rosyjskiego z r. 1903.

Ogólne zasady poszczególnych kodeksów karnych odnośnie współudziału, usiłowania, okoliczności obciążających i łagodzących, przedawnienia i t. p. pozostają pomimo to w mocy.

Odpowiedzialność karna według ustawy akcyjnej dotyczy czynów spełnionych w okresie założycielstwa (art. 160) oraz w czasie istnienia lub likwidacji spółki (art. 161—167).

Co się tyczy „świadomego” wyrządzenia spółce szkody lub „świadomego” spowodzenia niebezpieczeństwa dla jej mienia, to w doktrynie i praktyce nie jest konieczne wymagane ujawnienie złej woli dla zastosowania przepisów karnych. Dostatecznym jest, jeżeli powinna była istnieć świadomość, że wykonanie lub zaniedbanie pewnej czynności pociągnie za sobą szkodę dla mienia spółki.

Każdy założyciel lub osoba, biorąca udział w tworzeniu spółki, jest odpowiedzialny za czyn dokonany lub zaniedbanie osobiste. Odpowiadać mogą jednak i inni założyciele lub osoby, przyjmujące udział w tworzeniu spółki, które zaniedbały uprzedzić odnośnie czynnikowi o występny czynie, mogącym spowodzić szkodę w mieniu spółki.

Art. 161.

Członek władz spółki i likwidator, który przez niedopełnienie ustawowych lub statutowych obowiązków świadomie wyrządza spółce szkodę lub świadomie spowodza niebezpieczeństwo dla jej mienia¹⁾,

ulega karze więzienia do dwóch lat i grzywny do 50 000 złotych.

¹⁾ W uzupełnieniu tego, co było powiedziane o odpowiedzialności osób, przyjmujących udział w tworzeniu spółki (pt. uw. do art. 160), należy zaznaczyć, że arty-

kuł powyższy dotyczy wszystkich członków władz spółki, a więc zarządu, organów nadzorczych a w razie likwidacji likwidatorów.

Karze ulegają członkowie powyższych władz spółki za czyny szkodliwe dla mienia spółki i za zaniedbanie przez niedopełnienie ustawowych lub statutowych obowiązków. Nie ma zastosowania natomiast artykuł powyższy, jeżeli pewnych czynów dokonano lub zaniehdano na zasadzie uchwały walnego zgromadzenia. To samo dotyczy czynów nakazanych przez radę nadzorczą, jeżeli zarząd jest od niej zależny na mocy statutowych przepisów.

W zasadzie, każdy członek władz spółki jest odpowiedzialny tak samo jak przy zawiązywaniu spółki za własne czyny na drodze karnej. Jeżeli czyn taki dokonany został na mocy uchwały władz spółki, to każdy członek głoszący przeciwko uchwale powinien zawiadomić o tem odnośne władze spółki. Inaczej może mu być zarzuczone zaniedbanie, pociągające również za sobą wynagrodzenie szkód spółce wyrządzonych.

Co do „świadomości” czynu stosują się te same zasady, co i w innych tego rodzaju zawińieniach (pt. uw. do art. 160).

Aby artykuł powyższy mógł być zastosowany, musi powstać szkoda w majątku spółki podobnie, jak to jest wymagane przy przestępstwie oszustwa. O ile szkoda nie da się udowodnić, może być mowa tylko o usiłowaniu. Wynagrodzenie za straty przez utratę zysku, to strata taka może być wówczas podstawą do kary, jeżeli otrzymanie zysków opierało się na tytule prawnym.

Narazenie spółki na szkodę może być uznane za karalne, musi to być jednak związane z okolicznościami, które wychodzą poza granicę zwykłego ryzyka kupieckiego, albowiem każda transakcja handlowa jest związana z pewnym ryzykiem. Zadaniem sądu jest granicę tę ustalić po zbadaniu okoliczności towarzyszących wyśtępnym czynom.

Art. 162.

Kto przy wykonywaniu obowiązków, wymienionych w niniejszem prawie, dane nieprawdziwe świadomie ogłasza albo świadomie przedstawia władzom spółki akcyjnej, sądowi rejestrowemu, względnie osobie powołanej do rewizji¹⁾,

ulega karze więzienia do dwóch lat i grzywny do 50 000 złotych.

¹⁾ Przepis powyższego artykułu ma na celu zabezpieczenie prawdziwości danych, podlegających ogłoszeniu. Samo zaniedbanie dokonania obowiązku publikacji pociąga za sobą zastosowanie kary porządkowej, wymierzonej przez sąd rejestrowy (art. 168).

W tym względzie zachodzi pytanie, jakie dane ulegają ogłoszeniu. Określa to przedewszystkiem ustawa, a mianowicie ogłoszeniu obowiązkowemu podlegają ogłoszenia: bilanse, rachunki zysków i strat, sprawozdania z działalności spółki (art. 102). Poza tem może walne zgromadzenie powziąć uchwałę, wymagającą składania innych jeszcze danych lub wyjaśnień. Uchwały tego rodzaju są równoznaczne z wymaganiami postawionemi przez ustawę. Również osoby powołane do kontroli, nadzoru i rewizji mogą żądać wyjaśnień, które nie mogą im być odmówione, a jeżeli te zawierają nieprawdziwe lub fałszywe dane, to powstaje odpowiedzialność karna.

Wszelkie ukrywanie istotnego stanu interesów spółki lub nawet przedstawianie go w formie niewyraźnej, zamaskowanej, na skutek czego zapasę może uchwała walnego zgromadzenia z wynikiem dla spółki szkodliwym, pociąga za sobą odpowiedzialność karną. To samo dotyczy zamilczenia ważnych wydarzeń, których następstwem okaże się szkoda w majątku spółki.

Art. 163.

Kto w celu umożliwienia bezprawnego głosowania na walnem zgromadzeniu akcjonariuszów lub bezprawnego wykonywania praw mniejszości:

1. wystawia fałszywe zaświadczenia na złożenie akcji uprawniającej do głosowania¹⁾;
2. używa innemu akcji, która w myśl niniejszego prawa nie uprawniałaby jej właściciela do głosowania²⁾

ulegą karze więzienia do roku lub grzywny do 30 000 zł, albo obu karom łącznie.

¹⁾ Powyższy przepis związany jest z obowiązkiem wydawania zaświadczenia o składaniu akcji, w celu otrzymania uprawnienia do głosowania na walnem zgromadzeniu (art. 59) i ma na względzie dopuszczenie do głosowania jedynie osoby zainteresowane, t. j. akcjonariuszów. To też na zasadzie przepisu powyższego odpowiadają wszystkie osoby, które ustawa uprawnia do wydawania zaświadczeń, a więc nie tylko członkowie zarządu, ale też wszyscy wymienieni w ustawie (ust. 3 art. 59). Przestępstwo uważa się za dokonane, jeżeli na zasadzie świadectwa fałszywego oddane zostały głosy. Osoba głosująca, działająca świadomie, jest wówczas współwinną.

²⁾ Odpowiada też każdy, kto używa akcji, która nie upoważniałaby do głosowania. Muszą to być akcje własne, gdyż o posługiwaniu się akcjami cudzemi mówi art. 164. Następnie akcja taka nie powinna uprawniać do głosowania jej właściciela. Zasadniczo każda akcja zwykła daje prawo do jednego głosu na walnem zgromadzeniu (art. 65). Jeżeli jednak statut ograniczy prawo głosowania posiadaczy akcji większej ilości, to użycze-

nie akcji innemu, choćby to był akcjonariusz, do wykonywania prawa głosu na walnem zgromadzeniu, uważa się za karygodne i podpadać będzie pod odpowiedzialność z artykułu powyższego. Jest to przepis skierowany przeciwko akcjonariuszom, starającym sobie zapewnić większość wbrew postanowieniom statutowym. Nie są karane osoby działające z upoważnienia lub podstawione, wykonujące prawo głosu na mocy akcji użyczonych nieprawnie, chyba, że z ich strony zachodzi działanie bezprawne, n. p. na zasadzie przekupstwa. Nie jest natomiast przekupstwem otrzymanie wynagrodzenia za głosowanie na zasadzie akcji użyczonych.

Art. 164.

Kto przy głosowaniu na walnem zgromadzeniu akcjonariuszów lub wykonywaniu praw mniejszości posługuje się świadomie:

1. fałszywem zaświadczeniem na złożenie akcji uprawniającej do głosowania¹⁾;
2. cudzą akcją bez zgody właściciela²⁾;
3. cudzą akcją, która w myśl niniejszego prawa nie uprawniałaby jej właściciela do głosowania³⁾

ulegą karze więzienia do roku lub grzywny do 30 000 zł, albo obu karom łącznie.

¹⁾ Przepis powyższy zwraca się przeciwko fałszowaniu świadomie woli akcjonariuszów, wyrażającej się w uchwale walnego zgromadzenia. Każda osoba przeto, uciekająca się do tego środka, odpowiada na drodze karnej. Ustawa niemiecka poszła dalej, gdyż czyni odpowiedzialnymi również osoby, które akcje swe użyczyły za pewną zapłatę celem wykonywania

prawa głosu na walnem zgromadzeniu lub również za zapłatę wstrzymują się od przybycia na zgromadzenie lub głosowania (Staub: uw. 8 do § 318).

Artykuł powyższy ma zastosowanie na wypadek przybycia na walne zgromadzenie i posługiwanie się akcjami cudzemi w okolicznościach w powyższym artykule przewidzianych. Zgłoszenie więc akcji a nie głosowanie nie będzie się uważało za czyn występnny, a więc nie jest karane. Usiłowanie w tym wypadku również nie ulega karze.

Pierwszy wypadek, przewidziany w artykule powyższym, zasadza się na posługiwaniu się świadomie fałszywym za świadectwem na złożenie akcji. Obojętnem jest, czy fałszywe świadectwo pochodzi od zarządu, czy też zostało ono sfalszowane przez osobę, pragnącą wziąć udział w walnem zgromadzeniu. Za wydanie fałszywego świadectwa świadomie członkowie zarządu są odpowiedzialni na drodze karnej oddzielnie. Obojętnem jest, na czym ów fałsz polega, jeżeli tylko był on powodem dopuszczenia osoby, posługującej się takim świadectwem, do głosu.

²⁾ Posługiwanie się cudzą akcją bez zgody właściciela podpada też pod odpowiedzialność karną, niezależnie od tego, w jaki sposób to nastąpi. Z uwagi na przepisy niniejszego artykułu, odpowiedzialne są karne także osoby w zastaw akcje przyjmujące, jeżeli właściciel akcji nie dał swego przyzwolenia na wykonywanie prawa głosu. Prawo bankowe (art. 37) nie zezwala też na wykonywanie prawa głosu, związanego z papierami wartościowemi, złożonemi do depozytu lub pod zastaw bez upoważnienia składającego. Zezwolenie dla uniknięcia wątpliwości winno być wydane w formie piśmiennej przy każdorazowym składaniu papierów do depozytu lub pod zastaw. Inaczej przy stosunku reportowym, gdyż wówczas na czas trwania reportu posiadacz akcji staje się jej właścicielem.

³⁾ Wreszcie posługiwanie się cudzą akcją, która nie uprawnia jej właściciela do głosowania, pociąga

za sobą odpowiedzialność karną. Wypadek taki zachodzi szczególnie wówczas, gdy statutowo ograniczono akcjonariuszy w prawie do głosu przy posiadaniu akcji ponad pewną ilość. Osoba, użyczająca akcje, odpowiada też na zasadzie art. 163, przewidującego te same kary co i art. 164.

Art. 165.

Członek zarządu lub likwidator, który poza przypadkami, przewidzianymi prawem, dopuszcza do nabywania przez spółkę jej własnych akcji lub brania ich w zastaw¹⁾,

ulega karze grzywny do 30 000 złotych.

¹⁾ Ustawa zezwala tylko w trzech wypadkach na nabywanie własnych akcji, a mianowicie: w drodze przetargu na zaspokojenie swych roszczeń, celem umorzenia akcji lub ułatwienia łączenia spółek (art. 126, 143). W pierwszym wypadku akcje nabyte ulegają zbyciu w terminie rocznym, w przeciwnym razie kapitał akcyjny winien być obniżony, do tego czasu zaś akcje wykazane pod oddzielną pozycją bilansową po stronie aktywów. W drugim wypadku umarzenie akcji drogą kupna z czystego zysku nie wymaga obniżenia kapitału (art. 125), wzamian natomiast za akcje wykupinone mogą być wydawane akcje użytkowe (art. 41). Przy łączeniu się spółek nabywanie własnych akcji dla wydania akcjonariuszom spółki przyjmowanej dozwala się do wysokości tylko jednej dziesiątej kapitału akcyjnego (ust. 3, art. 143). We wszystkich innych wypadkach nabywanie własnych akcji lub branie ich w zastaw jest wzbronione pod karą grzywny. Ten sam przepis spotykamy w prawie bankowem, które zabrania bankom udzielania pożyczek (lombardowania) na własne akcje lub nabywanie ich na własny rachunek (art. 44). Normy karne w razie niezachowania tych przepisów mają zastosowa-

nie zarówno wobec członków zarządu zwykłych spółek akcyjnych, jak i bankowych, gdzie dyrekcja jest odpowiedzialna za przekroczenie tego zakazu. (Sommerstein: str. 145.) Ustawa niemiecka w tych wypadkach przewiduje jedynie obowiązek wynagrodzenia szkód spółce ze strony osób przepis ten obrażających (p. 3, ust. 3, § 241).

Art. 166.

Członek zarządu, który dopuszcza do wydania akcji:

1. niedostatecznie opłaconych¹⁾;
2. przed zarejestrowaniem spółki akcyjnej²⁾;
3. w razie powiększenia kapitału akcyjnego przed zarejestrowaniem powiększenia³⁾

ulega karze więzienia do roku lub grzywny do 30 000 złotych.

¹⁾ Do obowiązku zarządu należy wydawanie akcji; za wszelkie w tym względzie uchybienia odpowiadają jego członkowie. Specjalnie niezachowanie przepisów odnośnie wypuszczenia akcji niedostatecznie opłaconych pociąga za sobą poza obowiązkiem wynagrodzenia szkód na ogólnych zasadach osobom, mogącym z tego tytułu ponieść szkody, karę więzienia lub grzywny. Chodzi tu o pewność obrotu. Istnieje w tym wypadku różnica między akcjami imiennymi i na okaziciela (pt. uw. do art. 31). Choć nie wymieniono świadectw tymczasowych, to jednak i dla wydawania ich przepis ten ma zastosowanie. Ustawa niemiecka, na której postanowienie artykułu tego wzorowano (p. 2, § 314), wspomina o tem wyraźnie.

²⁾ Spółka otrzymuje właściwość osoby prawnej dopiero po jej zarejestrowaniu (ust. 1, art. 24), do tego czasu jest ona w fazie powstawania, to też prawodawca pragnie ochronić osoby trzecie i akcjonariuszy od pomyłek.

Akcjonariusze w razie odmowy rejestracji otrzymują uiszczone wpłaty z powrotem (art. 25). Osoby, działające w imieniu spółki przed zarejestrowaniem, odpowiadają osobiście i niepodzielnie (ust. 2, art. 24). Należy tu różnić założycieli od członków zarządu. Ci ostatni pomimo, że rejestracja nie nastąpiła, działają z wyboru i jako zastępcy spółki w rodzaju *negotiorum gestoras*. Do nich więc odnosi się zakaz wydawania akcji przed zarejestrowaniem. Niezachowanie tego przepisu jest karane (pt. też p. 3, § 314 HGB.).

³⁾ Te same zasady ustalono względem odpowiedzialności członków zarządu w razie wypuszczenia akcji przy podwyższeniu kapitału akcyjnego przed zarejestrowaniem tego podwyższenia (art. 121).

Art. 167.

Członek zarządu lub likwidator, który wbrew przepisom nie zgłasza upadłości spółki akcyjnej¹⁾,

ulega karze więzienia do trzech miesięcy lub grzywny do 10 000 złotych, albo obu karom łącznie.

¹⁾ Przepis ten wzięto z ustawy niemieckiej (p. 2, ust. 1, § 315), gdy tymczasem ust. 1 tegoż paragrafu o pozostawieniu przez pewien czas spółki bez władzy nadzorczej w należytych składzie przeniesiono do następnego art. 168 i za niezachowanie go przewidziano jedynie kary porządkowe.

Zgłoszenie upadłości przez członka zarządu lub likwidatora jest wymagane, jeżeli spółka staje się niewypłacalną lub w razie wykazania w bilansie rocznym lub sprzedanym w ciągu roku, iż majątek spółki nie pokrywa długów (ust. 2, § 240 HGB.). Zgłoszenie upa-

dłości wymagane jest w interesie akcjonariuszów i wierzycieli. Zarząd jednak nie jest zobowiązany zgłaszać upadłości spółki z chwilą nabrania przeświadczenia, że niewypłacalność nastąpiła lub spółka znalazła się pod bilansem. Może odłożyć zgłoszenie na pewien czas, użytkując go na starania odnośnie uzyskania odpowiednich środków, na uzyskanie zwłoki ze strony wierzycieli, na odwołanie się do walnego zgromadzenia, lub na otrzymanie od sądu nadzoru dla zapobieżenia upadłości. W każdym razie przepis powyższy zmusza członków zarządu lub likwidatorów do zachowania szczególnej ostrożności. Chwilowych trudności płatniczych nie można uważać za zawieszenie wyplat.

Art. 168.

Członek zarządu lub likwidator, który ponosi winę w tem, że zarząd:¹⁾

1. nie ogłasza bilansu lub rachunku zysków i strat;
2. nie zwołuje walnego zgromadzenia;
3. odmawia wyjaśnień osobie powołanej do rewizji lub nie dopuszcza jej do pełnienia obowiązku;
4. dopuszcza do tego, że spółka przez czas dłuższy niż trzy miesiące, pozostaje bez władzy nadzorczej w należytem składzie;
5. nie przedstawia sądowi rejestrowemu wniosku o wyznaczenie biegłych rewidentów;
6. nie składa Ministerstwu Przemysłu i Handlu aktów, dokumentów, sprawozdań ulega karze pieniężnej do 10.000 złotych.

Karę wymierza sąd rejestrowy.²⁾

W razie spełnienia obowiązku po wymierzeniu kary sąd może orzeczoną karę w całości lub części darować.

W razie dalszego niespełnienia obowiązku sąd może ponownie karę wymierzyć.

Skazany może wnieść w ciągu ośmiu dni zażalenie od orzeczenia sądu rejestrowego do sądu wyższej instancji.

¹⁾ Poza odpowiedzialnością cywilną i karną, przewidzianą względem członków zarządu i likwidatorów przez ustawę akcyjną, wprowadzają się kary porządkowe, nakładane przez sąd rejestrowy. Charakter prawny tych kar jest odmienny. Jest to rodzaj administracyjnego zarządzenia przeciwko członkom zarządu i likwidatorom za niewypełnienie ich obowiązków szczególnie w kierunku wymaganej w interesie osób trzecich jawności. Kary te stosują się do osób fizycznych nie zaś do spółki, na którą kary nie mogą być w tym trybie nakładane. Przewidziany przez ustawę wpływ sądu rejestrowego na sprawy spółki w czasie założycielstwa (art. 26) oraz w związku z wykonaniem ustawy akcyjnej (ust. 6, art. 170) nie jest dostatecznym dowodem nadania sądowi temu praw zwierzchniczych nad spółką. (O kompetencji sędziego rejestrowego pt. uw. 2 do art. 168.)

Ustawa polska wprowadza wysokie kary porządkowe do 10.000 złotych. Według kodeksu niemieckiego, który był w tym względzie wzorem, kary te nie mogą przewyższać 300 marek. (§§ 14, 319). Również znacznie niższe kary przewiduje dekret o rejestrze handlowym z r. 1919, obowiązującym na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

skiego (art. 6). Przepisy te odnośnie spółek akcyjnych tracą moc z chwilą wprowadzenia w życie prawa o spółkach akcyjnych (ust. 1, art. 177).

²⁾ Pod sądem rejestrowym należy rozumieć we wszystkich wypadkach w ustawie wymienionych sędziego rejestrowego (p. 3, ust. 1, art. 173). Postępowanie w sprawach karno-porzadkowych, o ile to dotyczy b. dzielnicy pruskiej, opiera się na zasadzie §§ 132—140 ustawy o sprawach sądownictwa niesporne-go. Powzięcie przez sędziego rejestrowego wiarogodnej wiadomości o zaszyłych czynach, które zagrożone są karą porządkową, daje mu z urzędu prawo zwrócenia się do członków zarządu lub likwidatora o uczynienie zadość ustawowemu obowiązкови we wskazanym czasie. O ile to nie nastąpi, lub nie zostanie wniesiony sprzeciw, kara zostaje orzeczona z zaznaczeniem, że o ile żądanie sądu nie będzie spełnione, kara zostanie ponowiona. Kary te mogą być powtarzane aż do czasu spełnienia wymagań sędziego rejestrowego. Wniesienie sprzeciwu zmusza do ponownego rozpatrzenia sprawy. W wypadku orzeczenia kary, może być ona albo zmieniona, albo też cofnięta. Przeciwno decyzji, nakładającej karę porządkową, lub nieuwzględniającej sprzeciw, w terminie w ustawie wskazanym (ust. 5, art. 168), przysługuje prawo zażalenia.

Pozatem sędzia rejestrowy winien wszcząć dochodzenie karno-porzadkowe na wniosek każdej osoby zainteresowanej. Tej ostatniej w razie nieuwzględnienia wniosku przysługuje również prawo odwołania.

Uprawnień sędziego rejestrowego nie należy tłumaczyć rozszerzająco. Nie może on żądać przedstawiania innych danych, jak te, które wskazano w ustawie. Nie przysługuje mu też prawo sprzeciwiania się uchwałom walnych zgromadzeń lub żądaniu zmiany bilansów, zatwierdzonych przez walne zgromadzenie. Jedyne uchybienia przy zewnętrznej formie bilansu mogą się stać powodem do wkroczenia sędziego (pt. uw. 2 do

art. 110). Nie mają być też kary porządkowe stosowane względem innych osób, jak tych, które wskazuje ustawa. Byłoby przeto sprzeczne z ustawą nałożenie kary na członków rady nadzorczej. Władza sędziego rejestrowego tak daleko nie sięga. Przy rozpatrywaniu uprawnień sędziego rejestrowego należy mieć zawsze na względzie cel tych przepisów, o czym już wspominaliśmy, a mianowicie wymuszenie spełnienia przez zarząd lub likwidatorów obowiązków, nałożonych na nich przez ustawę lub statut. Kary porządkowe ograniczyć się winny do wypadków, wymienionych w p. 1—6, ust. 1, art. 168.

Art. 169.

Sprawy o przestępstwa, wymienione w art. 160—167, należą do właściwości sądów okręgowych.¹⁾

Jeżeli jeden z czynów karalnych, przewidzianych w niniejszem prawie, ulega karze surowszej według innych ustaw karnych, należy wymierzyć karę według tych ustaw.²⁾

¹⁾ Obowiązują w tym względzie wszystkie przepisy procedury karnej o właściwości sądów za występki lub przestępstwa.

²⁾ Jak wskazano w uw. do art. 160, kodeksy karne austriacki z 1852 r. i niemiecki z r. 1870 nie zawierają przepisów odnośnie przestępstw akcyjnych. Odpowiednie paragrafy niemieckiego kodeksu handlowego z roku 1897, obowiązującego na obszarze b. zaboru pruskiego, o ile dotyczą spółek akcyjnych, tracą moc ustawy z chwilą wejścia w życie niniejszego prawa, t. j. z dniem 1 stycznia 1929 r. (art. 177). W ten sposób zarówno §§ 312—318 HGB, odnośnie przestępstw akcyjnych tracą też moc prawną. Pozostają jedynie odpowiednie arty-

kuły kodeksu rosyjskiego z r. 1903, czasowo obowiązującego na obszarze b. zaboru rosyjskiego, które w niektórych wypadkach przewidują surowszą karę za przestępstwa akcyjne, niż prawo o spółkach akcyjnych, o innych natomiast nie wspomina. Tak n. p. art. 580 kod. kar. z r. 1903 przewiduje za umieszczenie świadomie fałszywych informacji o stanie interesów spółki w ogłoszeniach, sprawozdaniach, bilansach, karę więzienia od roku jednego i miesięcy sześciu do lat sześciu, gdy tymczasem art. 162 prawa o spółkach akcyjnych za te same przewinienia oznacza karę więzienia do lat dwóch oraz grzywnę do 50,000 zł. Wybór artykułu zależy od sądu. Z doświadczenia wiadomo, że kara więzienia łącznie z grzywną jest dotkliwszą niekiedy od samej kary więzienia. Stosowanie wyższej kary według art. 580 kod. kar. i zarazem grzywny nie jest możliwe.

O ile znów kodeks karny powyższy niektórych przestępstw akcyjnych nie przewiduje, jak n. p. nadużyć przy głosowaniu, mają bezwzględnie zastosowanie artykuły prawa o spółkach akcyjnych, traktujące o tych zawińieniach (art. 163, 164).

DZIAŁ IX.

Postanowienia tymczasowe i końcowe.

Art. 170.

Prawo niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1929 r. na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego, gdzie nabywa ono mocy obowiązującej dopiero po uzyskaniu zgody Sejmu Śląskiego.¹⁾

Do spółek akcyjnych, zarejestrowanych oraz zgłoszonych do zarejestrowania przed wejściem w życie niniejszego prawa, będzie się ono stosować dopiero z chwilą zarejestrowania statutu, uzgodnionego z przepisami tego prawa.

Uzgodnienie nastąpić powinno przed upływem dwóch lat od daty wejścia w życie niniejszego prawa.

Na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego uzgodnienie statutu z przepisami niniejszego prawa, nastąpić powinno najpóźniej do dnia 31 grudnia 1938 r.

Po upływie tych terminów sprzeczne z przepisami niniejszego prawa postanowienia statutu nie będą miały mocy prawnej.

Spółki, których statuty po upływie powyższych terminów w istotnych punktach nie będą się zgadzały z przepisami niniejszego prawa, mogą ulec rozwiązaniu i likwidacji na mocy orzeczenia sądu rejestrowego, wydanego na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu.

¹⁾ Konieczność uzyskania zgody Sejmu Śląskiego jest wynikiem postanowień ustawy konstytucyjnej województwa śląskiego, która zastrzega Sejmowi Śląskiemu wyrażenie zgody co do wszelkich zmian ustaw, dotyczących górnictwa, handlu, przemysłu i rękodzielnictwa (art. 8 a ust. z 18 maja 1920 r. Dz. U. Nr. 41, poz. 268 względnie art. 1 ust. z 28 marca 1921 r. Dz. U. Nr. 26, poz. 146).

Art. 171.

Do spółek zarejestrowanych oraz zgłoszonych do zarejestrowania przed wejściem w życie niniejszego prawa, nie stosują się jego postanowienia, o ile mogłyby naruszyć prawa nabyte.

W szczególności nie będą miały zastosowania następujące postanowienia:

1. art. 1—27 o zawiązaniu spółek akcyjnych, które przed wejściem w życie niniejszego prawa zgłoszone zostały w sądzie rejestrowym;

2. art. 28 o niepodzielności akcji;

3. art. 31 o zakazie wydawania tymczasowych dowodów (promes) na okaziciela, jeżeli wydanie takich dowodów nastąpiło przed wejściem w życie niniejszego prawa;

4. art. 39—42 o ograniczeniu praw akcji uprzywilejowanych, akcji użytkowych i świadectw założycielskich, jeżeli akcjom takim, lub świadectwom przyznane zostały rozleglejsze prawa:

5. art. 45 o odpowiedzialności za pełną wpłatę i uwolnieniu akcjonariusza od pełnej opłaty, jeżeli uwolnienie nastąpiło przed wejściem w życie niniejszego prawa;

6. przepisy art. 114—121 o podwyższeniu kapitału akcyjnego, jeżeli uchwała o podwyższeniu została zgłoszona do sądu rejestrowego przed wejściem w życie niniejszego prawa;

7. przepisy o zmianie statutu i obniżeniu kapitału akcyjnego, jeżeli zmiana lub obniżenie zostały zgłoszone do zarejestrowania przed wejściem w życie niniejszego prawa;

8. przepisy o łączeniu się spółek (fuzji), jeżeli połączenie zostało zgłoszone do zarejestrowania przed wejściem w życie niniejszego prawa.

Art. 172.

Aż do wydania jednolitej ustawy handlowej obowiązywać będą na całym obszarze Rzeczypospolitej następujące przepisy:

1. firma spółki akcyjnej powinna zawierać bez skrótów wyrazy „spółka akcyjna” i określać przedmiot przedsiębiorstwa. Ponadto można w firmie umieszczać nazwy urojone oraz nazwiska osób fizycznych, związanych z powstaniem spółki lub z przedmiotem przedsiębiorstwa, za zgodą tych osób lub ich spadkobierców;

2. w przypadkach niniejszym prawem przewidzianych¹⁾ przeprowadzać będzie spółka sprzedaż akcji unieważnionych w drodze publicznej licytacji przez maklera giełdowego, jeżeli akcje notowane są na giełdzie, a przez notariusza lub urzędnika administracyjnego, jeżeli akcje nie są notowane na giełdzie.²⁾

¹⁾ por. art. 45 i uwagi do niego.

²⁾ Postanowienie to nie przewiduje trybu postępowania, w jaki ma notariusz względnie urzędnik admini-

stracyjny dokonać sprzedaży i nie zawiera żadnych ograniczeń co do najniższej ceny, po której sprzedaż może być dokonana. W każdym razie, zdaniem naszym, sprzedaż winna się odbyć wedle przepisów o sprzedaży z wolnej ręki. Koszta sprzedaży obciążają cenę kupna, ewentualnie akcjonariusza.

Art. 173.

Aż do wydania jednolitych ustaw obowiązować będą w okręgach sądowych apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie następujące postanowienia:

1. spółki akcyjne obowiązane są przy rozpoczęciu przedsiębiorstwa zestawić inwentarz i bilans otwarcia;

2. w przypadku wytoczenia skargi o unieważnienie uchwały walnego zgromadzenia w myśl art. 74 niniejszego prawa, sąd może wstrzymać wykonanie zaskarżonej uchwały, jeżeli zostanie uprawdopodobnione, że w razie wykonania grozi spółce niepowetowana strata;

3. zgodnie z dekretem o rejestrze handlowym (Dz. P. P. P. 1919 r. Nr. 14, poz. 164) przez sąd rejestrowy należy rozumieć sędziego rejestrowego;

4. w przypadku zniszczenia lub utraty akcji¹⁾ imiennej lub świadectwa tymczasowego może spółka na wniosek osoby interesowanej unieważnić je i wydać wzamian nowe.

Po otrzymaniu wniosku spółka ogłosi w ogłoszeniach czternastodniowych trzykrotnie wezwania, aby posiadacz lub inne osoby, roszczone sobie prawa do utraconych akcji lub świadectw, okazali je spółce przed upływem sześciu miesięcy od daty ostatniego ogłoszenia lub też zgłosili umotywowany sprzeciw przeciwko ich unieważnieniu.

Jeżeli żądanie unieważnienia zostało zgłoszone przez osobę, która w księgach spółki nie jest wpisana jako właściciel akcji lub świadectwa, przed ogłoszeniem wezwania spółka wezwie listem poleconym wpisanego do księgi akcyjnej właściciela, aby w ciągu dziesięciu dni od daty wręczenia listu oświadczył się co do powyższego żądania. Podobne listy będą wysłane do osób, które żądający unieważnienia wskaże jako swych poprzedników.

Jeżeli w ciągu powyższych terminów nikt nie zgłosi się z akcją lub świadectwem, ani nie zgłosi sprzeciwu, spółka unieważni je i wyda nowe za zwrot kosztów sporządzenia. Będą one opatrzone dawnymi liczbami i wzmianką, że wydano je zamiast unieważnionych.

W razie zgłoszenia sprzeciwu strony odesłane będą na drogę sądową.

¹⁾ Por. uwagę 1 do art. 38 — postanowienia art. 173 uzupełniają w pewnej mierze wskazaną w tej uwadze lukę w ustawodawstwie polskim, ale tylko co do akcji

imiennych i świadectw tymczasowych. Postanowienia art. 173 powinny jednak mieścić się nie w prawie o spółkach akcyjnych i to w odniesieniu dla części obszaru państwowego, tylko w osobnej ustawie obowiązującej dla całego państwa i w odniesieniu nie tylko do akcji imiennej ale także papierów na okaziciela.

Art. 174.

Aż do wydania jednolitego kodeksu karnego przestępstwa, wymienione w art. 169, są na obszarze, na którym obowiązuje ustawa karna z 1852¹⁾ roku, występkami; zamiast więzienia orzeka się areszt ścisły.

¹⁾ Kodeks karny austriacki, obowiązujący we województwie krakowskim, lwowskim, stanisławowskim i tarnopolskim tudzież w cieszyńskim okręgu sądowym województwa śląskiego.

Art. 175.

Wprowadzenie w życie art. 89¹⁾ zastrzega się osobnym rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu oraz Sprawiedliwości, które oznaczać będą jego moc obowiązującą pod względem czasu, obszaru i rodzaju spółek akcyjnych.

¹⁾ Postanowienie to było koniecznym ze względu na niezorganizowaną jeszcze u nas instytucję biegłych-rewidentów, którą ma uregulować nie wydane jeszcze rozp. Min. Przem. i Handlu. Tak samo niewykonalnym jest stosowanie p. 5, art. 168 aż do czasu wprowadzenia biegłych-rewidentów.

Art. 176.

Aż do czasu utworzenia izb przemysłowo-handlowych¹⁾ na tych obszarach Rzeczypospolitej, na których izby te w chwili wejścia w życie niniejszego prawa nie będą istniały, listy biegłych rewidentów (art. 7 ustęp 2) przedstawiać będą zrzeszenia społeczno - gospodarcze wskazane przez Ministra Przemysłu i Handlu.

¹⁾ Izby przemysłowo-handlowe już są organizowane i w dzielnicach, gdzie dotychczas nie istniały, na zasadzie prawa z dn. 15 lipca 1927 (Dz. U. Nr. 67, poz. 59. O wyborze rzeczoznawców pt. p. 7, art. 4 tej ustawy), wobec czego artykuł ten nie będzie miał praktycznego zastosowania.

Art. 177.

Z chwilą wejścia w życie niniejszego prawa tracą moc ustawy i rozporządzenia¹⁾, obowiązujące dotąd na obszarze Rzeczypospolitej, a odnoszące się do spółek akcyjnych, z wyjątkiem przepisów o skutecznianiu i ogłaszaniu wpisów rejestrowych.

Pozostają w mocy:

1. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie bankowym z dnia 17 marca 1928 roku, (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 321);

2. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o kontroli ubezpieczeń z dnia 26 stycznia 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 9, poz. 64);

3. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 20 października 1926 r. o uzupełnieniu przepisów normujących ustroj władz spółek akcyjnych. (Dz. U. R. P. Nr. 103, poz. 598).²⁾

¹⁾ Ustawa nie wylicza szczegółowo tych ustaw i rozporządzeń, które tracą moc obowiązującą z dniem wejścia w życie prawa akcyjnego. Wątpliwości, jakie się z tego powodu mogą wyłonić, usunąć będzie mogło dopiero orzecznictwo względnie późniejsze ustawodawstwo.

Przepisy odnoszące się do spółek akcyjnych zawierają:

- 1) Postanowienia niemieckiego kodeksu handlowego z 10 maja 1897 (§§ 178—319).
- 2) Postanowienia austriackiego kodeksu handlowego z 17 grudnia 1862 (§§ 207—249).
- 3) Austriacki t. zw. regulatyw akcyjny z 20 września 1899 (Dz. p. p. austr. Nr. 175).
- 4) Rosyjska ustawa o spółkach akcyjnych (10 tom zводу ustaw art. 21 i n. oraz załącznik).
- 5) Ustawa z 29 kwietnia 1919 o zatwierdzeniu i zmianie statutów spółek akcyjnych (Dz. Ust. Nr. 39, poz. 282).
- 6) Ustawa z 30 lipca 1921 w przedmiocie udzielenia Radzie Ministrów pełnomocnictwa do wprowadzenia zmian do statutów (ustaw) instytucji kredytowych, zatwierdzonych w drodze ustawodawczej przez b. władze zaborcze (Dz. Ust. Nr. 75, poz. 512).
- 7) Rozporządzenie z 31 maja 1922 w przedmiocie spółek akcyjnych, mających znaczenie państwowe lub użyteczności publicznej (Dz. Ust. Nr. 51, poz. 459).
- 8) Rozporządzenie z 31 lipca 1924 uzupełniające poprzednie rozporządzenie (Dz. U. Nr. 72, poz. 710).
- 9) Rozporządzenie z 22 grudnia 1923 w sprawie przejścia na walutę polską spółek akcyjnych i t. d. na Górnym Śląsku (Dz. Ust. Nr. 137, poz. 1147).

- 10) Komunikat Ministerstwa Przemysłu i Handlu ogłoszony w Monitorze Nr. 24 z dnia 29 stycznia 1924 r.
- 11) Rozp. z 15 lutego 1924 w przedmiocie uchylecia austrj. rozp. z dnia 3 września 1918 r.
- 12) Komunikat Min. Skarbu, Przemysłu i Handlu z dnia 8 kwietnia 1924 w sprawie uprzywilejowanych akcyj przy nowych emisjach, ogłoszony w Monitorze Nr. 82.
- 13) Rozp. z 13 czerwca 1922 w przedmiocie udzielania pozwoleń zagranicznym spółkom akc. na działalność w Państwie Polskiem (Dz. Ust. Nr. 52, poz. 474).
- 14) Rozp. z 10 sierpnia 1922 w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozp. wymienionego pod 13 na ziemię wileńską (Dz. Ust. Nr. 74, poz. 668).
- 15) Rozp. z 28 września 1922 w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozp. wymienionego po 13) na ziemię wschodnie (Dz. Ust. Nr. 89, poz. 815).
- 16) Rozp. z 26 maja 1923 w przedmiocie zmiany rozp. wymienionego pod 13 (Dz. Ust. Nr. 60, poz. 442).
- 17) Ustawa z 31 lipca 1924 o poborze przez Skarb Państwa akcyj nowych emisyj (Dz. U. Nr. 73, poz. 723).
- 18) Rozp. z dnia 10 grudnia 1924 o łączeniu się spółek akcyjnych i spółek z ogr. odp. (Dz. U. Nr. 107, poz. 968).
- 19) Rozp. z 30 grudnia 1924 o przekształceniu spółek akc. na spółki z ogr. odpowiedzialnością (Dz. Ust. Nr. 118, poz. 1070).
- 20) Rozp. z 25 czerwca 1924 o bilansowaniu w złotych (Dz. U. R. P. Nr. 55, poz. 542).
- 21) Rozp. z 1 lipca 1924 w przedmiocie szacowania (Dz. Ust. R. P. Nr. 61, poz. 612).
- 22) Rozp. z 17 maja 1927 o zmianie niektórych postanowień rozp. pod 20 (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 402).
- 23) Rozp. z 19 listopada 1927 o zmianie niektórych postanowień rozp. pod 20 (Dz. U. R. P. Nr. 103, poz. 897).

Przepisy powyższe tracą moc swoją tylko, o ile odnoszą się do spółek akcyjnych.

Pozostają w mocy ustawy o spółkach komandytowych na akcje, których obecne prawo akcyjne nie omawia, tudzież postanowienia ustaw administracyjnych i skarbowych w odniesieniu do spółek akcyjnych.

Co się tyczy postanowień karnych odnośnie do przestępstw akcyjnych, patrz art. 169 i uwagi do art. 160 i 169.

²⁾ Powyższe rozporządzenie postanawia, że posłowie do Sejmu i członkowie Senatu nie mogą być powoływani w charakterze członków do władz wykonawczych, nadzorczych i rewizyjnych spółek akcyjnych, których podstawą działalności jest majątek dzierżawiony od Skarbu, albo w których wogóle Skarb jest z tytułu uczestnictwa w kapitale albo gwarancji przez siebie udzielonej zainteresowanym. Zobacz zresztą uwagę 1 do art. 78.

Art. 178.

Wykonanie niniejszego prawa porucza się Ministrowi Przemysłu i Handlu oraz Ministrowi Sprawiedliwości.

SKOROWIDZ.

Liczby oznaczają artykuły.

Akcja 1, 3, 4, 6, 8, 10,
12, 13, 15, 17, 19, 20,
22, 23, 28—48, 60, 61,
64, 69, 108, 114—119,
121—123, 125, 126,
135, 136, 142, 143,
164, 172, 173;
imienna, na okaziciela
3, 28—48, 59, 115,
173;
losowanie 41, 125;
nabywanie 126;
odcinki 28;
prawo głosu 34;
przydział 12, 118, 119,
143;
sprzedaż 45, 172;
rodzaje 3, 6, 8, 12, 13,
17, 71, 116, 118, 143;
tekst 37;
umorzenie 3, 41, 122,
125, 126;
unieważnienie 45, 172,
173;
uprzywilejowana 39, 40,
136, 138, 171;
uszkodzenie 38;
utrata 173;
użytkowa 41, 171;

zastaw 29, 126, 165;
złączenie 122;
złożenie 59, 69, 123,
163.

Akcjonariusz 1, 8, 9, 18,
28, 35, 36, 38, 42,
44, 45, 46, 49, 54—57,
65, 67, 69, 74, 76,
77, 103, 115, 116,
118, 119, 123, 130,
131, 138—140, 142,
143, 149, 155, 159,
163, 174;

ich odpowiedzialność 1;
lista akcjonariuszów 60;
niedopuszczony na
zgromadzenie 74;
nieobecny 69, 74;
opieszaly 45;
poprzedni 45;
prawa i obowiązki ak-
cjonariuszów 1, 24
do 48, 130;
wyłączenie 115, 116.

Akty dotyczące zawiąza-
nia 6, 7;
notarjackie 2, 10, 73.

- Aktywy** 104.
- Aporty** pt. wkłady niepieniężne.
- Biegli-rewidenci** 7, 9, 18, 19, 21, 23, 89, 121, 168, 176.
- Bilans** 48, 50, 79, 89, 94, 95, 97, 102, 103—110, 112, 126, 133, 143, 168, 173.
- Braki** przy zarejestrowaniu 26.
- Budynki** 105.
- Cena** akcji 32, emisji 8, 115, 119;
giełdowa 69,
nabycia 105—107,
rynkowa 48, 106,
wytworzenia 105.
- Członkowie** zarządu pt. zarząd. Czynny stan 104.
- Depozyt** sądowy 11, 137.
- Dobra** wiara 47, 139.
- Dopłata** 39, 109, 136, 143.
- Dyskont** 40—42.
- Dywidenda** 39, 41, 42, 111, 130, 143 ;
uprzywilejowana 39, 40.
- Egzekucja** 126.
- Emisja** akcji 31, 37, 68, 104, 114, 115, 116 do 121;
obligacji 52, 68.
- Firma** 3, 37, 83, 130, 172.
- Fundusz** zapasowy 104, pt. kapitał.
- Fuzja** — łączenie się 68, 114, 126, 142—148, 171.
- Giełda** 45, 69, 107, 108, 172.
- Głos**, prawo do głosu 39, 53, 60, 63, 64, 68, 69, 73, 88, 116.
- Głosowanie** 22, 64, 66 do 69, 71, 72, 74, 155, 163, 164;
bezpprawne 163;
imiennie 69;
jawne 69;
tajne 72.
- Granice** państwa 69, 70.
- Grunty** 105.
- Grupa** 91, 92, 98.
- Grzywna** 160—167.
- Inwentarz** 173.
- Izby handlowe** 7, 176.
- Kapitał** zakładowy 1, 5, 6, 10, 11, 22, 53, 54, 58, 69, 90, 104, 109, 112, 114, 115, 118, 121, 122, 131, 135, 138, 143, 144;
rezerwowy 104, 109, 112, 115;
zapasowy 104, 109, 112, 115.

- Komisja** rewizyjna 62, 74, 75, 88, 90, 92—94, 97—99;
szacunkowa 105.
- Koncesja** 105.
- Konkurencja** 85, 98, 132.
- Koszty** organizacyjne 21, 104;
sporządzenia akcji 38, 173.
- Księga** akcyjna 34—36, 45, 53, 173;
protokółów 84.
- Kupon** 38.
- Licytacja** p. przetarg.
- Likwidacja** 39, 68, 72, 112, 122, 128—135, 152, 161, 165, 167, 169, 170.
- List** polecony 19, 44, 55, 56, 173.
- Lista** obecności 63, 73.
- Łączenie** się spółek pt. fuzja.
- Majątek** sp. 41, 134—136, 138, 139, 142, 145, 146, 153, 155.
- Mandat** 79, 91, 92, 94.
- Maszyny** 105.
- Minister(stwo)** Przemysłu i Handlu 4, 23, 27, 89, 105, 110, 127, 133, 140, 170, 175, 176, 178;
- Skarbu** 4 14, 59;
Sprawiedliwości 174, 175, 178.
- Mniejszość** akcjonarjuszków 22, 54, 63, 90 do 92, 163, 164.
- Monitor Polski** 10, 12, 27, 58, 59.
- Nadzór** 67, 89—99, 152, 168.
- Niedbalstwo** 149, 150, 153.
- Notarialny** akt 2, 10, 73.
- Notariusz** 10, 59, 172.
- Nowa** spółka akc. 142.
- Obligacja** 52, 68, 104.
- Obniżenie** kapit. akc. 68, 122—127.
- Odpowiedzialność** cywilna i karna 67, 72, 135, 146, 149—169.
- Odszkodowanie** 29, 155 do 157.
- Ogłoszenie** 10, 11, 13, 16, 18, 23, 25, 27, 44, 45, 55—59, 69, 118, 119, 121, 123, 129, 133, 138, 145, 146, 149, 153, 162, 173.
- Opinia** biegłych 7, 9, 18, 21, 23, 103, 149.
- Osoba** prawna 1, 24, 66, 130.

Państwo 2, 4, 11, 49, 69, 70.
Passywa 104.
Pieczęć 37.
Pisma 12, 27, 82, 99, 145.
Podpis 34, 37, 73, 82—84, 87.
Podwyższenie kapitału akc. 68, 109, 114 do 121, 127, 143, 144, 150, 166, 171.
Porządek dzienny 54, 56 do 58, 60, 62, 74, 84, 99, 116.
Powet 45.
Protokół 23, 65, 73, 74, 84, 86, 89, 110, 127, 144.
Przedawnienie 45, 47, 76, 157.
Przedmiot majątkowy 6, 8, 12, 19, 150.
Przetarg 45, 134, 172.
Rachunkowość spółki 29, 100—112, 140; rachunek wysków i strat 50, 79, 89, 97, 102, 103, 110, 168.
Rada nadzorcza 62, 74, 75, 85, 86, 90—96, 98, 99, 103, 115.
Regres p. powet.
Rejestr handlowy 23, 37, 58, 87, 90, 121, 127,

129, 131, 140, 144, 148.
Rewizja 7, 53, 57, 95, 151, 162, 168.
Rok obrotowy 29, 41, 42, 47, 50, 101; kalendarzowy 101.
Rozwiązanie spółki 26, 68, 128—129, 144, 170.
Samorząd terytorjalny 2.
Sąd rejestrowy 7, 11, 12, 23, 25, 26, 35, 37, 55, 69, 74, 75, 78, 84, 110, 130, 131, 133, 140, 157, 162, 168, 169—171, 173.
Sędzia rejestrowy 173.
Siedziba 3, 37, 49, 55, 70, 74, 158.
Sprawozdanie 29, 50, 53, 79, 89, 97, 102, 149; likwidatorów 133, 140; rady i komisji rewizyjnej 103; założycieli 6, 7, 9, 18, 19, 21—23; zarządu 103, 110, 117, 121.
Statut 1, 2, 3, 4, 8, 10, 13, 21, 23, 25, 28, 32, 39, 40—42, 44, 46, 48, 49, 51, 52, 54, 61, 62, 64, 68, 69, 71, 72, 74, 76, 79, 81, 82, 85,

90, 91, 94, 96, 97, 109, 125, 128, 131, 135, 138, 148, 149, 170; zmiana statutu 48, 57, 68, 71, 113—115, 121, 122, 124.
Świadectwo tymczasowe 29, 31, 34, 35, 38, 45, 59, 171, 173; założycielskie 42, 171.
Szkody i straty 50, 97, 104, 109, 112, 149 do 156, 159, 160, 161, 173.
Śląskie województwo 170.
Termin 8, 12, 15, 16, 17, 26, 44, 56, 59, 119, 139, 143, 146.
Tranzakcje 6.
Ubezpieczenie spółki 4, 114.
Uchwały walnego zgromadzenia 53, 55—74, 113, 115, 116, 118, 121, 122, 128, 134, 140, 143, 144, 148, 155, 156, 171, 173.
Umorzenie 104, 105; akcji 3, 41, 122, 125, 126.
Upadłość 128, 141, 156, 167.

Uzgodnienie statutów 170.
Użytkowa akcja 41.
Walne zgromadzenie 20, 23, 27, 29, 44, 49 do 77, 90, 91, 92, 94, 96 do 98, 103, 109—112, 115, 116, 131, 143, 148, 155, 168.
Waluta obca 107, 108.
Wierzyciele 122, 124, 129, 137, 139, 146, 147.
Wkład niepieniężny 5, 6, 8, 12, 19, 23, 25, 130, 152, 161, 162, 168, 177.
Wpłata na akcje 12, 13, 14, 15, 21, 23, 31, 37, 43—47, 118.
Wydzierżawienie przedsiębiorstwa 52.
Wynagrodzenie 6, 7, 8, 22, 42, 67, 80, 98, 111, 149—153.
Zagraniczna sp. akc. 4.
Zakład główny 69.
Założyciele 2, 3, 6, 7, 9, 11, 12, 14, 15, 17—23, 25.
Zapisywanie się na akcje (subskrypcja) 10—19, 23, 25, 45, 115, 118, 120, 121, 149.

Zarejestrowanie spółki

akc. 5, 6, 8, 12, 15,
19, 21—26, 31, 37, 42,
53, 113, 118, 129,
143, 149, 166, 170,
171.

Zarząd 3, 14, 23, 26, 37,

44, 49, 53, 54, 55, 60,
65, 67, 69, 74, 75,
78—88, 89, 93, 95 do
100, 102, 103, 110.

112, 115, 117, 118,
121, 124, 129, 132,
133, 144, 145, 165
do 168.

Zawiązanie spółki akc.

8, 9, 11, 13, 23, 117.

Zysk czysty, podział, roz-

dział, udział 40, 41,
42, 46—48, 50, 97,
104, 109, 111, 125,
155.

220483